

HATÁRON TÚLI MAGYAR NYELVŰ MÉDIUMOK 2010/2011

KUTATÁSI JELENTÉSEK

Határon túli magyar nyelvű médiumok 2010/2011
Kutatási jelentések

Médiatudományi Könyvtár

1.

Sorozatszerkesztő

Koltay András – Nyakas Levente

**Határon túli magyar nyelvű médiumok 2010/2011
Kutatási jelentések**

Szerkesztette:

Apró István

Médiatudományi Intézet

2012

Szerzők:

Az erdélyi magyar média c. fejezet

Maksay Ágnes (kutatási jelentés: Kiss Tamás, Barna Gergő)

A vajdasági magyar média c. fejezet

Siflis Gordán Klára

A felvidéki magyar média c. fejezet

Körtvélyesi Klaudia (kutatási jelentés: Karaffa Attila)

A kárpátaljai magyar média c. fejezet

Kulin Zoltán

Minden jog fenntartva.

© Szerzők, 2012

© Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság

Médiatanács Médiatudományi Intézete, 2012

Tartalom

Előszó	7
Az erdélyi magyar média.....	11
Kutatási jelentés	37
A vajdasági magyar média.....	105
Kutatási jelentés	113
A felvidéki magyar média	158
Kutatási jelentés	165
A kárpátaljai magyar média	197
Kutatási jelentés	215

Előszó

A jórészt 2010 során végzett (némely területeken 2011-ben lezárt) felmérés a határon túli magyar médiumok helyzetének feltárását célozta meg, a négy legnagyobb határon túli magyar közösség (Erdély, Felvidék, Vajdaság, Kárpátalja) körében. Bár a célok hasonlóak, sőt sok tekintetben azonosak voltak, a négy régió esetében, az eredmények (és azok interpretálása) a kutatást koordinálók szándéka és minden igyekezete ellenére meglehetősen eltérőek lettek. Ez elsősorban az egyes régiók eltérő társadalmi, politikai, szabályozási viszonyainak tudható be, amelyek eleve meghatározták az egyes kutatások módszertanát és értelemszerűen a feldolgozás módját, szempontjait is. A szerkesztő meglehetősen nehéz dilemmával találta szembe magát: megkísérelje mindenáron egységessé „gyúrni” a négy régióról született, szembetűnően különböző kutatási jelentést és dokumentációt vagy inkább beletörődik a készülő kötet némileg eklektikusságba hajló sokszínűségébe. Tekintettel arra, hogy ez a bizonyos eklektikusság korántsem véletlenszerű és önkényes, hanem jórészt ténylegesen a vizsgált régiók sajátosságaiból ered, a második lehetőséget választotta. Ez a szerkesztői döntés logikusan azt is indokolta, hogy a kötetben szereplő egyes szerzők (regionális kutatásvezetők és elemzők) egyéni megközelítését is lényegében érintetlenül hagyja. Kétségtelen hátrányai ellenére ez az eljárás lehetővé teszi, hogy a sémájában és tematikájában azonos jelenség- és kérdéscsoportokat különböző megközelítésben és feldolgozási módszerek segítségével ismerjünk meg. Ez pedig nagyon is hasznos tanulságokkal szolgálhat a jövő – esetleg továbbfejlesztett és kiterjedtebb – hasonló kutatásai tervezésében és kivitelezésében. Jelen kötetünk nem is vállalkozhat sokkal többre: anyaga mindenképpen csak egy kezdeti lépést jelenthet a határon túli magyar médiumok feltérképezésében, kísérlet egy adott pillanat statikus rögzítésére, egy folyamatosan változó, átalakuló valóságban.

A kutatás módszertana alapvetően mind a négy területen azonos volt: a kutatásvezetőknek először össze kellett állítaniuk a régió magyar nyelvű, bejegyzett/működő médiumainak listáját, majd ezeket megszólítva egy, 60–70 kérdésből álló kérdőív kitöltése következett, amelynek eredményeit a kutatási jelentésben összegezték. A lekérdezés elektronikus úton, kérdőbiztosok közreműködésével, szakmai konzultációk útján, illetve ezek kombinációjával történt – az adott régió körülményeihez alkalmazkodva. (A részletes, alkalmazott módszertant az egyes kutatási jelentések taglalják.)

A határon túli magyar közösségek egymáshoz viszonyítva és önmagukban is erősen differenciáltak. Nyilvánvalóan meghatározó különbség, hogy egy közösség több tekintetben teljesen rétegzett, „komplett” társadalmat alkot (mint amilyen az erdélyi) vagy bizonyos rétegek részben vagy egészen hiányoznak. Ez jórészt az adott közösség népességével áll szoros összefüggésben: egy milliós nagyságrendű közösség már nagyobb valószínűséggel „termeli ki magából” a mezőgazdasági termelők, szakmunkások és pedagógusok mellett a kutató matematikust vagy az atomtudóst is. A négy vizsgált közösség közül az említett erdélyi biztosan megfelel ennek a kritériumnak, a felvidéki részben, a kárpátaljai inkább a hiányosan differenciált társadalomra példa. A vajdasági magyarság helyzete ezeken belül is specifikus: az első, majd a második világháború utáni „lefejezés” után is képes volt talpra állni és újratermelni a maga teljes értelmiségét, azonban az utóbbi évtizedekben zajló harmadik eróziós hullám már kétségessé teszi a besorolást. A számszerűen is megfelelően délvidéki magyarságnak úgy tűnik, már nem maradt ereje egy újabb, teljes vertikumú közösség kiépítésére és fenntartására.

A médiumok természetesen jórészt leképezik a közösség rétegződését, a számosabb és rétegzettebb népesség több napilapot is elbír, illetve igényel, réteg-igényeket kielégítő szaklapokat

tudományos műhelyként működő folyóiratokat hoz létre, míg a kisebb számú, szerényebben rétegződött közösség kevesebb, szerényebb saját médiummal kénytelen beérni. A klasszikus, nyomtatott sajtó mellett hasonló a helyzet az elektronikus médiával is.

Mindezek mellett a felmérés és a kutatási jelentések nyomán világosan kirajzolódnak olyan közös vonások is, amelyek mind a négy régió esetében meghatározóak.

Elsőként említhetjük azt a szembetűnő jelenséget, hogy valamennyi területen jelentős különbség mutatkozik a nyilvántartásba vett, illetve a ténylegesen működő médiumok listája között. A különböző módon és különböző sebességgel lejárásodott rendszerváltozások után, a korlátozások lazulásával, minden közösségben felszabadulni látszott az alkotó energia, a tenni akarás, aminek következtében sorra alakultak a legkülönbözőbb orgánumok, amelyek persze nagyon gyakran nem bizonyultak hosszú életűnek. Legelőször azok tűntek el, amelyek olyan szűk rétegigénynek próbáltak megfelelni, amelynek fenntartásához az adott közösségnek nem volt elegendő ereje, de az anyagi nehézségek lehetetlenné tették olyan értékes és szükséges médiumok működését is, amelyek minden más vonatkozásban álltak volna a versenyt.

Az anyagi nehézségek kérdésköre minden tekintetben közös és megkerülhetetlen korlát valamennyi régió esetében. A fennmaradásért folytatott küzdelem legfőbb frontja a finanszírozás, azonban korántsem csupán a lecsupaszított „nincs pénz” alap-axiómával írható le. A „nincs pénz” vagy a „nincs elegendő pénz” önmagában még időtlen és földrajzi koordinátáktól is független panasz, míg egy kisebbségi média esetében ennek a „nincsenek” gyakran számos különálló dimenziója létezik. Az egyik leggyakoribb ide tartozó jelenség: az alulfinanszírozás mint a hátrányos megkülönböztetés formája a többségi nyelvű médiával szemben. Hatása is sokrétű, hiszen ha az állami televízió magyar szerkesztőségében az azonos munkát végző szakember tized akkora fizetést kap, mint többségi nyelvű kollégája, vagy az egyes műsorok elkészítésére hasonló arányban kevesebb pénz jut, akkor nem csupán az újságíró kénytelen elviselni a folytonos megaláztatást, hanem nézője, olvasója is értelemszerűen szerényebb, szegényesebb médiatartalomhoz jut. Magyarán a hátrányos megkülönböztetés hatékonyan szolgálja a kisebbséghez tartozók másodrendű polgárként való definiálását és az ilyen jellegű társadalmi közérzet fenntartását. Minderre bőven találunk példát Kárpátalján és Vajdaságban. Specifikus a szlovákiai nyelvtörvény hatása – többek között anyagi vonatkozások tekintetében is. A törvény kötelezi a műsorszolgáltatókat a kisebbségi nyelven sugárzott műsorok szlovák feliratozására, ehhez azonban külön pénzt nem biztosít számukra, így a többletköltséget maguknak kell állniuk. Kisebb stúdiók számára ez az anyagi hátrány nem elviselhető, inkább eleve szlovák nyelven forgatják le riportjaikat.

Az anyagi dimenzió persze számtalan más formában is megjelenik, szintén gyakori, hogy a finanszírozás fejében elvárt tartalommal kell szolgálni, azaz kisebb vagy nagyobb mértékben le kell mondani az önálló, szabad véleményről.

Néha nem kifejezetten az anyagi megfontolás vezet oda, hogy egy-egy médium vagy éppen az újságíró felad valamennyit a szuverenitásából, hanem a kapcsolatok, a klientúra bonyolult rendszere. Ez különösen a kisebb közösségek jellemzője, de szintén jelen van bizonyos mértékben valamennyi vizsgált területen.

Még érzékenyebb téma a politikai függetlenség vagy éppen kötődés kérdésköre. És ehhez persze szorosan kapcsolódva, a kisebbségi magyar újságírás feladata/missziója. A média politikához való viszonya körüli vita nem a határon túli magyar közösségek specifikuma, de számos vonatkozásban ezekben a közegekben a problematika még összetettebb. A legegyszerűbb, mondhatni klasszikus esettől, például az atavisztikus pártállami függőség maradványaitól, kiindulva, az identitást féltő és

annak megőrzését legfőbb céljaként definiáló médián át, egészen a deklaráltan csak szórakoztatni akaró kereskedelmi orgánumokig minden változat megtalálható ezen a palettán. Legsúlyozottabban a középső, a nemzeti identitást, az anyanyelvet, a kisebbségi érdekeket szolgáló újságíró típus és média van jelen mind a négy vizsgált területen, ha nem is azonos arányban. Ott ahol ez az alapállás nem teljesen általános, egyre inkább megjelenik a vele szembeni bíráló attitűd is – amit az egyes kutatási jelentések olvasása közben jól nyomon követhetünk. Kétségkívül a média és a kisebbségi lét és érdekképviselés közötti viszony még sokáig vita tárgya lesz, olyan törésvonal, amelynek természetét újabb felmérésekkel, műhelyvitákkal és elemzésekkel szükséges körbejárni. (Mint számos egyéb, a jelen felmérés tárgyát képező kérdés esetében, nem utolsósorban a média fogyasztói, felhasználói oldaláról is.)

A már említett szabályozási környezet nem csupán a finanszírozás útján, hanem sokszor még ennél is közvetlenebb módon határozza meg egy-egy régió társadalmi – és persze ezen belül a média-rendszer – arculatát. Ukrajnában például az állami médiumok a korábbi szocialista tervgazdasághoz hasonló éves munkaterv alapján működnek, amelynek végrehajtásáról heti rendszerességgel jelentésekben, beszámolókból kell számot adni. Szlovákiában a már említett nyelvtörvény nyomja rá igencsak markánsan a bélyegét a magyar nyelvű média működésére – például azzal, hogy bizonyos típusú, a világ egyéb részeiben közkedvelt műsортípusok, mint amilyenek az élő, betelefonálás rádió- vagy tévéműsorok eleve nem valósulhatnak meg magyar nyelven, mert a gyakorlatban lehetetlen biztosítani az azonnali feliratozást vagy szinkrontolmácsolást. Szerbiában a szabályozás hiányosságai miatt számos médium frekvenciaengedély nélkül, illegálisan működik és más tényezők is hozzájárulnak a meglehetősen kaotikus viszonyokhoz, és még sorolhatnánk.

Szintén minden területen felmerül a műszaki felszerelés elavultsága, hiánya és persze a megfelelő szakemberek alacsony száma is. Mind a négy régióban egyértelmű igény mutatkozik az anyaországi szakemberképzés megszervezésére – talán még hangsúlyozottabban, mint a közvetlen anyagi segítségre.

A keletkezett és kötetbe rendezett kutatási dokumentáció bizonyos tekintetben nyersanyag, más megközelítésben talán inkább csak „étlap”, amely további felmérésekre, vizsgálatokra ösztönöz. A kutatási dokumentációk együttes tanulmányozása révén számos olyan csomópont, törésvonal és összefüggés mutatkozik, amelyekre külön módszertant, célzott adatfelvételt érdemes és szükséges kidolgozni. Az is egyértelmű, hogy a legtöbb érdekes és értékes eredményt az összehasonlító elemzés adhatja. Ennek kiaknázása érdekében szintén egy részleteiben kidolgozott, az adott régió adottsága-ihoz alkalmazkodó, azonban a lehető legtöbb közös érintkezési pontot biztosító módszertanra van szükség.

A kötet, hiányosságai ellenére, rögzít egy pillanatot, és bizonyára jó kiindulópont a fentebb megjelölt célok irányában, azonban éppen azért, mert a média világa (immár a határon túli, hagyományosan „lassúbb” – vagy annak tartott – élettempójához mérten is) gyorsan változik, a médiumok egyre másra eltűnnek, átalakulnak, újjáélednek, a folyamatok tényleges követésére talán nem a könyv a legalkalmasabb forma. A távlati cél a kutatási projekt folytatásaként az eredmények weboldalon való megjelenítése és folyamatos frissítése, adatbázis építése és természetesen az elemzések közzététele, publikálása is. Ez a naprakész adatszolgáltatás mellett egyúttal nagyobb felhasználói hozzáférhetőséget és a szakmai műhelymunka kibővítését is jelenti, ami a Médiatudományi Intézet egyik deklarált célja.

Az erdélyi magyar média

A romániai magyarság a Magyarország határain kívül élő legnagyobb nemzetrésze. A Kárpát-medencei magyarság mintegy 13%-a él Románia területén. Románia legnagyobb nemzeti kisebbségéről van szó, az itt élő magyarság az ország összlakosságának körülbelül 6,6%-át teszi ki. A 2002. évi népszámlálás adatai alapján 1 434 377 magyar nemzetiségű élt Romániában.

A romániai magyar újságírásról

A földrajzilag igen szétszórt, saját intézményrendszerrel rendelkező romániai magyar társadalom nyilván saját – alrendszerekre bontható – médiával és médiapiaccal is rendelkezik. Beszélhetünk a regionális különbségekből adódó alrendszerekről éppúgy mint a technikai fejlődés következtében jól elkülöníthető alrendszerekről. Ez utóbbiak a tartalomszolgáltatás eszközei megjelenésének sorrendjében: a nyomtatott sajtó, a rádió, a televízió és az internet.

Az egyes megyékben található magyar tartalomszolgáltató intézmények száma arányos a megyében élő magyar lakosság számával. Kivételt csak Kolozs megye képez, amelyben az itt székelő sajtóorgánumok aránya messze meghaladja a vizsgált régió magyar lakosságának megyére eső arányát. Míg magyarok 17,7%-ban laknak a megyében, az erdélyi magyar szerkesztőségek egyharmada található itt. Egyértelmű e tekintetben is, hogy Kolozsvár Erdély kulturális központja.

A média az erdélyi magyar intézményrendszer azon szegmense, amely talán a leggyorsabban és legérzékenyebben reagálta le a '89-es decemberi változásokat. Maga is részese volt a rendszerváltás folyamatának. Azonnal új szerkesztőségek, új intézmények jelentek meg, vagy leggyakrabban a régiók újultak meg. Kétségtelenül hordozták magukon továbbra is a kommunizmus éveiből átörökített beidegződéseket, ennek ellenére az erdélyi magyar média pillanatokon belül a régi-új hangadó elit megnyilvánulási fóruma lett. Megszűnt a kommunizmus utolsó éveiben már elképesztő dimenziókat öltött cenzúra, amely az erdélyi magyarságtudatot, identitástudatot kegyetlenül irtotta a publikációkban. Így hát a rendszerváltáskor megszülető médiavilágban mindenekelőtt az az ideológia jelentkezett, amely a kisebbségi léthez kötődő identitástudatot táplálta, és táplálja a mai napig.

Az 1990-es évek elején a tartalomszolgáltatás szempontjából legjelentékenyebbnek számító nyomtatott sajtó mellett meg kell említenünk, hogy kulcsfontosságú változások történtek audiovizuális téren is. A közszolgálati médiához tartozó, államilag finanszírozott rádió- és tévészerkesztőségek, amelyeket a Ceaușescu-rendszer utolsó éveiben mind megszüntettek újjáalakultak, és idővel újak is megjelentek. De ami ennél is látványosabb változás, hogy Erdély valamennyi földrajzi tájegységében rövidesen megjelentek a helyi kereskedelmi rádiók és televíziók. Bekerült a háztartásokba a kábelhálózatokon keresztül a magyarországi közszolgálati, majd a kereskedelmi televíziók némelyike, amely nagy hatással volt a továbbiakban mind a romániai magyar média fejlődésére, mind a fogyasztói szokások alakítására.

Teljesen új színt adott az erdélyi magyar médiavilágnak az internetes portálok megjelenése, amelyek mára komoly konkurenciái – főleg a fiatalabb generációk körében – az írott sajtónak, de a rádiónak és a televíziónak is.

Az erdélyi magyarság – viszonylag nagy létszáma miatt, és mert etnikai identitását nemcsak alkalomszerűen (lásd nyugati emigráció) éli meg, hanem folyamatosan – médiája magán hordozza a

többségi nemzeti médiák, médiapiacok, fogyasztói szokások sajátosságait, de sok tekintetben – anyagi forrásainak, professzionalizmusának és célközönségének vonatkozásában – mégis a kiszolgáltatottság, a kisebbségi helyzetéből adódó hátrányok nyomják rá bélyegüket.

Az erdélyi magyar média szereplői, működtetői egyaránt érzik magukat a romániai és az anyaországi média alrendszerének. E kettős viszonyulás határozza meg a médiadiskurzust, amelynek alaptételei a mai napig is az alábbiak:

- 1.) a kisebbségi jogvédelem, jogféltés, amely elsősorban a többségi nemzet felé üzenet, az anyaország irányába inkább csak jelzés értékű,
- 2.) a nemzeti hovatartozást, illetve a Kárpát-medencei történelmi közösségi szerepet igazoló állandó bizonyítási kényszer,
- 3.) végül a Trianon utáni újságírói hagyományok továbbörzése (főleg az idősebb generációra jellemző, de sok esetben ők jelentik a mércét a fiatalok számára is).

A kommunizmus öt évtizede alatt kihalt az a generáció, amely számára az elcsatolt területek és az ott élők történelmi szerepe még magától értetődő volt. A szocialista ideológia és az ennek megfelelően működő oktatási rendszer valamint a sajtó tudatosan irtotta minden Kárpát-medencei volt szocialista országban a külhoni magyarok identitástudatát, illetve az anyaországban róluk őrzött képet. Ezzel egyidejűleg a többségi nemzetet tudatosan manipulálták a kisebbségekkel szemben, ha nem is hamisították a történelmet – noha példa erre is volt bőven – de elhallgattak olyan információkat, amelyekből a többség megismerhette volna a magyar kisebbség történelmi szerepét ezen régiókban. A kilencvenes évek elején sok volt tehát a pótolni való a tollforgatók körében is.

A romániai magyar média a román és a magyar állam által is meghatározott térben tematizálja a romániai magyarság számára fontos kérdéseket. Ez jelenti azt is, hogy két irányba is a bizonyítási kényszerrel küszködik, amely ellenben éppen az állandó önszépítgetési – de önsajnálattól is tarkított – kísérletek (amelyekhez az érzelgősség, elfogultság társítható) miatt távolról sem jelent akkora hatalmat, befolyásoló tényezőt, mint amelyet általában a média jelent.

Fogyatékoságai ellenére is az erdélyi magyar média napi rendszerességű, és az élet minden területére vonatkozó tájékoztatást kínál. Szól kül- és belpolitikáról, oktatásról, kultúráról, művészetekről, egészségügyről, tudományról, életmódról, sportról, szórakoztatásról.

Noha a témaválasztás széleskörű, „a médiát vezető elit tudatosan termeli lokális, illetve regionális szinten a »magyar társadalmat«, és az ünnepi események bemutatása, különösen ha azokban szimbolikus térfoglalási elemek is vannak, kiemelten fontos területet jelentenek. Ezt részben a »magyar világ« újabb és újabb »eredményeinek« bemutatása, részben pedig a régióban jelenlévő „román világgal” való folyamatos versengésre való utalás révén éri el.”¹

A romániai magyar újságírás ma is hangsúlyosan a magyar identitástudat ápolásának, a közösség megmaradási törekvéseinek szolgálatában áll. Amennyiben a kitöltött és feldolgozott kérdőíveket egyenként lapozgatjuk, világosan kivehető, hogy nemcsak az írott sajtó és a közszolgálati rádiók, televíziók, hanem az Erdélyben működő magyar kereskedelmi média szerkesztősegei is igen nagy hangsúlyt fektetnek az anyanyelv megőrzésére, célkitűzéseik között a legfontosabbak között a magyar identitástudat ápolását is megjelölik: a szerkesztési elv és a témaválasztás igen gyakran ennek van alárendelve. A kereskedelmi rádiók beindítása esetében nem egyszer a létrehozó tulajdonosi

¹ Bodó Julianna: *Ünnepi események és a média nyilvánossága. Bodó Julianna (szerk.): Miénk a tér? Szimbolikus térhasználat a székelyföldi régióban 2000, Csíkszereda, Pro-Print, 43–62.*

testület tagjai úgy nyilatkoznak, hogy mindenekelőtt azért hívták életre a tartalomszolgáltatót, hogy a város vagy kistérség lakói ne a román kereskedelmi adókat hallgassák, hanem anyanyelvükön kapják meg az információkat, anyanyelvükön szórakozzanak, hallgassanak zenét. Az erdélyi magyar kereskedelmi rádiók sokkal nagyobb százalékban közvetítenek pl. magyar popzenét, mint román a román kereskedelmi rádiók. A felmérésünk során készített számítások szerint az erdélyi magyar sajtóintézmények esetében a manifeszt (fő)funkció mellett másodikként ott van az identitásvédelem mint tudatosan felvállalt cél. Igen helyesen több főszerkesztő is megfogalmazta, hogy ezt a (látens) funkciót az erdélyi magyar média addig tudja hatékonyan és gördülékenyen ellátni, ameddig nem erre koncentrálnak, hanem egyszerűen csak teszi a dolgát: tájékoztat, szórakoztat stb., nem azon „görcsöl”, hogy az identitást védje. A „magyar világok” fenntartásában azzal segít leginkább, hogy a dolgát magyar nyelven teszi, illetve, hogy ezeket természetesként jeleníti meg.

Az erdélyi magyar nyomtatott sajtó

1989 karácsonya hozta meg Erdélybe a sajtószabadságot. Míg december 22-én még az *Igazság* (Kolozsvár) és a *Vörös Zászló* (Marosvásárhely) volt a „szocializmus vívmányainak” szócsöve, addig egy nappal később már a *Szabadságot* és a *Népújságot* vehette kézbe az olvasó. Hihetetlen gyorsasággal alkalmazkodott az erdélyi magyar sajtó a felcsillanó szabad, cenzúramentes közlés lehetőségeihez. Amit 22 esztendővel ezelőtt beszerkesztettek az első független lapszámokba, az megadta azt az irányvonalat, amely mentén még mai napig is szerkesztik a kiadványokat, amelyek meghatározták az erdélyi magyar sajtó szerepét a társadalomban. A régi-új lapok azonnal a régi-új elitek megnyilvánulási színterévé váltak, az új ideológia szószólóivá és értelmezőivé lettek.

1989. december 24-én a *Szabadságban* Hívó szó! címmel, 15 értelmiségi aláírásával nyilatkozat jelent meg, amelyben megfogalmazódott az igény egy korszerű intézményi keret megteremtésére, az erdélyi magyar kultúrártékek megőrzése és fejlesztése céljából, többek között kiemelve a Bolyai Tudományegyetem visszaállítását. Eszerint: „Legsürgősebb feladat jogi és intézményes biztosítékok teremtése az anyanyelv korlátlan használatára, a minden szintű magyar nyelvű oktatás visszaállítására – beleértve a Kolozsvári Bolyai Tudományegyetemet. A romániai magyar tudományos önismeret szabad ápolása, művelődési intézményeinek, első helyen az Erdélyi Múzeum Egyesület működésének anyagi és szellemi biztosítása, a magyar nyelvű rádió- és televízióadások felújítása, műemlékeink védelme ugyancsak életfontosságú szükségletünk.” Ez mintha csak programadó írása lett volna az erdélyi magyar újságírás tematikai meghatározottságának is. Azóta is ezek a legfontosabb tartalmak, amelyekre itt magyar nyelven az újságírás épül.

A cenzúra utolsó napján (1989. december 22.) összesen 31 magyar (vagy kétnyelvű) sajtótermék volt Romániában. (vö. Kuszálík 2001)² Ezek nagy többsége tartalom- és szerkezetváltással ugyan, de a mai napig létezik. A régi-új „megyei lapok” gerincét képezik a mai erdélyi magyar nyomtatottsajtó-hálózatnak is. Az örökség kiadványai:

² Kuszálík Péter: *A romániai magyar sajtó 1989 után. 2001, Budapest – Kolozsvár, Teleki László Alapítvány – Erdélyi Múzeum Egyesület.*

Országos és megyei hírlapok (napi-, illetve hetilapok)

korábban	jelenleg
Előre	később: Romániai Magyar Szó, jelenleg: Új Magyar Szó
Igazság	Szabadság
Vörös Zászló	Népújság
Szatmári Hírlap	Szatmári Friss Újság
Vörös Lobogó	Nyugati Jelen
Fáklya	Bihari Napló
Megyei Tükör	Háromszék
Hargita	Hargita Népe
Brassói Lapok	Brassói Lapok
Szabad Szó	később: Temesvári Új Szó, jelenleg: Heti Új Szó

Lapok, folyóiratok

korábban	jelenleg
Korunk	Korunk
Utunk	Helikon
Igaz Szó	Látó
Tanügyi Újság	Közoktatás
A Haza Sóllymai	Szivárvány
Napsugár	Napsugár
Jóbarát	Cimbora
Keresztény Magvető	Keresztény Magvető
Református Szemle	Református Szemle
Matematikai Lapok	Matematikai Lapok

1990-ben újraindult, de időközben megszűnt lapok

korábban	később
A Hét	A Hét
Tett	Tett
Munkásélet	Valóság
Dolgozó Nő	Családi Tükör
Ifjúmunkás	If-világnézetű lap
Falvak Dolgozó Népe	Falvak népe
Új Élet	Erdélyi Figyelő

Meg merem kockáztatni a kijelentést, hogy a nyomtatott sajtó szerkezetében nem történt radikális változás. A ma is érvényes médiapiaci hálózatot meghatározó jogi aktus az 1968-as (Ceaușescu uralmának harmadik esztendejében megjelent) közigazgatási-területi átszervezésről szóló törvény. Akkor számolták fel a korábbi tartományokat és hozták létre a máig érvényes megyei rendszert. Ennek következtében az új megyeközpontokban nyomdákat és új napilapokat hoztak létre (magyar és román nyelven). A magyarság számarányának függvényében a legtöbb megyében létezett egy kb. 10–35 ezres példányszámú, az RKP megyei bizottságai által kiadott magyar nyelvű napi- vagy hetilap, Bukarestben pedig kb. 150 ezres példányszámban jelent meg az *Előre*. Ez a megyestruktúra létezik ma is, és a jelenlegi magyar nyelvű sajtónyilvánosság meghatározó része (a megyei napi-, illetve hetilapok) erre a közigazgatási konstrukcióra épül(nek). Természetesen, amint az a felmérés adataiból is kiderül (lásd a kutatásjelentést), a piaci viszonyok függvényében az újságok példányszáma lényegesen alacsonyabb, de a valós piaci lehetőségeknél még így is nagyobb, hiszen a saját maguk által kitermelt összegek mellett a legtöbb hetilap, folyóirat, de még a napilapok is pályázati alapon is támogatásban részesülnek időnként, más esetekben a tulajdonosok nyúlnak a zsebükbe, hogy megmentsék az illető sajtóorgániumot.

Fontos tudni, hogy ha csak az írott sajtót olvasók kategóriáját nézzük – nem számítva a nem olvasókat – (2004-es kutatási eredmény, de nem látok olyan befolyásoló tényezőket, amelyek ezen jelentősen változtattak volna), akkor az összes olvasó magyarok több mint fele helyi magyar lapot fogyaszt, és 87%-a *mindenképpen magyar nyelvű sajtót olvas*.

A legstabilabb piaca ma is a regionális napilapoknak van, amelyek legtöbbször a '89 előtti „pártlapok” utóda. A tartalmi váltás azonnal megtörtént, a rájuk kényszerített sablonokat a szerkesztőségek levetették magukról, a cenzoroktól és a párt által beépített munkatársaktól, főszerkesztőktől azonnal megváltak, és átvették az erdélyi magyar sajtópiacon az uralmat ezek a kiadványok. Az új tulajdonosok általában a szerkesztőségek tagjaiból alakult gazdasági társaságok lettek. Ambrus Attila, a *Brassói Lapok* főszerkesztője egy régebbi interjúban mondta, hogy szerinte „az erdélyi magyar sajtó egyik legfőbb problémája a tulajdonviszonyokban rejlik. Egy olyan lap, ahol sok tulajdonos van, nehezen vezethető, túl sok politikai nézetet kell egyeztetni, így aztán nem kerülnek be az újságba igazán markáns anyagok.”

Tulajdonosi szerkezet tekintetében kivétel a *Szatmári Friss Újság* és a *Bihari Napló*, amely az osztrák Inform Media GmbH tulajdonát képezi. Ez bizonyítéka annak is, hogy a külföldi tőke is érdeklődik az erdélyi magyar újságok iránt, hiszen az osztrák Inform Media négy román nyelvű

megyei napilapja mellett megvásárolta a nagyváradi *Bihari Naplót* és a *Szatmári Friss Újságot*. És a kivételek sorát gyarapítja az *Udvarhelyi Híradó*, a *Csíki Hírlap*, a *Vásárhelyi Hírlap*, amelyek az Udvarhelyi Híradó Kft.-nek a tulajdonát képezik. Az Udvarhelyi Híradónak mondhatni sikeres marketingpolitikája van, hiszen míg Erdély-szerte csökkent a napilapok példányszáma, a kiadók pedig egyre kisebb összegeket költöttek az online megjelenésre, a cég a már működő székelyudvarhelyi napilapja mellett Csíkszeredában piacra dobta a *Csíki Hírlapot*, Marosvásárhelyen pedig a *Vásárhelyi Hírlapot*, Gyergyószentmiklóson a *Gyergyói Hírlapot*. (Sajnos ezen kiadványok közül megkeresésünkre csak a *Csíki Hírlap* válaszolt.) Sőt 2009. végén ők indították a www.szekelyhon.ro hírportált is. A sajtótröszt alapja a saját nyomda és saját – jól működő – terjesztőhálózat.

Igaz, hogy a szabad sajtó életét a piac öntörvényei diktálják, de meg kell említeni, hogy a magyarországi és a romániai magyar sajtó piaca, a fogyasztói szokások között – a közös magyar nyelv használata ellenére is – nagyok a különbségek. „Az erdélyi ember ragaszkodik a nyomtatott betűhöz, megmaradásának egyik zálogát látja benne. Még a Ceaușescu-rezsim fűrészpör ízű napilapjait is megrendelte, abban a hiszemben, hogy ha nem veszi meg, megszűnik a lap.” (Kuszálík 2001, 11) Ezek a beidegződések nagyon sok emberben még ma is megvannak, noha akkoriban nem volt igaz, hiszen mesterségesen fenntartott példányszáma volt a pártlapoknak, mert propaganda eszközként léteztek. Elsősorban a nyugdíjasok azok, akik ma, amikor kézhez veszik a nyugdíját, külön borítékba teszik a gyógyszerekre szánt összeget, külön a lakás fenntartására járót és van borítékja az újság-előfizetésnek is, csak ami ezután marad, az lesz a mindennapi betevő falaté. A most növekvő – szinte csak internetfogyasztó – generáció valószínűleg nagyon át fogja alakítani a sajtópiacot a következő évtizedekben.

A régi-új regionális napilapok a *Bihari Napló* Nagyváradon, a *Szatmári Friss Újság* Szatmárnémetiben, a *Szabadság* Kolozsváron, a *Népújság* Marosvásárhelyen, a *Hargita Népe* Csíkszeredában, a *Háromszék* Sepsiszentgyörgyön. Ide tartozik még a *Brassói Lapok* akkor is, ha nem napilap, de ugyanazt a regionális jellegű tájékoztatói funkciót látja el Brassóban és környékén a szórványnak számító magyarság körében, mint az eddig felsorolt napilapok. És szintén ide tartozik, noha egy sajátos eset a *Nyugati Jelen* napilap, amely a *Vörös Lobogó* utóda, és öt szórvány megye magyarságához szól (Krassó–Szörény, Temes, Hunyad, Arad és Fehér megye lakosaihoz). Ugyanis míg a Kolozsváron, Szatmáron, Nagyváradon, Marosvásárhelyen és a Székelyföldön megjelenő újságok önfenntartóak, megtermelik azt az összeget, amely a viszonylag zökkenőmentes megjelenést feltételezi, addig a bányászati alacsony létszámú magyar lakosságú megyékben a *Jelent* bizony a megszűnés veszélye fenyegette, mégis a megszűnés helyett egy külföldön élő magyar befektető segítségével a lap új életet kezdett 1999-ben. Összmagyarsága ennek az öt megyének körülbelül százötvenezerre tehető, ami azt jelenti, hogy egy fél Magyarországi területen százötvenezer magyarhoz próbál szólni nap, mint nap. Terjesztés szempontjából egy-egy lap 500 km-t is meg kell tegyen ahhoz, hogy az olvasóhoz jusson. Nem kell magyarázni, hogy ez nem lehet nagy üzlet.

Az eddig felsoroltak talán a legjelentősebb nyomtatott újságjai az erdélyi magyarságnak, de rögtön őket követik a sorban a rendszerváltás után megjelent új napilapok (pl. *Udvarhelyi Híradó*, *Reggeli Újság*) meg regionális hetilapok is (*Bányavidéki Új Szó*, *Polgári Élet*, *Szilágyság* stb., lásd az adatbázist), amelyek maguk is regionális szintű tájékoztatást látnak el, magyarul próbálják hírekhez, információkhoz juttatni az olvasóikat.

A regionális lapok piaci hegemoniájának magyarázata részben az, hogy földrajzi tekintetben a piacukban nincsenek, vagy csak igen ritkán vannak átfedések, nem jelentenek konkurenciát egy-

másnak. Mondhatjuk, hogy leosztották a piacot egymás között. Számukra konkurenciát esetleg a *Krónika* és az *Új Magyar Szó* jelent.

Kiemelt fontosságú ez a két „országos napilapként” emlegetett kiadvány, az *Előre* utóda, az *Új Magyar Szó*, amelynek Bukarestben van a szerkesztősége, és az 1999 óta főleg magyarországi tőkebefektetés révén megjelenő *Krónika*, amelyet Kolozsváron szerkesztenek. Tekintettel arra, hogy az elmúlt tíz esztendőben egyre világosabban kirajzolódott az erdélyi magyar politikai eliten belüli nézetkülönbség, a politikai szekértáborok is jobban elhatárolhatóak, mindenki természetesnek veszi a két országos lap szükségességét. Vélhetően mindkettőnek kialakult a maga bejáratott olvasótábor (sajnos a fogyasztói szokások felmérésére ez alkalommal nem került sor), de a lapok fennmaradása nem az ő kezükben van, noha sokszor hivatkoznak a versenyhelyzetre. Pályázati pénzek, illetve a tulajdonosok hathatós támogatása nélkül csak az olvasók aligha tudnák fenntartani az újságokat. Általában ugyanazok olvassák az országos lapokat is, akik a regionális újságokat. Ez utóbbiak táborából kerülnek ki a *Krónika* és az *Új Magyar Szó* olvasói is. Nem ritka, hogy mindkét országos lapra előfizet ugyanaz a személy, intézmény. És ilyenkor ismét az a régi beidegződés működik – mint amikor kötelező módon elő kellett fizetni a pártlapokra – hogy támogatni kell a sajtóintézményt, nehogy megszűnjön. A konkurencián felülkerekedik az az elv, hogy „mutassuk meg, hogy el tud tartani az erdélyi magyarság két országos napilapot”.

Felmérésünkben is az derült ki, hogy a napilapok azok, amelyek a legnagyobb mértékben (háromnegyed részt) önfenntartóak. Egy van, amelyik nyereségesnek tartja magát, közel egynegyedük pedig veszteséges. A folyóiratok közel kétharmada veszteséges, egyharmaduk önfenntartó, nyereséges ebben a csoportban is egy van.

A legnagyobb példányszámban a megyei napilapok jelennek meg. Ezen adatokkal is csak saját bevallás szerint rendelkezünk. Ennek értelmében 10 ezres példányszám fölött van a *Háromszék*, a *Csíki Hírlap*, a *Bihari Napló* és a *Székely Hírmondó*. Kevéssel 10 ezer alatt a *Szatmári Friss Újság*, a *Hargita Népe* és a *Nyugati Jelen*. A kolozsvári *Szabadság* kevéssel több mint hatezer példányban jelenik meg. Itt jegyzem meg, hogy a felsorolt újságok közül négy tagja a BRAT auditáló ügynökségnek: a *Csíki Hírlap*, a *Bihari Napló*, a *Szatmári Friss Újság* és a *Hargita Népe*. Valamennyien a BRAT nyilvántartásban kb. 1000 példánnyal kevesebbel szerepelnek, mint amit ők magukról állítanak. Ebből is megállapítható, hogy a saját bevallásból csak nagyságrendekre lehet következtetni, de mindenképpen irányadóak ezek a tételek is.

Körülbelül 2005–2006-ra kialakult az erdélyi magyar nyomtatott médiapiac telítettsége, letisztultak a viszonyok, kialakultak a rendszerek, amivel együtt egy példányszámstop is bekövetkezett – vélik a szakemberek –, azóta nem lehet példányszámot növelni. Illetve lehetne egy másik sajtóóránom kárára, de ez nem történik meg.

A hetilapok célközönsége regionális szempontból sokban hasonlít a napilapokéra. A hetilapok közül egyetlen sem szerepel a BRAT nyilvántartásában, így a példányszámok tekintetében kizárólag a saját bevallásukra hagyatkozhatunk. E szerint a legnagyobb példányszámban a *Brassói Lapok* jelenik meg (saját bevallás szerint 9 ezer), amit a *Polgári Élet* (4 ezer), a *Bányavidéki Új Szó* (4300), illetve az *Erdélyi Napló* (4500) követ.

Az *Erdélyi Napló* pandanjának is nevezhetjük az *Erdélyi Riportot*, amely ellenben saját bevallása szerint jelenleg mintegy 2 ezer példányban jelenik meg. Egyikben az EMNT politikai ideológiája, a másikban az RMDSZ-é érhető tetten hangsúlyosan.

Ha arra a kérdésre keressük a választ, hogy milyen mértékben járul hozzá az anyanyelv ápolásához, az identitástudat erősítéséhez az erdélyi magyar média, akkor a gyermeklapokról, az irodalmi, társadalmi folyóiratokról, szakfolyóiratokról és az egyházi periodikákról is feltétlenül beszélnünk kell.

Van két gyermeklap, amely 1989. előtt is létezett, ezek rendkívül magas példányszámban jelennek meg: a *Szivárvány* 16 ezer, a *Napsugár* 13500 példányban. Iskolai, oktatói segédlettel ugyan, de rászoktatják a gyermekeket az újságolvasásra. Animált piacról van szó, egy, a kiadótól független másik intézmény szervezeti kereteit, infrastruktúráját bevonva bírják rá az olvasókat a lapok megvásárlására. Jelen esetben az óvónők, tanítónők szorgalmazzák a lapok megvásárlását, amely tartalma gyakran megbeszélés témája az iskolai foglalkozásoknak. Be kell ismerni, hogy mesterségesen fenntartott példányszámokról beszélünk, de kétségtelenül kialakítanak a gyermekekben bizonyos újságolvasási, folyóirat-fogyasztói szokásokat, jót tesz a gyermek újságfogyasztói szocializációjának. Az is meghatározó lehet a gyermekek további fejlődésében, akár pályaválasztásában is, hogy ezek a kiadványok támogatják a tehetséges gyermekek számára a publikálás lehetőségét is. Véleményt mondhatnak a legfiatalabbak, levelezhetnek Csipikével – ez egyfajta szolgáltatás, amikor az író bácsi Csipike köntösébe bújva válaszol, de gyermekszervezők verseit, meséit, rajzait is közlik. Erőteljesen gyermekirodalmi beállítottságúak ezek a lapok, történelmi, irodalmi szemléletformálók, talán már innen is eredeztethető a literaturizált beállítódása az újságírásnak errefelé. Különösen az a két gyereklap, amely a Ceaușescu rendszerbeli folyóiratok jogutódja, nyíltan vállalja, hogy az alapvető emberi értékek, s most már kimondhatóan is a nemzeti önazonosságtudat és a magyarság történelmi, művelődési hagyományainak szellemében történő gyermeknevelést támogatja.

Szintén animált lappiacról beszélhetünk az egyházi folyóiratok esetében is. Az nem erdélyi sajátosság, hogy az egyházi lapokat főleg a templomjáró emberek fizetik elő vagy vásárolják meg. A legtöbb példányt éppen az istentiszteleteket, szentmiséket követően adják el a templomokban, plébániákon, parókiákon, a papok ösztönzésére. Még az sem tipikusan erdélyi sajátosság, hogy ezen lapok megvásárlása erősíti a felekezethez, gyülekezethez, egyházkerülethez tartozás élményét, közösségformáló ereje van. Ellenben ez utóbbi, vagyis a közösségformáló erő már nagy jelentőséggel bír, különösen szórványvidéken. Mint ahogyan az is jelentős erdélyi vonatkozás, hogy nagyon sok helyre, főleg falvakba – és ez már nem csak a szórványtelepülésekre vonatkozik, hanem minden eldugottabb, közlekedés szempontjából nehezebben megközelíthető „tömbmagyar” településre, tehát székely falvakra is – írott sajtótermékként csak az egyházi kiadvány jut el. Ezért is van az, hogy az egyházi kiadványok szerkesztésekor az „elit egyházi kultúra, műveltség” szolgálatába állított kiadványok is mindig tartalmaznak olyan írásokat, amelyek közérthetőek, amelyeket szép lassan a hosszú csendes délutánokon, a mezőgazdasági munka elvégzésével bárki elolvashat. Sok esetben az illető egyház életével kapcsolatos hírek megfogalmazása mellett megtalálhatóak a magyar közösség szempontjából fontos eseményekre történő utalások is, de még közelebb kerül a mindennapokhoz az az újság, amely a mindennapi élet területén fontos tanácsokkal próbálja ellátni az olvasóit, mint pl. a *Vasárnap*, amely Egészségsarok cím alatt külön rovatot jelentet meg.

Kis piaci kört elérő, de rendkívül fontos kiadványok az értelmiségieknek, azon belül is a bizonyos érdeklődésűeknek szóló folyóiratok. Ide tartoznak a néhány százas példányszámú irodalmi, irodalomkritikai vagy elit kulturális lapok (*Helikon*, *Látó*, *Székegyföld*, *Művelődés*, *Korunk*) és a szaklapok (pl. *Magyar Kisebbség*, *Erdélyi Múzeum*, *Erdélyi Nimród*, *Erdélyi Gazda*, *Műszaki Szemle*); ezek alacsony példányszáma természetesen, általában az ilyen típusú kiadványok szer- te Európában kis példányszámúak. Ami ellenben már nem természetes, az az, hogy ezek a kiad-

ványok rendkívüli kis mértékben részesülnek román állami támogatásban. A *Helikon* például, amely mai napig is a Romániai Írószövetség lapja, úgy jelenik meg, hogy az impresszumában hat másik támogató intézményt tüntet fel, ebből négy magyarországi, egyik a romániai Communitas Alapítvány – ez a romániai kisebbségi pénzeket kezeli, nem román kulturális alapítvány – másik a város önkormányzata. Ezen kiadványok biztosítják az anyanyelvi közlés lehetőségét, másrészt a tudományos információ áramlását az értelmiség felé. Azon túl, hogy a társadalmi és művelődési élet leképezési lehetőségét rejtik magukban, hangsúlyozni kell, hogy a műszaki és mezőgazdasági szakemberek számára (főiskolai-egyetemi képzés csak román nyelven létezik) a szaknyelv anyanyelvi elsajátításának, használatának szinte kizárólagos módozatai ezek a szaklapok.

Az *Erdélyi Gazda* főszerkesztőjének, Sebestyén Katalinnak a gondolatai tanulságosak lehetnek a szaklapok vonatkozásában: „Az *Erdélyi Gazda* szerkesztése nem jövedelempótló, hanem jövedelemelvonó tevékenység, a statisztikai adatok lehangolóak. Az *Erdélyi Gazda* tabu téma, pedig mindenki tudja, hogy egy jó lap, akármilyen szempontból is vizsgálánánk, és nem egy zúzdai végtermék, mely a sarokban porosodik, hiszen azt a pár ezer példányt, amelyet nyomtattatunk (Erdélyi Gazdák Egyesülete), több ezren olvassák. Tanítanak belőle tanfolyamokon, a kifizetési ügynökségek, mezőgazdasági igazgatóságok magyar ajkú alkalmazottai belőle merítik az érthető információkat. Ha kiforrott és tiszta stílusa van egy lapnak, bár minden cikknek más és más a szerzője, akkor közérthető. A cél világos: a lét a tét. És addig létezőnk, ameddig magyarul mondjuk a magunkét. És pontosan azoknak mondjuk, és nemcsak, akik valahogy a kultúra peremére szorultak. Aztán mondjuk a magunkét nagyon kulturált embereknek is, akik tudják, hogy a kertészkedés egy életmód.”

Negatív példákat is tudunk: nagy űrt hagyott az erdélyi magyar sajtótörténeti palettán például a *Pulzus* (gazdasági folyóirat) vagy a *Családi Tükör* (a kommunizmus éveiben *Dolgozó Nő*) megszűnése, ennek következtében a legfontosabb magyar nyelvű gazdasági-pénzügyi folyóirat és az egyetlen nőknek szóló magazin tűnt el, de ennél is feltűnőbb a *Hét* megszűnése. A *Hét* az „örökség” folyóiratainak egyike. A Ceaușescu-rendszer kezdeti éveiben indult, az 1968-as csehszlovákiai bevonulást követően, amikor is Románia elkezdte a „különutas politikai játszmáját” a szocialista tömbön belül. Románia nem vonult be, Ceaușescunak akkor feltétlen szüksége volt az országon belül a kisebbségek támogatására is, ezért több engedménynek lehettek tanúi a romániai magyarok. Az akkori kulturális felszusszanás jegyében indult a Kriterion Könyvkiadó, a bukaresti televízió magyar adása és a *Hét* is, amely nagyon sok erdélyi magyar értelmiségi családban rendszeres olvasmánnyá lett. Az 1960-as évek végén a romániai magyar értelmiségi, írói körökben a közbeszéd része volt az új bukaresti kulturális intézmények létrehozása, amelyek létrejötte politikai-konjunkturalis okokhoz köthető: Ceaușescu vélt (főként Moszkvától való) különutas politikáját szándékozta megszilárdítani az (ál)liberalizációs hullám gerjesztésével. Az 1968. júniusi, a magyar értelmiségekkel való tanácskozáson elhangzott egy új hetilap létrehozásának a terve is, amelynek szervezését 1970 nyarán kezdték el (nem sokkal a Kriterion Könyvkiadó alapítása és a tévé magyar adásának beindítása után). Főszerkesztőnek Huszár Sándor író, közíró, *Utunk*-szerkesztőt, volt színházigazgatót szemelték ki, aki korábban elvállalta a Magyar Írószövetség által kezdeményezett „kettős felelősségvállalásról” szóló vita visszautasítását.

Az 1970. október 23-án megjelenő a *Hét*nek központi szerepet terveztek létrehozói, mintájául a *Contemporanul* szánták, a nevet is felülről kapták. A csapatmunkának, igényes hozzáállásnak és a lapszerkesztést nem kirakatjelleggel, hanem kreativitással megvalósító szerkesztők azonban túlteljesítették a nekik szánt feladatot, és Huszár Sándor főszerkesztő általános, Földes László főszerkesztő-helyettes szellemi vezetése alatt egy kiváló lapot hoztak létre. A szerkesztőségbe, és ezáltal Bukarestbe

olyan magyar értelmiségiek, írók, irodalmárok, kritikusok, szerkesztők kerültek, akiknek amellet, hogy a Központi Bizottság szempontjai szerint „jó volt a dossziéjuk”, nyitott szellemiségűek voltak.

A *Hét* a korabeli irodalomcentrikusságot kívánta felváltani, az alcímben megjelenő önmegnevezés alapján (társadalmi – politikai – művelődési hetilap) egy átfogóbb, más tudományágakra is kitekintő hetilapot terveztek. A lap fő törekvése az volt, hogy megteremtse a magyar tudományos nyelvet, szintézist teremtően nyitott volt, a tömegeknek szólt. Rendkívül jelentős volt, és nagyon nagy példányszámban jutott el az olvasókhoz. 2003-ban a *Hét* Marosvásárhelyre költözött, az új szerkesztőséget Parászka Boróka irányította, 2006-ig továbbra is nyomtatásban jelent meg, 2006 és 2008 között internetes portálként működött. Akkor megszűnt. Mára mindez csak sajtótörténet, pedig hiányzik a folyóiratok palettájáról.

Mind a regionális lapok, mind pedig az országos lapok olvasói táborában a rendszeres újságolvasók a középkorúak. A fiatalok a nem rendszeres olvasók népes táborát jelentik. Kézbe veszik az újságot, fontos számukra, de nem rendszeres olvasók, és sokan csak bizonyos tartalmakat néznek meg. Az idősek közül viszonylag kevesen tartoznak az újságolvasók táborába, de aki igen, az rendszeres újságolvasó, és minden tartalmat végigböngésző.

Érdekes kérdés annak a vizsgálata, hogy segíti-e vagy hátráltatja a saját honlap léte az újságok eladhatóságát? Ha készül honlap, az azzal jár, hogy sokan csak interneten nézik meg a lapot, éppen ezért a piacot uraló napilapok nem is azt a megoldást választották, hogy egy az egyben felteszik az újságban lévő tartalmakat az internetre, hanem inkább hírportál szerűen, olyan internetes felületet hoztak létre, amelyek más tartalmakat is közölnek, mint az újság, illetve nem közölnek minden közérdekű információt, ami a lapban megjelenik. Ezzel a módszerrel érhető el az, hogy a klasszikus olvasótábor nem csökken, de az elsődlegesen internetfogyasztó közönség is megismerkedhet a sajtótermékkel, fogyasztójává válhat.

Az erdélyi magyar rádiózásról

A rádió a nyilvánosság eszköze és szellemi értékek közvetítője, de kisebbségi helyzetben ez egyet jelent azzal, hogy a közösségépítés, a megmaradás (egyik) eszköze. Közösségépítő, identitásmegtartó szerepe van az anyanyelvű rádióműsornak is, amennyiben az anyanyelvű műveltség közvetítője, a közösségi eseményekről tájékoztat és nyilvánosságot biztosít a közösséget foglalkoztató közéleti témáknak. Ha hozzátesszük, hogy nemcsak tájékoztat, hanem fórumot nyit a kisebbségi nyelvhasználatnak is (amelynek igen nehéz lenne olyan korlátokat szabni, mint a közigazgatásban vagy igazságszolgáltatásban): ez a szerepe még nyilvánvalóbb – fogalmaz Baranyi László, újságíró, a Temesvári Rádió alapító-szerkesztője.

Egészen más képet mutatnak az elektronikus médián belül a fogyasztói szokások, mint a nyomtatott sajtó esetében. Mind a rádió, mind a televízió vonatkozásában jelentősen beleszól a fogyasztói szokásokba a magyarországi tartalomszolgáltatók vételezése, nézettsége. Arra ellenben már rájött a romániai magyar rádióhallgató, hogy a Magyar Rádióban bármennyi szó is essék a Krónikában, vagy a Határok nélkül című műsorban a kisebbségi magyarságról, a címzett nem a határon túli, hanem az anyaországi hallgatóság. Ugyanez vonatkoztatható a kedvelt és főként a határmentén hallgatható magyarországi kereskedelmi rádiókra is. Stanik István írja azt, ami majd látni fogjuk a televíziózás szakembereinél is előjön a magyarországi közszolgálati televíziózásról, hogy „A Határok nélkülre szükség van, mert körképet ad, de az lenne az igazi, ha a magyarországi médi-

ában végre olyan természetességgel jelennének meg a határon túli magyarokkal kapcsolatos témák, mint a debreceni, szegedi vagy győri témák. Ha ezek a témák egyáltalán bekerülnének a hír-, gazdasági és kulturális műsorokba.”

Az elektronikus média viszonylatában nagyok az eltérések a fogyasztói szokásokban, jelentősek a regionális különbségek is. Mindkét esetben fontos szerep hárul az erdélyi magyar tartalomszolgáltatókra. Ők készítik ugyanis azokat a műsorokat, amelyek nem csak az erdélyi magyarságról szólnak, hanem számukra készülnek. Ez az egyik nagy különbség az anyaországi és az erdélyi magyar rádiózás között, az itteni célközönség szemszögéből. Ez utóbbi nemcsak róluk szól, hanem elsősorban hozzájuk. Olyan szerkesztésű műsorok ezek, amelyek az erdélyi magyar társadalmat, ezen belül is leginkább a regionális, helyi közösségeket tekintik célközönségüknek. Sajátos helyzetben vannak az egyházi rádiók, amelyek ráadásul kimondottan egy felekezetet, vallási közösséget céloznak meg.

Partiumban magas a magyarországi kereskedelmi rádióadók hallgatottsága, főként a határ menti területen, ahol ezek az adók még vételezhetők. Itt ezek hallgatottsága 2004-ben elérte a 30%-os arányt. Ebben a régióban a helyi kereskedelmi rádiók következnek – már ahol léteznek –, amelyek ellenben éppen a magyarországiak vételezhetősége miatt ritkábbak, mint például a Székelyföldön. Az erdélyi magyarok rádióhallgatásában éppen 2004-től állt be radikális változás, hiszen miután lehetővé vált a csak magyar nyelven sugárzó rádióadók létrehozása, helyi/regionális frekvenciákon működő kereskedelmi rádiók egész sora jött létre. Ezek átalakították az erdélyi magyar rádióhallgatói szokásokat. Míg korábban a romániai magyar közszolgálati rádiók mellett a román nyelvű kereskedelmi adóknak volt meghatározó és növekvő szerepe, addig a magyar kereskedelmi rádiók megjelenése ezt radikálisan visszafordította. Fontos elmondani, hogy a magyarok által hallgatott rádióadók az újságokhoz hasonlóan regionálisak. Az is tény – derül ki a Kolozsvári Központi Elemző Központ egy tavalyi felméréséből –, hogy mára már a magyarországi rádiók (elsősorban a Kossuth Rádió) hallgatottsága jóval elmarad a helyi magyar és román nyelvű kereskedelmi, illetve közszolgálati rádiók mögött. A rádióhallgatási szokások így egyértelműen a helyi-regionális közösségek megerősödéséhez járultak hozzá. A magyar nyelvű kereskedelmi rádiók földrajzi megoszlása nagymértékben hasonlít a napilapokéra (ld. a kutatásjelentést).

Romániában jelentős szerepe van az állami közszolgálati rádió magyar nyelvű műsorainak. Ezek főként a szórványban, Kolozsvár és Marosvásárhely környékén, illetve Székelyföldön rendelkeznek viszonylag stabil, bár nem túl nagy hallgatósággal. A Román Rádió központi (bukaresti) stúdiójának napi egy órás magyar nyelvű műsora van, amelynek a célközönsége a közel másfél milliós romániai magyarság. Ez országos szórású központi hír- és tájékoztatói műsort jelent minden nap 15 és 16 óra között. Emellett a kolozsvári (Közép-Erdélyben és Partiumban), a marosvásárhelyi regionális stúdió (Székelyföldön) is szolgáltat magyar nyelvű műsort napi hét-hét órában, regionális hírekkel, tudósításokkal a középpontban, de szép számban akadnak szórakoztatói és szórakoztatói műsoraik is. A kolozsvári műsorra: hajnali 2 óra és 4 óra között (csak ultrarövidhullámon), illetve hétköznap 8 óra és 10 óra (közép- és ultrarövidhullámon), valamint 15 és 16 óra között (ultrarövidhullámon), továbbá 16 és 18 óra között (közép- és ultrarövidhullámon), vasárnap 14 órától 18 óráig (szintén közép- és ultrarövidhullámon). A közszolgálati rádiók közül a marosvásárhelyi emelkedik ki, amely 40%-ban sugároz magyar nyelven. (A '90-es évek elején még fele-fele arányban volt a magyar és román nyelvű műsoruk). Naponta 11 és 18 óra között ultrarövidhullámon (középhullámon 11–14 és 16–18 óra között), vasárnap 10 és 18 óra között. A megcélzott magyar közösségek létszáma 600 ezer a kolozsvári, illetve 800 ezer a marosvásárhelyi szerkesztőség esetében. A temesvári magyar

szerkesztőség (Bánság területén) heti 14 órával (minden nap déli 14 órától középhullámon, de este 20 órától már csak ultrarövidhullámon) van jelen a műsorszolgáltatásban, a megcélzott magyar közönség létszáma 150 ezer fő.

Amíg Székelyföldön a közszolgálati rádió magyar műsoraiból naponta nyolc óra vételezhető – a marosvásárhelyi és a bukaresti műsor –, addig az ország észak-nyugati részén pl. Szatmár megyében semmi. Nagy az a terület is – például a Bánságban és Dél-Erdély egyes részein –, ahol a Román Közszolgálati rádió leosztása szerint a romániai magyar adófizető polgárokra mindössze két óra műsoridő jut. A Román Közszolgálati rádió stúdióiban készülő műsorok mennyisége, az óraszámot véve (kb. heti 100 óra), nem is kevés az erdélyi magyarság számarányát tekintve, a nagy gond az, hogy alacsony a műsorok előállítására szánt összeg, és a műsorszórás nem hatékony, ugyanis a magyar rádióhallgató többnyire fele annyi anyanyelvű rádióműsort (a közszolgálatira gondolok) sem kap Romániában, mint amennyi – a tőle beszedett adó és rádió-előfizetési díj alapján – járna neki. Ugyan a román közszolgálati rádió stúdióiban napi 17 óra magyar nyelvű műsor készül, ennek csak töredéke jut el a romániai magyar hallgatóhoz a műsorszórás rossz feltételei, összehangolatlansága miatt. Márpedig, mint már azt hangsúlyoztuk, az erdélyi magyarság nem csak alkalomszerűen éli meg magyar identitását, hanem folyamatosan. A bánsági magyar a nap mind a 24 órájában éppúgy magyar, mint a kolozsvári vagy a székelyföldi, neki mégis csak 2 órányi jut a Román Rádió magyar szerkesztőségeiben készülő műsoraiból. Adófizető állampolgárként pedig joga lenne rá – a román rádiótársaságnak egész napos közszolgálati rádióműsort kellene biztosítania számára. Többször hangzott már el, hogy nem lenne elképzelhetetlen a meglévő műsoridők összekapcsolása egy közös frekvencián, azonban ez valamiért mindig meghiúsul.

A közszolgálati rádiók tehát egy-egy régió magyar lakosságához csak napi néhány órában juthatnak el, a kevés műsoridő pedig elsődlegesen a tájékoztatásra fókuszál, illetve a kultúra és a hagyományok ápolására.

Ezen közszolgálati műsorstruktúrát hivatott kiegészíteni – a romániai audiovizuális törvény kínálta lehetőségeket kihasználva – több, magyar nyelvű műsort sugárzó, helyi magánrádió. Ezekkel főleg azokban a városokban találkozunk, ahol nagy arányban vagy többségben élnek magyarok (a szórványban élő magyarok számára ez az opció egyáltalán nem létezik): Szatmárnémetiben, Nagyváradon, Székelyudvarhelyen, Csíkszeredán, Sepsiszentgyörgyön, Gyergyószentmiklóson, Kézdivásárhelyen, Marosvásárhelyen és néhány éve Kolozsváron. A román audiovizuális törvény értelmében kereskedelminek nevezett és általunk lekérdezett 15 magyar nyelvű, vagy magyarul is sugárzó rádió közül mindössze 3 mondhatja nyereségesnek magát. Három veszteséges, a többi önfenntartó. De elemezve a helyzetet, és elbeszélgetve a szerkesztőségek munkatársaival, kiderül, hogy ez az önfenntartás igen nehézkes, különösen azon intézményeknél, amelyek nagymértékben felvállalnak közszolgálati feladatot is. A legtöbb kereskedelmi rádió a két magyar többségű megyében (Hargita és Kovászna) működik. Ezek esetében sokkal jelentékenyebb a szórakoztató műfaj, mint a másik négy Erdély területén még működő magyar kereskedelmi rádió esetében, amelyek nagyobb mértékben vállalják fel a közszolgálati feladatot, az identitástudat megőrzését, a kultúra népszerűsítését a szórakoztató és hírműsorok mellett. Nagyon nagy különbségek vannak a rádiók között. Székelyföldön van olyan kereskedelmi rádió (Fun FM), amelyben napi 24 órás műsort két szerkesztő állít elő, nekik bevallottan a könnyed, szórakoztató műfaj művelése a céljuk. Ezt nyilván nem lehet összehasonlítani például a kolozsvári Paprika Rádió vagy a váradi Partium Rádió, a szatmárnémeti City Rádió szerkesztőségeivel, amelyek jelentős arányban készítene közszolgálati jellegű tájékoztató és kulturális

műsorokat is. Ezen intézmények viszonylag nagy létszámú munkatársat foglalkoztatnak, hiszen a saját műsor, amely ismétlem, gyakran közszolgálati jellegű, igényli a nagyobb szerkesztőségeket.

Azok a kereskedelmi rádiók, amelyek vezetői, tulajdonosai nyíltan vállalják azt, hogy részben azért jöttek létre, hogy pótolják azt az űrt, amelyet a romániai magyar közszolgálati rádiók hagynak maguk mögött – saját bevallásuk alapján –, nem nyereségesek. Noha ezen rádiók mögött gyakran erős vállalkozói kör áll, a rádiók csak úgy tudnak létezni, hogy ezen vállalkozók vásárolják meg a reklámfelületek zömét. A kolozsvári Paprika Rádió például, amely egyik legfontosabb célkitűzéseként szintén a magyar identitástudat megőrzését jelöli meg, gyakran közszolgálati feladatokat lát el, kiegészítve a román közszolgálati rádió ilyen jellegű műsorait. Visszahódította a kolozsvári magyar hallgatókat a román nyelvű kereskedelmi rádiók táborából, de a gazdasági nehézségek természetesen a Paprika Rádiót sem kerültk el, sőt válságos helyzetbe hozták, de a tulajdonosi háttér több esetben közbelépett a rádió megmentése érdekében. A tapasztalat azt mutatja, hogy ilyen versenyhelyzetben, válsággal küzdő gazdasági környezetben egy kisebbségi kereskedelmi rádió komoly önfenntartási gondokkal küzd, a tulajdonosi háttér, sok esetben csak a társadalmi pozitívumot (máskor politikai befolyásolás lehetőségét is) tartva szem előtt, finanszírozta és finanszírozza most is ezeket a rádiókat, hogy életben maradhassanak.

A romániai magyar televíziózásról

Romániában a közszolgálati televízió magyar szerkesztőségei lennének arra hivatottak, hogy olyan műsorokat készítsenek, amelyek az itteni magyarokról és magyaroknak szólnak, de olyan lehetetlen a műsorstruktúra és a hozzá rendelt műsoridő, hogy még a leghűségesebb nézők is képtelenek azt követni. A román nyelvű feliratozás eredményeképpen több a román néző mint a magyar, mert nagyságrenddel többen vannak a vételkörzetben. Ebből adódik egy jelentős eredmény, miszerint ezek a szerkesztőségek olyan üzeneteket juttatnak el a többségi románság felé, amelyek az itteni magyarság szája íze szerint vannak megfogalmazva, az ő gondolkodásmódjukat tükrözik.

Álljon itt szemléltetés gyanánt a RTV bukaresti magyar szerkesztőségének heti beosztása: hétfőn 15.30–17.00 óra között 75 perc a RTV 1-es csatornáján (Mozgóképes Krónika), kedden 16.00–17.00 óra között 50 perc a RTV1-es csatornáján (Mozgóképes Krónika), csütörtökön 14.30–15.30 óra között 50 perc a RTV 2-es csatornáján (Szieszta, Képzelt Kávéház), 16.30–17.00 óra között 30 perc a RTV Kulturális csatornáján (TVR Cultural/Kultúra) – ezt ismétlik péntek reggel 8.30-tól ugyan-ezen a csatornán és hétfőn délelőtt 10 órától a RTV Nemzetközi csatornáján (TVR International). Végül pénteken 11.30–12.20 óra között 50 perc a RTV 3-as csatornáján, amit megismételnek éjfél után. Nem egészen négy óra önállóan legyártott műsoridő (230 perc) 5 csatornán, öt különböző műsoridőben. Ha nézzük az ismétléseket is, akkor 5 csatornán nyolc különböző műsoridőben.

Ugyanezt a műsorstruktúrát, szétdaraboltságot lehet tapasztalni a RTV kolozsvári szerkesztőségének a műsorai vonatkozásában is, és a Temesvári szerkesztőség esetében. Látható, hogy a bukaresti magyar adás, de a kolozsvári is, megpróbált olyan műsorrácsot összeállítani, amely lefedi az élet majdnem minden területét. Tulajdonképpen ezeket arányosan felduzzasztva létre is jöhetne az a műsorstruktúra, amely egy egész napos televízió szerkezetét adhatná.

A közszolgálati televíziózásban dolgoznak a szakma legkiválóbbjai (külső és belső munkatársak egyaránt), akik a legtöbbször a legmagasabb színvonalon teljesítenek az adott feltételek mellett. Sokszor ellenben látni, tapasztalni a fásultságot, a nemtörődömséget is, aminek a magyarázata éppen

abban rejlik, hogy sokszor az lebeg előttük, ugyan ki nézi ezt meg 2 óra 10 perckor. Amit legyártanak, csak töredékében jut el a nézőkhöz, mert követhetetlen a műsoridő, és az adás nagyon rossz időpontokban van. Ami nem derül ki az adatbázisból, mert csak a legfontosabb műfajok felsorolására adtunk lehetőséget, márpedig a legfontosabbak között nincs, mert nem lehet ott, pl. a filmkészítés volumene. Pedig dokumentum- és portréfilmek is készülnek ezekben a szerkesztőségekben. XX. és XXI. századi erdélyi magyar társadalomtörténeti vonatkozású, történelmi, szociográfiai dokumentumfilmek és portréfilmek a nagyjainkról. Ugyan kis számban, de ami elkészül, az kultúrtörténeti vonatkozásban rendkívül fontos.

Könnyen kiszámítható, hogy több a műsorperc, mint az önállóan legyártott anyag. Vannak ismétlések is. Ennek legfőbb oka, hogy nincs nagyobb gyártási keret: sem a pénz nem elég, sem szerkesztő nincs annyi, hogy több műsort lehetne előállítani. Rendkívül alacsony összegekből készülnek a műsorok, ez az elsődleges oka annak is, hogy csak nagyon kis mennyiségben készülnek dokumentumfilmek, komolyabb riportok, tévéjátékok. Nagyon sok esetben a szerkesztőket képességeik és képzettségük szempontjából jóval a teljesítőképeségük alá kényszerítik az intézményes korlátok. Noha újságírói körökben az állami televízió és rádió szerkesztőségeiben dolgozó munkatársaknak a legnagyobbak a fizetései, a „direkt” produkciós költségek (szállítás, üzemanyag, külsősök honoráriuma, pl. színészek, forgatókönyvírók, szakemberek, forgatási helyszínek bérlésére szánt költségek) nagyon alacsonyak. Például a bukaresti magyar szerkesztőségben egy óra műsorperc előállításának az ún. direkt költségei – mert nincsenek benne a szerkesztők honoráriumai, a technika bére és az ingatlan működési költségei – kb. 140 ezer Ft-nak megfelelő összeg. Ebből dokumentumfilm vagy tévéjáték csak csodával határos módon és önzetlen támogatók segítségével, vagy külső pályázati pénzek bevonásával képzelhető el. Mivel nincs másra lehetőség, kénytelenek kis, három-négy perces tudósításokkal foglalkozni a szerkesztők, ami aztán kétséges, hogy egyáltalán eljut-e a nézőhöz. Nem készülhetnek mélyebb lélegzetű anyagok a különböző műfajok szerint (életinterjúk, dokumentumfilmek, szociográfiai riportok, tévéjátékok)

Sok tekintetben ugyanaz a helyzet a közszolgálati televíziózással, mint a rádiózással. A román állam részéről kipipálva a feladat. A magyar kisebbségnek vannak szerkesztőségei, van műsorideje, költségvetése, de a hatékonyság nagyon alacsony. Itt is az a helyzet, hogy kevesebb műsor jut el a háztartásokba, mint amennyi készül, és ami eljut technikailag, az sem nézett a lehetetlen időpontok miatt. Hiába a jól felkészült szerkesztőségek, érezni, hogy az intézményen belül mostohagyerekek, csupán a nagy rendszer aránytalanul kicsi részét képezik, igaz, így is rendkívül értékesek.

Új lehetőséget jelentett a romániai magyar televíziózás területén a helyi televíziók megjelenése. Az audiovizuális tanács honlapján keresgélve több mint 40 olyan televízió létezik a közszolgálati televízió szerkesztőségei mellett, amelyeknek magyar nyelvű műsora is van. Első pillantásra rendkívül sok. Mindjárt az elején meg kell jegyeznünk, hogy nem minden erdélyi magyar, ami magyarul szól. Van olyan tévéadó is (a Cool Tv, a Doku Club és a Film+), amelyek ugyan magyar nyelvű televíziók: 100%-ban magyar nyelven sugároznak, de a műsoraik nem itt készülnek, nem a romániai magyarokról szólnak. Tekintettel arra, hogy Romániában a működési engedély megszerzése nem kerül pénzbe, jó pillanatban sikereseknek bizonyultak a pályázatukkal, de műsoraiknak semmi köze az erdélyi magyar kultúrához. További 18 olyan televíziót találtunk, amelyek sugároznak ugyan magyarul, de összműsoridejüknek kevesebb mint 5%-a magyar nyelvű. Sem ezeket a televíziókat nem kerestük meg kérdőíveinkkel, sem azokat a szerkesztőségeket, amelyek egy-egy nagy román kereskedelmi televízió helyi szerkesztőségének a magyar műsorait jelentik, amelyek ugyan első látásra

úgy tűnnek, hogy sok műsoridővel rendelkeznek, pl. a műsorok napi 25%-a. Igen ám, de amikor kiderül, hogy az összműsoridő 15 perc, és ennek a 25%-áról van szó, ami sokszor nem is önálló műsor, hanem csak magyar fordításban felolvasott román híradó, akkor rögtön látszik, hogy nem érdemes foglalkozni velük.

Maradt tehát 22 televízió, amellyel, úgy tűnt, érdemes foglalkozni. Ezek esetében ellenben több olyannal találkoztunk, amikor valójában egy intézményről van szó, de a román audiovizuális tanács engedélyezett listáján több helyen is szerepelnek, hiszen ahány városban sugároznak, annyiszor kaptak engedélyt. Például a Fény Tv Gyergyószentmiklóson, Csíkszeredában. Ilyen esetekben egy intézményként foglalkoztunk a televízióval. S így máris 15-re csökkent a vizsgálat tárgyát képező televíziók száma, ebből 12-t sikerült lekérdezni. Valójában a Nagyvárad TV és a nagybányai 7-es csatorna is egy-egy olyan televízió, amely napi tíz perc, illetve heti 1,3 óra magyar nyelvű műsoridővel rendelkezik, a szerkesztőség (ami mindkét esetben egy emberből áll) mégis kitöltötte a kérdőívet, így ők is bekerültek az adatbázisba, de sajnos a valóság az, hogy majdnem semmi jelentősége nincs a régióban annak a műsoridőnek (különösképpen vonatkozik ez a nagyváradira). A jelentős tételeket képező működési, fenntartási költségek miatt a romániai magyar média ezen szegmensében nem működik a kereskedelmi rádiók, illetve a napilapok esetében létező regionális modell. Nincs egész napos műsoridejű magyar nyelvű televízió, az egyetlen számottevő kísérlet az Erdély TV, amely csupán napi három órával van jelen, saját bevallásuk szerint 150 ezer háztartásban.

Elmondható, hogy a magyar nyelvű kereskedelmi televíziózás egyáltalán nem jellemző a Partiumban. Ennek a magas költségigényeken túl az is lehet az oka, hogy az itt élők még a Ceaușescu-rendszerben is a magyar közszolgálati televíziókat nézték, azon szocializálódtak, és máig fennmaradt ez a szokás. De nézhetik a határ menti övezetben a magyarországi helyi televíziók műsorait is. Közép-Erdély, Kolozsvár központtal egy fehér folt a helyi magyar televíziózás palettáján. Talán Erdély kulturális központja, Kolozsvár megérdemelne egy helyi televíziót, de jól átgondolt gazdasági számítások szerint nem tudná fenntartani. Volt is egy halvány kísérlet azok részéről, akik a kolozsvári nagy sikerű Paprika Rádiót működtetik. Néhány hónapon keresztül folytak a tárgyalások, a számítások, de végül nem mertek belevágni a kezdeményezésbe.

Jelentősége, súlya a helyi magyar nyelvű televíziózásnak Székelyföldön van. Székelyudvarhelyen (heti 210 perc saját műsoridővel), Gyergyószentmiklóson (heti 420 perc saját műsoridővel), Kézdivásárhelyen (heti 630 perc saját műsoridővel) évek óta működnek olyan televíziók, amelyek már megkerülhetetlenek a városok életében, amelyek fontosak a nézők számára. Csíkszeredában és Sepsiszentgyörgyön is zajlik a helyi tévés élet, de viharosnak mondható. Szakmai-politikai széthúzások, instabilitás jellemző itt az intézményekre. Rengeteg a tulajdonosi csere, nagy az alkalmazottak fluktuációja, nincsenek stabilan kialakult szerkesztőségek. Pedig mindkét város el tudna tartani egy-egy jól működő, a kisközösség számára fontos televíziót.

Sepsiszentgyörgyön a Selectronik Kft. 1991-ben fordult határozottabban a televíziózás felé, az audiovizuális törvény megjelenése után pedig az egyik legelső (a 4-es számú) sugárzási engedélyt nyerte el az országban. Jelentős beruházásokkal kiépítette a sepsiszentgyörgyi kábelhálózatot, több mint 13 ezer családnak jutott el az STV, és mind a hálózat, mind pedig a műsor napról-napra tovább bővült. Elkészült a Kovászna városi hálózat, és sorra kötötték be a környező és távolabbi településeket. 1996 óta az Antenna 1 körzeti adóján is sugárzott az STV 215,25 MHz-en, így a városban és a környéken a hálózatba nem kötött készülékeken is fogható volt. Az STV 1995-től jelentkezett önálló adóként, ezzel az a nem mindennapi helyzet állt elő, hogy egy kis magánvállalat – minden

alapítványi vagy más társadalmi támogatás nélkül, kizárólag a saját forrásaira hagyatkozva – fokozatosan felvállalta a háromszéki magyar és román nyelvű közszolgálati televíziós műsor terhes és rendkívül költséges feladatát is. 1996-ban a második legnézettebb adó volt Sepsiszentgyörgyön a Pro Tv után. A tevékenység nem volt gazdaságos, Szalló László tulajdonos a kábelhálózat profitjából fedezte a veszteséget. 1999-ben a kábelhálózatot megvásárolta a UPC, ám a nyereséget nem hozó stúdióra nem tartott igényt. A stúdiót új, kereskedelmi alapokra kellett átszervezni, ezért versenyvizsgát hirdettek a menedzseri állásra. A megmérettetést a Duna Televízió helyi tudósítója, Erdély András nyerte, aki „előre menekült”: eljutott oda, hogy napi 9 és fél órás műsort sugárzott az STV, ebből több mint 3 óra saját anyag volt (körülbelül 80–20%-ban magyar, illetve román nyelven). A megye gazdasági, politikai, művelődési és művészeti életének minden területére, megnyilvánulására kiterjedő, az oktatás, az egészségügy, a szociális és környezetvédelem gondjait felvető, a különböző nézői rétegek igényeivel foglalkozó, tájékoztató, szórakoztató és nevelő vagy vitaműsorok teljes skáláját hozták. Ebben a periódusban, az Országos Audiovizuális Tanács felmérése szerint, az STV a legsikeresebb helyi televízió volt Romániában. Ám a 2000-es években kezdődött a hanyatlás. A politikailag teljesen független televízió megkaparintásában többen is fantáziát láttak. 2002-ben a rá nehezedő gazdasági és politikai nyomás miatt Erdély András igazgató lemondott, a stúdió 2003-ban csődbe ment. Albert Álmos polgármester és a köré csoportosuló üzletemberek Média3 Alapítványa átvette a licencet és egyben a helyi televíziózást. Igazgatót igazgató váltott, mígnem kiderült, hogy pénz és szakemberek nélkül nehéz televíziózni, és rábízták a televíziót Kereskényi Áronra, a fiatal médiaszakemberre. 2004-ben új, digitális technikával szerelték fel a stúdiót. Akkortól létezett Szentgyörgyön a Média3 Aktív TV. A politikailag bekebelezett tévéadást nem nézték, a reklámbevétel gyakorlatilag nulla lett, a tévé bebukott. Amikor a felméréshez hozzákezdünk, még szerepelt a mi listánkon, a kérdezőbiztosunk megkereste őket, így derült ki, hogy Media3 Aktív TV már nem létezik. Ezt a Székely TV vette át, amely Bogdan Eduard, kolozsvári médiavállalkozó nevéhez kötődik. A közgúny tárgyává silányult adást hamarosan meg kellett szüntetni. Tulajdonosváltás nélkül, ehelyett jelentkezett a Klub TV, amely filmeket is ígért, ám a hatodrendű kópiák nem tudták megtartani igénytelen saját műsoruk mellett a nézőket, így több megszakítás után, valamikor 2009-ben ez a vállalkozás is becsődölt.

Sepsiszentgyörgyön még volt két tv-licenc, az egyik a Bukaresti Antena 1 TV-é. Ők is próbálkoztak egy stúdió működtetésével a kilencvenes évek második felében, de hamarosan feladták. Végül az Antal és Tamás KFT Régió néven 2006-ban nyert egy tévé licencet, ám a tévét anyagi fedezet hiányában nem indították be. Sajtóértesülések szerint a licencet az Erdély TV-nek vagy az Erdély FM-nek adták el. Jelenleg Erdély legnagyobb magyar többségű városának nincs helyi televíziója. A város nagy részét behálózó RCS-RDS hálózaton több mint egy tucat magyar adót lehet fogni, köztük a közszolgálati MTV és Duna Tévé mindkét csatornáját, valamint az RTL Klub és TV2 kereskedelmi adókat is, ezek között keresgél a sepsiszentgyörgyi tévé néző, és otthontalannak érzi magát, hiszen azok a műsorok nem neki szólnak, még akkor sem, ha időnként róla.

Csíkszeredában hiába van öt tévés frekvencia, nem sok helyi adást tud nézni az érdeklődő. Bár a kábeltevéen van Csíki TV, Székely TV és Fény TV is, az éterben szabadon csak a Fény TV fogható, amely azonban gyergyószentmiklósi tulajdonban van, és naponta mindössze másfél óra saját gyártású műsoruk van. Gáspárik Attila, az Audiovizuális Tanács (CNA) volt alelnöke még 2007-ben nyilatkozta, hogy ezt a helyzetet „magunknak” köszönhetjük. „Nehezen lehet megmagyarázni, hogy a csíkiak az elmúlt 15 évben egyetlen helyi televíziót sem tudtak hosszú távon működtetni képesé

tenni, és még a Székely TV-t is egy román nemzetiségű médiavállalkozó „kellett” létrehozni. Silány a tévézés állapota Csíkszeredában”, ami helyi jellegű szerkesztett műsor van, az sem csíki érdekeltségű: a Csíki TV udvarhelyi kötődésű (Digital 3). Információkkal nem rendelkezünk, hiszen fogadták ugyan a kérdezőbiztosunkat, de nem sokkal a beszélgetés kezdete után megköszönték az érdeklődést és kitéssékeltek a szerkesztőségéből. A Csíki TV heti 630 perc tájékoztató, információs műsorral van jelen a képernyőkön. Csíkhöz képest még Nagyváradnak is kevesebb frekvenciája van, mégpedig három, akárcsak Piteştinek, Zilahnak, Vajdahunyadnak, Galacnak vagy Resicabányának. A hargitai megyeszékhelyen a jóval kedvezőbb elméleti lehetőségekhez képest fejletlenebb a helyi televíziózás, mint például Udvarhelyen. Gáspárik vonta le a következtetést is, miszerint: „Ha nem csinálunk magunknak televíziót, mindig ki leszünk szolgáltatva másoknak. Lehetőség volt Csíkban is, de nem éltek vele az illetékesek, pedig volt elég próbálkozás, kezdve a még Papp Előd vezette Antena 1-től Hodgyai Géza Fény TV-jéig.”

Érdekelhető az eddig leírtakból, hogy az erdélyi magyar tévé néző számára nem létezik olyan televízió, amely róla és neki szólna. Ezért is fogalmazódott meg az egész napos önálló erdélyi televízió gondolata. Még a legszkeptikusabbak sem állíthatták, hogy ez egy fölösleges kezdeményezés. Ez a nem létező, de gondolati síkon időnként búvópatakként fel-felbukkanó intézmény hiánypótló lenne, amely nem valamely TV ellenében jönne létre, hanem a reális igények kielégítésére. Közvéleménykutatások elvégzése nélkül is világos, hogy több olyan jellegű műsor is létezik bármely nemzet közszolgálati televíziójában, amelyek egyikét sem tudhatja magáénak az erdélyi magyarság. Egészen más szituáció az, amikor egy magyarországi vagy román közéleti személyiség, politikus az erdélyi magyar újságíró, műsorvezető kérdéseire válaszol, nem a budapesti vagy bukaresti házigazda vendége.

2003 óta folyamatosan és titokzatosan épül marosvásárhelyi központtal az Erdély Televízió. Az Erdély TV története 2003-2004 telén kezdődött. 2004 januárjában Medgyessy Péter magyar miniszterelnök azt nyilatkozta, hogy „már jövő év közepétől indulhat egy önálló magyar nyelvű televízió Erdélyben.” Tette ezt azt követően, hogy 2003 decembere közepén az RMDSZ vezetői, illetve a Határon túli Magyarok Hivatalát (HTMH) ellenőrző kancelláriaminiszter köréből álló munkacsoport kiválasztotta azt a jogi formulát, amely megfelel mindkét ország jogrendszerének, valamint kialakítja azt a pénzügyi konstrukciót, amelyen keresztül a televízió létrehozása és működtetése támogatható. A 2004-es magyarországi költségvetésben nem szerepelt külön tételként az erdélyi magyar televízió létrehozása, azonban Medgyessy azt nyilatkozta, hogy „a már meglévő forrásokat” használnák ilyen célra. Sokan kételkedve fogadták a bejelentést, de kétségtelenül elég nagy visszhangja volt. Egy 2004-es újsághír szerint: A *Transindex* úgy tudja, a leendő televízió műholdon sugároz majd, ami a műholdvevők mellett például a kábeltevé-rendszeren, vagy kis helyi földi sugárzó állomásokon keresztül juthat el a nézőkhöz. Becslésünk szerint a közvetítési díj évi 140–180 ezer dollárba kerülhetett, a szükséges stúdió létrehozása pedig 1 millió dollár körüli összegbe. A televízió működtetésében az összes erdélyi magyar stúdió szerepet vállal majd. Nagy lehetőség volt az Erdély TV mint gondolat, és igen komoly intézménnyé nőhetne volna ki magát, ha valamennyi Erdélyben létező produkciós irodát összefogja és rájuk építkezik. Nem így történt.

Végül új emberekkel, az erdélyi szakemberektől teljesen függetlenül indult be a televízió. Sajnos, most egy helyi érdekű televízió gondjainak a szintjén küzdenek a fennmaradásért, pedig viszonylag sok lelkes fiatal került oda. Jelenleg az Erdély TV 24 alkalmazottal (szerkesztő, rendező, riportert, operatőr, vágó) dolgozik, 11 óra műsoridejük van naponta, amelyből 3 óra a saját gyártás. A műsorok

most már 150 ezer háztartásba eljutnak a DOLCE kábelhálózatán keresztül. Talán pillanatnyilag romániai magyar vonatkozásban a legjobban felszereltek, de távolról sem töltik be azt a funkciót, amelyre egy egész napos erdélyi magyar televízió hivatott lenne.

Produkción irodák – kárpát-medencei stúdióhálózat

Televíziózás tekintetében, a befogadó szemszögéből nézve tehát otthontalan a romániai magyar néző. A magyar nézők (más határon túli magyar nézőkhöz hasonlóan) állandóan váltogatják a tévé-adókat, hol a magyarországi csatornák között, hol meg a romániai (szlovákiai, szerb, ukrán stb.) között keresgélve. Nagy ugyan a választék, mégis ritkán érezhetik, hogy a műsor értük is van, róluk is szól. (Ez utóbbi kategóriába – értük és róluk – tartoznak a RTV kolozsvári és bukaresti magyar szerkesztőségeinek a műsorai, de mint azt már jeleztem kevés műsoridőben és rossz időpontokban.) Több műsортípus teljes hiánycikk az erdélyi magyar médiafogyasztók életében. Például a velük foglalkozó, az ő életükből merítkező talk-show műsorok, politikai háttérműsorok. Tudathasadásos állapot ez, hiszen megpróbálnak azonosulni hol a Budapest, hol meg a Bukarest diktálta (és itt a többségi román műsorokra gondolok) kérdésselvetésekkel. Természetesen sokszor bezavarhatnak a nyugati tévéadók is. Magyarországon még mindig azok az Erdély-képek dominálnak, amelyekben váltakozik a keleti, esetleg balkáni román vidék a székelykapus, régiséggyűjtemény skanzennel, leszámítva a nagyon rövid és gettosított műsorokba tömörített reális képet nyújtó tudósításokat.

A produkcion irodák nem nagy létszámú intézmények, de lefedik Erdély egész területét és a szakma kipróbált művelői dolgoznak itt: 85 szerkesztőt, riportert, rendezőt, operatort foglalkoztatnak. Belső munkatárs ugyan csak 33 van, külső 52, utóbbiak jobbra szabadúszók vagy egyéni vállalkozók, akik sok esetben alapembereknek számítanak egy-egy szerkesztőségben, de adminisztratív okok miatt ez a célszerűbb megoldás. Ezek a produkcion irodák voltak és vannak ma is állandó kapcsolatban az anyaországi közszolgálati televíziókkal, legtöbbjük éppen azzal a céllal alakult – a kilencvenes évek második felében –, hogy munkájuk által beköthessen a magyar közszolgálati televíziózásba Erdély, az itteni események, kultúra, politika, gazdasági élet, az erdélyiség, a transzszilván szellemiség. Amennyiben e munkacsoportokat tudná ténylegesen integrálni a magyarországi közszolgálati média, megvalósulhatnának azok a műsorok, amelyek nemcsak a határon túli magyarokról szólnak, hanem nekik is.

Erdély területén 18 ma is működő produkcion irodáról tudunk. Kolozsváron és Székelyudvarhelyen működik a két legnagyobb csapat. Mindkét helyen stúdióval is rendelkeznek, optikai összeköttetésben állnak a Magyar Televízióval és a Duna Televízióval. (Szükségét éreztük mindig is egy partiumi stúdió kialakításának és egy erős bukaresti tudósítói pontnak is.) A ma létező stúdiók távolról sem látják el azt a funkciót, amelyért létrejöttek. A kolozsvári Video Pontes stúdió több mint három évig nem is volt jelen a magyar közszolgálati médiában, mert 2007-ben annyira leszűkült a határon túli megrendelések aránya, annyira mellékessé vált Közép-Erdély és Kolozsvár, hogy nem tudták működtetni a stúdiót, és a napi tudósításokat gyártó szerkesztőktől, operatőröktől megvált a stúdió, amely három évig csak dokumentumfilmek, illetve egy erdélyi magyar *oral history* tár létrehozásával foglalkozott. Ma ismét dolgozik a stúdió a Duna TV számára, de elmondható, hogy mind a székelyudvarhelyi, mind a kolozsvári szerkesztőség töredékét végzi annak a munkának, amit kellene és lehetne.

A többi produkcion irodát tudósítói pontként szokták emlegetni, ugyanis többnyire 2–3–4 tagú csapatokról van szó, egy-két operatőrrel, illetve szerkesztővel. A kitöltött kérdőívekből kiderül, hogy a technikai felszereltsége valamennyi produkcion irodának igen gyenge. Tízéves felszereléssel működnek, minimális befektetéseket tudtak eszközölni önerőből az elmúlt esztendőben. Csak éppen annyit, amennyi a piacon való megmaradáshoz a minimális követelmény volt. A technika 75–80%-át ki kell cserélni, fel kell újítani valamennyi produkcion iroda esetében.

Az elmúlt két évtizedben a Kárpát-medencei médiastratégia kialakítása tekintetében az akarás határon túli és anyaországi jelei úton-útfélen jelentkeztek, az eredmény mégsem az elvárt. E téren az egyik legfontosabb kezdeményezés a határon túli stúdióhálózat, produkcion irodák hálózata, amelynek kiépítésén vitathatatlanul a Duna TV kezdett el dolgozni, de az érem másik oldala, hogy már volt kiket megszólítani 1993–94-ben.

Már 1993-ban is léteztek kamerák és gyermekcipőben járó produkcion irodák Felvidéken, Délvidéken, Erdélyben, Kárpátalján. Tény, hogy a '90-es évek elején divatba jött a „határon túliság”, de mint minden divat, ez is múló jelenség volt. A '90-es évek közepén a Duna TV kezdeti sikereiből okulva, a Magyar Televízióban is nyitottak a határon túli területek felé. Az MTV-ben is beindultak a határon túli műsorok, és a Kárpát-medencei tudósítók már oda is bedolgozhattak. Akkor ez egy viszonylag egészséges versengés volt a tudósítói posztokért, de ma, visszatekintve, egyértelműen megállapítható, hogy káros konkurencia alakult ki a két közszolgálati csatorna között, amely a mai napig tart, és amelynek vesztese éppen a tévénéző.

Mégis úgy tűnt, a Duna TV előnyben volt és maradt, mert alapító okiratában ott szerepelt a határokon átnyúló televíziózás. Ennek érdekében Sára Sándorék részletfizetésre (le lehetett dolgozni) 1998–1999-ben már 10 digitális kamerát osztottak szét a Kárpát-medencei tudósítók között, hogy valamelyest technikailag kompatibilisek legyenek a határon túli anyagok a belső gyártásúakkal. Ezekben az években már egyre határozottabban fogalmazódott meg a határon túli alkotók részéről, hogy szeretnének partnerségi viszonyba kerülni a Duna Televízióval. (Ez mai napig nem valósult meg, csak „gyarmatosító”, alárendeltségi viszonyról lehet beszélni.) Önálló műsorkészítési igényekkel léptek fel a kis produkcion irodák, azt szorgalmazták, hogy szervesen kapcsolják be a határon túliság megjelenítését a Duna TV műsoriba oly módon, hogy az ott élő szerkesztők dönthessenek arról, mi a fontos és melyek a prioritások.

1999-ben a Fidesz-kormányzat úgy döntött, áldoz a határon túli stúdióhálózat kiépítésére: közel 1 milliárd forintot juttatott a stúdiók fejlesztésére, tévés műhelyek támogatására és műsorok készítésére az Illyés Közalapítványon keresztül. A budapesti parlament épületében ünnepélyes keretek között alá is írtak a kedvezményezett stúdiók, műhelyek képviselői egy megállapodást a Duna TV és a MTV elnökeivel. A vállalt kötelezettség, hogy a kedvezményezettek munkájukkal elsősorban a magyarországi közszolgálati csatornákat: az MTV-t és a Dunát szolgálják, míg ezen két intézmény vezetői vállalták, hogy munkalehetőséget és műsoridőt biztosítanak. Többen gondolták akkor, hogy médiatörténelmet írnak! Több mint 20 határon túli stúdió és kisebb produkcion műhely részesült 5 és 60 millió forint közötti támogatásban (technikát helyeztek ki), ezzel egy időben a két televízió is részesült a juttatásokból éppen azért, hogy határon túli tematikájú műsorokat gyártasson. Önálló műsorkészítésre képes, technikailag jól felszerelt stúdiók jöttek létre Kolozsvárott, Marosvásárhelyen, Székelyudvarhelyen, Pozsonyban, de professzionális felszerelés került Szabadkára, Eszékre, Ungvárra, Nagyváradra, Temesvárra, Bukarestbe és még számos Kárpát-medencei városba. Ezzel egyidejűleg kiépült az üvegszálás kapcsolatrendszer Kolozsvár, Marosvásárhely, Székelyudvarhely és Budapest

között. Egy évtizedes tervezés után ezáltal valósult meg az élő kapcsolások lehetősége napi 24 órából akár 24 órán keresztül is az erdélyi stúdiókból.

2001. március 15-én – első alkalommal a magyar média történetében – élőben kapcsolhatták a Magyar TV és a Duna TV műsoraiban a kolozsvári, a székelyudvarhelyi és a pozsonyi regionális stúdiókat, ahonnan a kollégák beszámolhattak arról, hogyan ünnepel az anyaországgal egy időben Erdély és Felvidék.

Az erdélyi optikai központ mai napig is Kolozsváron van, de csak néha használja Marosvásárhely, rendszeresebben Székelyudvarhely, és most ismét időnként Kolozsvár.

2001-től számítva 4–5 esztendő ígéretes kezdet, műsorkészítési lehetőségek után minden rohamosan beszűkült. Nagyon rövid ideig tartott, hogy a Duna TV-ben lehetőség nyílt pályázni a belső gyártású műsorokra is: Talentum (amelyben portréfilmek készültek), egy-egy dokumentumfilm elkészítését, nagyobb lélegzetű riport elkészítését is finanszírozta a DTV a határon túli műhelyek számára, de érkeztek az állandó megrendelések az egyházi, a gazdasági, a térségfejlesztési műsoroiktól egyaránt. Kis idő elteltével azonban az Illyés Közalapítványon keresztül létrehozott stúdióhálózatot gyakran konkurenciának, mostoha, kizsákmányolható kistestvérnek kezdték tekinteni a magyar közszolgálati médiák különböző szerkesztősegei – tisztelet a kivételnek. Állandó vita tárgyát képezte, hogy a határon túli műsorok készítését kire bízzák. A határon túli stúdiók saját műsoraiba is mindenkor beleszóltak a budapesti szerkesztők (soraikban is nagyon széles a skála, hiszen közülük igen sokan Erdélyből, Kárpátaljáról vagy Délvidékről áttelepedett személyek voltak), de ez esetben még volt kivel vitázni. Ennél is gyakoribb volt, amikor megszületett a döntés, hogy az anyaországi szerkesztők jönnek Kolozsvárra, Udvarhelyre vagy éppen Vásárhelyre forgatni, mert kompetensebbek, szakmailag felkészültebbek. Ez csak időnként volt indokolt, időnként ellenben csak az történt, hogy jóval nagyobb költségvetéssel készültek tájékoztatóbb anyagok, mint ha a helyi erővel dolgoztattak volna.

Az elsősorban belföldre sugárzó MTV műsorpolitikájában perifériára szorult a határon túli közösségek életének feldolgozása. Maradt tehát a Duna TV. Azt ellenben már nem lehet megérteni, hogy a nemzeti összefogás, a „nemzet televíziója” miatt kellett folyamatosan a magyar belföldi csatorna főszerepének az átvételével kacérkodjon a műsorpolitikájában, miért került itt is perifériára az a stúdióhálózat, amely létrejött, és azok a vállalatok, amelyek az alapító okiratban szerepeltek.

A magyar adófizetők nem kis pénzén létrehozott stúdióhálózat mára szétesett, igen nagy mértékben kihasználatlanul áll. Természetesen a műsoroknak, tudósításoknak nyoma van a televíziókban (csak a kolozsvári stúdióban az elmúlt másfél évtizedben 80 portré és dokumentumfilm készült), de a remélt eredmény, az egységes médiapolitika, a nagy stílus integráció, az egységes és egészséges magyarsággép létrejötte elmaradt. Ellenben egyre jobban belesulykolták a televíziók a határon túli nézőkbe is azt, hogy kettészakadt az ország, dúlnak a belpolitikai viták. Ami biztosan átjött, hogy nincs stabil hátországa a határon túliaknak.

A felszerelt stúdiók egyáltalán nem, vagy csak részben látják el a nekik szánt feladatot. Tekintettel arra, hogy az alapvetően közszolgálati műsorok készítésére létrehozott stúdióhálózat különböző lánczemei nem tudtak megélni a változó mennyiségű és kiszámíthatatlan gyakoriságú magyarországi megrendelésekből, sok esetben az alkotók kénytelenek voltak más munka után nézni, piacodni. Megjelentek új arcok is, kisebb új stúdiók, de ezek elsődlegesen gazdasági befektetésként, profittermelő eszközként kezelik a kamerát, a politikai érvényesülés lehetőségét hajhásszák általa, és nem biztos, hogy ez egyezik a közösségi érdekekkel. A ma működő produkciós irodák önfenntartók,

vagy veszteségesek – valamennyien a közszolgálatosság jegyében jöttek létre, nyilván nem tudtak piaci körülmények között versenyképesek lenni. Gyakran alapítványi támogatásoknak köszönhetően maradtak fenn és tudtak – bár részben – rendeltetésüknek megfelelően működni.

Erdélyben a szakma egyre hangsúlyosabb véleménye az, hogy nem kellene a gettósított műsorszínpadok, nem kellene külön határon túli műsorok egy összmagyar televízióban, a nemzet televíziójában.

A felmérésben szereplő produkciós irodáknak kétharmada arra számít, hogy a közeljövőben új lendületet vesz az egységes magyar médiapolitika és feléled a Kárpát-medencei stúdióhálózat, amely produkciós irodái, stúdiói hozzájárulhatnak majd az egységes magyarsággép kialakításához, ahhoz, hogy teljes természetességgel szolgálhassák a határon túl élő magyarok anyanyelvű nyilvánosságát megteremtő és nemzeti identitásuk támaszául szolgáló közmédiát, a Duna Televíziót.

A romániai magyar internetes portálok

Azt többé-kevésbé pontosan meg lehet határozni, hogy az egyes romániai magyar napilapok mikor kezdték cikkeiket online is megjelentetni, de azt már valamivel nehezebb, hogy mikortól kezdve kezdtek megjelenni a saját szerkesztőséggel és koncepcióval rendelkező internetes portálok. A '90-es évek végén a new york-i Magyar Emberi Jogok Alapítvány (hhrf.org) minden Kárpát-medencei napilap számára biztosított lehetőséget arra, hogy cikkeik a hhrf.org-on megjelenjenek. Ezek az interneten olvasható lapszámok azonban távol álltak attól, amit mi jelenleg online médiának nevezünk: egyáltalán nem használták az internetben rejlő, már akkoriban is széles körben használatos lehetőségeket (pl. linkelés, sajátos, képernyőn való megjelenítésre alkalmas arculat, az online médiára jellemző tömör, világosan strukturált cikkek).

Az első romániai magyar internetes portál, a Transindex 1999 júniusában indult „kísérleti üzemmódban”, vagyis heti egyszeri frissüléssel. A transindexes csapat kezdetben önkéntes alapon dolgozott. 2001-től beszélhetünk saját, teljes munkaidőben dolgozó szerkesztőcsapatról. Ezzel párhuzamosan a romániai magyar nyomtatott sajtótermékek is egyre-másra jelentek meg saját honlappal (pl. *Háromszék*: 1999., *Krónika*: 2001., *Szabadság*: 2003.), azonban itt ismét csak a lapban megjelenő cikkek online megjelenítéséről, és nem az internetes logika szerint működő, a nyomtatott laptól többé-kevésbé független kezdeményezésekről van szó. A romániai magyar internetes hírportál-piac többi szereplője, az Erdély.ma 2002-ben, a Szatmár.ro 2005-ben, az Erdon.ro 2007-ben, a Manna.ro 2008-ban, a Székelyhon.ro pedig 2009-ben indult.

A Traffic.ro mérései szerint a Transindex.ro (55.555) a legnagyobb nézettségű romániai magyar hírportál. A további sorrend: Szatmár.ro (43.656), Székelyhon.ro (30.199), Erdély.ma (25.294), Manna.ro (23.617), Uh.ro (13.379).

Jelen felmérésünk során öt portálnak küldtük ki kérdőívünket, ezek: a Transindex.ro, Székelyhon.ro, Erdély.ma, Manna.ro, Szatmári srácok (Srácok.ro). Úgy gondoltuk, ez az öt portál az erdélyi online médiapiac legfontosabb szereplője, ugyanis e kezdeményezések mögött vélünk felfedezni egy tudatos, jól átgondolt szerkesztési és (néhány esetben) üzleti koncepciót. Be is bizonyosodott, hogy maguk az újságírók saját tájékozódásuk során is az erdélyi magyar hírportálok közül a Transindexet, az Erdély.ma-t, a Székelyhont és a Mannát használják leggyakrabban. Az írott sajtóban dolgozók a használt külföldi és román hírportálok (MTI, Mediafax és Agerpres) után leggyakrabban a Transindexet látogatják tájékozódás céljából, aztán következik a hirkereso.hu majd az Erdély.ma.

Az elektronikus sajtó esetében a szerkesztők leggyakrabban a román Mediafax híreiből merítenek, de utána magyar vonatkozásban a Transindex következik. A produkciós irodák esetében az Erdély.ma és a Transindex vezet.

Válogatásunkban szempont volt még az is, hogy a sokféle online médiakezdeményezés minden típusát be lehessen mutatni. Így a kiválasztott öt portál tartalmazza a legrégebbi és a legújabb kezdeményezést, vannak helyi, illetve Erdély-szintű portálok, vannak napilapok online kiadványai és kizárólag online médiumok. Hírszelekció tekintetében vannak liberálisabb, valamint konzervatív szellemiségűek. Egyesek bulváros hangvételűek, másokra viszont inkább a közszolgálati médiumokra jellemző hűvös, kiegyensúlyozott, precíz hangvétel a jellemző. Válogatásunkban kiemelt szempont volt az is, hogy az adott portál mennyire tartja a lépést a nemzetközi trendekkel, valamint hogy milyen újdonságokat hoztak a romániai magyar online piacra.

A Transindex.ro meghatározó szereplő a romániai magyar internetes portálok között, és nem csupán korai alapítása, valamint nézettsége miatt. A Transindex az első olyan erdélyi médiakezdeményezés, amely az internetet sajátos médiumként próbálja hasznosítani, ellentétben nagyon sok egyéb médiatermékkel, amelyek pusztán egy újabb publikációs felületet látnak a papíron amúgy is megjelenő anyagaik számára. A Transindex olvasóközönsége nagyrészt erdélyi nagyvárosokban élő, felsőfokú végzettséggel rendelkező fiatalokból áll. Hírszelekciójában kiemelt szerepet kapnak a romániai magyar társadalom modernizációjával, gazdasággal, környezettudatos életmóddal, előítéletekkel, szociális és társadalmi egyenlőtlenségekkel, valamint a harmincas generációt foglalkoztató kérdésekkel kapcsolatos témák. A Transindex nem pusztán egy online hírportál: portfólióját számos, Erdélyben és akár a Kárpát-medencében egyedülálló kezdeményezések gazdagítják, mint az Adatbank.ro erdélyi magyar adatbank, a Lexikon.ro romániai magyar lexikon, a Hamlet.ro színházi portál, a Pályázatok.ro pályázati figyelő, vagy a Cégek.ro cégkatalógus.

A Székelyhon.ro az Udvarhelyi Híradó cég napilapjainak – a *Csiki Hírlapnak*, az *Udvarhelyi Híradónak*, a *Vásárhelyi Hírlapnak*, valamint a *Gyergyói Hírlapnak* – a közös internetes portálja. Két ok miatt tartjuk figyelemreméltónak: egyrészt jól látszik, hogy a portál koncepciója meghaladja azt az erdélyi nyomtatott sajtóban igencsak elterjedt nézetet, miszerint egy internetes portál nem más, mint a nyomtatott lap cikkeinek online verziója. A Székelyhon sikeresen, felhasználóbarát módon integrálta három (egy napilap-csoporthoz tartozó, ám különböző) helyi újság anyagait: kistérségi, illetve téma szerint lehet keresni. A szerkesztőség törekszik saját – csak internetes közegben működő – anyagokat, videókat, fotóriportokat készíteni, a napilapok által „szállított” anyagok megjelenítésén kívül. A sportrovatukban rendszeresen élően közvetítenek egy-egy sporteseményről. Bár jelen tanulmány készítőjének nincsen rálátása az Udvarhelyi Híradó üzleti modelljére, azt sejteni lehet, hogy a Székelyföld fontosabb régióinak módszeres lefedése mögött egy hasonlóan ésszerűen felépített üzleti koncepció is rejlik.

Az Erdély.ma úgy lett az egyik legnagyobb romániai magyar internetes portál, hogy – a többi portáltól eltérően – saját anyagokat nem, vagy csak igen ritkán közöl. A portál az erdélyi online piac hajnalán indult egyfajta sajtószemléként, ahova minden olyan hír és egyéb írás bekerülhetett, amely valamilyen módon a magyar nemzettel, annak történelmével, hagyománnyal, megmaradással, illetve a székelyföldi autonómiával volt kapcsolatos. Ez a koncepció, valamint a külalak a mai napig nagyjából változatlan.

A Manna.ro az első olyan romániai magyar portál, amely tudatosan a fiatal, huszonéves generáció számára kíván könnyed, olvasható tartalmat nyújtani. Ennek megfelelően a fő témák:

frissen bemutatott filmek, zene, sport, illetve bulvárhírek. Nagy hangsúlyt fektetnek a portál képi világára – egyik újdonságuk a Kukker.ro erdélyi videomegosztó, ahova a felhasználók feltölthetik saját videójukat. Kiemelendő még, hogy a Manna.ro az első olyan romániai magyar portál, ahol kis filmes szerkesztőség, valamint professzionális fotós működik.

A Szatmári srácok (Srácok.ro) a legfiatalabb és legfrissebb médiatermék a romániai magyar online piacon: egy – névtelen – baráti társaság áll mögötte, akik a szatmári médiapiacra teljességgel szokatlan kritikus hangvétellel, a közösség modernizációját bátorító hozzáállással szerkesztik „kisvárosi web-naplójukat”. Kiemelendő az írások szatmári szlengből ihletett stílusa, a nyárspolgári attitűd karikírozása, valamint a portál nagyon igényes képi világa.

Míg a romániai online reklámpiac értéke körülbelül 25 millió euró lesz idén (összehasonlításképp: 2007-ben ez az összeg még csak 10 millió euró volt), a romániai magyar piacról nem létezik hivatalos felmérés. Egy, a romániai magyar online reklámpiacot jól ismerő szakértő becslése szerint a piac értéke 800 ezer és 1 millió euró között mozog idén – ennyit tesznek ki a nagy bukaresti reklámügynökségek által vásárolt bannerhelyek, valamint a helyi vállalkozók reklámjai (a becslésben nincsenek benne a Google AdWords rendszerek).

A romániai portálokhoz képest jóval kisebb nézettségű romániai magyar portálok számára nagyon nehéz bukaresti ügynökségekkel együttműködni. Ennek fő oka az, hogy ezen ügynökségek számára egy portál napi 10–15 ezres látogatottság fölött (egyedi látogató, *unic user*) kezd érdekessé válni, de 20–30 ezres nézettséggel tudnak számukra releváns országos szegmenseket meghatározni – ezt a napi nézettséget pedig jelenleg egyetlen romániai magyar portál sem éri el.

Érdekesség, hogy a legtöbb ügynökség első reakciója, amikor a „romániai magyar szegmens” kifejezéssel találkozunk, a következő: „érdekes, de miért nem egyesül az összes ilyen oldal egy napi 30–50 ezres nézettségű portállá?” A szakember tapasztalatai szerint ügynökségi szinten a nyelv nem okoz gondot. Ellenben sok kliens nem lát fantáziát abban, hogy egy-egy kreatívot román mellett magyar nyelven is legyártson, lévén, hogy a magyar piac túlságosan kicsi. A bukaresti ügynökségekkel való munkát nagyon megnehezíti az, hogy a romániai magyar online sajtó öt-tíz évvel van lemaradva az aktuális online reklámpiaci megoldásoktól.

Bár az egységes nyelvi közeg, valamint a bizonyos mértékben közös olvasótábor miatt elvileg a magyarországi cégek is érdekeltek lehetnének a romániai magyar portálokon való hirdetésben, csak esetlegesen fut magyarországi reklám ezeken a portálokon. Ennek lehetséges magyarázata az, hogy a magyarországi online reklámügynökségek számára a romániai magyar piac nem túl népes. A multinacionális cégek pedig eleve romániai leányvállalatuk hatáskörébe való beavatkozásnak tekintik, ha Romániában reklámoznak. Kisebbségi cégek részéről ugyanakkor elég nagy az érdeklődés a romániai magyar online hirdetések iránt, ők azonban főként partiumi, helyi portálokból látnak fantáziát.

A romániai magyar vállalkozók internetes kultúrája meglehetősen elmaradott. Szakértőnk szerint 2010-ben az online reklámok iránti érdeklődés jóval nagyobb, mint például tavaly. Ennek oka az, hogy az internet mint médium elfogadott lett, és rájöttek: interneten hirdetni költséghatékony. Ugyanakkor látni kell, hogy a megrendelők többsége azért reklámoz, mert a konkurencia is reklámoz, és nagyrészt csak címdoldali bannerekben látnak fantáziát. Idegenkednek minden olyan megoldástól, ami *terminus technicusokat* tartalmaz.

A nyugati, az erdélyinél nagyságrendekkel fejlettebb online médiapiaci trendek szerint az egyik fontos várható változás az, hogy a nagy, horizontális (tehát sokféle tematikát felölelő) internetes

portálok mellett egyre nagyobb szerepet kapnak a vertikális (tematikus, egy jól körülírható társadalmi csoportot megcélzó) portálok. A témák szöveg-koncentrikus megközelítése helyett egyre inkább elterjed a képiség (multimédiás tartalmak, videók). Meghatározó még a mobil eszközök gyors térnyerése, amelynek következményeként hamarosan egyetlen portál sem engedheti meg magának, hogy ne legyen mobil eszközökre optimalizálva. Nem újdonság hogy egyre nagyobb figyelem övezi a blogokat, a közösségi oldalakon és mikroblogokon közzétett bejegyzéseket, alkalmi fotósok, filmek által megörökített és valamely kép- és videomegosztóra azonnal feltöltött pillanatokat, miközben „profi” újságírók, fotósok, filmesek a háttérbe szorulnak. A print-média válsága miatt egyre több nyomtatott sajtótermék gondolkodik online stratégiában – azonban a működőképes üzleti modellek felfedezése még hátravan. Éles vitákat váltanak ki a szerzői jogok, időről időre különféle szereplők részéről felbukkan az a gondolat, hogy az internetet valamilyen módon szabályozni kell, és minden bizonnyal a személyiségi jogok védelmezőinek is bőven lesz munkájuk a jövőben.

Következtetések

Bár földrajzi tekintetben nagyon szétszórta a közel másfélmillióra tehető romániai magyarság, mégis tudni kell, hogy ez a közösség – amely nem bevándorló, hanem történelmi közösség – önálló társadalomként működik, tehát rétegzett. Teljes struktúrájú, saját értelmiséggel, vezető elittel rendelkező, minden szinten kiépült társadalom, amelynek megvan a maga önálló identitása, élete, életérzése. A saját intézményrendszerrel rendelkező romániai magyar társadalom nyilván saját – alrendszerekre bontható – médiával és médiapiaccal rendelkezik. Az erdélyi magyarság médiája magán hordozza a többségi nemzeti médiák, médiapiacok, fogyasztói szokások sajátosságait, de sok tekintetben – anyagi forrásainak, professzionalizmusának és célközönségének vonatkozásában mégis a kiszolgáltatottság, a kisebbségi helyzetéből adódó hátrányok, sajátosságok nyomják rá bélyegüket. Médiadiskurzusának meghatározó jegyei a kisebbségi jogvédelem kifejezésre juttatása és a nemzeti hovatartozás folyamatos bizonyítása.

Természetesen nemcsak hagyományápoló, kisebbségi jogvédő és identitás-őrző szerepet vállal az erdélyi magyar média, hanem mivel az erdélyi magyarság társadalomként létezik, amely mind gazdaságilag, mind kulturálisan rétegzett, az újságíró szerepe sem alkalmoszerű, mint más kisebbségek estében (nyugati magyar emigráció), hanem mindennapos, így az erdélyi magyar média is napi rendszerességű és az élet minden területére vonatkozó tájékoztatást kínál. Szól kül- és belpolitikáról, oktatásról, kultúráról, művészetekről, egészségügyről, tudományról, életmódról, sportról, szórakoztatásról.

Erdélyben a magyar nyelvű (napi) sajtó piacot több mint 90 %-ban a megyei/regionális lapok fedik le, míg az országos lapok ehhez képest jóval csekélyebb súlyt képviselnek. A helyi magyar nyilvánosságok szerveződésében kulcsszerepet betöltő megyei/regionális napilapok a magyarok által nagy számban és arányban lakott megyékben vannak jelen. Ezekben ugyanakkor mára nem csupán egy, hanem általában két magyar nyelvű napilap létezik. Sajátos típust képviselnek az aradi Nyugati Jelen, illetve a kolozsvári Szabadság, amelyek több szórványmegyét céloznak meg. A hetilapok célközönsége regionális szempontból sokban hasonlít a napilapokéra, azonban ezek inkább azokban a megyében, illetve kistérségekben koncentrálódnak, amelyek magyar nyelvű napilapot nem tudnak eltartani. Sajátos célközönsége és szerepe van a folyóiratoknak, szaklapoknak, egyházi lapok-

nak, de valamennyi megjelenése rendkívül fontos a szaknyelv vagy éppen az anyanyelv ápolásának megőrzése tekintetében.

Az erdélyi magyarok rádióhallgatásában 2004. után radikális fordulat következett be. Ennek fő tényezője az, hogy – miután lehetővé vált a csak magyar nyelven sugárzó rádióadók létrehozása – helyi/regionális frekvenciákon működő kereskedelmi rádiók egész sora jött létre. Ezek nagymértékben átalakították az erdélyi magyarok rádióhallgatási szokásait is. Míg korábban a magyar nyelvű közszolgálati rádiók mellett a román nyelvű kereskedelmi adóknak volt meghatározó és növekvő szerepük, addig 2004. után ezeket a magyar nyelvű kereskedelmi adók megjelenése radikálisan visszaszorította. A magyar nyelvű kereskedelmi rádiók földrajzi megoszlása nagymértékben hasonlít a napilapokéra. Kereskedelmi rádiók elsősorban ott jöttek létre, ahol a magyar lakosság száma, illetve aránya lehetővé teszi azt, hogy a hirdetési piacból számottevően részesedjenek.

Az erdélyi magyar nyelvű médiatér legfejlettebb szegmense a televíziózás. A jelentős költségek miatt ebben a szegmensben nem működik a kereskedelmi rádiók, illetve napilapok esetében tapasztalható regionális modell, így ezen a szegmensben mutatkozik meg, hogy nincs egész nap (vagy a nap nagyobb részében) sugárzó, Erdély nagyobb részén fogható magyar nyelvű televízió. A magyar nyelvű közszolgálati adók heti néhány órát sugároznak, és nézettségük amúgy sem túl magas. A helyi tévék a magyar népesség igen kis hányadát érik el. Ezért is szoktunk úgy fogalmazni, hogy televíziózás tekintetében otthontalan az erdélyi magyar tévé néző, hiszen sem a magyarországi, sem a romániai televíziók műsorai nem elégítik ki elvárásait. Nagy ugyan a választék, mégis csak ritkán érezhetik, hogy a műsor nemcsak róluk szól, hanem nekik is. Az új magyar Kárpát-medencei médiastratégia ezen a téren kellene a legnagyobb változtatásokat eszközölje, hogy végre pótolni lehessen azt az űrt, amely televíziózás tekintetében jellemzi a határon túli magyar nézőközönséget: beindulhassanak a velük foglalkozó talk-showk, szórakoztató műsorok, tévéjátékok stb.

A televíziózáshoz kötődik az erdélyi produkciós irodák hálózata, amely az elmúlt két évtizedben jött létre elsődlegesen azzal a céllal, hogy az erdélyiséget bekapcsolja a magyar médiavilágba, az itteni értékeket megjelenítse a magyar közszolgálati televíziókban. A produkciós irodák lefedik Erdély egész területét, állandó kapcsolatban lehetnek a magyar közszolgálati médiával.

Mind a televíziók, mind a rádiók, illetve a produkciós irodák technikai felszereltségére rákérdeztünk a felmérésünk kapcsán – a kitöltött adatlapok tartalmazzák az egyes intézmények technikai felszereltségének vázlatos leírását. Azt elemezve kiderül, hogy műszakilag nagyon gyengén felszerelt az erdélyi magyar elektronikus média. Jelentős befektetéseket kell eszközölni, hathatós eszköz-felújításra van szükség ahhoz, hogy az elkövetkező években a piacon meg tudjon maradni.

Keresi a piacon a helyét és egyre nagyobb teret hódít az internetes médiavilág. Az első romániai magyar internetes hírportál, a Transindex 1999 júniusában indult, azt követte az Erdély.ma 2002-ben, a Szatmár.ro 2005-ben, az Erdon.ro 2007-ben, a Manna.ro 2008-ban, a Székelyhon.ro pedig 2009-ben indult. Egy évtized alatt konkurenciájává váltak a nyomtatott sajtónak, főleg a fiatal, értelmiségi korosztály köreiben.

Felmérésünk, azon túl, hogy létrehozta az erdélyi magyar sajtó jelentős adatbázisát, rávilágít ennek fontosabb szerkezeti összetevőire, célkitűzéseire, tartalmi kérdéseire, és arra a következtetésre jut, hogy akkor lesz teljes az erdélyi magyar médiáról alkotott kép, ha sort keríthetünk egy, a fogyasztói szokások elemzését értékelő közvéleménykutatásra.

Kutatási jelentés

A kutatás módszertanáról

- **Az adatfelvétel időpontja:** 2010. november 17. – 2010. december 2.
- **Megcélzott vizsgálati egységek:** Románia magyar nyelven is működő sajtóorgánumai. A sajtóorgánumokat 4 kategóriába osztottuk, és külön kérdőívet készítettünk számukra. A használt típusok:
 - Írott sajtó;
 - Televízió- és rádióadók;
 - Produkciós irodák;
 - Internetes portálok.
- Az adatfelvétel **standardizált kérdőív** segítségével történt.
- **Mintanagyság:** teljes körű lekérdezésre törekedtünk. A magyar nyelvű sajtóorgánumok listáját a román audiovizuális hatóság, illetve a szakmai szervezetek segítségével állítottuk össze. A listán szereplő és a lekérdezett sajtótermékeket az 1. melléklet tartalmazza. A listákon szereplő elemszámok és a megvalósult kérdőívek száma a következő:

1.) A listán szereplő, illetve a lekérdezett médiaorgánumok száma

	Összesen	Lekérdezve	
		Szám	%
Napilap	15	12	80
Hetilap	12	12	100
Havilap/folyóirat	21	15	71,4
Egyházi lap	10	9	90
Írott sajtó összesen	58	48	82,8
Rádióadók	24	19	79,2
Televízióadók	15	12	80
Produkciós irodák	16	15	93,8
Elektronikus média összesen	55	46	83,6
Internetes média-portálok	5	5	100
Összesen	118	99	83,9

- Az előzetesen összeállított listán **118 médiaorgánum** szerepelt, közöttük 58 az írott sajtótermék, 39 rádió és televízióadó, 16 produkciós iroda és 5 internetes médiaportál. A terepmunka során összesen **99 kérdőívet** sikerült kitölteni, így az itt szereplő sajtóorgánumok 83,9 %-át fedtük le.
- A válaszadási arány a folyóiratok esetében a legalacsonyabb. Itt a tervezett kérdőívek 70 %-át sikerült lekérdezni. Az írott sajtó esetében összességében a szervezetek 82,8 %-át, az elektronikus média 83,6 %-át sikerült lekérdezni.

- A kérdőíveket az egyes sajtótermékek **főszerkesztőivel** (hiányukban a főszerkesztő helyettesekkel, vagy a főszerkesztő által kijelölt munkatárssal) töltöttük ki.
- A kérdőívek lekérdezésére **két hullámban** került sor. Az első hullámban a kérdőíveket **elektronikus formátumban** (e-mailen) eljuttattuk a főszerkesztőknek, második hullámban azokhoz a szerkesztőségekhez, amelyek nem küldték vissza a kérdőíveket, kérdezőbiztos küldtünk. Az elektronikus és kérdezőbiztos segítségével kitöltött kérdőívek megközelítőleg ugyanolyan arányt képviselnek.

2.) Az elektronikus és kérdezőbiztos segítségével kitöltött kérdőívek száma

	Összesen	Elektronikusan	Kérdezőbiztossal
Napilap	12	5	7
Hetilap	13	8	5
Havilap/folyóirat	14	3	11
Egyházi lap	9	3	6
Írott sajtó összesen	48	19	29
Rádióadók	19	10	9
Televízióadók	12	4	8
Produkciós irodák	15	15	0
Elektronikus média összesen	46	29	17
Internetes média-portálok	5	3	2
Összesen	99	51	48

- A 83,9 %-os lekérdezési arány egyéb, erdélyi intézményekre vonatkozó kutatásokhoz viszonyítva jónak mondható. Ilyen arányokat csupán a két hullámban történő kérdés segítségével lehetett elérni.
- Miután a listában szereplő összes szerkesztőséget megkerestük, a hiányzó kérdőívek a **válaszmeztartás** arányát mutatják. A válaszmeztartás ritkább (pontosan 2) esetben volt explicit, a legtöbb esetben a kérdőív kitöltésének a halogatását jelentette.

A sajtóorgánumok területi megoszlása, a fogyasztótábor mérete

A kutatásjelentés első fejezetében az erdélyi magyar média legfontosabb jellegzetességeit tárgyaljuk. Egyrészt bemutatjuk, hogy az egyes sajtótermékek földrajzilag milyen területet fednek le, másrészt ugyanitt próbálunk képet alkotni a fogyasztótábor méreteiről. Ezt az írott sajtó esetében a példányszámokon keresztül közelítjük meg, míg az elektronikus média esetében arra próbálunk választ adni, hogy az egyes adók műsorai hány háztartásba jutnak el. Az első fejezet egyben szöveges összefoglalója a legfontosabb jellemzőknek. A kutatási jelentés következő fejezetei nem tartalmaznak szöveges értelmezést, a megoszlásokat grafikus formában jelenítik meg.

Írott sajtó

Az írott sajtótermékeket négy kategóriába oszthatjuk. Vannak (1) napi és (2) hetilapok, (3) folyóiratok/havilapok, illetve (4) egyházi lapok. Ezek érthető módon teljesen más funkciót töltenek be és más közönséget céloznak meg. Ezért földrajzi megoszlásukat, célközönségüket, külön mutatjuk be.

Napilapok

A 15 erdélyi/romániai napilap közül kettővel, a *Vásárhelyi Hírlappal*, illetve a szintén Maros megyei *Népújsággal* nem sikerült kitöltsük a kérdőívet. A 4. térképen, ahol a napilapok földrajzi eloszlását ábrázoltuk ezeket is feltüntettük. Az egyéb adatok esetében, amelyek a kérdőívből származnak, ezek értelemszerűen kimaradnak.

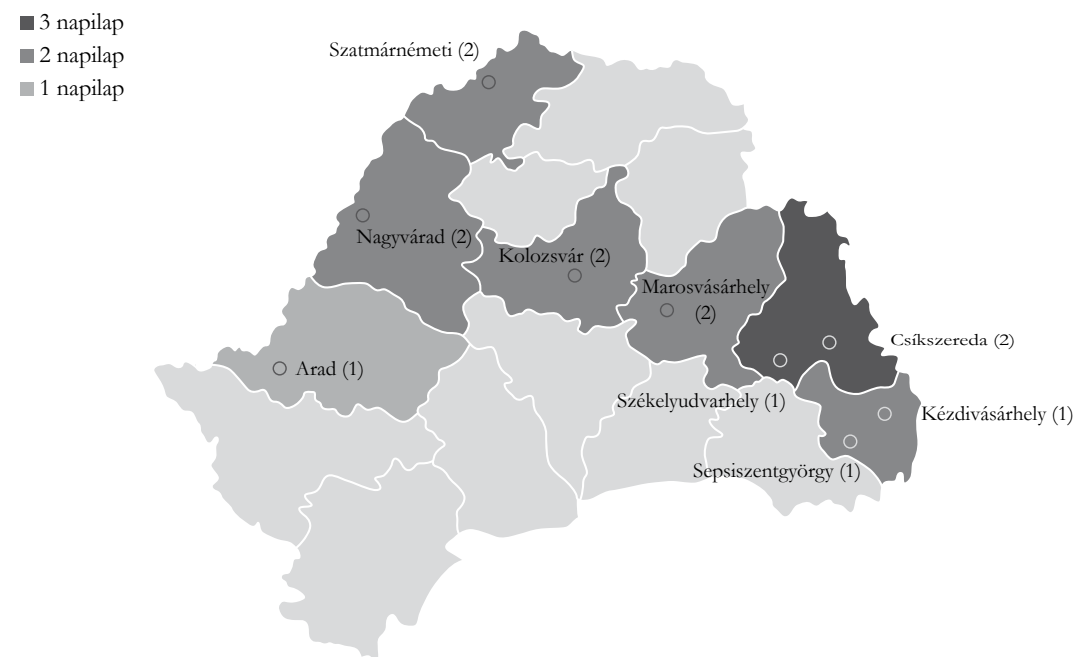
A napilapok közül kettő, a *Krónika* és az *Új Magyar Szó* törekszik országos (erdélyi) lefedettségre. Ezek közül az első Kolozsváron, a második Bukarestben működik. A jellemző laptípus Erdélyben a megyei napilap. A napilapok közül 7 jellemezte ilyenként magát. Közülük egy Hargita, kettő-kettő Szatmár, Bihar és Kovászna megyékben működik. Ugyancsak ide sorolhatjuk a két Maros megyei napilapot, amelyek nem válaszoltak a kérdőívre.

3.) Hogyan határozná meg a lap célközönségét? Napilapok

Célközönség jellege	Napilapok száma	Napilapok neve
Kisrégió	1	Csíki Hírlap
Megye	7	Hargita Népe, Háromszék, Székely Hírmondó, Szatmári Magyar Hírlap, Friss Újság, Reggeli Újság, Bihari Napló
Megyénél nagyobb régió	2	Szabadság, Nyugati Jelen
Országos/erdélyi érdekeltségű	2	Krónika, Új Magyar Szó

A megyénél kisebb területi egységre terjed ki két Hargita megyei napilap célközönsége. A *Csíki Hírlap* a Csíki-medencében, míg az *Udvarhelyi Híradó* az Udvarhelyszéken élőköt célozza meg. A kolozsvári *Szabadság*, illetve az aradi *Nyugati Jelen* sajtó megyéje mellett más, kisebb számú magyarnak otthont adó megyét is megpróbál naponta magyar nyelvű újsággal ellátni. A *Szabadság* célterülete Kolozs mellett Fehér, Beszterce-Naszód és Szilágy, míg a *Nyugati Jelené* Temes és Hunyad megyékre terjed ki.

4.) A napilapok száma megyénként, Erdély (a térképen a le nem kérdezett intézmények is szerepelnek)

A 15. napilap, az *Új Magyar Szó* bukaresti székhelyű, ezért nincs feltüntetve a térképen.

A megkérdezett lapok példányszámáról a kérdőívből származó közvetlen és a BRAT (a példányszámokat auditáló hatóság) nyilvántartásából vannak adataink. A BRAT nyilvántartásnak összesen 5 romániai magyar napilag tagja, a *Csíki Hírlap*, a *Vásárhelyi Hírlap*, az *Udvarhelyi Híradó*, a *Bihari Napló* és a *Szatmári Friss Újság*.

5.) A napilapok példányszámjai

	Példányszám		Előfizetők	Szabad- árusítás	Előfizetés és szabadárusítás
	BRAT nyilvántartás	Saját bevallás			
Háromszék		13000	12000	1000	13000
Csíki Hírlap	9600	11000	10000	1000	11000
Bihari Napló	12400	14500	9000	2000	11000
Székely Hírmondó		10500	8425	1700	10125
Szatmári Friss Újság	7850	8600	7500	820	8320
Hargita Népe	7900	9000	7600	600	8200
Krónika		8500	5800	2300	8100
Nyugati Jelen		9800	6512	230	6742
Szabadság		-	4500	1500	6000
Új Magyar Szó		-	4000	1000	5000
Szatmári Magyar Hírlap		4500	4000	500	4500
Reggeli Újság		5000	2000	1000	3000

Amennyiben az előfizetések és szabad árusításban eladott lapok bevallott összegéből indulunk ki, sorrendben a *Háromszék*nek, a *Csíki Hírlap*nak, a *Bihari Napló*nak és a *Székely Hírmondó*nak van a legnagyobb példányszáma. Ugyanakkor a bevallott eladások, illetve példányszámok (ahol erre van adatunk) több esetben felette vannak a BRAT nyilvántartásban szereplő adatoknak.

Az adatokból az közvélemény-kutatásokból is ismert tendencia rajzolódik ki, hogy Erdélyben a magyar nyelvű (napi)sajtó piacot több mint 90%-ban a megyei/regionális lapok fedik le, míg az országos lapok ehhez képest jóval csekélyebb súlyt képviselnek. A helyi magyar nyilvánosságok szerveződésében kulcsszerepet betöltő megyei/regionális napilapok a magyarok által nagy számban és arányban lévő megyékben vannak jelen. Ezekben ugyanakkor mára nem csupán egy, hanem általában két magyar nyelvű napilap létezik. Sajátos típust képviselnek az aradi *Nyugati Jelen*, illetve a kolozsvári *Szabadság*, amelyek több szóránymegyét céloznak meg.

Hetilapok

A jegyzékünkben szereplő 12 hetilap közül 12-et sikerült lekérdezzünk. A hetilapok célközönsége regionális szempontból sokban hasonlít a napilapokéra, azonban ezek inkább azokban a megyében, illetve (a Székelyföldön) kistrégiókban koncentrálódnak, amelyek magyar nyelvű napilapot nem tudnak eltartani.

A megyei/regionális hetilapok közül több korábban napilap volt és a magyar nyelvű médiapiac zsugorodásával alakult át hetilappá (*Brassói Lapok*, *Új Szó*). A hetilapok esetében a megyénél tágabb régióra való fókuszálás inkább törekvés. Nem annyira jelenbeli, mint inkább múltbeli állapotokat fejez ki. Így például a *Brassói Lapok*nak korábban volt egy viszonylag jelentős háromszéki közönsége,

ami azonban az utóbbi évek közvélemény-kutatásai szerint ma már nem létezik. Hasonlóképpen a temesvári *Új Szónak*, ami korábban valóban lefedte Arad és Temes megyéket, ma azonban erről már nem beszélhetünk.

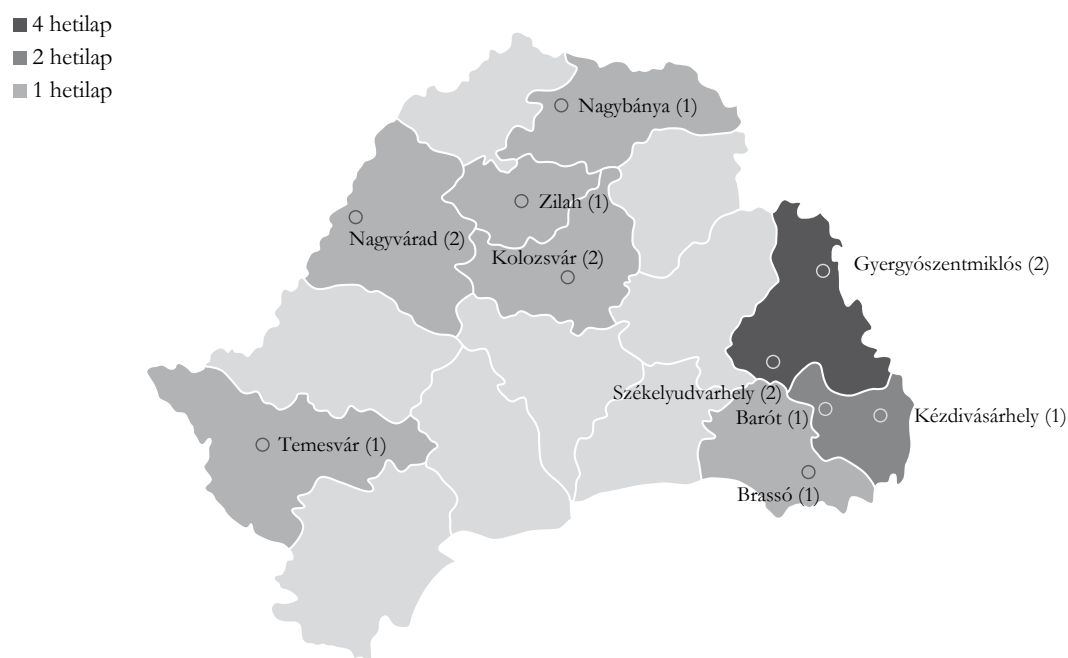
A Székelyföldön a regionális hetilapok jellemzően kisebb méretű, periférikus régiókat fednek le, amelyeknek az igényei/történései nem, vagy kismértékben jelennek meg a nagyobb városokban működő napilapokban.

6.) Hogyan határozná meg a lap célközönségét? Hetilapok

Célközönség jellege	Hetilapok száma	Hetilapok neve
Kistrégió	2	Erdővidék, Gyergyói Kis Újság
Megye	5	Bányavidéki Új Szó, Biharország, Új Kelet, Székely Újság, Szilágyság
Megyénél nagyobb régió	3	Brassó Lapok, Új Szó, Polgári Élet
Országos/erdélyi érdekltségű	2	Erdélyi Riport, Erdélyi Napló

Az országos célközönséggel rendelkező napilapok a Nagyváradon működő *Erdélyi Riport*, illetve a kolozsvári *Erdélyi Napló*.

7.) A hetilapok száma megyénként (a térképen a le nem kérdezett intézmények is szerepelnek)

A hetilapok közül egyetlen sem szerepel a BRAT nyilvántartásában, így a példányszámok tekintetében kizárólag a saját bevallásukra hagyatkozhatunk. E szerint a legnagyobb példányszámban a *Brassói Lapok* jelenik meg, amit a *Polgári Élet*, a *Bányavidéki Új Szó*, illetve az *Erdélyi Napló* követ.

8.) A hetilapok példányszámai és eladásai

	Példányszám	Előfizetés	Szabadárusítás	Előfizetés és szabadárusítás
Brassói Lapok	9500	2900	4200	7100
Polgári Élet	4000	2800	2400	5200
Bányavidéki Új Szó	4300	1140	3100	4240
Erdélyi Napló	5500	2500	2000	4500
Heti Új Szó	3900	1500	1400	2900
Erdélyi Riport	2000	1250	550	1800
Gyergyói Kisújság	-	40	1500	1540
Erdővidék	2000		1500	1500
Biharország	-	850	350	1200
Székely Újság	2500	150	500	650
Újkelet	2700			-
Szilágyság	1400	1100	300	1400

Folyóiratok, havilapok

A listánkon szereplő 21 folyóirat, havilap közül hatot, az *Erdélyi Nimród*ot, az *Erdélyi Múzeum*ot, az *Erdővidéket*, az *Irodalmi Jelent*, a *Látót*, illetve a *Szászrégen és vidékét* nem sikerült lekérdeznünk. A folyóiratok igen változatos tematikát ölelnek fel. Három közülük gyermeklap, öt irodalmi-kulturális, három műszaki és természettudományos, egy-egy foglalkozik a természetjárással, mezőgazdasággal, közoktatással, illetve társadalomtudományokkal.

9.) A folyóiratok neve és tematikája

Lap neve	Tematika
Cimbora	Gyermeklap
Erdélyi Gazda	Mezőgazdaság
Erdélyi Gyopár	Természtjárás
Firka	Természettudományok
Helikon	Irodalom
Korunk	Irodalom, humán és társadalomtudományok
Magyar kisebbség	Kisebbségpolitika, társadalomtudományok
Magyar Közoktatás	Közoktatás
Matematikai Lapok	Matematika
Műszaki Szemle	Műszaki tudományok
Művelődés	Közművelődés
Napsugár	Gyermeklap
Székelyföld	Kulturális folyóirat
Szivárvány	Gyermeklap
Várad folyóirat	Irodalom

A folyóiratok kivétel nélkül Erdély teljes magyar nyelvi közönségét jelölték meg földrajzi szempontból célközönségüknek. Szemben a heti és napilapokkal ez a szegmens egy erőteljes Kolozsvár-centrikussággal jellemezhető, ami azzal függ össze, hogy az ezeket működtető tudományos, illetve kulturális elit szintén ebben a városban összpontosul.

10.) A folyóiratok száma megyénként (a térképen a le nem kérdezett intézmények is szerepelnek)

A példányszámok tekintetében az összehasonlítás nem feltétlenül mérhető, mivel az egyes lapok célközönsége nagymértékben különbözik. A legnagyobb példányszáma a *Szivárványnak*, illetve a *Napsugárnak* van, aminek fő fogyasztói a magyar nyelven tanuló kisiskolások, a terjesztés pedig az iskolákon keresztül történik. A Sepsiszentgyörgyön megjelenő *Cimbora* ezekhez képest kis példányszámmal jelenik meg. A *Firka* és a *Matlap* esetében a terjesztés szintén az iskolákon keresztül valósul meg. Ezek a lapok a reálszakos tanárokat, illetve a természettudományokkal és matematikával foglalkozó felső tagozatos diákokat célozzák meg.

A tudományos és kulturális lapok közül a *Székelyföldnek* van a legnagyobb példányszáma. Ezt 1700 példányban nyomtatják ki.

11.) A folyóiratok példányszámai és eladásai

Folyóirat	Példányszám	Előfizetés	Szabadárusítás
Szívárvány	16000	15500	100
Napsugár	13500	13000	100
Erdélyi Gazda	5000	500	
Cimbora	2500	700	350
Firka	2100	1900	5
Erdélyi Gyopár	2000	1100	
Székelyföld	1700	1000	250
Magyar Közoktatás	1500	1350	
Művelődés	1100	450	30
Várad	500	200	150
Műszaki Szemle	400	0	
Magyar Kisebbség	400	62	
Helikon	-	280	30
Korunk	-	645	500
Matlap	-		

Egyházi lapok

A listánkon szereplő egyházi lapokat, az *Evangélikus Harangszó* kivételével lekérdeztük. A következő táblázat, illetve a térkép jól mutatja, hogy a folyóiratokhoz hasonlóan az egyházi lapokat is nagymértékű Kolozsvár-centrikusság jellemzi.

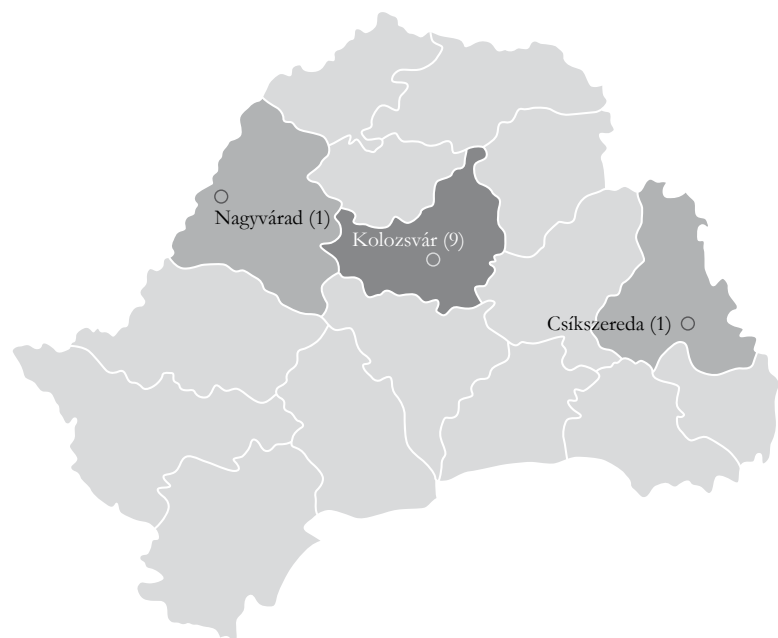
12.) A folyóiratok példányszámai és eladásai

Lap	Székhely	Felekezet	Egyházkerület	Példányszám	Előfizető
Református Család	Kolozsvár	Református	Erdélyi Egyházkerület	5900	5700
Üzenet	Kolozsvár	Református	Erdélyi Egyházkerület	5700	5500
Harangszó	Nagyvárad	Református	Királyhágómelléki Egyházkerület	5400	5100
Vasárnap	Kolozsvár	Katolikus	Gyulafehérvári Püspökség	5000	5000
Krisztus Világa	Csíkszereda	Katolikus	Gyulafehérvári Püspökség	4300	4200
Keresztény Szó	Kolozsvár	Katolikus	Gyulafehérvári Püspökség	-	1200
Igehirdető	Kolozsvár	Református	Erdélyi Egyházkerület	1100	1100
Református Szemle	Kolozsvár	Református-evangélikus	Protestáns Teológia	800	
Erdélyi Unitárius Egyház	Kolozsvár	Unitárius	Erdélyi Egyházkerület	400	173

Ez egyben azt is jelenti, hogy az egyházi lapok úgy a katolikusok, mind a reformátusok esetében elsősorban az erdélyi egyházkerületekhez kötődnek. A Partiumban működő egyházkerületek/püspökségek a *Harangszó* kivételével nem adnak ki lapokat.

13.) Az egyházi lapok száma megyénként (a térképen a le nem kérdezett intézmények is szerepelnek)

■ 9 lap
■ 1 lap

A példányszámokat a lap jellege, illetve a felekezet mérete határozza meg. Az 5 ötezres példányszám körüli lap általában a katolikus, illetve református híveket/gyülekezeteket célozza meg. Hasonló a helyzet az egyetlen unitárius lap esetében, ahol azonban a felekezet mérete jelent korlátot a példányszám tekintetében. A *Református Szemle*, illetve a *Keresztény szó* ezzel szemben nem általában a híveket, hanem a református, illetve katolikus értelmiséget célozza, míg az *Igehirdető* a református egyházakon belüli lelkeségi mozgalmakhoz kötődik.

Audiovizuális média

Rádióadók

Az erdélyi magyarok rádióhallgatásában 2004 után egy radikális fordulat következett be. Ennek fő tényezője az, hogy – miután lehetővé vált a csak magyar nyelven sugárzó rádióadók létrehozása – helyi/regionális frekvenciákon működő kereskedelmi rádiók sora jött létre. Ezek nagymértékben átalakították az erdélyi magyarok rádióhallgatási szokásait is. Míg korábban a romániai magyar nyelvű közszolgálati rádiók mellett a román nyelvű kereskedelmi adóknak volt meghatározó és növekvő szerepük, addig 2004 után ezeket a magyar nyelvű kereskedelmi adók megjelenése radikálisan visszaszorította. Fontos megjegyezni, hogy a magyarok által hallgatott rádióadók az újságokhoz hasonlóan regionálisak. A 2007–2009 közötti „Közélet és közérzet” vizsgálatorozatból tudjuk, hogy a magyarországi rádiók (elsősorban a Kossuth) hallgatottsága jóval elmarad a helyi magyar és román nyelvű kereskedelmi, de az erdélyi magyar közszolgálati rádiók mögött is. A rádióhallgatási szokások így – a napilapokhoz hasonlóan – a helyi/regionális nyilvánosságok megerősödéséhez járultak hozzá.

14.) Hogyan határozná meg a rádióadó célközönségét?

Célterület	Szám	Rádióadó/szerkesztőség
Kisrégió	9	Fun FM, Mix FM, Paprika Rádió, Profi Rádió, Radio GaGa, Sepsi Rádió, Siculus Radio, Star Rádió, Sláger Rádió
Megye	2	Partium Rádió, Régió Rádió
Megyénél nagyobb régió	5	City Rádió, Kolozsvári Rádió Magyar Adása, Marosvásárhelyi Rádió Magyar Adása, Temesvári Rádió Magyar Adása, Reménység Hangja
Országos, erdélyi	3	Agnus Rádió, Mária Rádió, Román Rádió Magyar Adása

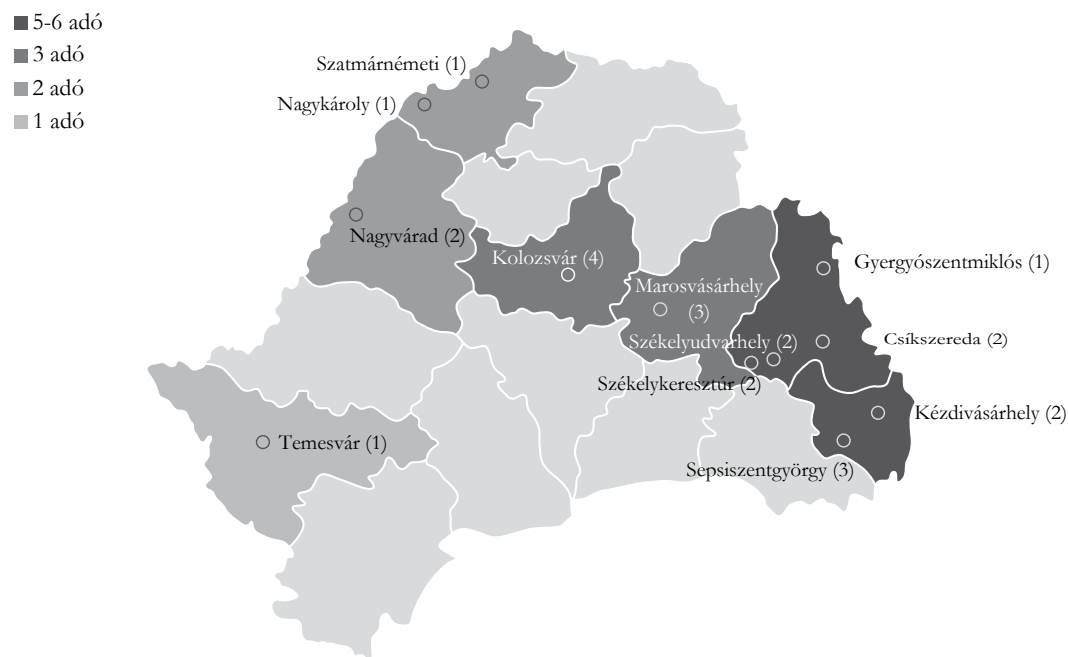
15.) Rádióadók típusa

Típus	Rádiók
Kereskedelmi	Fun FM, Mix FM, Paprika Rádió, Profi Rádió, Radio GaGa, Sepsi Rádió, Siculus Radio, Star Rádió, Partium Rádió, Régió Rádió, City Rádió
Közszolgálati	Kolozsvári Rádió Magyar Adása, Marosvásárhelyi Rádió Magyar Adása, Temesvári Rádió Magyar Adása, Román Rádió Magyar Adása
Egyházi	Reménység Hangja Rádió, Agnus Rádió, Mária Rádió

A magyar nyelvű kereskedelmi rádiók földrajzi megoszlása nagymértékben hasonlít a napilapokéra. Kereskedelmi rádiók elsősorban ott jöttek létre, ahol a magyar lakosság száma, illetve aránya lehetővé teszi azt, hogy a hirdetési piacból számottevően részesedjenek. A magyarok nagyobb aránya (és száma) azzal jár, hogy nem csak a magyar vállalkozók hirdetnek a magyar nyelvű médiában. A legtöbb kereskedelmi rádió így a két magyar többségű megyében, Hargitában és Kovásznában

működik. Ezen kívül négy magyar kereskedelmi rádió működik. A szatmári City Rádió, a kolozsvári Paprika és a nagyvárad Partium csak magyarul, a marosvásárhelyi GaGa pedig magyarul és románul sugároz. Mivel ezek – szemben a székelyföldiekkel – egy-egy régióban monopolhelyzetben vannak, ezek a legerősebb magyar nyelvű kereskedelmi rádiók. A közvélemény-kutatások szerint ez elsősorban a City Rádióról és a Paprikáról mondható el. Az előbbinek Szatmárnémeti mellett Nagykárolyban és Zilahon is vannak frekvenciái, így Szilágy és Szatmár magyar lakta részein foghatók az adásai. A kolozsvári Paprika esetében a közvélemény-kutatások mérhető székelyföldi internetes hallgatottságról is tanúskodnak.

16.) A rádióadók száma megyénként, Erdély (a térképen a le nem kérdezett intézmények is szerepelnek)

A 24. adó, a Román Rádió Magyar Adása bukaresti székhelyű, ezért nincs feltüntetve a térképen.

A közszolgálati adók közül a Marosvásárhelyi Rádió emelkedik ki, amely 40 %-ban sugároz magyar nyelven. Földrajzilag Maros, Hargita, Kovászna és Brassó megyéket fedi le. Ez – a kereskedelmi rádiók térnyerése ellenére – máig a leghallgatottabb magyar nyelvű rádióadó Erdélyben. Fő hallgatói bázisát a székelyföldi falvak jelentik. A Kolozsvári Rádió szintén jelentős hallgatói bázist mondhat magáénak Kolozs, Beszterce–Naszód, Fehér és Szilágy megyékben. Hallgatói profilja nagyban egyezik a Marosvásárhelyi Rádióéval.

17.) Az rádiók műsorszerkezete

Rádióadó	Székhely	Teljes napi műsoridő (óra)	Magyar nyelvű műsor		Saját készítésű műsor	
			Óra	%	Óra	%
Fun Fm	Csikszereida	24	24	100	24	100
Mária Rádió	Gyergyószentmiklós	24	24	100	20	83
Mix Fm	Gyergyószentmiklós	24	24	100	24	100
Profi Rádió	Kézdivásárhely	24	24	100	10	42
Paprika Rádió	Kolozsvár	24	24	100	24	100
Partium Rádió	Nagyvárad	24	24	100	18	75
Regió Rádió	Sepsiszentgyörgy	24	24	100	4	17
Sepsi Rádió	Sepsiszentgyörgy	24	24	100	15	63
Sláger Rádió	Sepsiszentgyörgy	24	24	100	3	13
City Rádió	Szatmárnémeti	24	24	100	24	100
Siculus Rádió	Kézdivásárhely	24	22	92	21	95
Rádió GaGa	Marosvásárhely	24	12	50	12	100
Star Rádió	Székelyudvarhely	12	12	100	12	100
Agnus Rádió	Kolozsvár	8	8	100	6	75
Kolozsvári Rádió	Kolozsvár	24	7	29	7	100
Marosvásárhelyi Regionális Rádióstúdió	Marosvásárhely	18	7	39	7	100
Reménység Hangja Rádió	Kolozsvár	8	2	25	2	100
Temesvári Rádió Magyar Szerkesztőség	Temesvár	18	2	12	2	100
Bukaresti Magyar Adás	Bukarest	24	1	4	1	100

Televízióadók

Amennyiben a helyben működő műsorszolgáltatókról beszélünk, az erdélyi magyar nyelvű médiatér legfejletlenebb szegmense a televíziózás. A jelentős költségek miatt ebben a szegmensben nem működik a kereskedelmi rádiók, illetve napilapok esetében működő regionalizált modell, így ezen a szegmensen mutatkozik meg, hogy nincs egész nap (vagy a nap nagyobb részében) sugárzó, Erdély nagyobb részén fogható erdélyi magyar nyelvű televízió. A magyar nyelvű közszolgálati műsorok heti néhány órát sugároznak és nézettségük amúgy sem túl magas. A helyi tévék a magyar népesség igen kis hányadát (Alfalu, Csíkszereda, Kézdivásárhely) érik el. Az egyetlen számottevő kísérlet a marosvásárhelyi Erdély TV, amely földi sugárzással (Marosvásárhely), illetve kábelhálózaton (Romtelecom Dolce csomag) fogható, ők napi 11 órát sugároznak, ebből 3 óra saját összeállítású műsor. Bevallásuk szerint 150 ezer háztartásba jutnak el.

18.) Hogyan határozná meg a televízióadó célközönségét?

Célterület	Szám	Tv adó/szerkesztőség
Egy település	2	Alfalu TV, Gyergyó TV
Kisrégió	4	Digital 3 TV, Fény TV, Polyp TV, Nagybányai 7. stúdió
Megye	2	Csíki TV, Nagyvárad TV
Megyénel nagyobb régió	1	RTV Temesvári Stúdió
Országos, erdélyi	3	RTV Bukaresti Magyar Adás, RTV Kolozsvári Stúdió, Erdély TV

19.) Televízióadók típusa

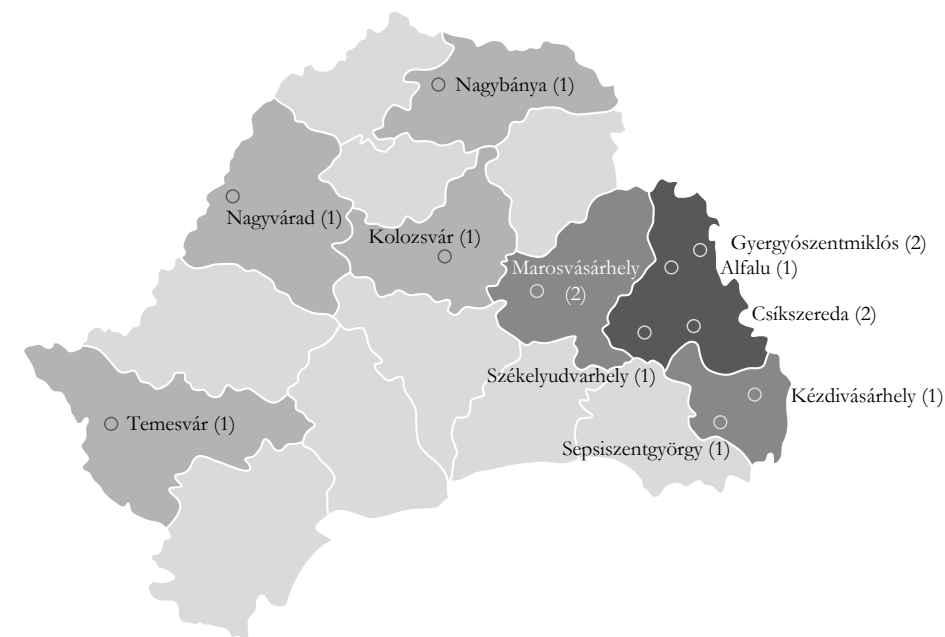
Típus	Televíziók
Kereskedelmi	Csíki TV, Nagyvárad TV, Digital 3 TV, Polyp TV, Nagybányai 7. stúdió
Közszolgálati	RTV Bukaresti Magyar Adás, RTV Kolozsvári Stúdió, Erdély TV, RTV Temesvári Stúdió, Alfalu TV, Gyergyó TV
Egyházi	Fény TV

20.) Az Önök műsorai hány háztartásba jutnak el?

Román (Közszolgálati) Televízió Magyar Szerkesztősége – Bukarest	5000000
Erdélyi Magyar Televízió	150000
Fény TV	16000
7-es csatorna / TL+ stúdió Nagybánya	10000
Digital 3 TV	8000
Polyp Televízió	7500
Gyergyó TV	6000
AlfaluTV	1000
Nagyvárad TV	-
Csíki Tv	-
Román Televízió Társaság, kolozsvári területi stúdió	-
Román Közszolgálati Televízió, Temesvári Körzeti Stúdió	-

21.) A televízióadók száma megyénként, Erdély (a térképen a le nem kérdezett intézmények is szerepelnek)

- 6 adó
- 2 adó
- 1 adó

A 15. adó, a Román Televízió Magyar Szerkesztősége bukaresti székhelyű, ezért nincs feltüntetve a térképen.

22.) A televízióadók heti műsorideje

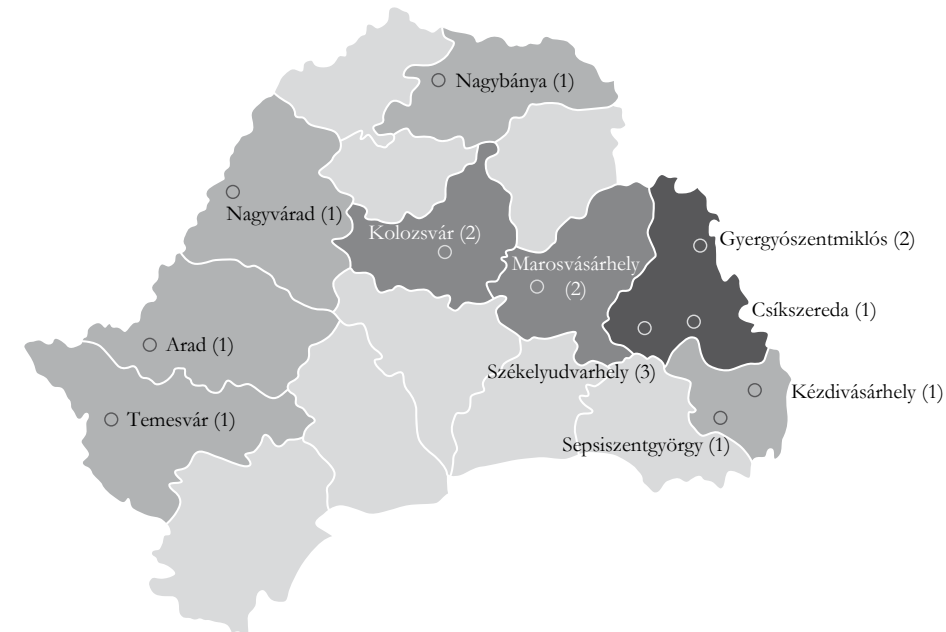
	Heti műsor- idő (perc)	Ebből magyar		Saját készítésű	
		perc	%	perc	%
RTV Temesvári Stúdió	720	48	6.7	48	100
RTV Magyar Adás – Bukarest	7200	340	4.7	230	68
AlfaluTV	240	240	100	-	-
Gyergyó TV	840	840	100	420	50
Fény TV	1260	1260	100	-	-
Polyp Televízió	630	630	100	630	100
Digital 3 TV	2310	2310	100	210	9
Nagyvárad TV	5460	70	1.3	-	-
Csíki Tv	1260	1260	100	630	50
RTV, Kolozsvári Stúdió	-	550	-	550	100
7-es csatorna, Nagybánya	-	-	-	-	-
Erdélyi Magyar Televízió	4620	4620	100	1260	27

Az erdélyi magyarok televíziózási szokásai szintén nagymértékben átalakultak az utóbbi évtizedben. A televíziózást korábban egy végletes megosztottság jellemezte. A partiumi határmenti sávban a magyarok (de a románok jelentős része is) a magyarországi médiatérhez kapcsolódott. Ezzel szemben az erdélyiek a román televíziót nézték. Ez a megosztottság a rendszerváltást követően is megmaradt. Erdélyben a Duna TV megjelenése ellenére a televíziózásban a román nyelv szerepe maradt meghatározó. A kereskedelmi csatornákon (elsősorban Pro TV) keresztül a magyarok a román médiatérbe kapcsolódtak. A radikális fordulat az ezredfordulót követően következett be, amikor az erdélyi kábelhálózatok kínálatában megjelentek a magyarországi kereskedelmi csatornák. Ez a televíziózás rohamos magyar nyelvűvé válását okozta/okozza, és egyben fokozottan kapcsolja be az erdélyi magyarokat a magyarországi médiatérbe. Az utóbbi években a legnézettebb adók az RTL Klub, a Duna TV és a TV2 voltak.

Produkción irodák

23.) A produkciós irodák száma megyénként, Erdély

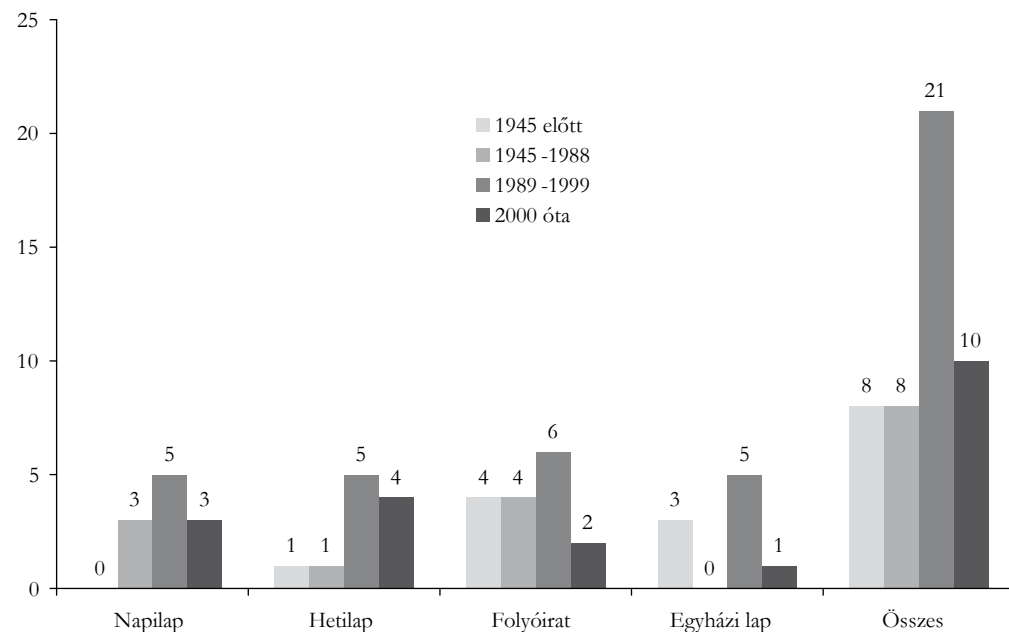
- 6 p.iroda
- 2 p.iroda
- 1 p.iroda

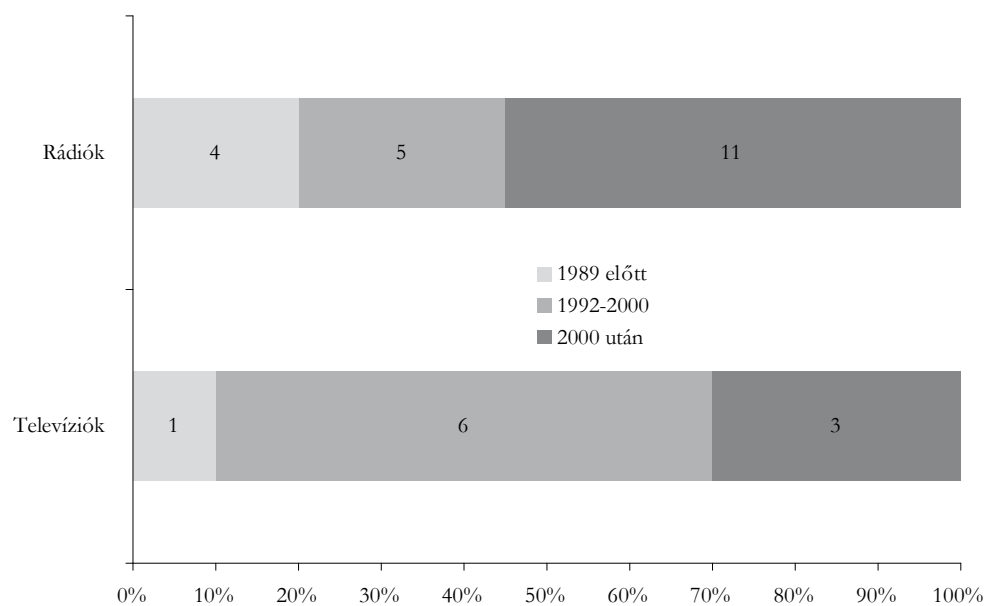
A 16. produkciós iroda, az Intermédia Stúdió bukaresti székhelyű, ezért nem szerepel a térképen

A szerkesztőség

24.) Kérem, mondja meg, melyik évben alapították a lapot/folyóiratot!

Kérem, mondja meg, mikor alapították a televízió-, rádióadót!

Az erdélyi magyar újságíró-társadalom mérete és összetétele

25.) A belső és külső munkatársak száma. Írott sajtó

	Belső munkatársak	Külső munkatársak
Napilapok	321	153
Hetilapok	81	70
Folyóiratok	93	120
Egyházi lapok	36	75
Összesen	531	418

26.) A belső és külső munkatársak száma. Elektronikus média

	Belső munkatársak		Külső munkatársak
	Szerkesztők, rendezők, riporterek	Operatőrök	
Rádióadók/szerkesztőségek	164	6	52
Tévéadók/szerkesztőségek	77	29	35
Összesen	241	35	87

27.) A belső és külső munkatársak száma. Produkciós irodák

	Belső munkatársak		Külső munkatársak
	Szerkesztők, riporterek	Operatőrök	
Produkciós irodák	25	8	52

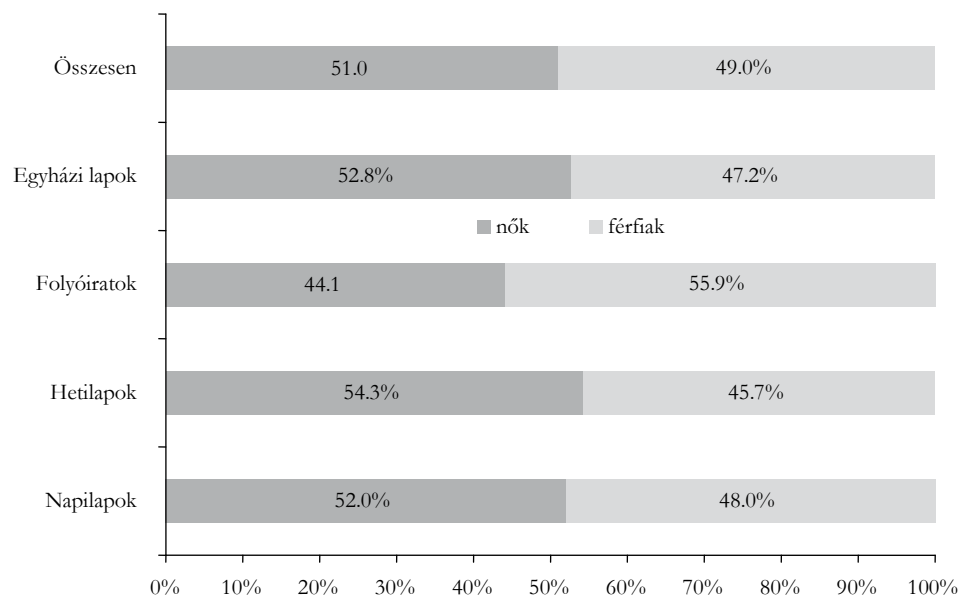
28.) A belső és külső munkatársak száma. Internetes portálok

	Belső munkatársak	Külső munkatársak
Internetes portálok	61	17

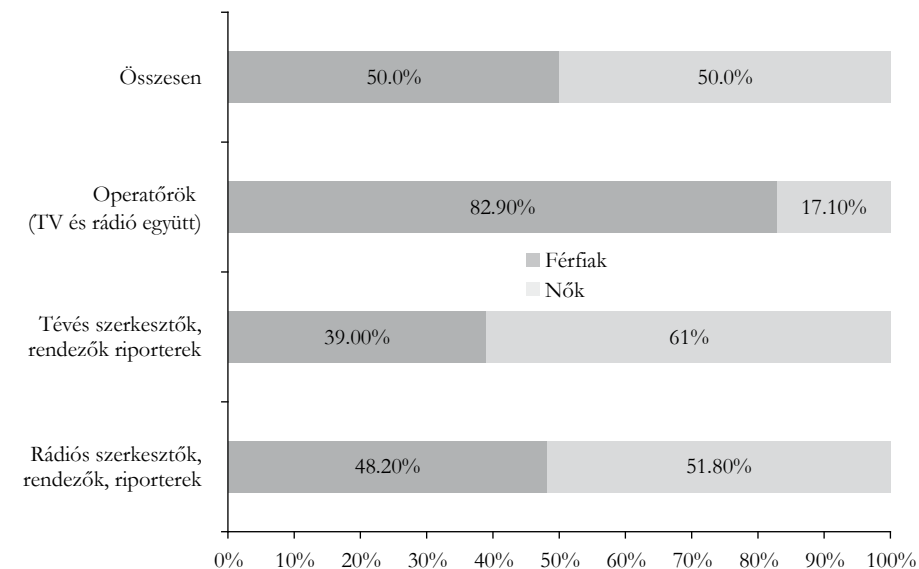
29.) Az újságírók megoszlása régiók szerint

	Partium	Közép-Erdély	Székelyföld	Bukarest	Összes
Írott sajtó	118	264	124	25	531
Rádió	33	54	74	6	167
TV		15	72	19	106
Internet	10	25	26		61
Produkcós iroda	3	8	23		34
Összes	164	366	319	50	899

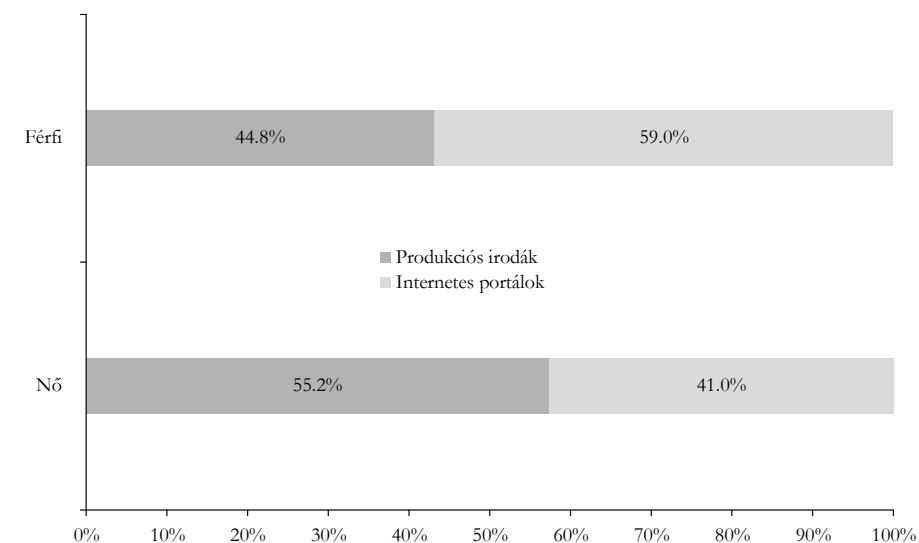
30.) A belső munkatársak nemi megoszlása. Írott sajtó

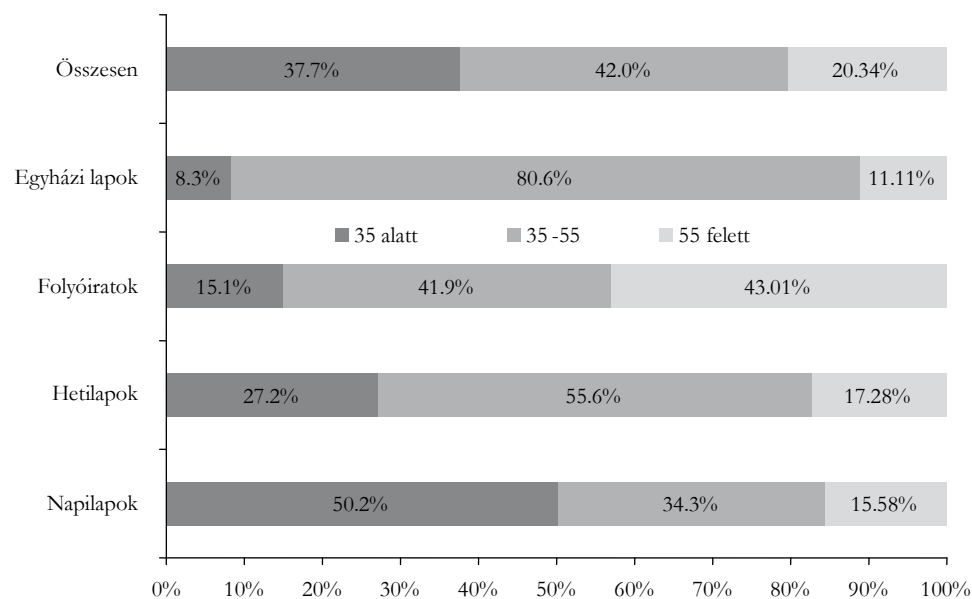
31.) A belső munkatársak nemi megoszlása. Elektronikus sajtó

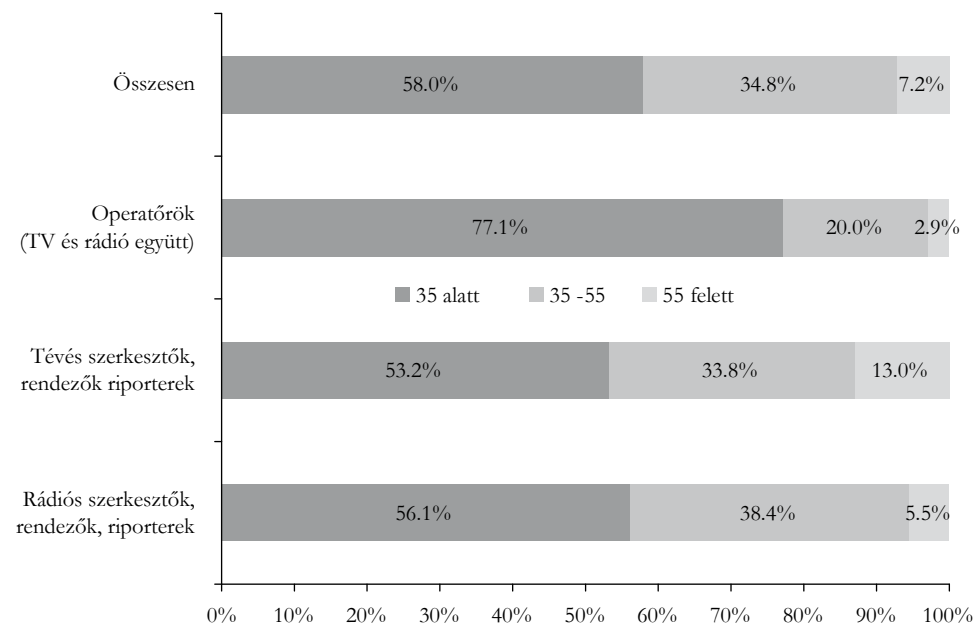
32.) A belső munkatársak nemi megoszlása. Produkcós irodák, internetes portálok

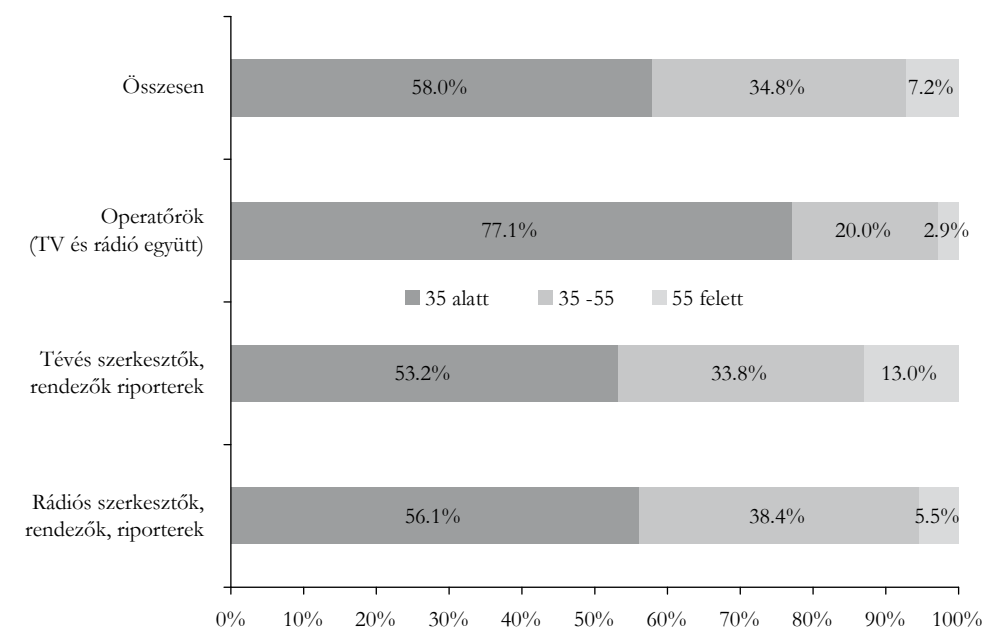
33.) A belső munkatársak életkor szerinti megoszlása. Írott sajtó

34.) A belső munkatársak életkor szerinti megoszlása. Elektronikus média

35.) A belső munkatársak életkor szerinti megoszlása. Produkciós irodák és internetes portálok

36.) A belső munkatársak végzettség szerinti megoszlása. Írott sajtó

	Felsőfokú végzettség	Újságíró diploma	Bölcsész	Műszaki diploma	Jogi/közgazdasági
Napilapok	51,4%	27,1%	14,3%	11,5%	5,3%
Hetilapok	64,2%	16%	12,3%	18,5%	8,6%
Folyóiratok	79,6%	1,1%	25,8%	47,3%	8,6%
Egyházi lapok	83,3%	11,1%	52,8%	13,9%	0%
Összesen	60,5%	19,8%	18,6%	19%	6%

37.) A belső munkatársak végzettség szerinti megoszlása. Elektronikus sajtó, szerkesztők, riporterek

	Felsőfokú végzettség	Újságíró diploma	Bölcsész	Műszaki diploma	Jogi/közgazdasági
Rádiós szerkesztők, riporterek	73,8%	22%	29,9%	14,6%	6,7%
Tévés szerkesztők, riporterek	76,6%	23,4%	22,1%	13%	19,5%
Összesen	75,5%	22,1%	27%	13,9%	10,7%

38.) A belső munkatársak végzettség szerinti megoszlása. Elektronikus sajtó, operatőrök

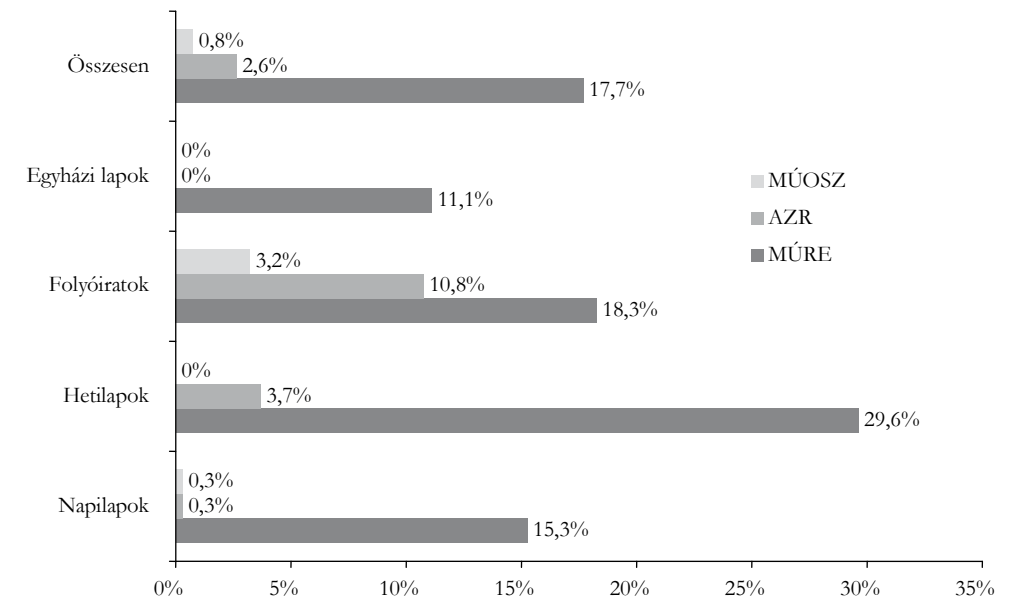
	Szakirányú végzettség	Egyéb műszaki
Operatőrök	37,1%	34,3%

39.) A belső munkatársak végzettség szerinti megoszlása. Produkciós irodák

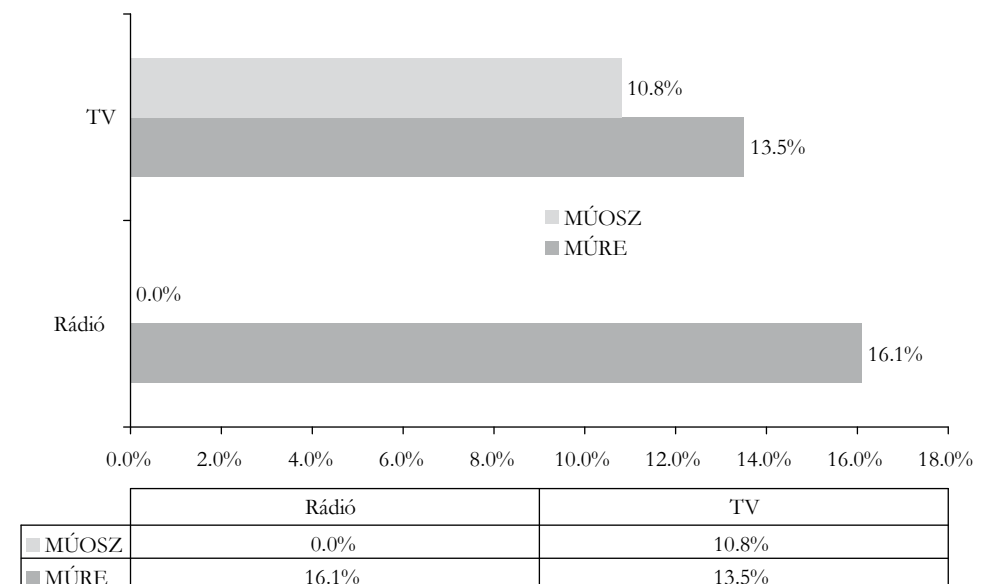
	Felsőfokú végzettség	Újságíró diploma	Bölcsész	Műszaki diploma	Jogi/közgazdasági
Internetes portálok	85,2%	32,8%	39,3%	11,5%	4,9%
Produkciós irodák	75,9%	48,3%	6,9%	20,7%	6,9%

Szakmai szervezetekben való tagság

40.) Az újságíró szervezetekben való tagság aránya. Írott sajtó

41.) Az újságíró szervezetekben való tagság aránya. Elektronikus média

A médiatartalom

Célközönség

42.) Hogyan határozná meg a lap célközönségét? Írott sajtó

	Minden médiafogyasztó	Vallási közösség	Értelmiségiek	Szakmai csoport	Gyermekek
Napilap	100%	0%	0%	0%	0%
Hetilap	100%	0%	0%	0%	0%
Folyóirat	13%	0%	56%	19%	13%
Egyházi lap	0%	100%	0%	0%	0%
Összesen	52%	19%	19%	6%	4%

43.) Hogyan határozná meg a lap célközönségét? Elektronikus sajtó

	Minden médiafogyasztó	Vallási közösség
TV	100%	0%
Rádió	84%	16%

Felhasznált hírportálok

44.) Milyen hírportálokat használ? Írott sajtó

MTI	15	Legtöbb lapnak ingyenes
Mediafax	12	Legtöbb lapnak ingyenes
Agerpres	5	Legtöbb lapnak ingyenes
Transindex	4	Ingyenes
hírkereső.hu	4	Ingyenes
Erdély.ma	3	Ingyenes
hotnews.ro	3	Ingyenes
Catholic News Services	2	Ingyenes
Magyar kurir	2	Ingyenes
reformatus.ro	2	Ingyenes
Vatikáni Rádió	2	Ingyenes
EU honlapja	1	Ingyenes
hírlevelek	1	Ingyenes
plusportal	1	Ingyenes
Realitatea.net	1	Ingyenes
híradó.hu	1	Ingyenes
Nőklapja.hu	1	Ingyenes
vatican.va	1	Ingyenes
parokia.hu	1	Ingyenes
index.hu	1	Ingyenes
covasnamedia.ro	1	Ingyenes

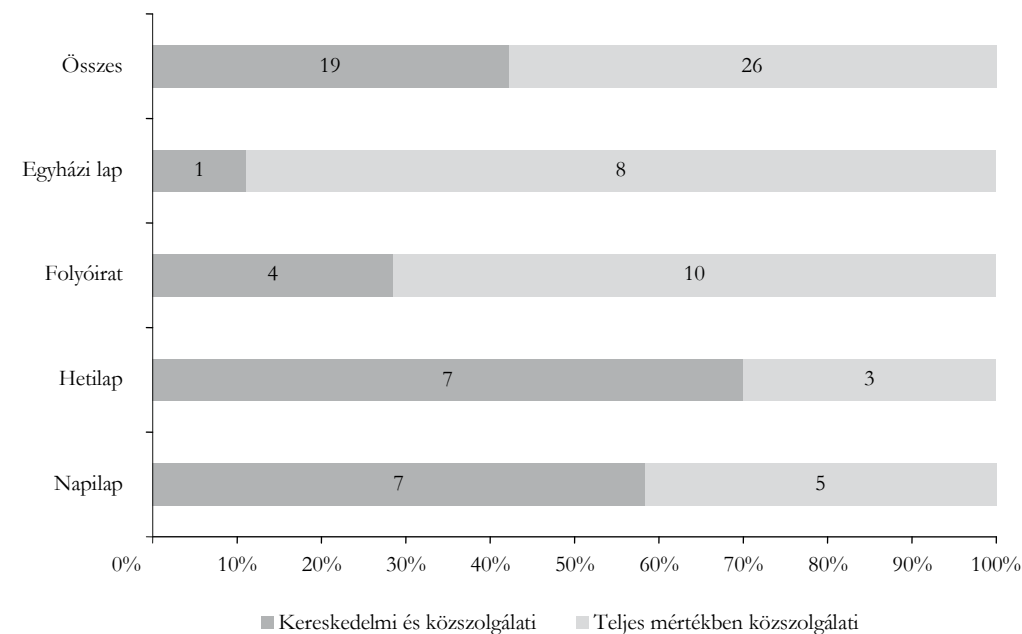
45.) Milyen hírportálokat használ? Elektronikus sajtó

Mediafax	9	Fizetős
Transindex	7	Ingyenes
Agerpress	3	Fizetős
MTI	3	Fizetős
Manna.ro	3	Ingyenes
hírkereső.ro	2	Ingyenes
Rador	2	Ingyenes
3szek.ro	2	Ingyenes
Kossuth Rádió	2	Ingyenes
Hargita Népe	1	Ingyenes
Hírek.ro	1	Ingyenes
Nyugati Jelen	1	Ingyenes
Plusportal	1	Ingyenes
RTV híradó	1	Ingyenes
Vatikáni Rádió	1	Ingyenes
Duna TV	1	Ingyenes
Realitatea TV	1	Ingyenes
Székelyhon.ro	1	Ingyenes
udarhelyinfo.ro	1	Ingyenes
Erdély.ma	1	Ingyenes

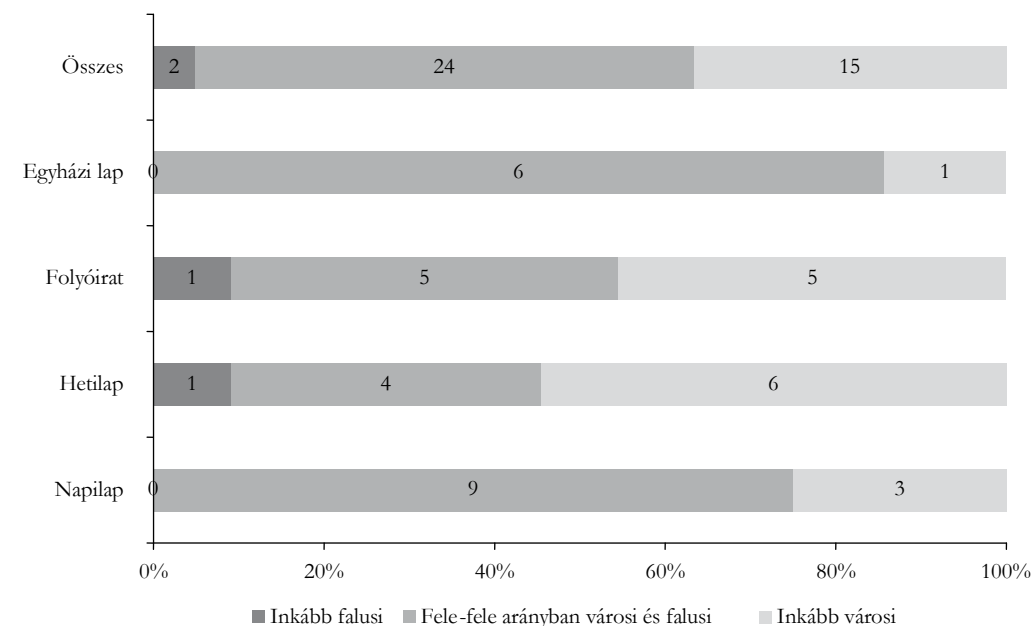
46.) Milyen hírportálokat használ? Produkciós irodák

Erdély.ma	6
Transindex.ro	5
realitatea.net	3
hotnews.ro	2
mediafax	2
MTI	2
adevarul.ro	1
Kronika.ro	1
mediatica	1
szekelyhon.ro	1
Agerpres.ro	1
nyugati jelen	1
hirek.ro	

47.) Ön hogyan határozná meg a lapot? Kereskedelmi vagy közszolgálati (írott sajtó)

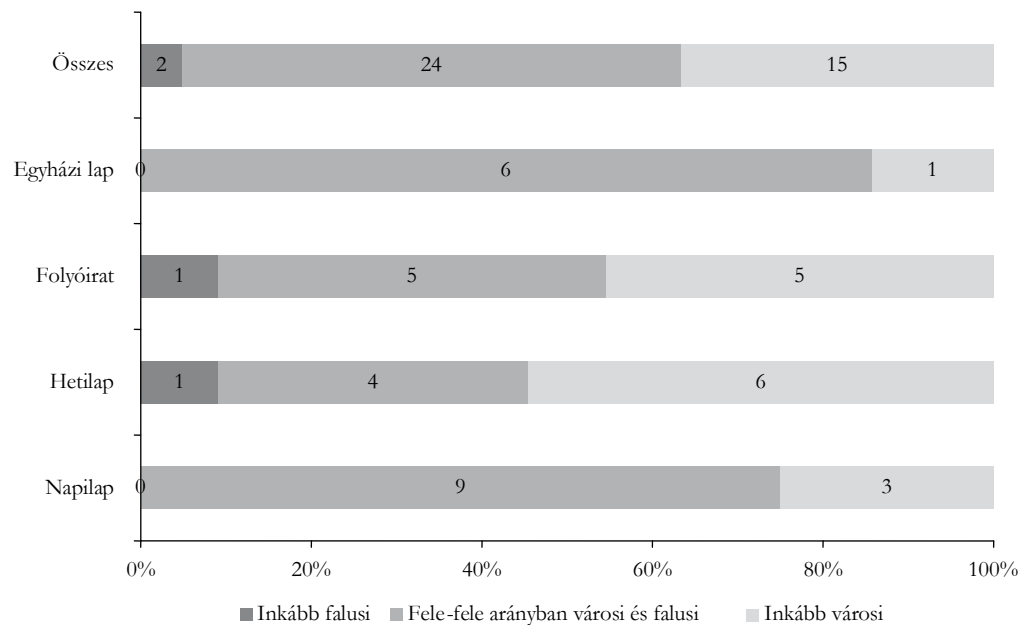

48.) Van-e a lapnak önálló kiadványa, melléklete?

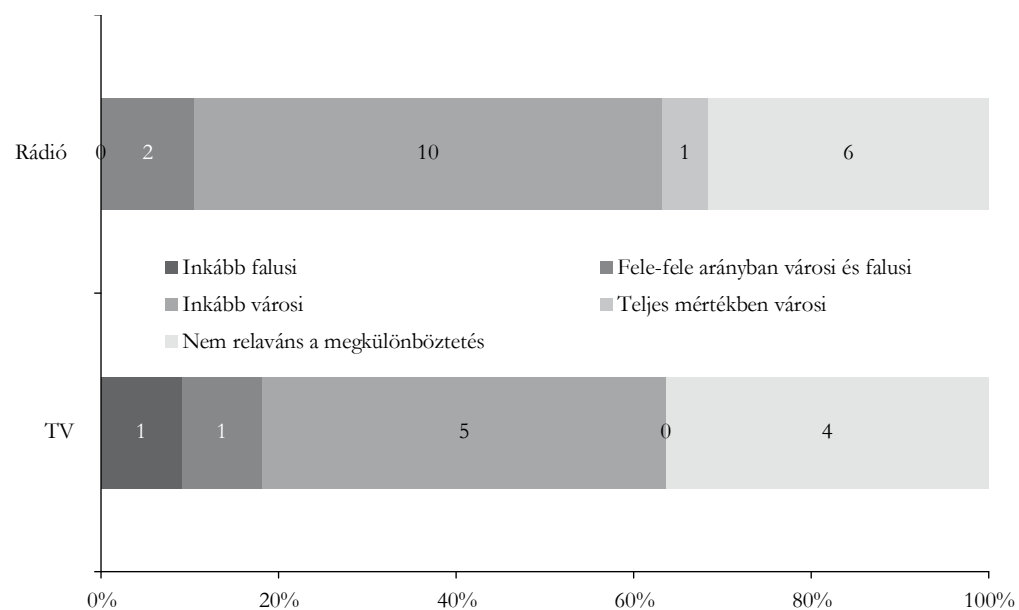

Falusi és városi témák

49.) Inkább falusi vagy inkább városi témákkal foglalkoznak? Írott sajtó

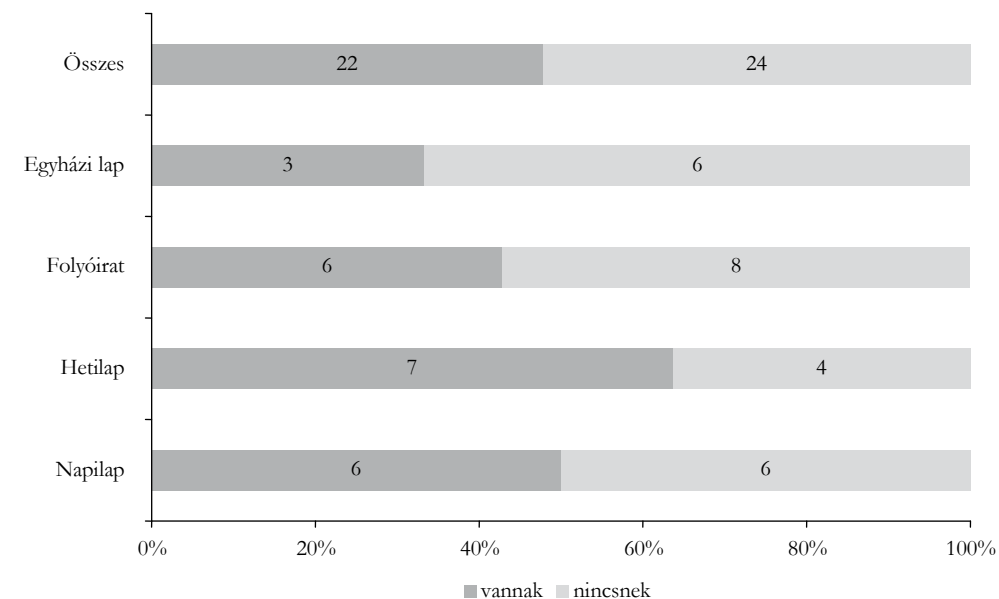

50.) Inkább falusi vagy inkább városi témákkal foglalkoznak? Elektronikus sajtó

Tabutémák és öncenzúra

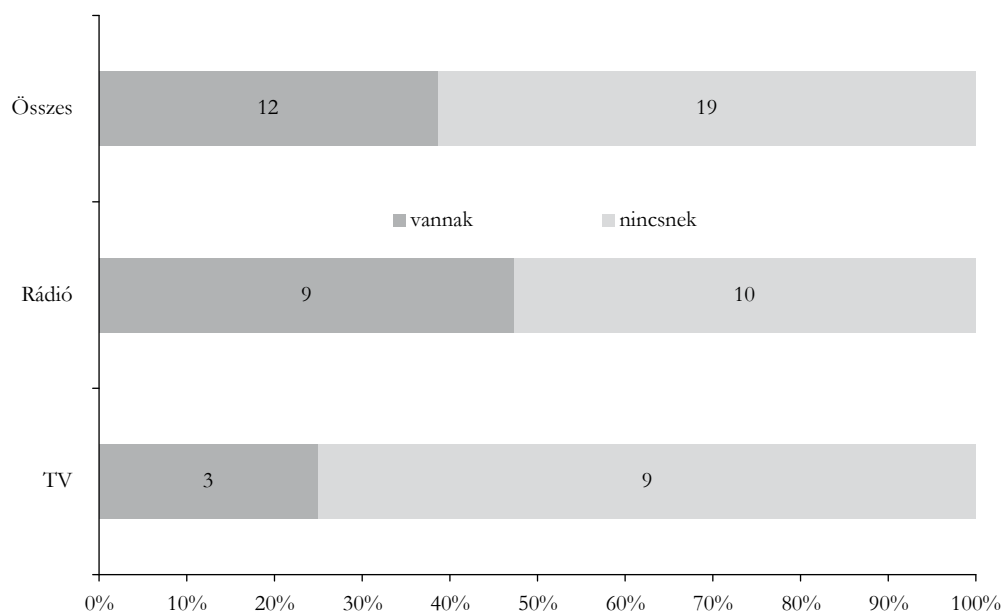
51.) Az Önök számára vannak-e olyan tabu témák, amelyekről erkölcsi vagy egyéb megfontolásból nem írnak, akkor sem, ha az olvasók szempontjából érdekesnek találnák? Írott sajtó

52.) Ha vannak tabutémák, ezek elsősorban mihez kötődnek? Írott sajtó

Közszereplők magánélete	13
Egyházak működése	6
Egyéb	6
Politika	4
Etnikumközi viszonyok	2
Kisebbség-politika	1
Üzleti élet	1
Kisebbségi intézmények működése	1

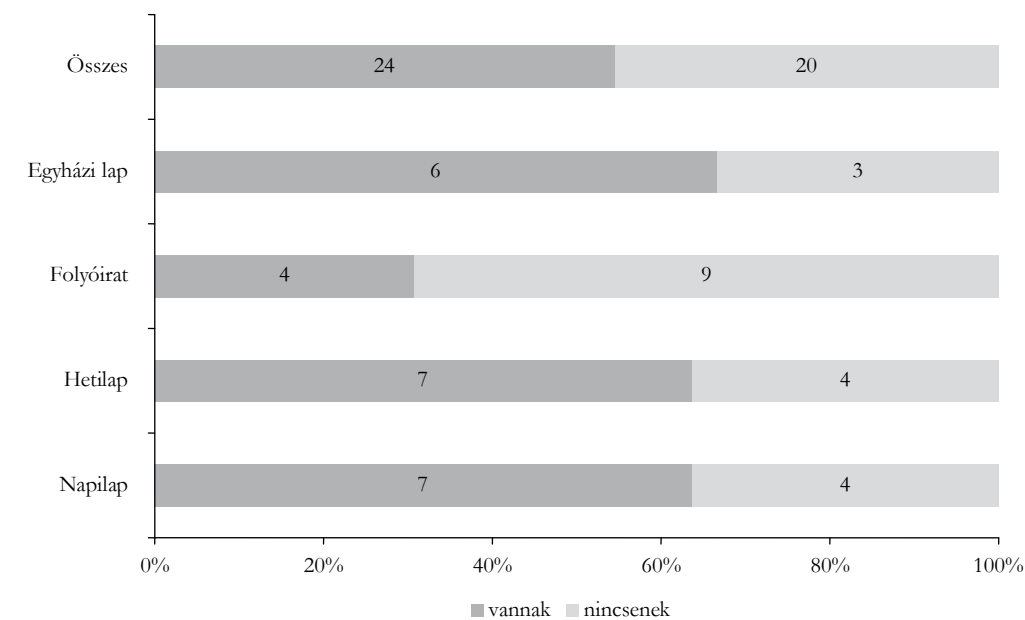
53.) Az Önök számára vannak-e olyan tabu témák, amelyekről erkölcsi vagy egyéb megfontolásokból nem írnak, akkor sem, ha az olvasók szempontjából érdekesnek találnák? Elektronikus sajtó

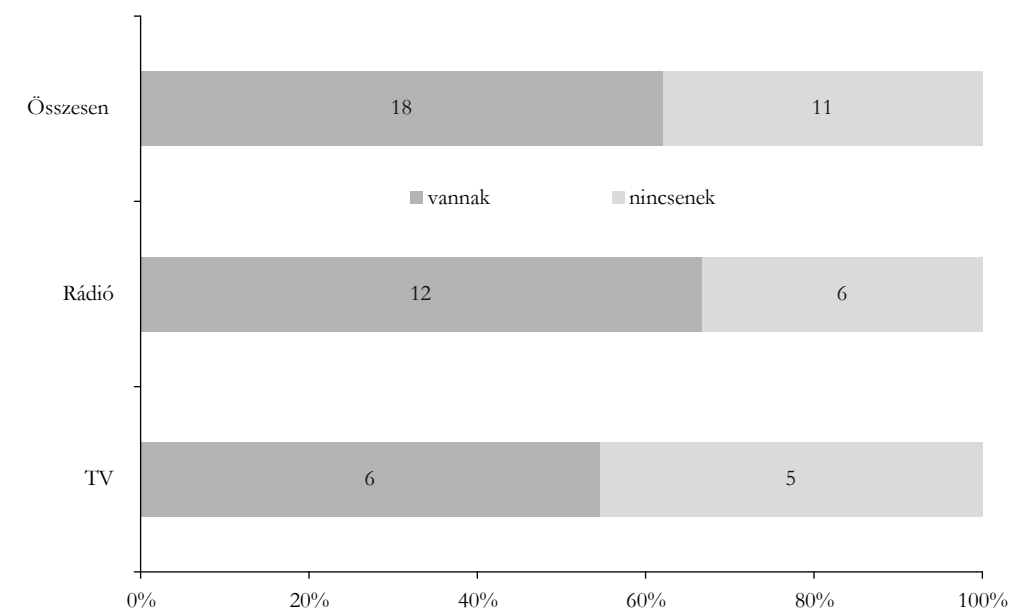
54.) Ha vannak tabutémák, ezek elsősorban mihez kötődnek? Elektronikus sajtó

Közszereplők magánélete	7
Egyéb	4
Politika	3
Etnikumközi viszonyok	2
Egyházak működése	1
Kisebbség-politika	1
Üzleti élet	
Kisebbségi intézmények működése	

55.) Az Önök számára vannak-e olyan témák, amelyek esetében öncenzúrát alkalmaznak? Írott sajtó

56.) Az Önök számára vannak-e olyan témák, amelyek esetében öncenzúrát alkalmaznak? Elektronikus sajtó

57.) Ha alkalmaznak öncenzúrát, ez elsősorban milyen területhez kötődik? Írott sajtó

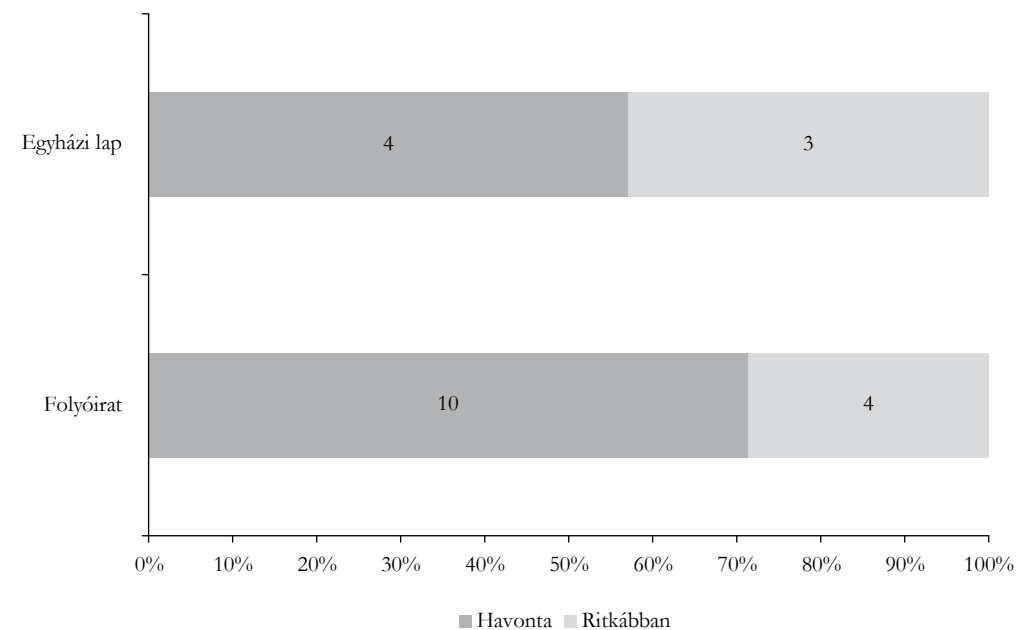
Közszereplők magánélete	11
Egyházak működése	9
Egyéb	7
Kisebbség-politika	4
Kisebbségi intézmények működése	2
Etnikumközi viszonyok	2
Politika	1
Üzleti élet	0

58.) Ha alkalmaznak öncenzúrát, ez elsősorban milyen területhez kötődik? Elektronikus sajtó

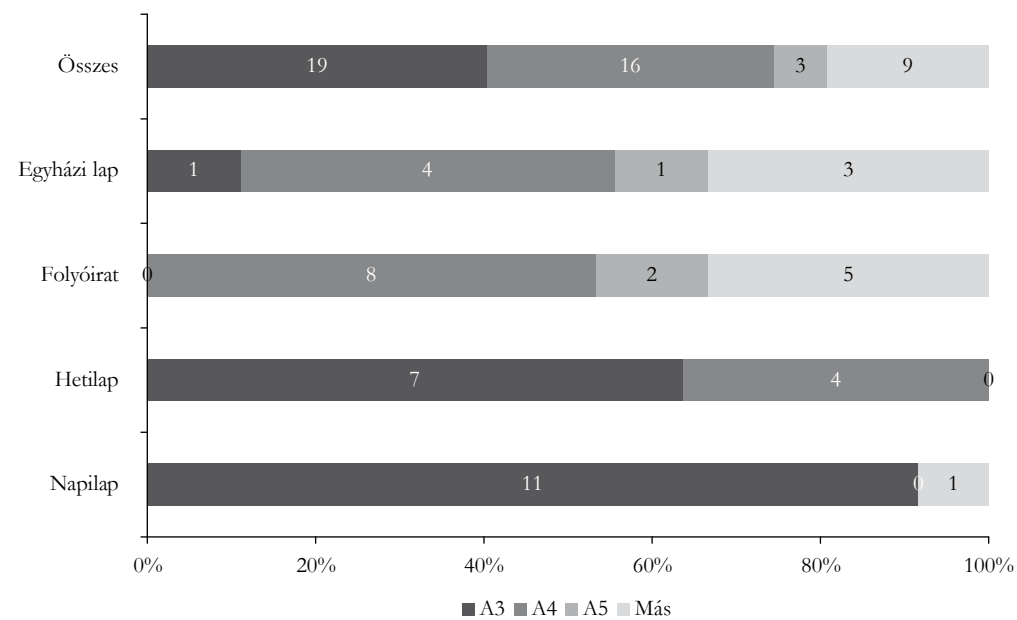
Közszereplők magánélete	7
Egyházak működése	2
Egyéb	5
Kisebbség-politika	1
Kisebbségi intézmények működése	1
Etnikumközi viszonyok	1
Politika	3
Üzleti élet	1

A nyomtatott sajtó formái, nyomdászati kérdései

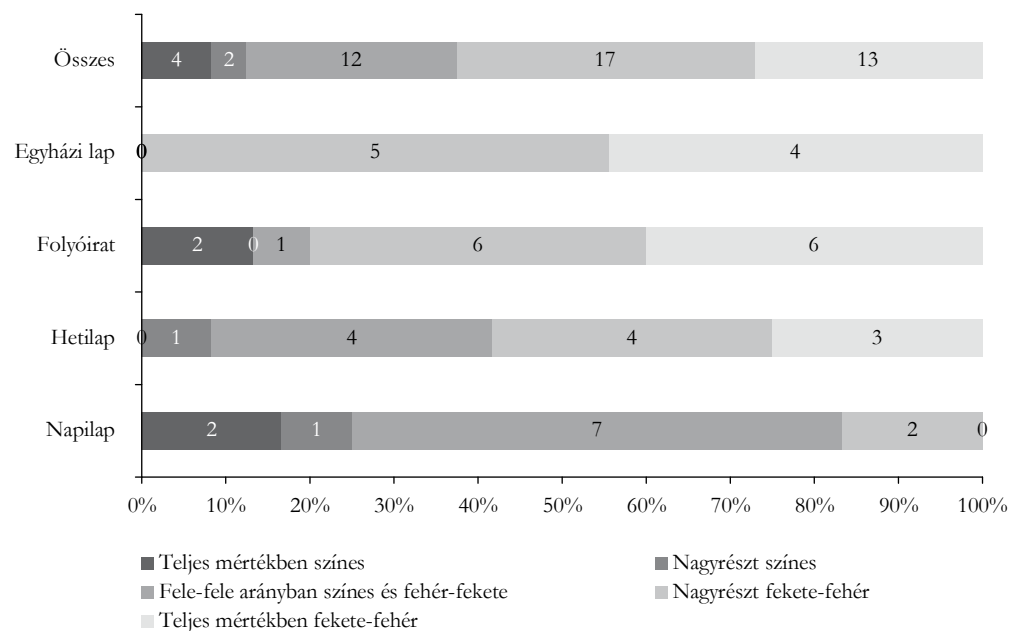
59.) Milyen időközönként jelenik meg a lap?

60.) Mi a lap formátuma?

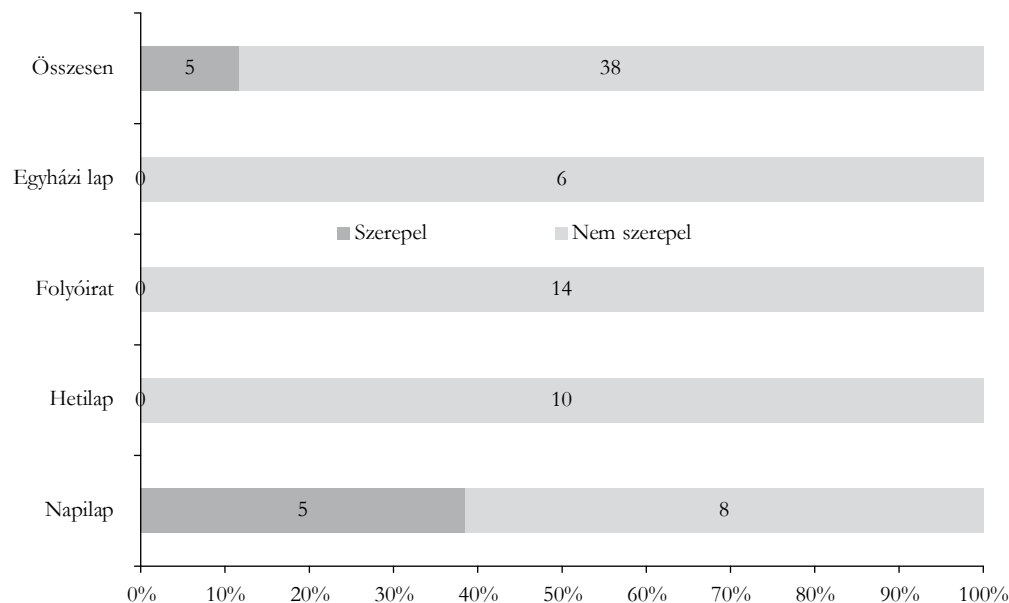

61.) A lap színes, vagy fekete–fehér-nyomtatásban jelenik meg?

Nyilvántartás, terjesztés

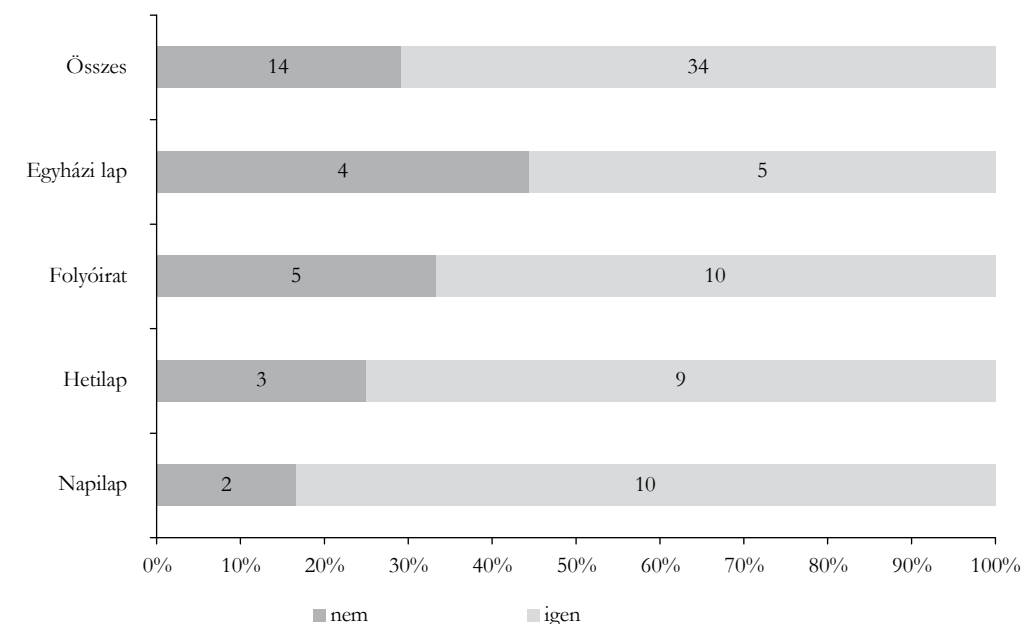
62.) Szerepel-e a lap a BRAT nyilvántartásában?

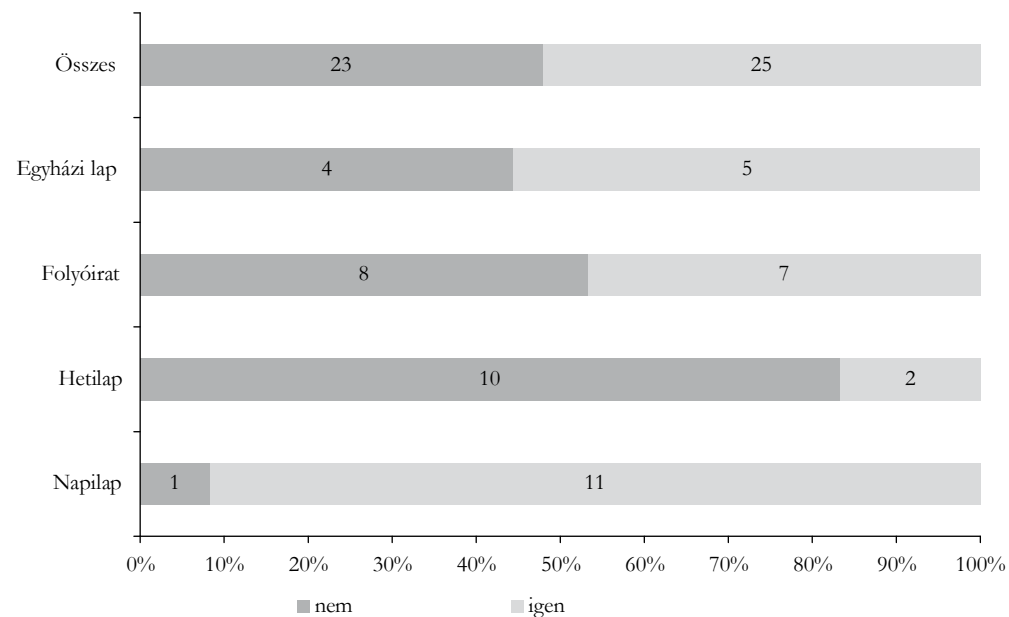
63.) Kérem, indokolja meg röviden, hogy mi az oka annak, hogy szerepel/nem szerepel a kiadvány a BRAT nyilvántartásában!

Nem szerepel	
Fölösleges, nem hoz többletet	11
Drága, nem hozza vissza a befektetést	9
A BRAT nyilvántartás más típusú lapokra vonatkozik	4
A BRAT manipulált	1
Be fognak iratkozni	1
Nem tudják, mi az	1
Szerepel	
Reklámbevételek növelése	3
Megbízhatóság, hitelesség	2
Összesen	32

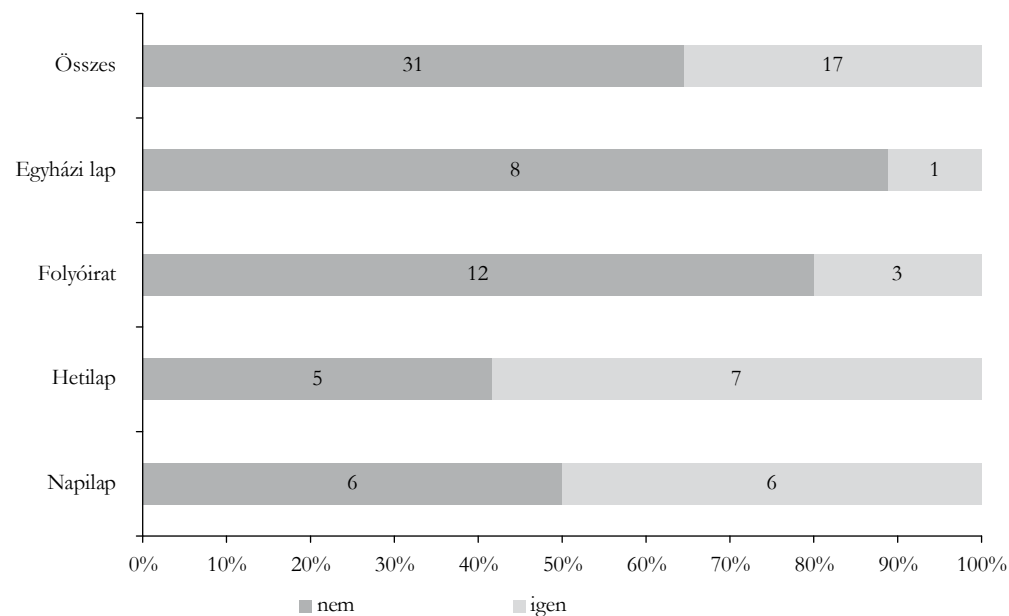
64.) Milyen úton terjesztik a lapot? Postai úton

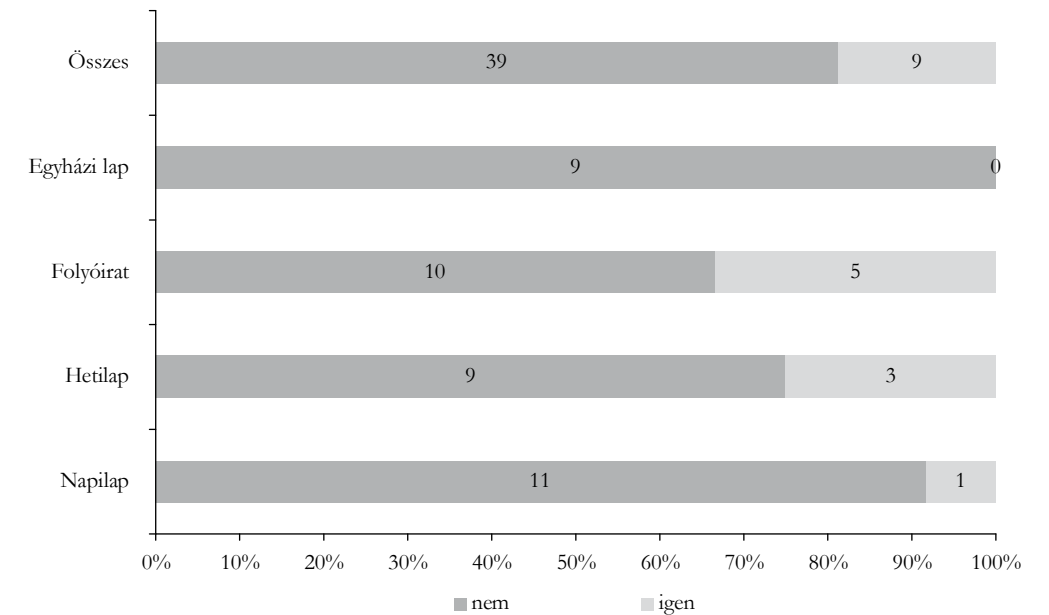
65.) Milyen úton terjesztik a lapot? Saját hálózaton keresztül

66.) Milyen úton terjesztik a lapot? Magánkézen lévő hálózaton keresztül

67.) Milyen úton terjesztik a lapot? Egyéb

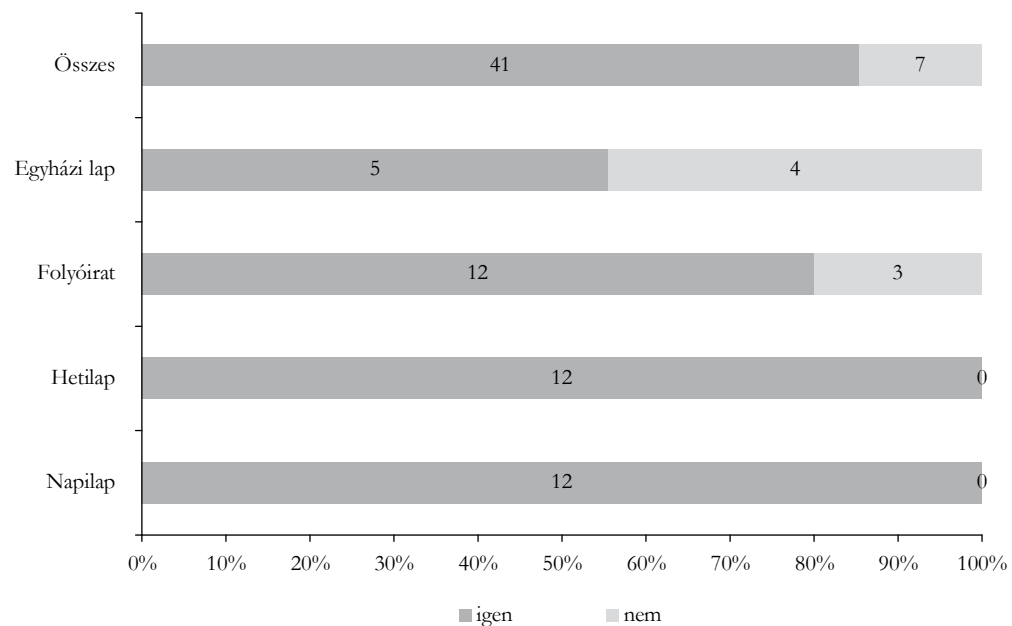
A televíziók terjesztése/műsorszórása

68.) Milyen úton terjesztik a műsoraikat?

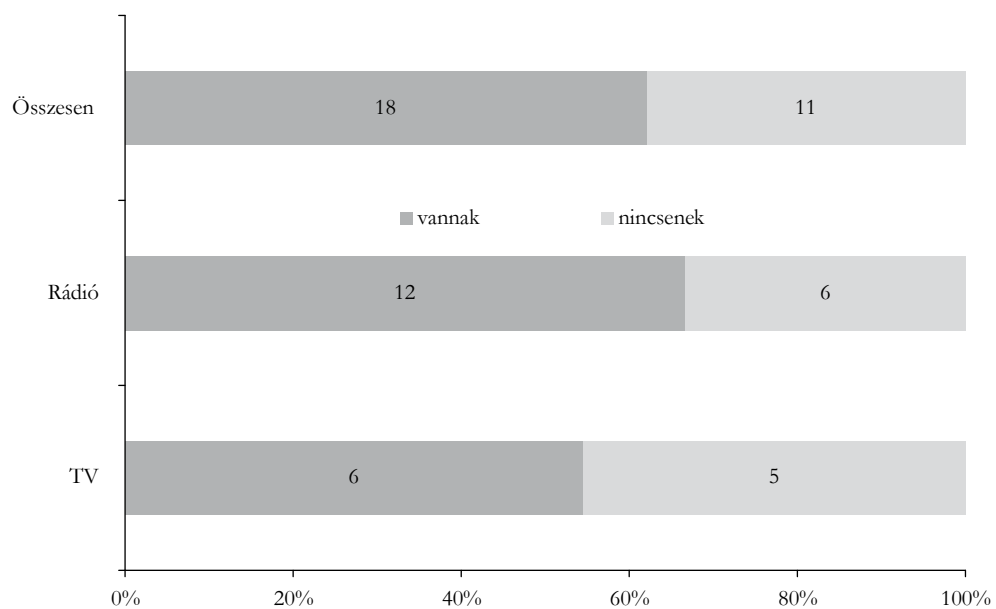
AlfaluTV	Kábelhálózat, földi sugárzás
Fény TV	Kábelhálózat
Nagyvárad TV	Kábelhálózat
Csiki Tv	Kábelhálózat
RTV Kolozsvár	Kábelhálózat, földi sugárzás
7-es csatorna, Nagybánya	Kábelhálózat
Gyergyó TV	Kábelhálózat
Polyp Televízió	Kábelhálózat
RTV Temesvár	Kábelhálózat, földi sugárzás
Erdélyi Magyar Televízió	Kábelhálózat, földi sugárzás
RTV Magyar Adás	Kábelhálózat, földi sugárzás
Digital 3 TV	Kábelhálózat, földi sugárzás

Internetes megjelenítés

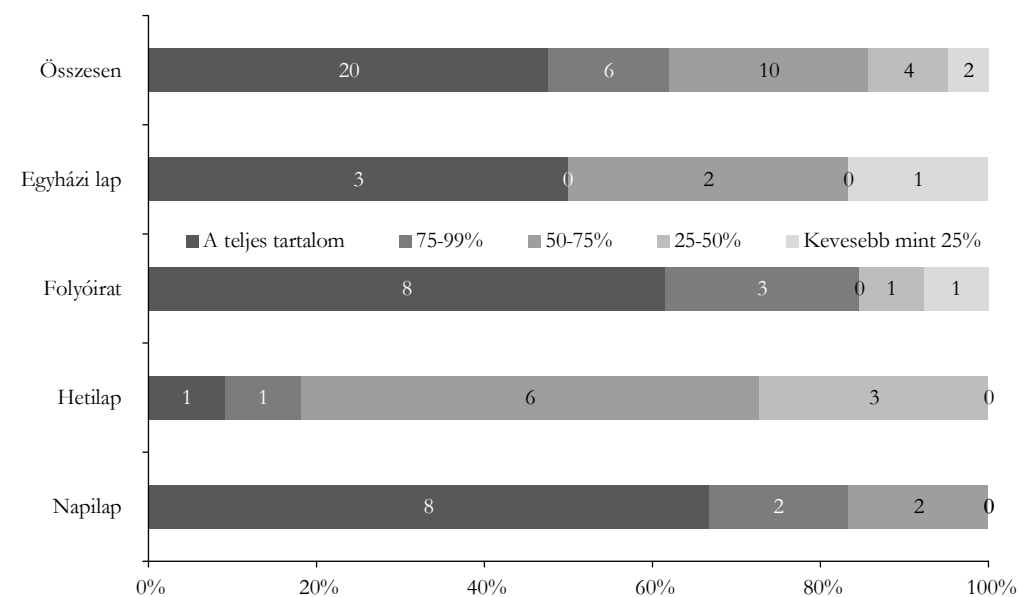
69.) Elérhető-e a lap az interneten? Írott sajtó

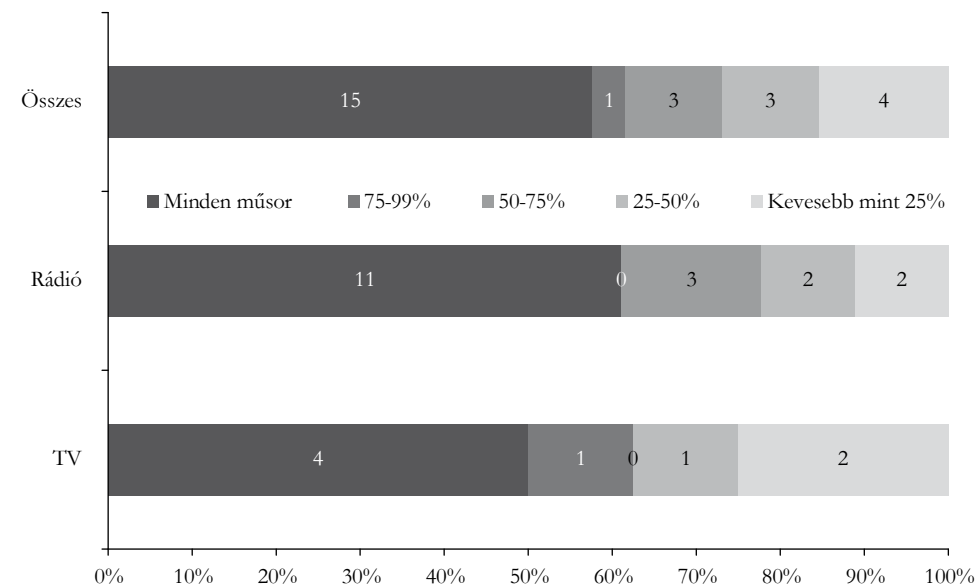
70.) Elérhetők-e a műsorok az interneten? Elektronikus sajtó

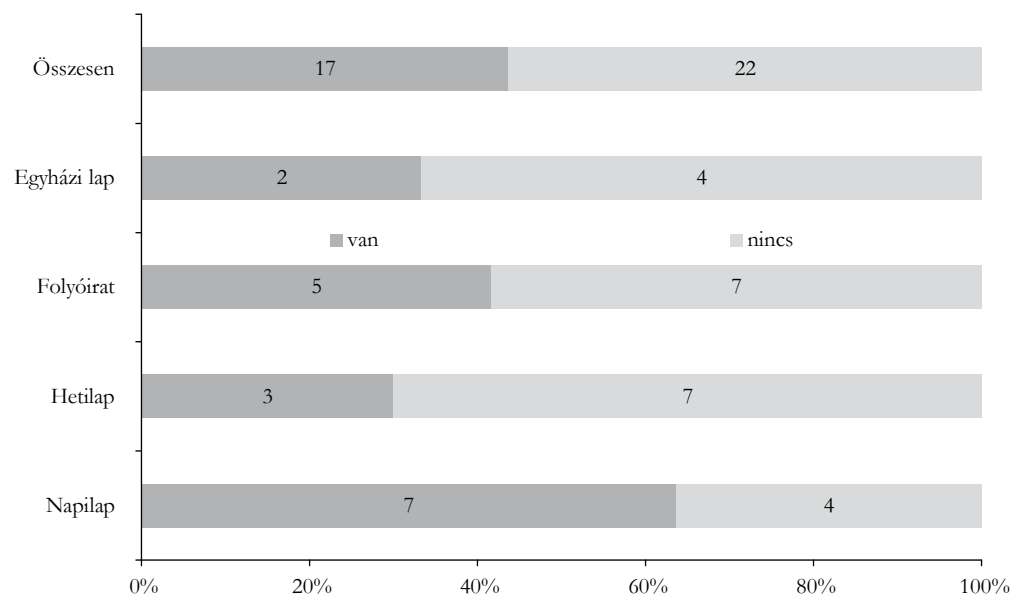
71.) A nyomtatott tartalom mekkora hányada kerül fel az internetre? Írott sajtó

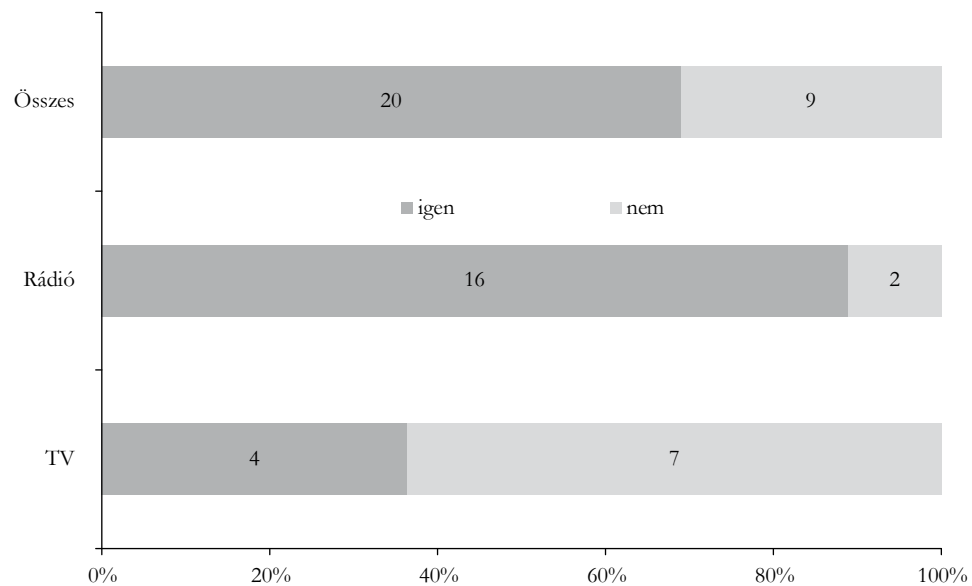
72.) A műsoraik mekkora hányada kerül fel az internetre? Elektronikus sajtó

73.) A nyomtatott verzióhoz képest van-e plusz tartalom az internetes verzióban? Írott sajtó

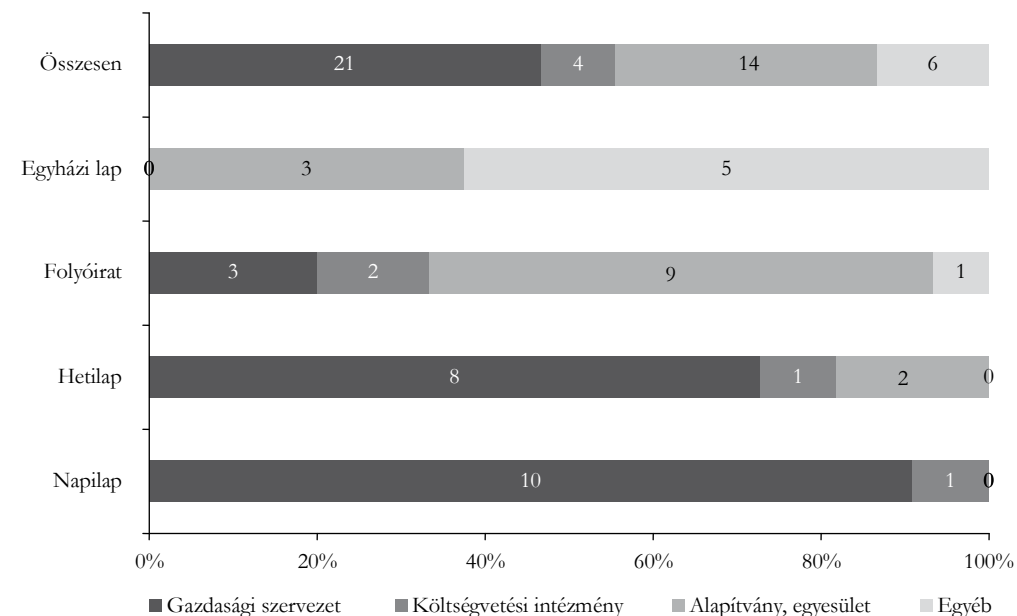

74.) Követhetők-e az adásaik online formában? Elektronikus média

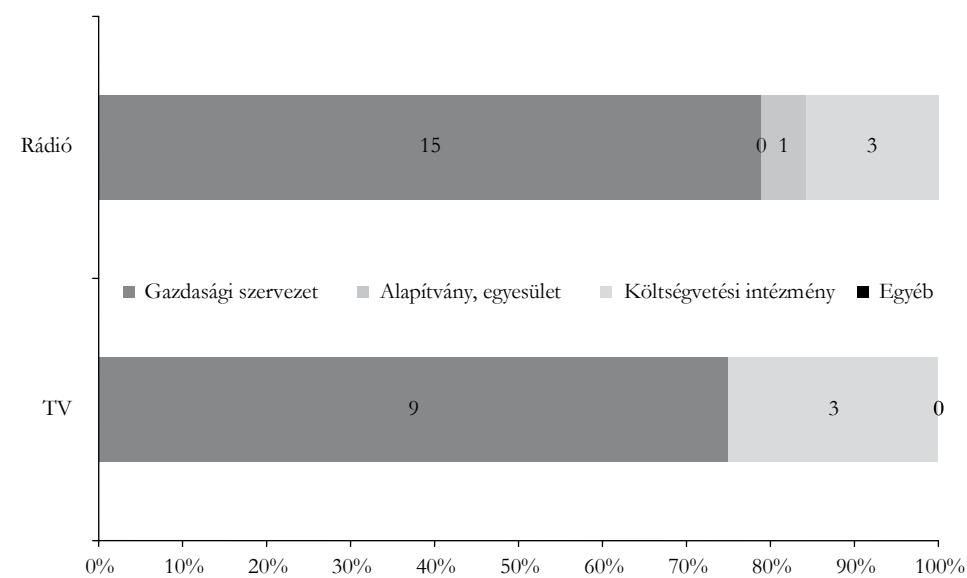

Tulajdonosi szerkezet, költségvetés, vagyon

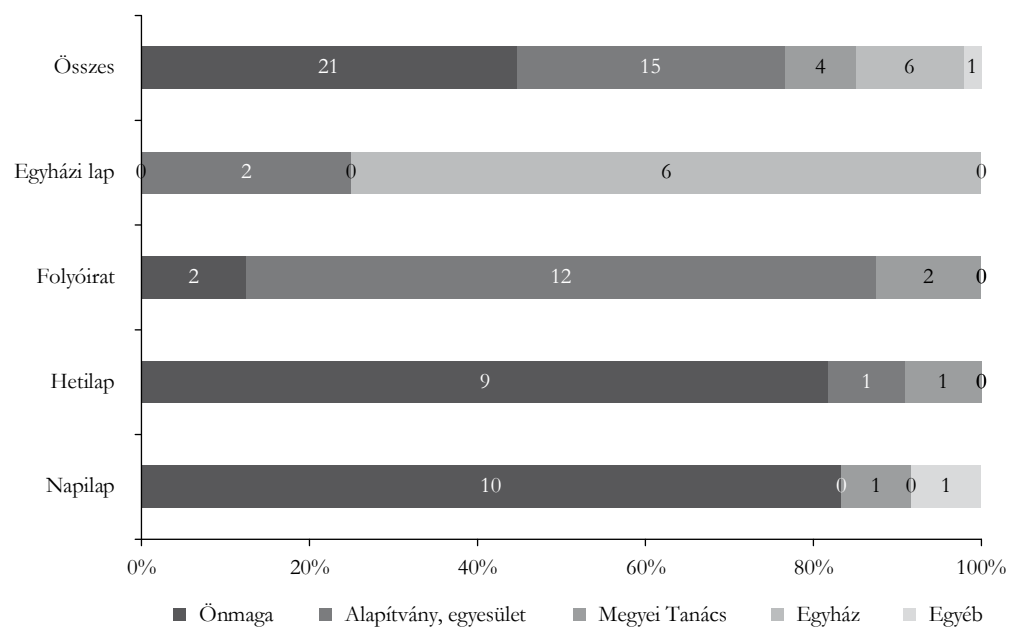
75.) Milyen formában működik a lap? Írott sajtó

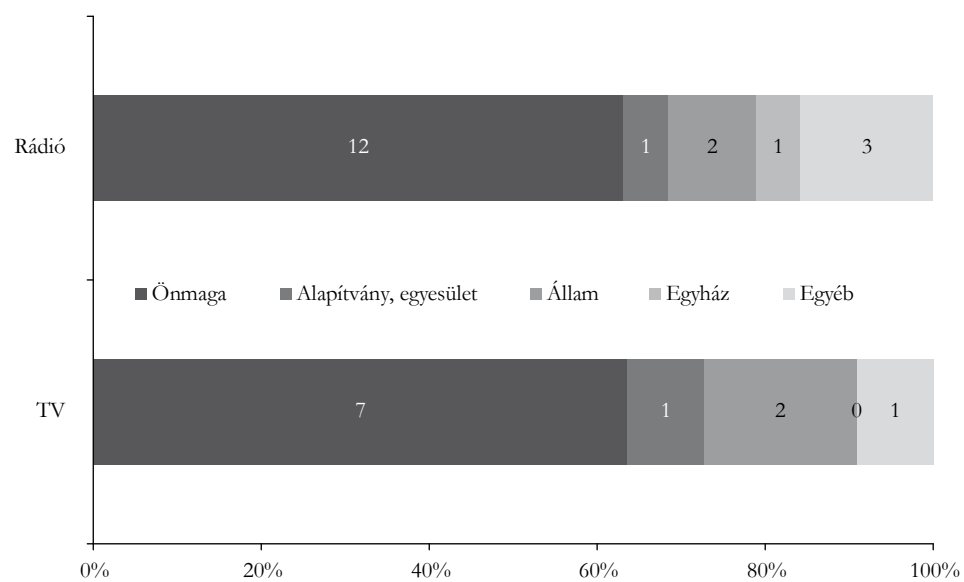
76.) Milyen formában működik az intézmény? Elektronikus sajtó

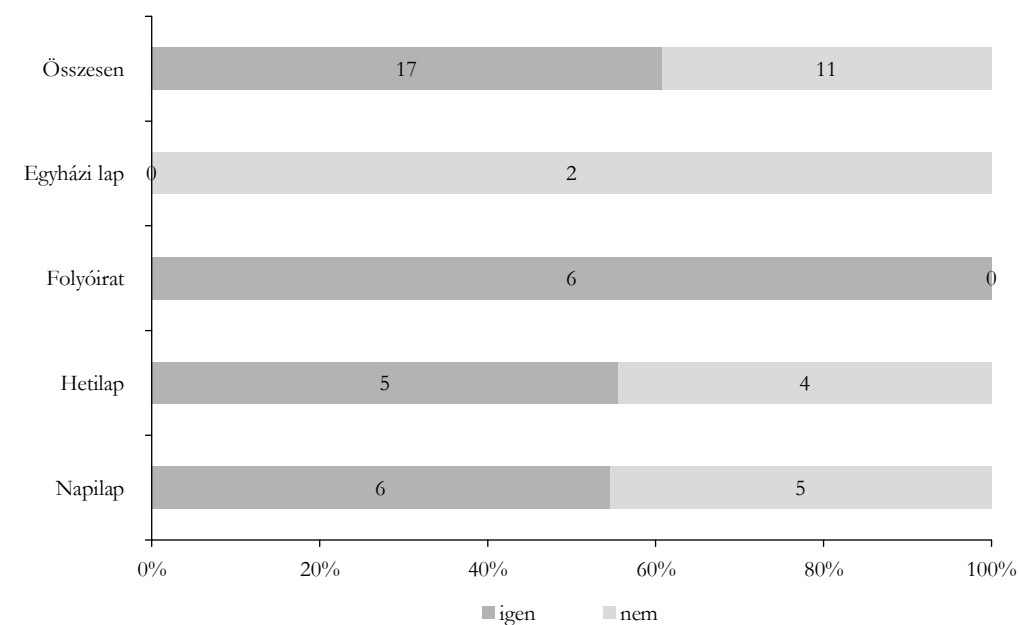
77.) Jogi értelemben ki a működtetője a lapnak? Írott sajtó

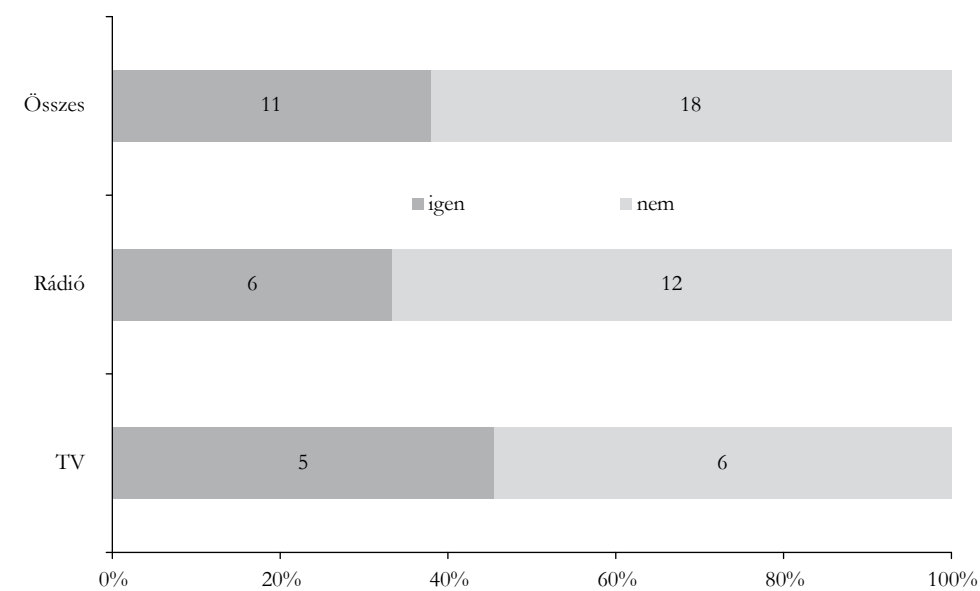
78.) Jogi értelemben ki a működtetője a lapnak? Elektronikus sajtó

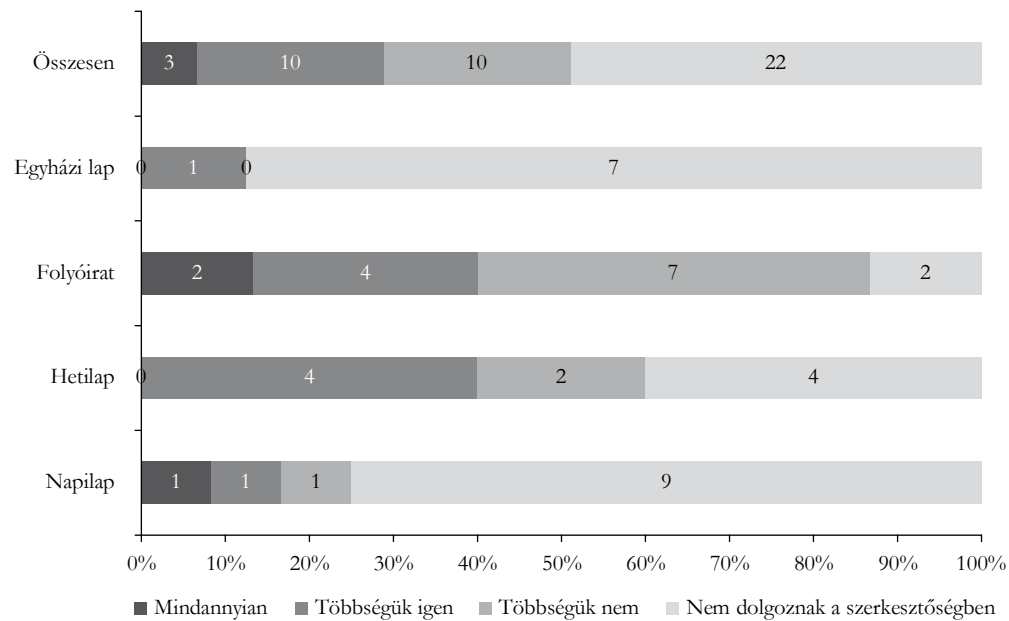
79.) Amennyiben céggként működik a lap, létezik-e a működését támogató alapítvány? Írott sajtó

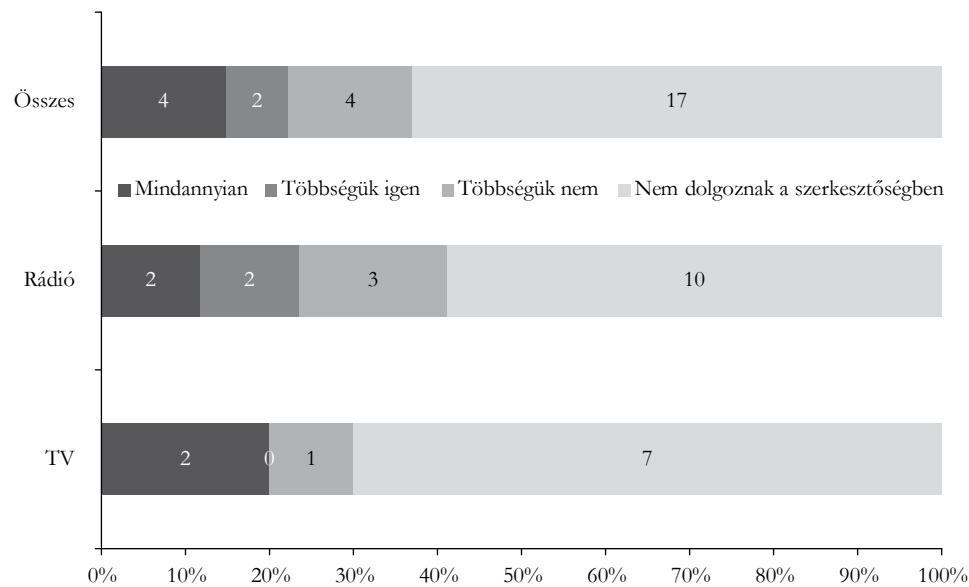
80.) Amennyiben céggként működik a lap, létezik-e a működését támogató alapítvány? Elektronikus sajtó

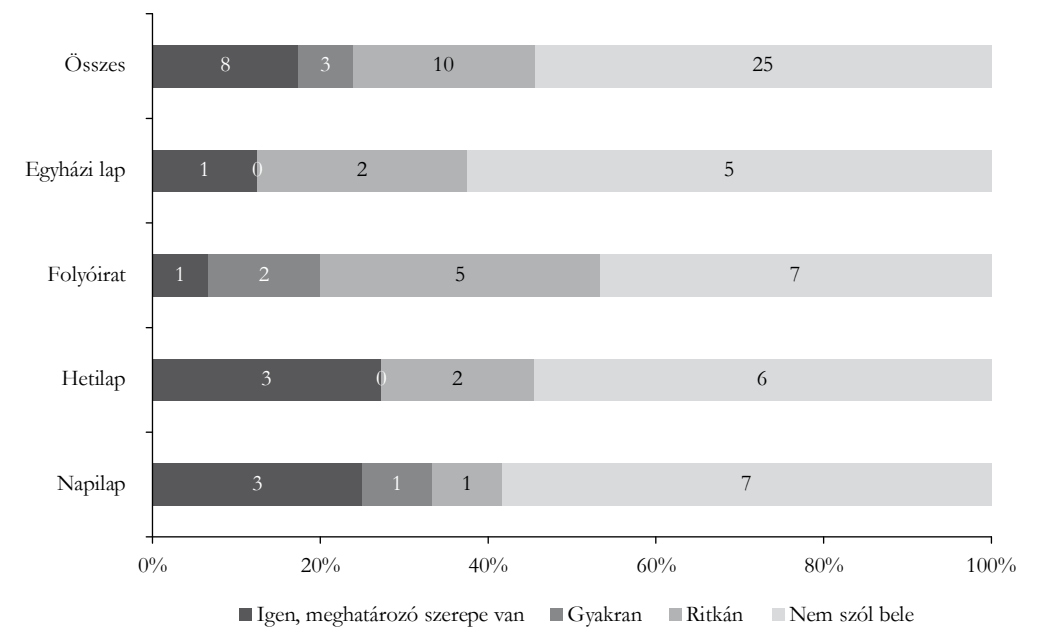
81.) A tulajdonosi testület (kuratórium) tagjai a szerkesztőségben dolgoznak-e? Írott sajtó

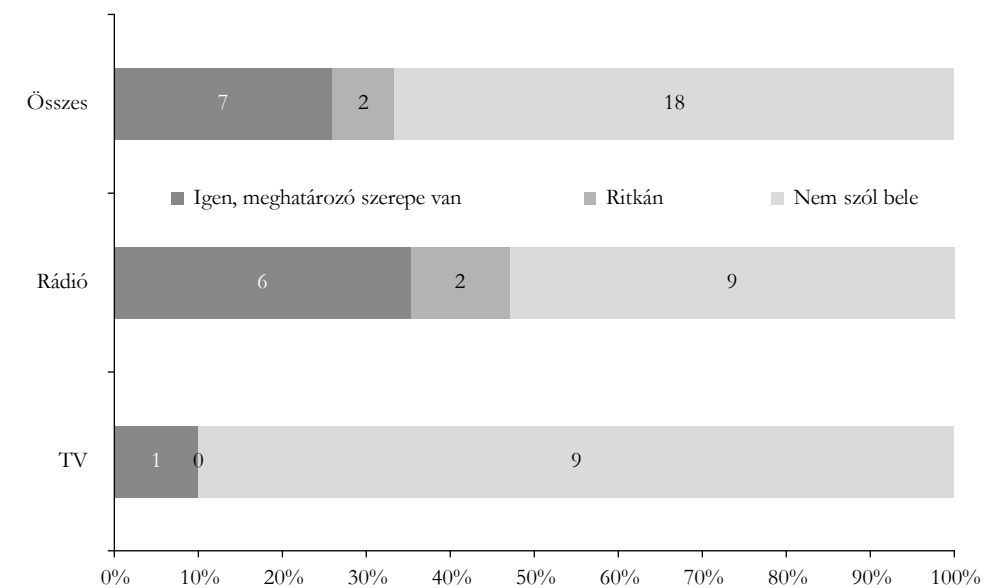
82.) A tulajdonosi testület (kuratórium) tagjai a szerkesztőségben dolgoznak-e? Elektronikus sajtó

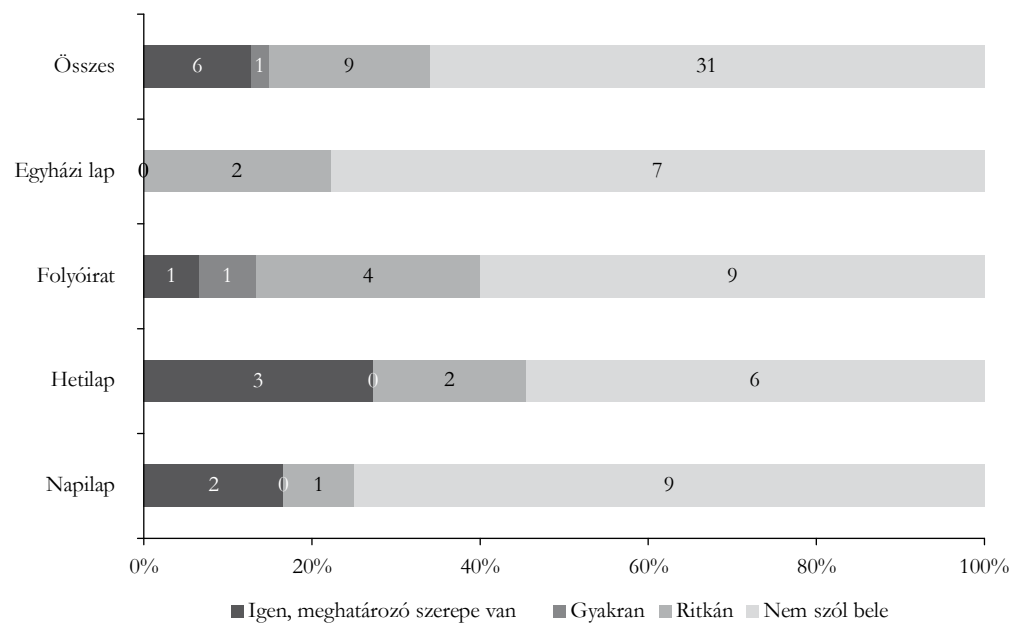
83.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a szerkesztőség személyi összetételébe? Írott sajtó

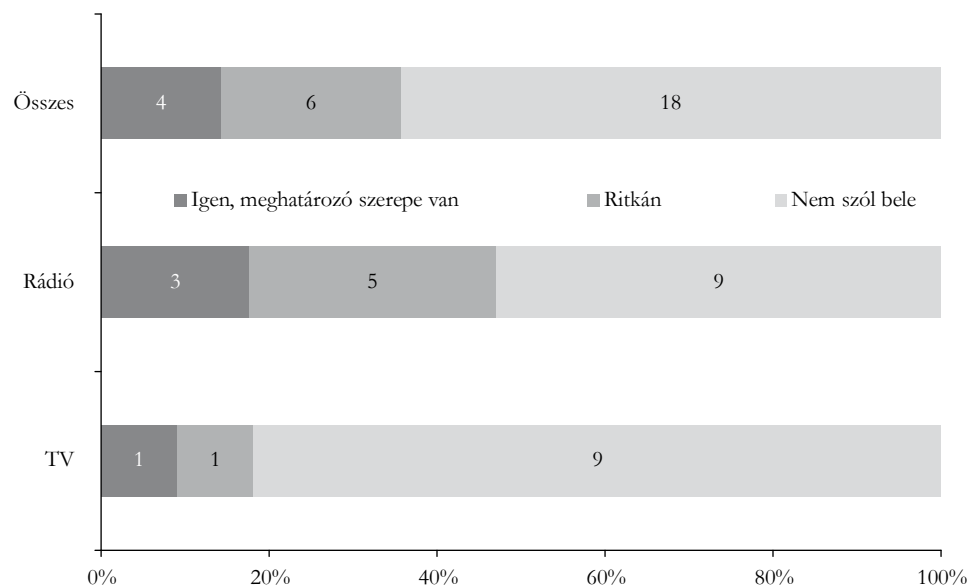
84.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a szerkesztőség személyi összetételébe? Elektronikus sajtó

85.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a lap tartalmi kérdéseibe? Írott sajtó

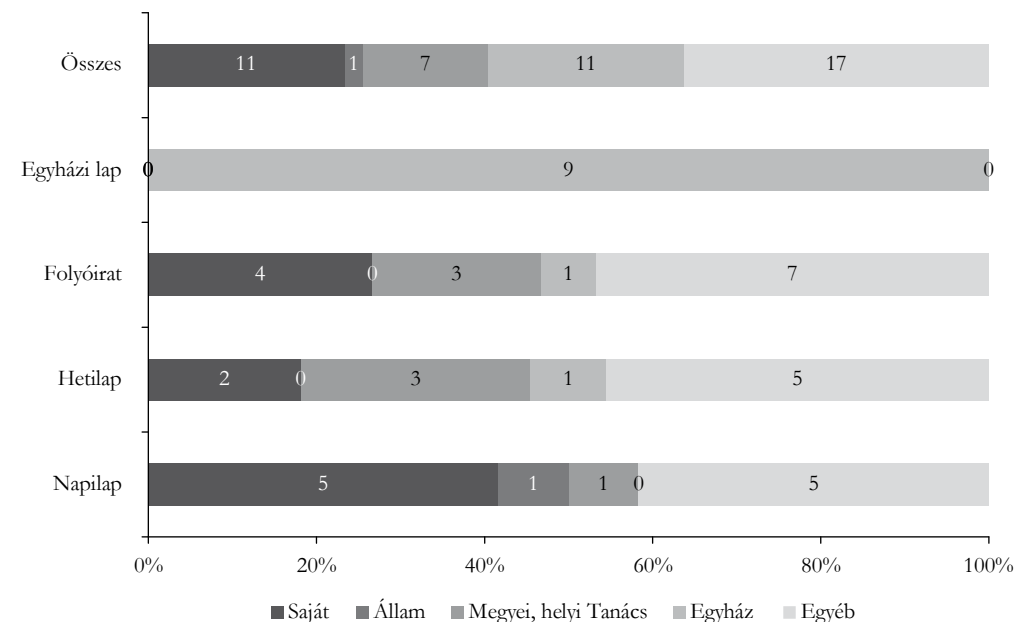

86.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a lap tartalmi kérdéseibe? Elektronikus sajtó

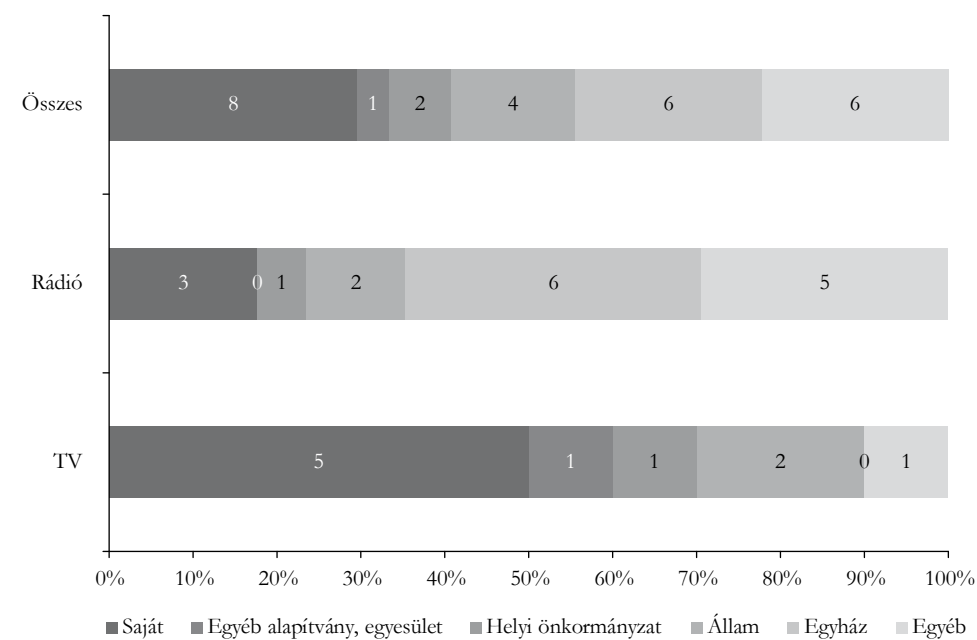

Székház, ingatlan

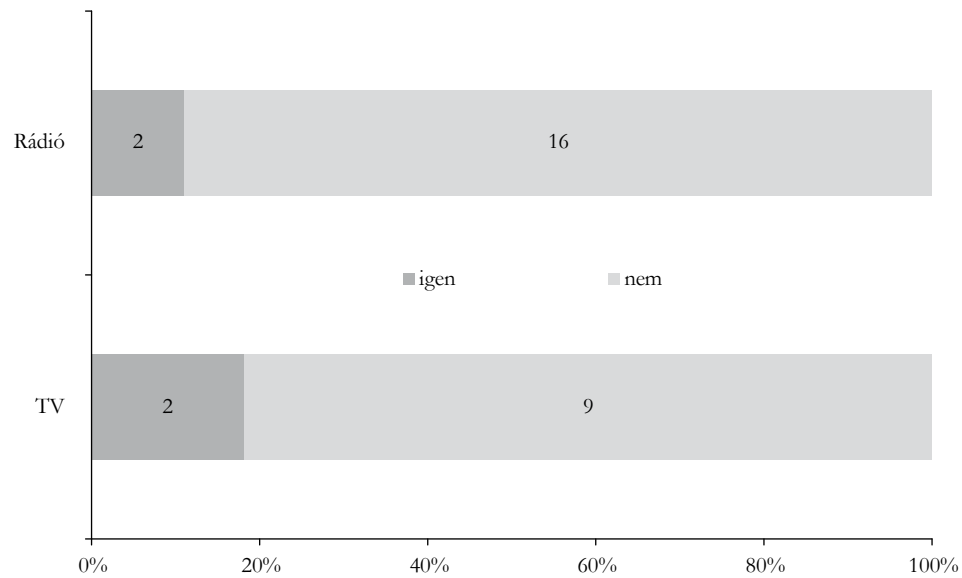
87.) Ké az ingatlan, amiben a szerkesztőség működik? Írott sajtó

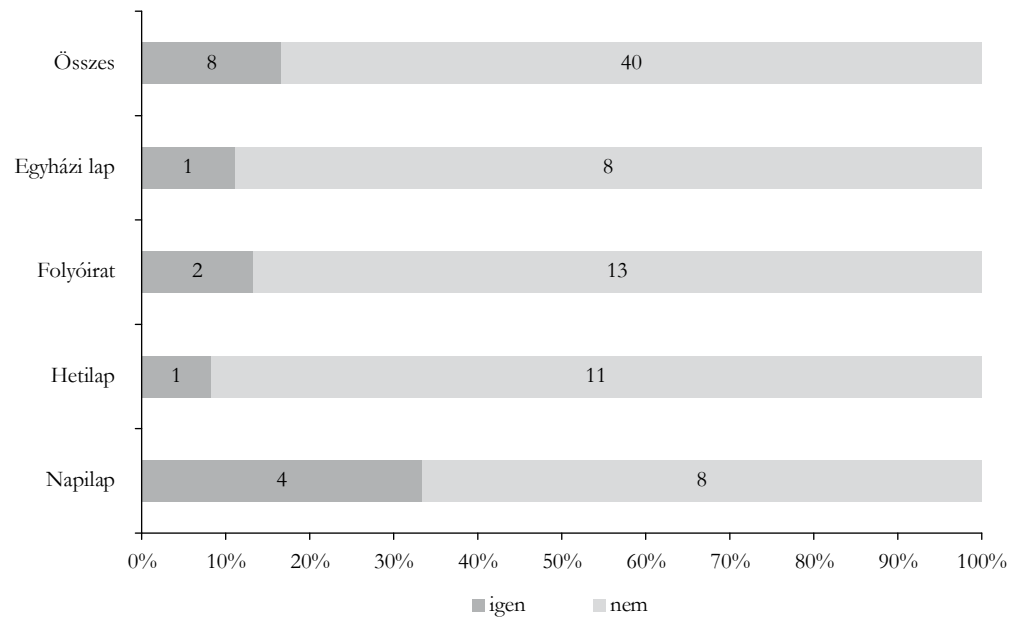
88.) Ké az ingatlan, amiben a szerkesztőség működik? Elektronikus sajtó

89.) Szándékukban áll-e székházat változtatni? Elektronikus média

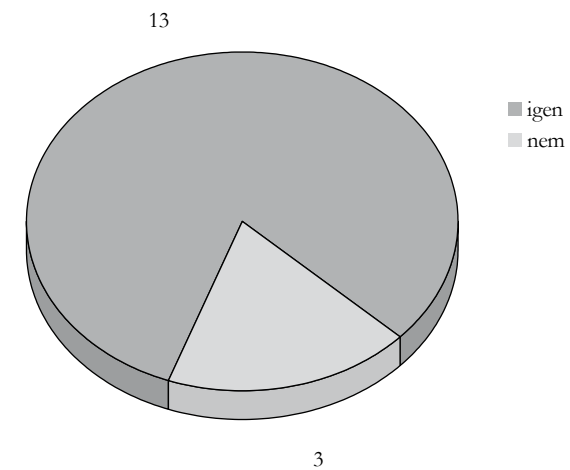

90.) Szándékukban áll-e székházat változtatni? Írott sajtó

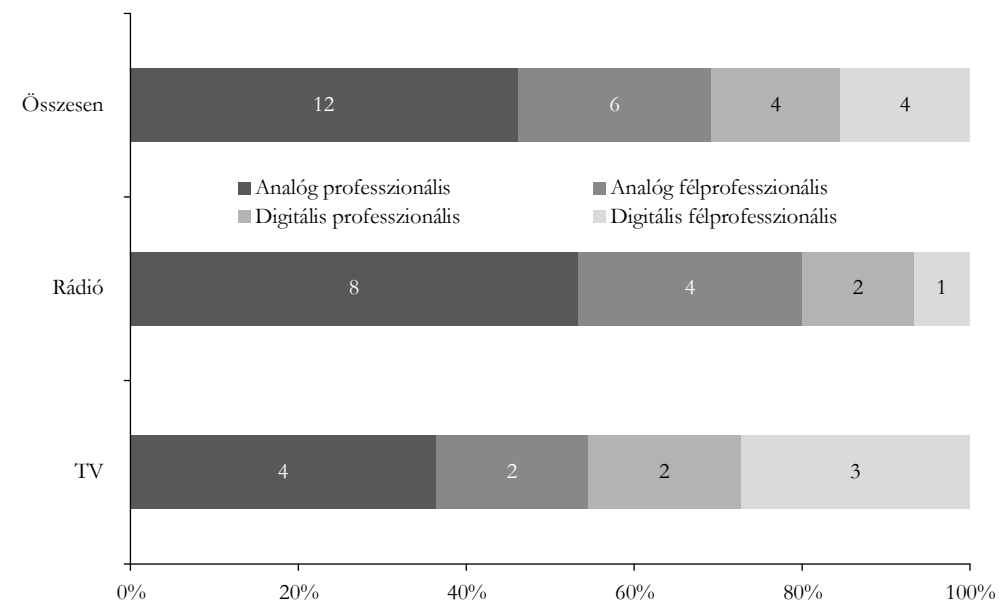

Technikai felszerelés elektronikus média esetében

91.) Rendelkeznek-e saját stúdióval? Televíziók

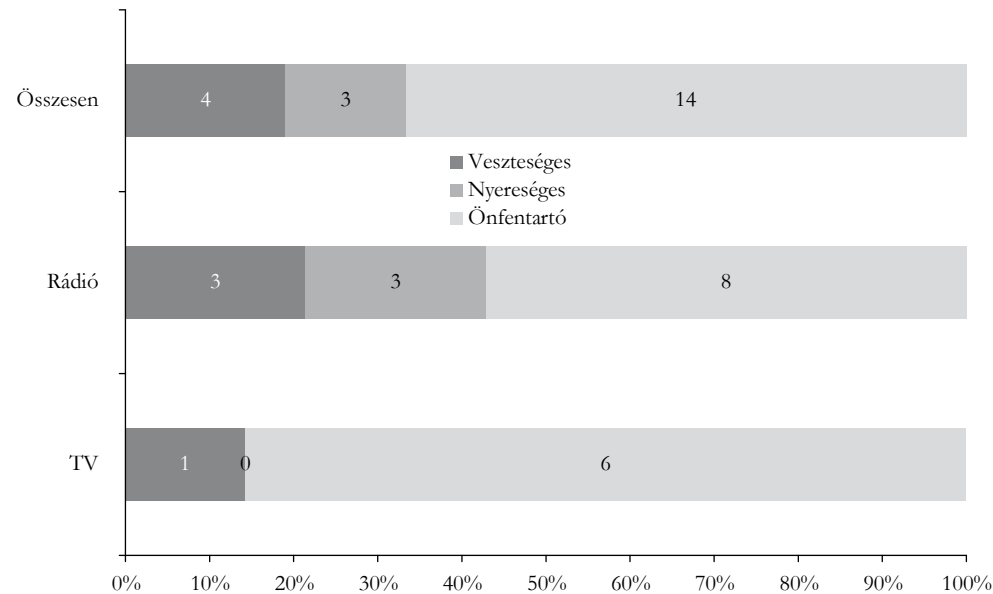

92.) Milyen típusú technikával rendelkeznek? Elektronikus média

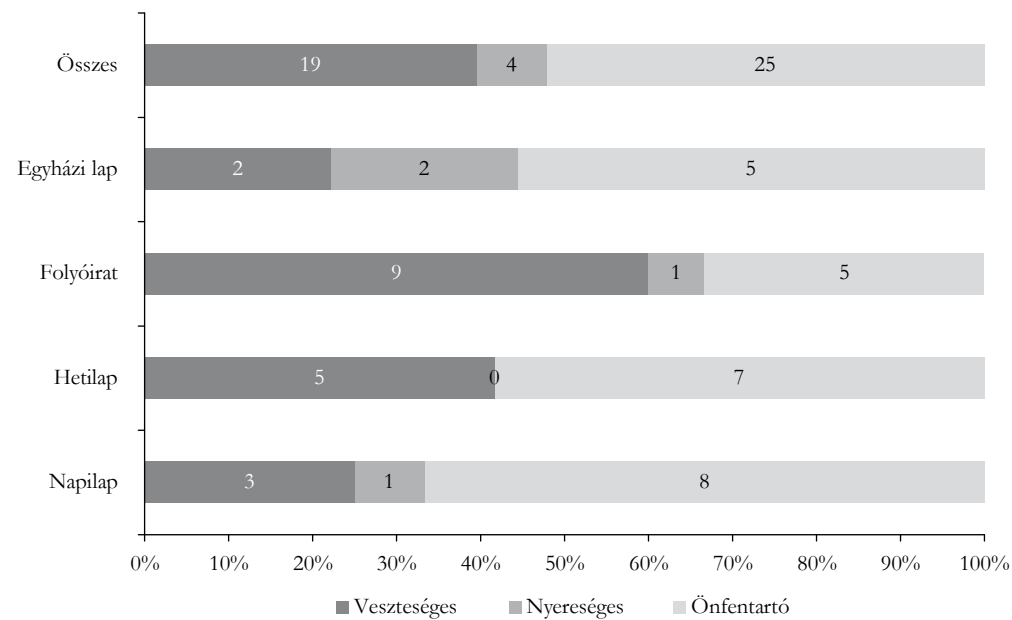

Költségvetés

93.) A műsorszolgáltató üzleti szempontból veszteséges, vagy nyereséges? Elektronikus média

94.) A műsorszolgáltató üzleti szempontból veszteséges, vagy nyereséges? Nyomtatott sajtó

Fizetések

95.) Mekkora egy szerkesztő átlagos fizetése? Elektronikus média

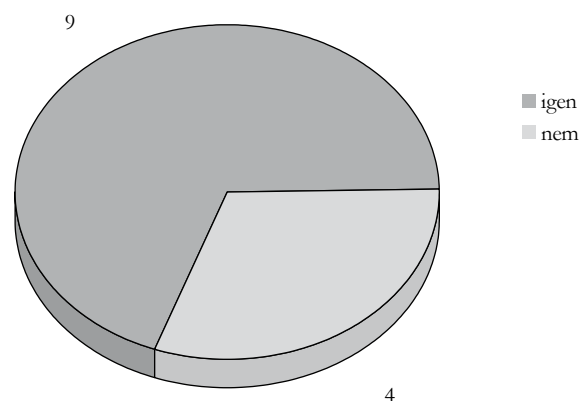
500 alatt	1
500–1000	6
1000–1500	12
1500–2000	0
2000 felett	5
NV	13

96.) Mekkora egy szerkesztő átlagos fizetése? Írott sajtó

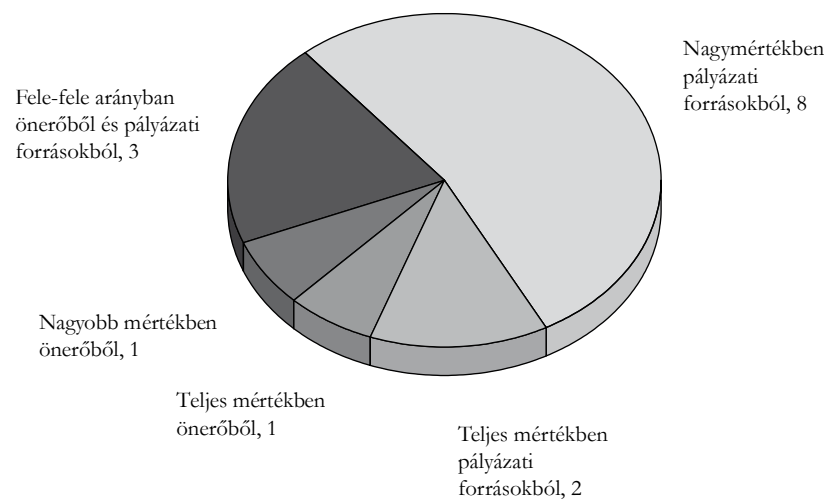
500 alatt	6
500–1000	21
1000–1500	11
1500–2000	4
2000 felett	1
NV	5

Digitális átállás

97.) Hogyan látják, meg tudnak majd felelni a 2012-re tervezett EU-s szabványok szerinti digitális átállásnak?

98.) Önök a digitális átállás költségeit milyen forrásból kívánják megteremteni?

Pályázatok

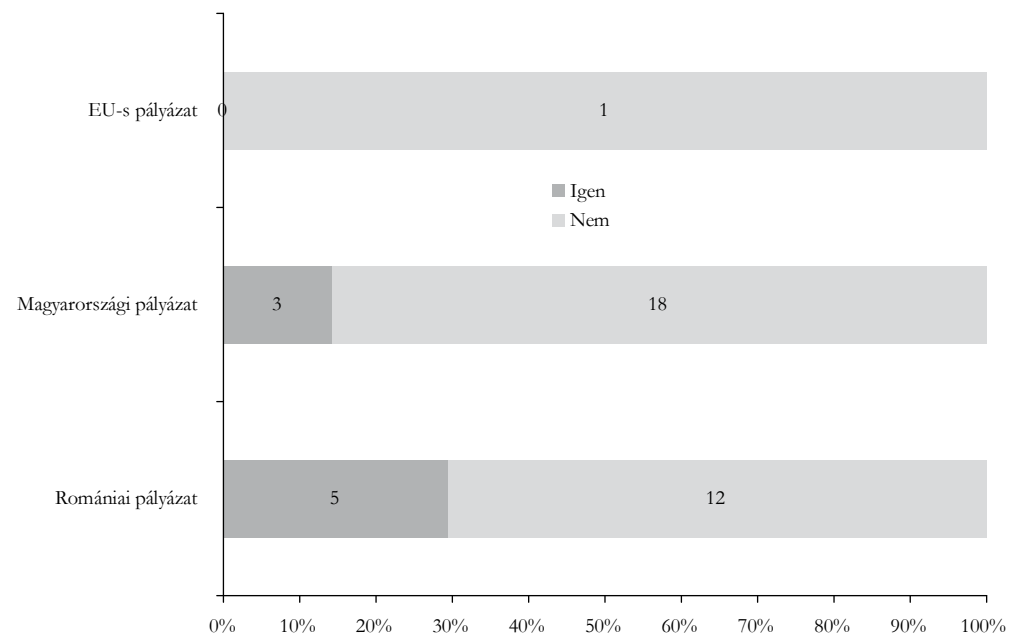
99.) Az elmúlt 3 költségvetési évben hány pályázaton vettek részt? Ebből hány pályázat volt sikeres? Elektronikus média

	Televíziók		Rádiók	
	Benyújtott	Sikeres	Benyújtott	Sikeres
Romániai pályázatok	11	11	6	5
Magyarországi pályázatok	15	9	23	13
EU-s pályázatok	1	0	0	0
Egyéb	1	1	3	3

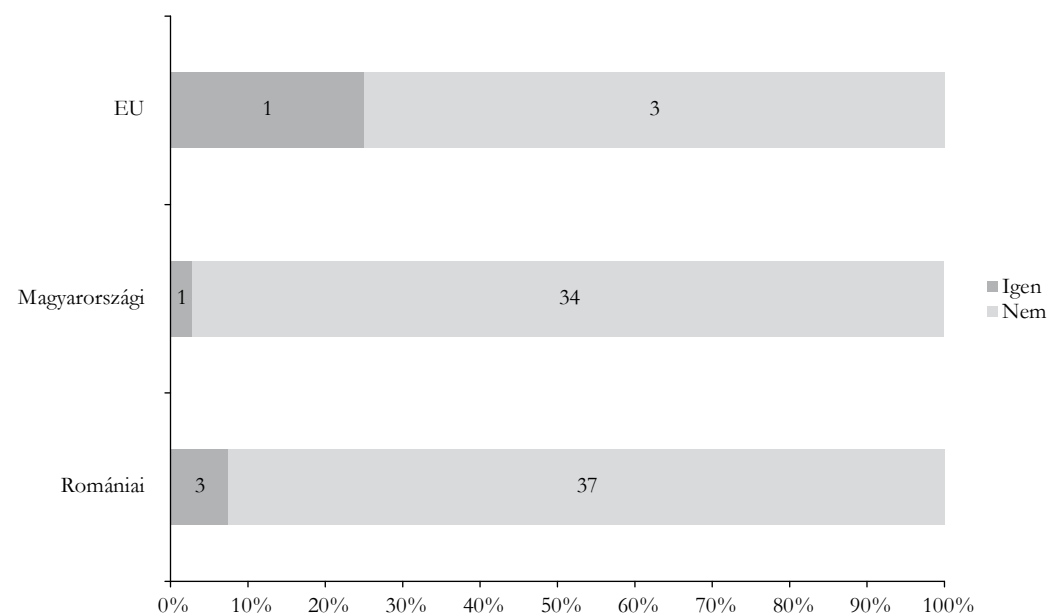
100.) Az elmúlt 3 költségvetési évben hány pályázaton vettek részt? Ebből hány pályázat volt sikeres? Írott sajtó

	Írott sajtó	
	Benyújtott	Sikeres
Romániai pályázatok	183	148
Magyarországi pályázatok	150	111
EU-s pályázatok	4	1
Egyéb	0	0

101.) A következő pályázati típusok összeállításához igénybe vették-e külső személy (cég) segítségét? Pályázó szervezetek, elektronikus média

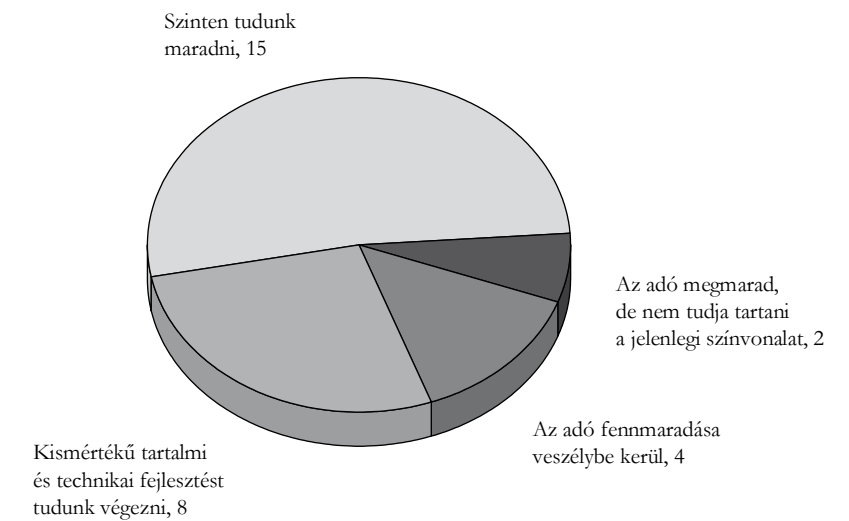

102.) A következő pályázati típusok összeállításához igénybe vették-e külső személy (cég) segítségét? Pályázó szervezetek, írott sajtó

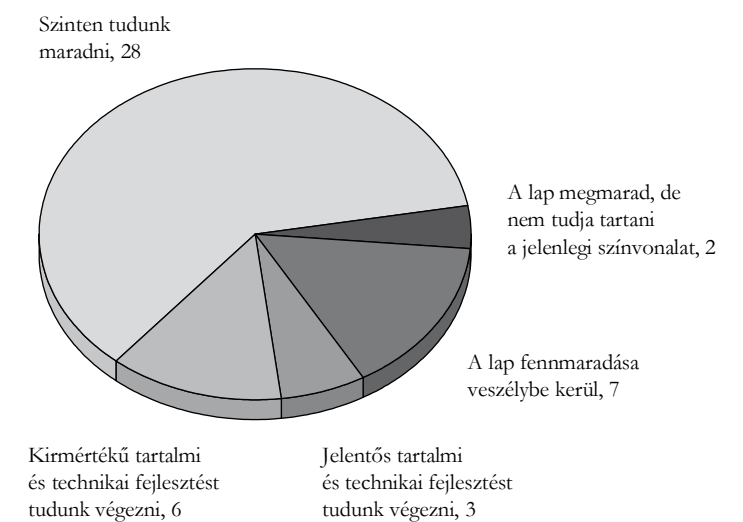

Kilátások

103.) A jelenlegi pénzügyi helyzetükben mely kijelentés igaz a műsorszolgáltatóra nézve? Elektronikus média

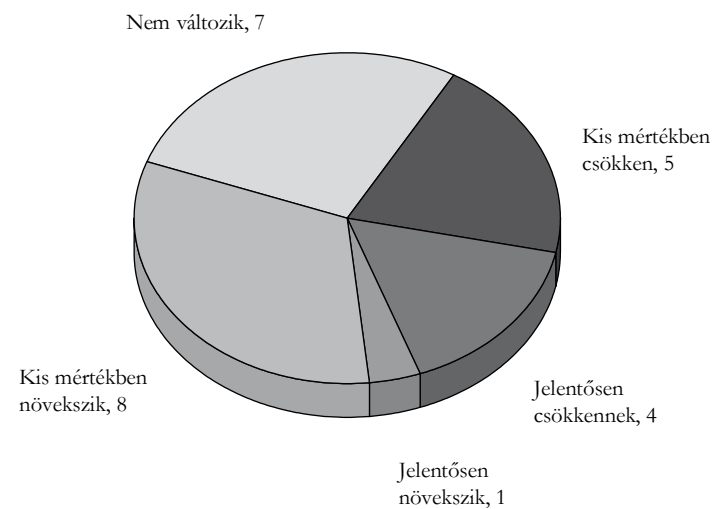

104.) A jelenlegi pénzügyi helyzetükben mely kijelentés igaz a műsorszolgáltatóra nézve? Írott sajtó

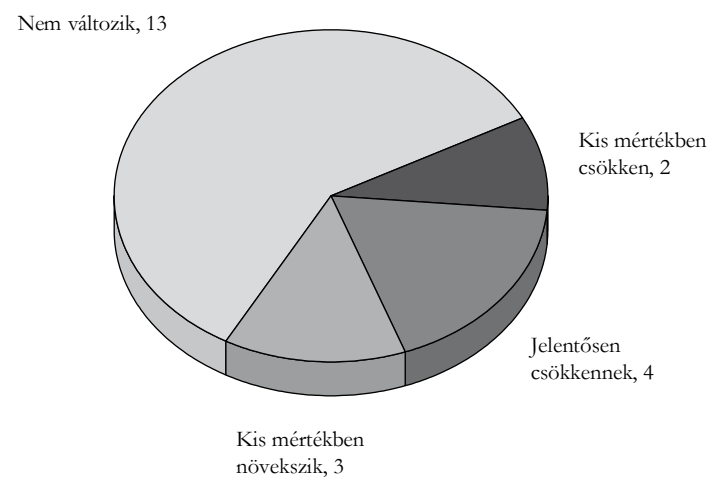

Írott sajtó

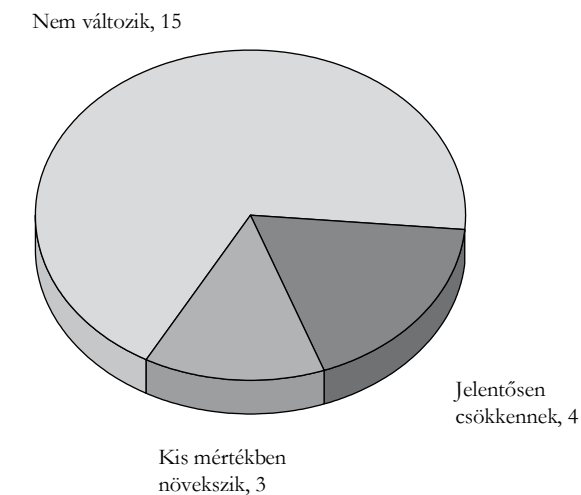
105.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Saját bevételek, elektronikus média

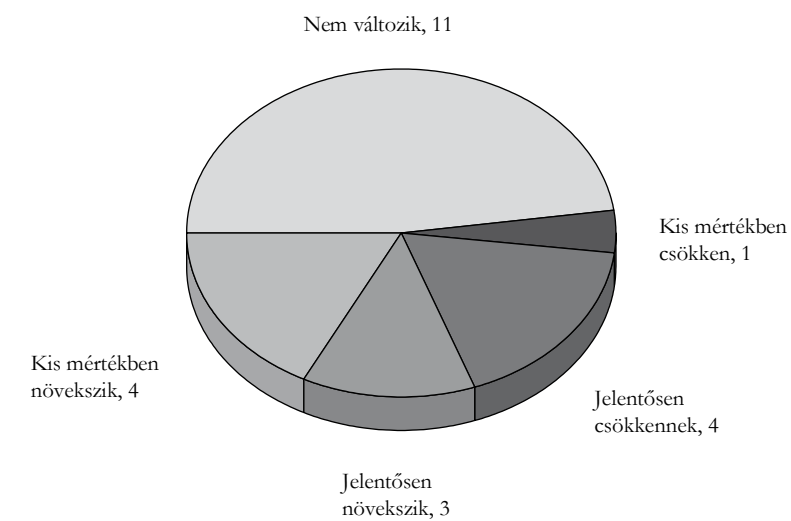
106.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Tulajdonos/működtető támogatása, elektronikus média

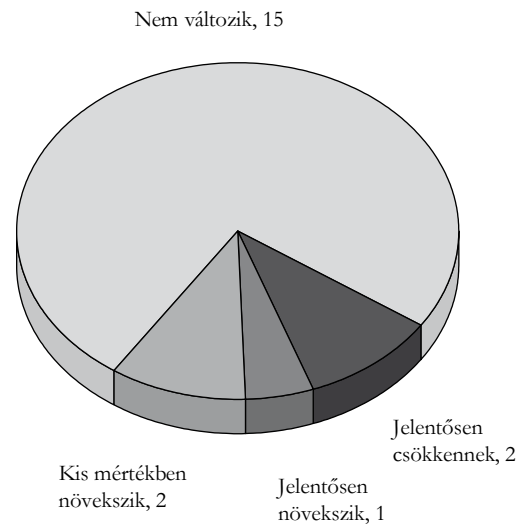
107.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Romániai állami támogatás, elektronikus média

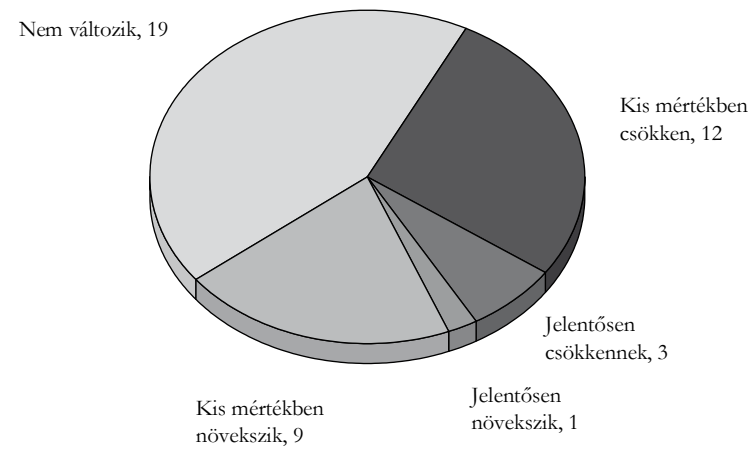
108.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Magyarországi támogatások, elektronikus média

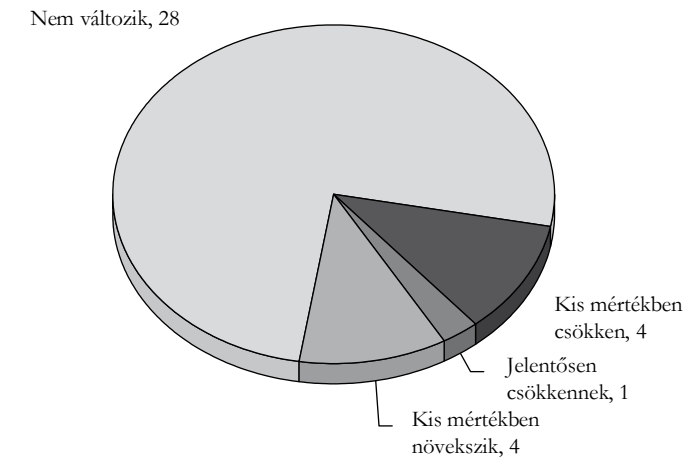
109.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Uniós forrásokból elnyert támogatások, elektronikus média

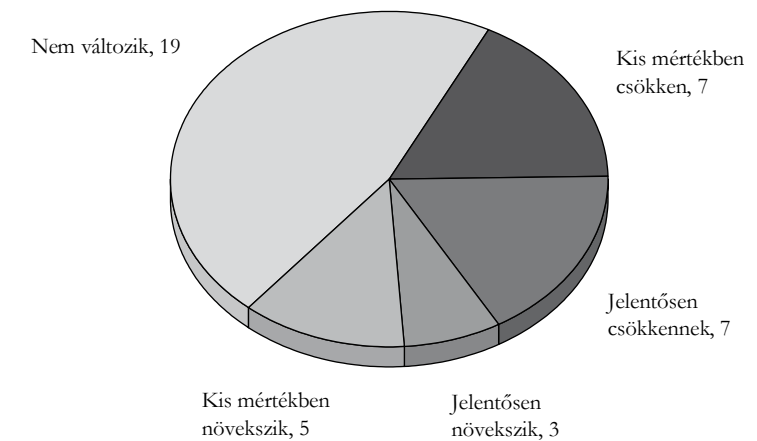
110.) Saját bevételek. Írott sajtó

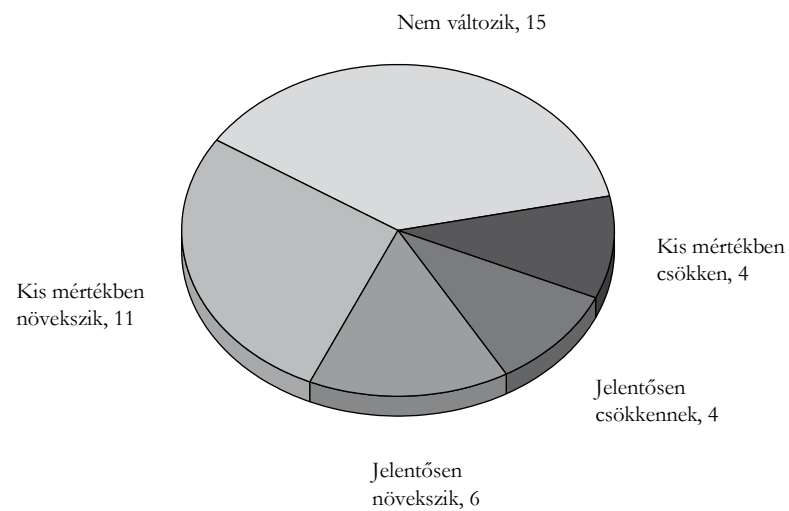
111.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Tulajdonos/működtető támogatása, írott sajtó

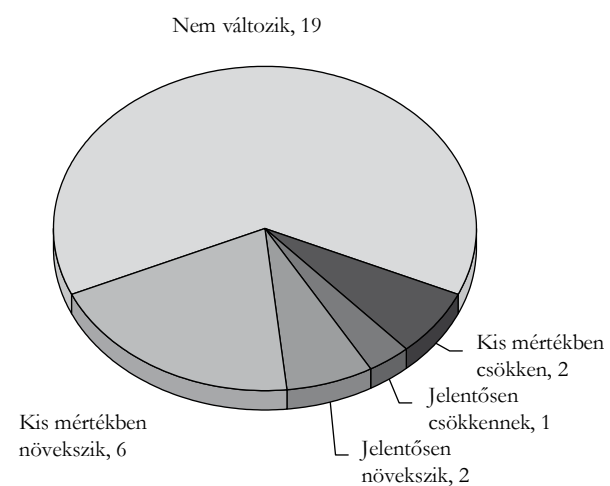
112.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Romániai állami támogatás, írott sajtó

113.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Magyarországi támogatások, írott sajtó

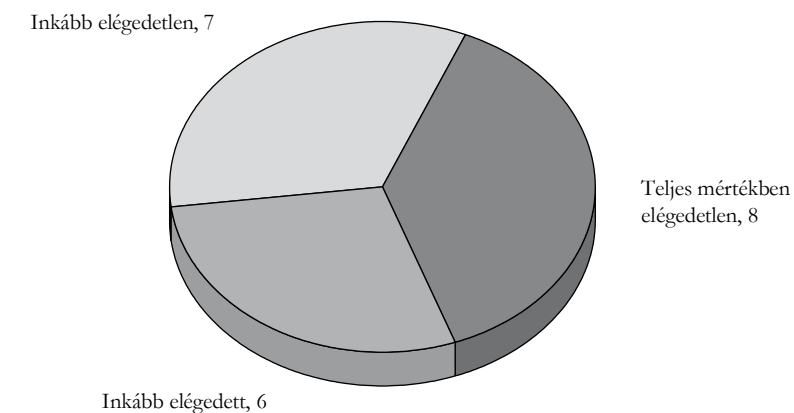

114.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Uniós forrásokból elnyert támogatások, írott sajtó

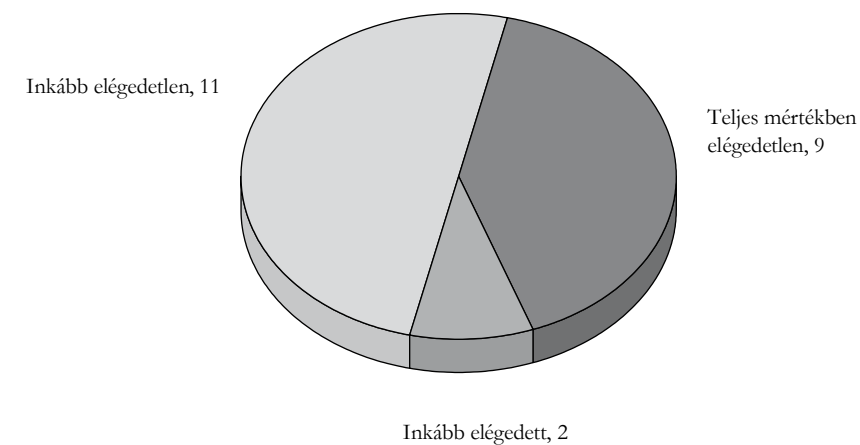

Magyarországi és romániai finanszírozással való elégedettség

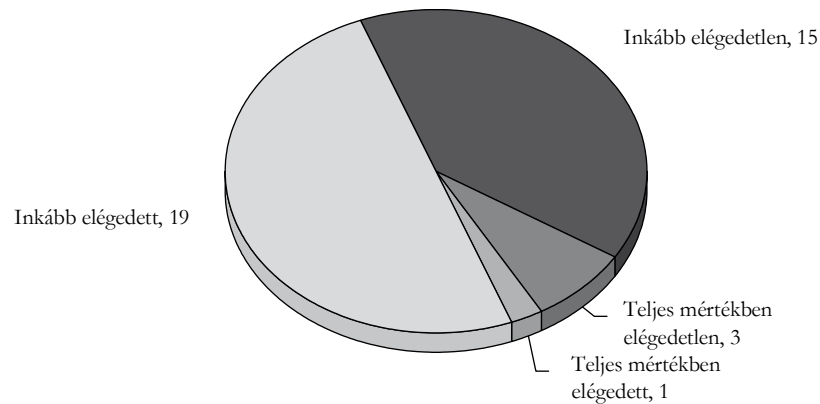
115.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek a magyarországi finanszírozással? Elektronikus média

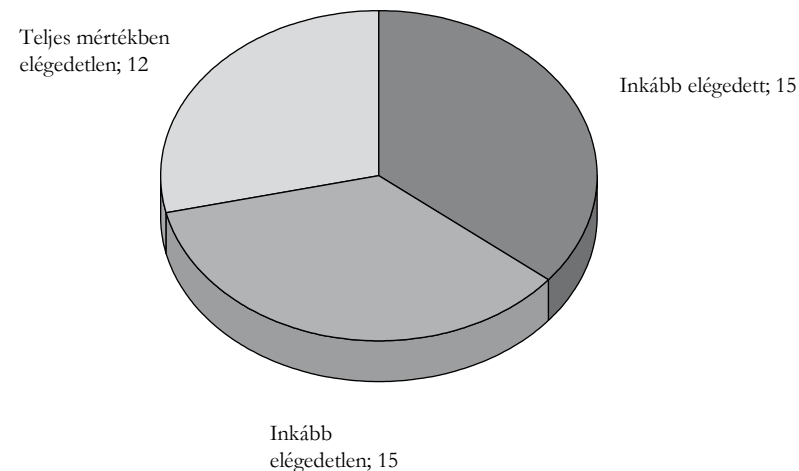
116.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek a romániai finanszírozással? Elektronikus média

117.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek a magyarországi finanszírozással?
Írott sajtó

118.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek a romániai finanszírozással? Írott sajtó

A vajdasági magyar média

Bevezető

A mai Szerbia területén az egykori jugoszláviai/délvidéki magyarságnak csak a legnépesebb, főként a Vajdaság Autonóm Tartomány területén élő magyar közösséget tarthatjuk számon. A legutóbbi, 2002. évi népszámlálás alkalmával Szerbiában 290 ezer fő vallotta magát magyarnak.

A Vajdaságban mintegy száz olyan médium működik, amely teljes egészében vagy részben magyar nyelven, nyomtatott, elektronikus vagy internetes formában, különböző megjelenési dinamikával magyar nyelvű tartalomszolgáltatást végez. Ez a tartomány egyes területein kielégíti a fogyasztói igényeket, a továbbiakban inkább a már meglévő intézményrendszer belső tartalékainak az ésszerűsítésén, az egymás közötti együttműködés fejlesztésén kellene gondolkodni. Természetesen, ha biztosítani tudja a fenntartását, abba senkinek sem lehet beleszólása, hogy helyi önkormányzati szinten vagy magánvállalkozásban, kereskedelmi célokkal ki milyen tájékoztatási eszközt alapít. Nem mondható el ugyanez azokról a területekről, ahol a magyarság szórványban él, elsősorban Dél-Bácskáról és Közép-, valamint Dél-Bánátról. Ezekben a régiókban ugyanis tovább kell építeni, fejleszteni a magyar nyelvű tájékoztatási rendszert.

A közvélemény-kutatások azt mutatják, hogy más régiókhoz hasonlóan, a vajdasági magyarság zöme inkább televíziót néz, rádiót hallgat, esetleg hetilapokat olvas, de az írott sajtó és internet mindenképpen háttérbe szorul a televízió és a rádió mögött. Jellemző az is, hogy a vajdaságiak a szerb média helyett szívesebben tájékozódnak a magyarországi elektronikus médiából. Legszívesebben tehát a magyarországi tv-állomásokot nézik, a TV2, az RTL Klub, majd az M1 és a Duna TV vezetnek, csak utánuk következnek a hazai, tartományi jellegű televízió és a belgrádi adók. A rádiók közül viszont a helyi adók a legnépszerűbbek.

A vajdasági magyarok kevesebb mint fele olvas rendszeresen újságot, legtöbbször csak időnként és ritkán teszik azt. A népszerűbb napilapok az újvidéki *Magyar Szó* és a szerb *Blic*. A hetilapok közül Vajdaság-szerte a *Családi Kör* a legnépszerűbb, a *Hét Nap* a második helyen áll. Az írott sajtóban is a helyi hírek számítanak a legközkedveltebbeknek, majd a sport, a politika (belföld, utána a külföld) és a művelődés rovat következik.

Alapítóként, azaz tulajdonosként, a rendszerben az állam, a tartomány, a Magyar Nemzeti Tanács, helyi önkormányzatok, civil szervezetek, művelődési egyesületek, cégek és magánszemélyek és ezek kombinációja jelenik meg.

Általános problémaként említhetjük, hogy szinte valamennyien – még a legnagyobbak is – az újságíróhiányra panaszkodnak. Jellemzően saját gyártású anyagaikra támaszkodnak. Egy-két kivétellel a már meglévő műsorstruktúra, illetve oldalszám jelentős bővítését nem tervezik.

Annak ellenére, hogy már mindegyik szerkesztőség fel van szerelve számítógépekkel és a működéshez szükséges alapvető eszközökkel, a műszaki, infrastrukturális fejlesztést a legtöbbször elengedhetetlennek találják. Gépkocsira is szinte kivétel nélkül mindegyik szerkesztőségnek szüksége lenne. Létbizonytalanságra utal, hogy a szerkesztőségek általában nem tudják ezeket a beruházásokat önerőből elvégezni.

A szakmai továbbképzésre rendkívül kifejezett az igény. Szinte mindegyik szerkesztőség egyöntetűen szükségét látná annak, hogy munkatársai tovább képezzék magukat különböző területeken:

újságírás, műszaki képzettség, marketing. Egy Nemzeti Média Intézet – a magyarországi Hírcentrum égisze alatt – felölhelhetné a határon túli médiaoktatást, így megoldható lenne a vajdasági médiszakemberek továbbképzése is.

Az együttműködés más szerkesztőségekkel több helyen is élő gyakorlat, ugyanakkor többen is igényelnék az intenzívebb együttműködést.

A frekvenciaengedély vonatkozásában általánosságban megállapítható, hogy a magyar nyelvű műsorszolgáltatást végző rádiók és televíziók döntő többségükben törvényes keretek között működnek, azaz rendelkeznek frekvenciaengedéllyel. Le kell azonban szögezni azt is, hogy a kisebbségi, konkrétan a magyar nyelvű rádióknak az indokoltnál kevesebb frekvencia engedélyt osztottak ki. Ennek következtében például Közép- és Dél-Bánát magyar nyelvű rádióműsor nélkül maradt, de Bácskában is vannak fehér foltok.

A bevételi struktúra (külső források, illetve saját bevételek) elemzése egyértelműen kimutatja, hogy a vajdasági magyar média jelentős mértékben külső forrásokból fenntartott intézményrendszer és önfenntartásra képtelen. Nagyon ritka kivétel az, amelyik piaci körülmények között, külső támogatás nélkül is fenn tud maradni, éppen ezért a vajdasági magyar média nem látja biztosítottak a saját jövőjét, működését, fenntarthatóságát, és elvárja, hogy minden szinten (önkormányzat, tartomány, köztársaság, anyaország, Magyar Nemzeti Tanács) segítséget kapjon anyagi helyzetének stabilizálásához. Hálátlan dolog lenne akár csak megjósolni is, hogy az állam, a tartomány, a helyi önkormányzatok és a különböző alapítványok támogatása nélkül a médiatér hány szereplője tudna talpon maradni.

Időrendi sorrendben a rádió, a televízió, a műholdas és kábeltelevízió, majd az internet és a mobiltelefonok megjelenése és elterjedése az egész világban gyökeresen megváltoztatta és átalakította a médiafogyasztási szokásokat, és ezek a változások természetesen elértek a vajdasági magyar médiatérbe is. Globális jelenség, hogy minden egyes médiaszereplőnek újra kell definiálnia saját szerepét, funkcióját, küldetését, piaci elhelyezkedését. A változások kivétel nélkül mindenkit érintenek, de az előttünk álló időszakban értelem szerűen a leggyökeresebb átalakulások az elektronikus sajtó terén várhatók. Az elképzelések szerint Szerbiában is – az Európai Unióhoz hasonlóan – pár éven belül megszűnik a hagyományos analóg rádiós és televíziós műsorszórás, és bevezetésre kerül a digitális rendszer. Azaz néhány éven belül Szerbiában is óhatatlanul meg fog jelenni és el fog terjedni az internetes rádiózás és tévzés, ami teljesen új távlatokat nyit, teljesen új szemléletmódra kényszerít és teljesen új megoldásokat igényel. Éppen ezért határozott álláspontokkal, világos koncepcióval kellene várni ezt az időszakot.

A vajdasági magyar médiatér szereplőinek nevesítése megtörtént. Adatbázisunkban több mint száz tartományi, regionális, községi, helyi médium található, amelyek teljes egészében vagy részben magyar nyelven, nyomtatott, elektronikus vagy internetes formában, különböző megjelenési dinamikával magyar nyelvű tartalomszolgáltatást végeznek: 7 tartományi jellegű tájékoztatói eszköz (ebből három gyermekeknek, illetve fiataloknak készülő sajtótermék), 13 folyóirat, 4 internetes portál, 26 helyi lap, 5 regionális és 19 helyi rádió, 2 regionális és 20 helyi televízió, 9 vallási és egyházi lap, 3 kalendárium. A médiatárban az alapító, az alapítás éve, a megjelenés gyakoriságára, a magyar műsor időtartamára és tartalmára vonatkozó adatok is szerepelnek.

A Magyar Nemzeti Tanács mint alapító, valamint a Vajdaság Autonóm Tartomány és a Szerb Köztársaság az illetékes intézményeivel együttműködve igyekszik biztosítani az anyagi eszközöket a *Magyar Szó* és a *Hét Nap* megjelenéséhez. Az MNT egyben szorgalmazza, hogy a *Magyar Szó* és

a *Hét Nap* a lehetséges legmagasabb szintű támogatásban részesüljön a magyarországi kormányzati intézményeknél és támogatási alapoknál.

A magyarországi kiemelt céltámogatásokat a 2011-es és a 2012-es évben a *Magyar Szó* adósságállományának felszámolására, illetve a *Hét Nap* széleskörű és átfogó műszaki eszközfejlesztésére fordítanák. A Pannon RTV esetében, amely eddig nem rendelkezett állandó költségvetési támogatással, ezeket a céleszközöket arra kellene felhasználni, hogy az RTV működése folyamatos legyen. Fontos lenne a többségi szerkesztőséghez hasonló munkafeltételeket és anyagi háttérrel biztosítani a magyar szerkesztőség számára is, arányos számú munkaerővel egyetemben. Nagyon fontos, hogy a szerkesztőséghez kapcsolódjon a megfelelő produkciós személyzet is: rendezők, operatőrök, adásrendezők, asszisztensek, műszakiak. A szerkesztőségek létszámának meghatározásakor a sugárzott műsorpercekkel arányosan kell megállapítani a műsorgyártó személyzet szükséges létszámát, azaz a magyar szerkesztőség létszámát ki kell egyenlíteni a szintén 24 órás műsort sugárzó szerb szerkesztőség létszámával. A létszám kiegyenlítése vonatkozik a más városokban, pl. Szabadkán stb. dolgozó tudósítókra is. Méltánytalan, hogy az azonos végzettségi fokozattal rendelkező újságírók bérelszámolási szorzói attól függően alakulnak, hogy melyik szerkesztőségben dolgoznak.

További sürgető, a Magyar Nemzeti Tanács médiastratégiájában is szereplő feladatok

A magyar szerkesztőségeknek lehetővé kell tenni a hatékony és jól működő tudósítói hálózat kialakítását, ezzel egyidejűleg pedig az eddiginél is fokozottabb mértékben ki kell aknázni a tartományban magyarul (is) sugárzó többi helyi és regionális rádióval, illetve televízióval való együttműködést.

A műsorkínálat gazdagítása érdekében az eddiginél sokkal nagyobb mértékben ki kell használni azokat a lehetőségeket, amelyeket a külföldi rádiókkal aláírt megállapodások és szerződések szavatolnak. Új káderek biztosításával lehetőséget kell találni a korábban kiszorított, de a közszolgálatosság szempontjából nélkülözhetetlen műsorszámok (oktató- és gyermekműsorok, szórakoztató műsorok, rádiódramák stb.) visszaállítására.

A Vajdasági Rádió és Televízió magyar vonatkozású hang- és képanyagát meg kell menteni az enyészettől, azaz konzerválni, rendszerezni, szakszerűen tárolni és hozzáférhetővé kell tenni a helyi rádiók és televíziók, valamint a más hazai és külföldi érdeklődők számára.

A Magyar Nemzeti Tanács politikai súlyának latba vetésével hason oda, hogy az Újvidéki Rádió és az Újvidéki Televízió magyar szerkesztőségének munkaerő-állománnyal és sugárzási területének lefedettségével kapcsolatos problémái mielőbb rendeződjenek. Biztosítani kell a forrásokat a külső munkatársak folyamatos alkalmazására.

A vajdasági magyar közösség és a Magyar Nemzeti Tanács joggal várja el, hogy a szerbiai médiahatóság, a Vajdasági Rádió és Televízió alapítói jogait gyakorló Igazgatóbizottság, illetve a VRT vezetősége figyelembe vegye a Nemzeti Tanácsokról szóló törvényt. A Magyar Nemzeti Tanácsnak kiemelt figyelmet kell fordítania a Vajdasági Rádió és Televízió magyar szerkesztőségére, és biztosítani kell a törvények végrehajtását, különösen az MNT jogait a médiaház vezetői, illetve a fő- és felelős szerkesztők, a fő- és felelős szerkesztő-helyettesek, illetve a felelős szerkesztők megválasztása esetén.

A vajdasági magyar közszolgálati, elektronikus médiának elsősorban a vajdasági magyarságot kell tájékoztatnia, de hasznos lenne, ha a többségi nemzetet is folyamatosan informálná az itteni magyarsággal kapcsolatos témákról.

Fontos feladat a Vajdasági Magyar Tudósítói Hálózat kiépítése, amely írott és elektronikus médiahálóból tevődne össze. Létrehozásában a Magyar Nemzeti Tanács Tájékoztatási Bizottságára koordinátori szerep várna.

A rádiós és tévés szerkesztőségek képviselőinek le kell ülniük és meg kell beszélniük a hálózatba szerveződést, a hír- és műsorcsere, a napi szintű együttműködést. Ez lenne az első lépés a Vajdasági Magyar Rádió és Tévéhálózat létrehozására. Ugyanez a feladat vár az írott sajtóra is. Az MNT illetékeseinek fokozott erőbevetéssel kell munkálkodniuk azon, hogy akár hazai, anyaországi, EU-s vagy más forrásokból, de kiépüljön a magyarság életterét maradéktalanul lefedő magyar nyelvű műsort készítő és folyamatosan sugárzó tévé- és rádióadó hálózata. A tartományi, regionális és helyi közszolgálati adók napi műsorcsere valósítanának meg, ami kétirányú szolgáltatás lenne. A körzeti és a helyi adók a vidéki történekekről készült tudósításokat szállítanák a nagyobb központoknak, azok viszont tartományi vagy egyéb szempontból fontos jelentéseket küldenének. A műsorcsere az interneten történne. Az anyagokat egy központi stúdióban működtetett szerverre töltönnék fel, ahová jelszóval lehet bejelentkezni. A hálózatépítés valójában racionalizáció is, hiszen a nagyobb stúdióknak nem kell saját tudósítói hálózatot működtetniük. A központi szerkesztőség a rádiók esetében az Újvidéki Rádió lehetne, a televízióknál viszont a Pannon Televízió.

A jelentősebb településeken (önkormányzati központok vagy magyar szórványszigetek) kis, 2-3 fős szerkesztőségeket kellene működtetni, amelyek mellett, hogy helyi lapot, esetleg falurádiót vagy tévét működtetnek, tudósítják a *Magyar Szót*, a *Hét Napot*, a tartományi rádiókat stb. Ha valamilyen fontos esemény történik, akkor az egyik közeli központból operátort kérnek és televíziós riportot is készítenek. Természetesen fontos, hogy ezek az anyagok a megfelelő színvonalon készüljenek el, amiben a már említett továbbképzéseknek és oktatásnak van kiemelt szerepe.

A jobb együttműködés érdekében létrehozható azoknak az írott, rádiós és a televíziós szerkesztőségeknek, stúdióknak és alkotóknak a szakmai szövetsége, amelyek közösen alkotják a Vajdasági Magyar Médiahálózatot. A szakmai szövetségnek kapcsolatot kell kiépítenie a megfelelő vajdasági, szerbiai, magyarországi és nemzetközi szakmai csoportosulásokkal.

Tévéhálózat és Pannon TV

A Vajdasági Magyar Tévéhálózat célja, hogy a 24 órás magyar nyelvű tévéműsor létrehozása érdekében megalakuljon a tartományban már működő magyar nyelvű, közszolgálati tartalmakat gyártó televíziós szerkesztőségek (stúdiók és tudósítók) hálózata. Az egész Vajdaság területén megvalósuló műsorcserek folyamatos kapcsolatot biztosítanának a szórvány és a tömbmagyarság között. Ugyanis a kistérségek eseményeinek, terveinek, problémáinak a média által való felkarolása jelenti azt a kapcsolatot, amely összeköti a vajdasági magyar közösséget, fenntartva a tudatot, hogy léteznek, dolgoznak, alkotnak magyarok szerte a tartományban. E cél eléréséhez nélkülözhetetlen, hogy a tévés és a tudósító szerkesztőségek képviselői egyeztessenek a hálózatba szerveződés, a műsorcsere és a napi együttműködés területén. A megállapodás életbe lépése után a műszaki megoldást a Pannon RTV kezdeményezné a többi társult műszaki osztály irányába.

A Pannon TV, amely vajdasági magyar, regionális és helyi műsorgyártó- és sugárzóként is jegyzi magát, az itteni magyar közösség értékeinek, hagyományainak és eseményeinek népszerűsítésére és továbbítására kötelezte el magát. A Pannon TV a lefedettségi területén készített műsorok mellett fontos feladatának tartja az egész tartomány területén élő magyarok történeteinek a bemutatását is:

- a.) a Pannon TV stábjába éves szinten 80–90 vajdasági településen forgat, 400–500 alkalommal;
- b.) saját gyártású sorozatok, amelyek a vajdasági magyarok helyzetét mutatják be: Élet a szórványban, Magyarok a Kárpát-medencében stb.;
- c.) a Pannon TV több vajdasági helyi televízió magyar szerkesztőségével alakított már ki együttműködési kapcsolatot (meglévő együttműködések: Vajdasági RTV magyar szerkesztősége, Topolyai Tájékoztatási Közvállalat, Pacséri TV, Mozaik TV), ami a saját gyártású műsorok cseréjén alapszik. Ezáltal a Pannon TV és partnerei kölcsönösen lehetővé teszik egymás számára hírműsoraik kép- és hanganyagának a felhasználását, illetve egyes tematikus adások sugárzásának a jogát.

A hálózat tagja lehet minden olyan tartományi, regionális és helyi televízió, amely magyar nyelvű közszolgálati tartalmakat gyárt az élet bármely területéről a Vajdaságban. Így a helyi hírek már nemcsak az adott kistérségi médiumok, vagy a helyi tudósítókkal rendelkező szerkesztőségek számára lesznek elérhetők, hanem a hálózat minden tagja számára. A helyi adók a kistérségi eseményekről, míg a regionális és tartományi adók a tartomány vagy egyéb szempontból fontos történekekről tudósítanak. A vágóképes hírek, híradós tudósítások, riportok, tematikus műsorok, sorozatok és interjúk képezhetik a tévéhálózat bázisát. A hálózat tagjai szerkesztési elveikkel és műsorstruktúrájukkal, lefedettségi területükkel összhangban szelektálhatnak a videoanyagok közül. Az anyagok felhasználásnak feltételeit és szabályait az alapítók határozzák meg, pl. a felhasználó televíziók számára kötelező a forrás és a stáb feltüntetése stb.

Stratégiai cél, hogy a Pannon TV távlatilag a vajdasági magyarság egészéhez tudjon szólni, azaz műsora az egész Vajdaság területén fogható legyen. A Pannon TV saját gyártású műsorai mellé a Vajdasági Magyar Tévéhálózat szolgáltatna anyagokat az egész Vajdaság területéről, így lehetővé válna az egész tartományra kiterjedő vajdasági magyar híradó összeállítása is, ami valóban a vajdasági magyarok történekeiről és a fontosabb helyi témákat feldolgozó riportokból állna. A Pannon TV számára a jövőben mindenképpen meg kell oldani a videojel továbbítását a kábelszolgáltatók fejállomásai felé, ugyanis a jelenlegi megoldás már nem felel meg az új szabványoknak. Erre több alternatív megoldás lehet: bérelt vonalon keresztüli jeltovábbítás a szolgáltató felé, vagy a Pannon TV jelét műholdra kell továbbítani (pl. DIGI TV). Ennek a megvalósítására is több műszaki megoldás létezik, de mindez meglehetősen magas költségekkel jár (kiépítés, havi bérleti díj).

A Nemzetközi Távközlési Egyesület (International Telecommunication Union, ITU) az ENSZ mellett működő szervezet, amelynek feladata a nemzetközi távközlési együttműködés segítése. A 2006-ban tartott genfi konferencián elfogadott megállapodás szerint (RRC06) az R1-es régióba tartozó európai, afrikai és közel-keleti államoknak 2015 júniusának közepétől kell digitálisan sugározniuk a rádió- és tévéműsoraikat. Később az elhúzódó technikai felkészülés miatt a rádiót felmentették az átállás kötelezettsége alól. Ez azt jelenti, hogy a rádióval csak 2015. után foglalkozik az ITU, vagyis előreláthatóan 2018–2020 közé tehető az analóg rádiózás teljes kikapcsolása. Az RRC06-os megállapodás alapján az illetékes szerbiai minisztérium (Ministarstvo za telekomunikaciju i informaciono društvo) kidolgozta a digitális átállásról szóló stratégiáját és a kivitelezési ütemtervet. Ebben 2012 áprilisát jelölik meg az analóg tévésugárzás kikapcsolásának időpontjául. Hasonló időpontokat határoztak meg Magyarországon és Bulgáriában is, ám bejelentették, hogy 2014 végéig nem kapcsolják ki az analóg rendszerű sugárzást. A határidő kitolódása minden bizonnyal Szerbiában is várható. A szerbiai stratégiából kiderül, hogy az ország két multiplexszel indul, ami azt jelenti,

hogy a korábbi egy csatorna–egy tévéműsor kiosztás helyett egy csatornán egy műsorcsomag kerül sugárzásra, amelyben 12–14 tévéadás is lehet. Ha két frekvenciával indul a digitális sugárzás – az egyikre az országos engedéllyel rendelkező adók kerülnek, a másikra a regionálisak –, az némi jóindulattal maximum 30 tévéműsort jelent, amiből azt a következtetést kell levonnunk, hogy oda kell figyelni és fel kell készülni a részarányos elosztásra.

Újdonság a szabályozásban az is, hogy nem lesznek lokális tartalomszolgáltatók, csak országosak és regionálisak. Fontos az is, hogy egy 2009-es kormányrendelet alapján létrehozták a műsorközvetítő vállalatot, amely 2011. január 1-jétől Szerbiában már átvette az RTS közvetítő technikáját. Ennek a közvállalatnak a feladata a műsorközvetítő és kommunikációs hálózatok, működtetése, karbantartása, fejlesztése és bérbeadása a tartalomszolgáltatók részére, valamint feladata a jó vételi lehetőségek biztosítása is. Ennek tudatában a Vajdasági Magyar Médiastratégiának talán nem is kellene foglalkoznia egyes tájékoztatási eszközök esetében a sugárzási terület lefedettségével, sőt a digitalizációval sem, de azért a folyamatot nem árt figyelemmel kísérni, hogy az esetleges visszaélések tapasztalásakor időben reagálhassunk és kérhessünk segítséget a politikai erőktől. A Magyar Nemzeti Tanácsnak a megfelelő köztársasági intézményeknél kezdeményeznie kell, hogy a magyar média számára biztosítva legyen a megfelelő számú digitális csatorna, illetve a tartományi frekvenciaelosztásról időben kezdődjenek meg a tárgyalások.

Fontos lenne tájékoztatni a vajdasági magyarságot a digitális átállásról, mert egy teljesen új megoldásról van szó, amelynek a kommunikációjáról az állam vélhetően csak szerb nyelven fog gondoskodni. Ha nincs is illetékessége, a Magyar Nemzeti Tanács Tájékoztatási Bizottsága létrehozhat egy munkacsoportot, elsősorban tévés és rádiós szakértőkből, amely javaslatot dolgozna ki a digitális átállásra való felkészülés lépéseire vonatkozóan. Az sem árt, ha folyamatosan figyelemmel kíséri a történéseket, és lehetőségeihez mérten képviseli a kisebbségi érdekeket.

Ha a digitális átállás elmarad, s megmarad az analóg sugárzás, akkor feltétlenül kérni kell szavatolt kisebbségi frekvenciákat – figyelembe véve a magyarság számarányát.

Egyéb javaslatok

Vajdasági Magyar Műsorszórás Tanács

Amennyiben a vajdasági magyarok szavatolt számú digitális frekvenciákhoz jutnának, szükség lenne egy magyar műsorszórás ügynökség létrehozására, amely meghatározná a frekvenciák műsorcsoomag-helyeire való pályázás feltételeit, döntene a beérkezett pályázatok elbírálásáról.

Vajdasági Magyar Hírügynökség

Az egységes vajdasági magyar tudósítói hálózat létrehozásával párhuzamosan alakulhatna meg a Vajdasági Magyar Hírügynökség, amely több fontos feladatot látna el. A vajdasági magyarságra vonatkozó hírek begyűjtésével és disztribúálásával szorosabbra fonná a kapcsolatot és erősítené az összetartozás érzését a tömb-, a sziget- és a szóránymagyarság között, de a magyar közösséget érintő információkat továbbítaná a szerb, valamint az anyaországi és Kárpát-medencei tájékoztatási eszközök felé.

Újságíró-gyakornokok ösztöndíjazása

A pályakezdő fiatalok számára nagyon hasznos lehet a szerkesztőségi munka, a szerkesztőségeknek pedig sokat segíthetne egy-két bedolgozó fiatal. A médiaházak anyagi helyzete viszont a legtöbb esetben nem teszi lehetővé újabb munkaerő felvételét. Szükség lenne egy alap létrehozására, amelyből ösztöndíjat fizetnének ezeknek a fiataloknak, cserébe a szerkesztőségekben végzett munkájukért.

Közös pályázati iroda létrehozása

Szükség lenne egy irodára, amely figyelne a pályázati lehetőségeket, segítséget nyújtana a pályázatírásban, hogy a szerkesztőségek minél több hazai, anyaországi és EU-s pénzhez juthassanak.

Közvélemény-kutatások

A Magyar Nemzeti Tanács kezdeményezésére rendszeresen közvélemény-kutatást kellene készíteni a vajdasági magyar média olvasottságáról, hallgatottságáról és nézettségéről. A kapott adatok irányadók lehetnek a médiastratégia esetleges korrekciójára nézvést. Közvélemény-kutatás elvégzését kezdeményezheti minden tájékoztatási eszköz is, önállóan, a saját területén.

Szakmai konferenciák, beszélgetések

Az MNT, a politikai és a civil szervezetek, valamint szakmai szövetségek és médiainstítúciók rendszeresen kezdeményeznek és szerveznek szakmai konferenciákat és beszélgetéseket a médiáról, valamint a különböző társadalmi szerveződések és a média viszonyáról.

Összegzés

A jelenlegi intézményrendszer létbizonytalanságban él. A vajdasági magyar média nem látja biztosítotttnak saját jövőjét, működését, fenntarthatóságát.

A vajdasági magyar regionális és helyi média ugyanakkor nem tud versenyre kelni az országos, de még a helyi szerb nyelvű médiával sem a reklámpiac felosztásáért vívott harcban, mert nemcsak a szerb érdekeltségű, hanem még a magyar vállalkozók sem hajlandók magyar nyelvű médiumban hirdetni, mivel azok csak a magyar közönséget szólítják meg.

A magyar vezetésű önkormányzatok számának csökkenésével a támogatási lehetőségek is csökkennek. Mindezek miatt mind nehezebb egy tisztán magyar intézmény részére pénzt szerezni, ezért az összvajdasági magyar média számára mindenképpen az anyaországi normatív támogatási rendszere jelentené a stabilitást, a biztos jövőt. Az anyaország részéről ez pedig egy olyan befektetés lenne, amelynek eredményét a vajdasági magyarság jelentős része érezné tájékoztatási lehetőségeinek bővüléseként, aminek a nemzetmegtartó szerepe igen nagy. A magyar tájékoztatási hálózat a térségben azt igényli, hogy a médiaházak vezetői és újságírói zökkenőmentes kommunikációjával és fejlett médiatechnológia alkalmazásával érik el a régió gyors és hiteles tájékoztatását, amivel közelebb kerülhetnek Európához is.

Kutatási jelentés

A Vajdasági médiatérkép elemzése

Magyarországon az új Média törvény és az új intézményrendszer létrejöttével lehetőség nyílt arra is, hogy számba vegyük, milyen a határon túli magyarság médiahelyzete. Ez az igény a Vajdaságban egybe esett az újonnan megválasztott Magyar Nemzeti Tanács célkitűzéseivel, így a térség médiatérképét közösen szerveztük meg. A Nemzeti Tanácsokról szóló törvény elfogadásával a vajdasági magyar közösség számára újabb lehetőségek nyíltak a magyar nyelvű írott és elektronikus média hatékonyabb megszervezésére és fejlesztésére. Ennek egyik előfeltétele a médiastratégia kidolgozása, amely megjelöli a legfontosabb közösségi érdekeket, a nemzeti jelentőségű intézményeket, a fejlesztés irányait, a területen végzett közösségi tevékenység módozatait, valamint a Magyar Nemzeti Tanács legfontosabb feladatait a média területén.

A kutatás alapkérdései:

- milyen a vajdasági magyar tájékoztatási rendszer jelenlegi helyzete (állapotfelmérés);
- melyek a rendszert érintő legjellemzőbb gondok, kihívások? (problémafelmérés);
- mik a legfontosabb célkitűzések;
- milyen szakmai javaslatok fogalmazhatók meg a célok elérése érdekében.

Annak érdekében, hogy ezekre a stratégiai kérdésekre minél pontosabb és konkrétabb válaszokat tudjunk adni, két munkamódszerrel dolgoztunk. Ezek a következők voltak:

- 1.) adatbegyűjtés – a vajdasági magyar tájékoztatás területén működő médiumok legfontosabb adatainak begyűjtése, egységesített és egyeztetett kérdőívek alapján;
- 2.) tanácskozás – a kérdőívek elsődleges kiértékelése, magyarországi médiaszakemberek előadása.

A vajdasági médiatérkép készítésének három szakaszban valósult meg:

- 1.) Televíziós médiatérkép a Vajdaságban – 2010. 10. 13. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet
- 2.) Rádiós médiatérkép a Vajdaságban – 2010. 11. 16. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet
- 3.) Az elektronikus és nyomtatott sajtó médiatérképe a Vajdaságban – 2010. 12. 08. Zenta, Vajdasági Magyar Művelődési Intézet

	Kiküldött kérdőívek száma	Kitöltött kérdőívek száma
Televíziók	20	12
Rádiók	28	14
Nyomtatott sajtó	3	3
Online	3	2
Tudósítók	13	11

Televíziós médiatérkép a Vajdaságban

A vajdasági magyar televíziós médiatérkép elkészítésénél minden olyan televízióknak kiküldtük kérdőíveinket, amely magyar nyelven is sugároz, azaz 20 médiumnak juttattuk el és azokat hívtuk meg a tanácskozásra.

Mint utólag kiderült, az Újvidéki Városi Televízió és a City TV Szabadka már nem sugároz magyar nyelvű műsort, az adai Catv, valamint a Voysat csak rögzíti a helyi eseményeket (városi rendezvényeket) és vágtalanul leadja, de nem készít önálló műsorokat, a Yu Eco TV Szabadka, az Info TV Törökkanizsa nem küldte vissza a kérdőíveket, az Omega TV Topolya és a Rubin TV Nagykikinda már megszűnt. Így 12 értékelhető kérdőívet kaptunk.

A kérdőívekben szereplő kérdések 7 nagyobb csoportra tagolódnak:

- I.) a kérdőívet kitöltő személyre vonatkozó adatok;
- II.) a kutatás tárgyára vonatkozó általános információk – többen az anyagi vonatkozású kérdésekre nem adtak választ azzal az indokkal, hogy azok titkosak;
- III.) a szerkesztőségre vonatkozó információk;
- IV.) tartalmi kérdésekre vonatkozó információk;
- V.) terjedelem és terjesztés;
- VI.) a televízió tulajdonosi szerkezete, vagyoni helyzete, finanszírozás;
- VII.) a televízió jövőre vonatkozó elképzelései, tervei.

A leíró válaszok az „Általános adatok” címszó alatt találhatóak, míg a számszerű adatok táblázatban. Az I. kérdéscsoportra adott válaszok a mellékletben szerepelnek.

Pannon RTV

Általános adatok

A Pannon RTV-t működtető Pannónia Alap 2005 őszén alakult azzal az elsődleges céllal, hogy fejlessze a Vajdaságban a magyar nyelvű elektronikus tájékoztatást és elősegítse a magyar közösség fejlődését úgy, hogy támogatja az itteni alkotói tevékenységet, ápolja gyökereit, őrzi a magyar nyelvet, kultúrát és hagyományokat. A Pannon RTV egész napos magyar nyelvű televízió- és regionális rádióműsort sugároz.

A Pannon Televízió időosztásos rendszerben nyert frekvenciát Szabadka területén. Az éterben fogható napi hatórás műsor mellett a kábeltéves hálózatban is nézhető műsora Szabadkán, valamint további 10 önkormányzat 24 településén, ott, ahol nagy számban vagy többségben élnek a magyarok. Kábelen a Pannon TV-nek 24 órás műsorideje van, az adás 70 ezer háztartásba, mintegy 250 ezer emberhez jut el.

A televízió stábjának napi 2–3 órányi saját gyártású műsort készít az észak-vajdasági régióban a politika, a gazdaság, a mezőgazdaság, a környezetvédelem, az egészségügy, a szociális és oktatási kérdések, az ifjúságpolitika, a vallás, a kultúra és a hagyományápolás terén. Emellett rendszeresen tudósít a nagyobb horderejű eseményekről Vajdaság egész területéről, valamint az anyaországból is. A Pannon RTV számos művelődési rendezvény médiaszponzora, amelyekről többkamerás felvételt készít, a Magyar Nemzeti Tanács üléseit pedig élőben közvetíti.

Műsorainak egy részét feliratozza szerb, illetve magyar nyelvre. A Pannon TV kereskedelmi frekvenciát nyert a 2008-as pályázaton, mivel Szabadka területére csak egyetlen ilyen jellegű frekvencia volt meghirdetve. Ennek ellenére a szerkesztőség egyértelműen és szinte kizárólag közszolgálati tartalmakat sugároz.

Jelentősebb műsorok:

- *Híradó* – napi 3x20 perc;
- *Kapcsolat* – heti 1x25 perces hírmagazin: gazdasági műsor vállalkozásfejlesztésről, pályázatokról, regionális fejlődésről, uniós csatlakozásról és nemzetközi együttműködésekéről;
- *Vitrázs* – heti 1x25 perces hírmagazin: Észak-Vajdaság művelődési krónikája;
- *Közügyek* – heti 1x25 perces hírmagazin: aktualitások a közélet, politika és oktatás területéről;
- *Pannon Gazda* – heti 1x25 perces hírmagazin: aktuális mezőgazdasági témák, növénytermesztés, állattenyésztés, értékesítés és támogatások;
- *Életmód* – kéthetente, 25 perces hírmagazin: a régió egészségügyi helyzetképe, a vajdasági emberek egészségügyi problémái, a különböző betegségek megelőzése;
- *Hely-köz* – heti 1x25 perces hírmagazin: települési krónika;
- *Sodrásban* – kéthetente, 25 perces magazinműsor: művészportré;
- *Greenbox* – kéthetente 25 perces magazinműsor a környezetvédelemről;
- *Sportles* – kéthetente 25 perces magazinműsor a régió sporteseményeiről;
- *Party zone* – kéthetente 25 perc: ifjúsági-szórakoztató műsor;
- *Gyerekmű* – heti 1x25 perc: gyerekműsor, amelyet gyerekek szerkesztenek;
- *Kánon* – kéthetente 25 perces vallási műsor;
- *Interjú* – heti 5x23 perc aktuális közérdekű témákról.

Mozaik TV

Általános adatok

A Mozaik TV 2004-ben alakult, alapítója a Mozaik Alapítvány. Első Kuratóriumi elnöke Bunyik Zoltán, első főszerkesztője Góbor Zoltán.

Hat évvel ezelőtt az újvidéki székhelyű Mozaik Televízió olyan ambíciókkal kezdte meg működését, hogy pár éven belül a szórványban élő magyarság televíziójává növi ki magát, amely akár 10–15 órás saját készítésű műsor sugárzására is képes lesz, és földi adójának mintegy 60 km-es hatósugarával lefedi Dél-Bácskát, Szerémséget és Közép-Bánátot. A nagyra törő terveket – vagy inkább álmokat – keresztülhúzta a valóság. A 2006-ban elfogadott frekvenciaelosztási terv meglehetősen szűkre szabta a regionális és lokális adók hatósugarát, különösen Vajdaságban, ahol ennek technikai indokai is voltak: egyfelől ugyanis nincsenek olyan természeti képződmények (a Fruška gora kivételével), amelyek meggátolnák a vételi zavart, másfelől Vajdaság a duplázott közszolgálati adók (a vajdasági és a szerbiai televízió csatornáit) miatt is „túlterhelt” térségnek számít. A frekvenciapályázaton a Delta TV-vel közösen sikerült elnyerniük egy olyan lokális frekvenciát, amelynek köszönhetően a városban és az Újvidék-környéki kisebb településeken hagyományos antennával is fogható a Mozaik TV 12 órás műsora.

Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség

Általános adatok

Az Újvidéki TV Magyar Szerkesztősége első műsorát 1968. január 1-jén sugározta a Belgrádi Televízió csatornáján – akkor a Belgrádi Televízió fiókszerkesztőségeként működött, 1975-től az Újvidéki Televízió keretében folytatta tevékenységét napi tájékoztató, oktató és szórakoztató jellegű műsorokkal. Első főszerkesztője Fejős István volt, a '70-es években pedig Szerencsés József vette át a szerkesztőség vezetését. A kiemelkedőbb egykori munkatársak közé tartoznak Gobby Fehér Gyula író, Vicsek Károly rendező, Bordás Győző író, ifj. Dr. Korhecz Tamás (jelenleg az MNT elnöke), Soltis Lajos színművész, Fenyvesi Ottó költő, Németh Árpád újságíró (jelenleg Duna TV), Bódis Gábor újságíró (jelenleg Duna TV). A '80-as években élte fénykorát a szerkesztőség Kovács László, Bódis Gábor és Korpa Béla vezetése alatt. A '90-es években az Újvidéki Televíziót bekebelezte a Szerbiai Rádió és Televízió, és a magyar szerkesztőség élére a radikális-párti Fekete Elvirát állította. Újbóli önállóságát a médiaház 2006-ban nyerte vissza. Ekkor a szerkesztőség élére Vojvodity Ágnes került.

Jelentősebb műsorok:

- *Híradó* – naponta;
- *Napjaink* – közéleti magazin hetente;
- *Jelen-lét* – művelődési magazin hetente;
- *Jó estét, Vajdaság!* – szórakoztató műsor hetente;
- *Barázda* – faluműsor hetente;
- *Halló, TV!* – családi magazin havonta;
- *F-esztelen* – ifjúsági műsor kéthetente;
- *Urbán dzsungel* – szórakoztató műsor havonta.

INFO TV – Magyarkanizsa

Általános adatok

Az INFO TV 1995-ben alakult, és mint független média működik a Cnesa Oktatási és Művelődési Intézmény keretében. A helyi városi kábelrendszer műsorszóró rendszere által látható mintegy 5 ezer otthonban. 2010-ben 4 állandó (1 főszerkesztő/riporter, 3 operátor/vágó) és 2 állandó, tiszteletdíjas munkatárssal (riporter/bemondó) működik e helyi televízió. Múltbéli főszerkesztők: Satai Róbert, Iván Attila, Csendir Viktor.

Jelentősebb műsora a *Magyarkanizsai Körkép* (városi események magazinja az egész hét fontosabb történéseivel).

Régió RTV – Topolya

Általános adatok

A Topolyai Tájékoztatói Közvállalat keretében működő Express Channel televízió a Sat-trakt kábeltelevíziós szolgáltató rendszerében sugározta kétnyelvű műsorát (szerb és magyar nyelven). Az adás elérhető a hálózatra rácsatlakozott előfizetők részére Topolyán, Bácskossuthfalván, Pacséron, Bajsán és Gunarason. A vállalat működését nagyrészt a Topolyai Önkormányzat pénzezi, de igyekeznek minél több saját bevételre is szert tenni. A szűkös anyagi lehetőségek mellett megpróbálják

mindkét médiában (a kábeltelevízió mellett működtetik a Régió Rádió helyi adót is) az embereket tájékoztatni szűkebb környezetük eseményeiről.

A magyar szerkesztőségben jelenleg két újságíró dolgozik, beleértve a főszerkesztőt is. Egy állandó alkalmazott látja el a technikai, vágói, felvételezési munkákat, amely kiegészül egy külső munkatárssal.

Jelentősebb műsorok:

- *Hírek* – napi 20 perc, egyszeri ismétléssel, hétköznaponként;
- *Krónika* – napi 30 perc, egyszeri ismétléssel, hétfőként minden *Krónika* megismétlése: riportműsor;
- Életképek – napi 10–15 perc: érdekes események közlése.

INFO TV – Pacsét

Általános adatok

A szerkesztőség 2007. december 1-jén alakult, alapító főszerkesztője, igazgatója Szombathy Zoltán. A szerkesztőség elsődleges célkitűzése a tájékoztatás, ami inkább helyi érdekltségű, a kultúra terjesztése és megőrzése, a hagyományok ápolása, a nemzetek és nemzetiségek harmonikus együttélésének megsegítése.

TISA INFO – Becse

Általános adatok

„Tisza” Info csatorna helyi médiaház, amelyet 2003-ban alapítottak. A község területén hír- és kereskedelmi-szolgáltató programot sugároznak. Pillanatnyilag a kábelhálózaton keresztül 10 ezer háztartásban nézhető műsoraik, amelyeket magyar és szerb nyelven sugároznak. Mint egyetlen helyi műsorszolgáltató, fontos szerepet tölt be a község életében.

Jelentősebb műsorai: *Egészségügyi magazin*, *Kommunális információk*, *Községi hírek*.

K23 TV – Szabadka

Általános adatok

A K23 kábel televíziót 1991. november 30-án alapította Pap János. Rövid ideig az itt dolgozók tudósították a Magyar Televíziót és a Duna Televíziót, ezért a *Milošević*-rendszer betiltotta. 1992-ben újraindult. Kétnyelvű műsoraik elsősorban a helyi érdekű tájékoztatást, valamint a szórakoztatást célozták meg.

Jelentősebb műsorok:

- *Press első kézből* – minden munkanapon;
- *Reggeli műsor* – minden munkanapon;
- *Chat Buli* – interaktív zenei műsor;
- *Danger* – ifjúsági műsor;
- *Nótaszóval azt üzenem* – kívánságműsor minden vasárnap este 8 órától.

Verbász TV

Általános adatok

1969. óta működik a kétnyelvű rádió és televízió. Az intézményben gyakorlatilag nincs külön magyar szerkesztőség, ez csak papíron létezik, mert a magyar ajkú újságírók a szerb szerkesztőségnek is dolgoznak, a magyar műsor pedig egy személyre hárul. Az intézmény keretén belül 2009-ben indult be a kéthetenkénti 30 perces magyar nyelvű televíziós műsor. Elsősorban a helyi érdekű témákat dolgozzák fel. Jelentősebb műsora: *Tarisznya*.

Pancsova RTV

Általános adatok

A Pancsova RTV 1992-ben kezdte meg működését. A Magyar Percek (és a szlovák adás) beindítása a magyar-, ill. szlovák anyanyelvű községi képviselők javaslatára történt, a helyi televízió keretein belül, a helyi (magyar-, ill. szlovák) civil szféra szervezésében.

A magyar adás szervezési-jogi képviseletét Börcsök Erzsébet vállalta fel, biztosítva egyúttal a pályázatokon való indulást is. Az első pályázati pénzből vásárolták meg a „hozományt”: egy vágóasztalt a Pancsovai Televízióknak, ez volt ugyanis az együttműködés feltétele. Tizenkét fős csapattal indultak, pályázatokból teremtve elő a működéshez szükséges pénz- és munkaeszközöket, a Pancsovai Televízió igen szerény hozzájárulása mellé. A feltételek és támogatások csökkenésével csapatuk is ötfősre zsugorodott. Közben a helyi tévét regionálissá léptették elő, majd a regionális státusz elvesztésével a hatósugár és az adó minősége is csökkent. A TV a közelmúltban új épületbe költözött, de a műszaki feltételek nem javultak.

Elsődleges céljuk az anyanyelvű tájékoztatás, elsősorban a dél-bánsági magyar kisebbségi közönség közéleti, művelődési és oktatási eseményeinek ismertetése, dokumentálása. Rendszeresen adnak különböző formában ismertetőt, méltatást az összmagyarság és a vajdasági magyarság ünnepeiről, jeles napjairól. Helyet adnak a szerb–magyar kapcsolatokat, a kisebbségi kérdést és a külhoni magyarságot érintő magyarországi eseményeknek is. Jelentősebb műsoruk: *Magyar percek* heti 27 percben.

Antalfalva

Általános adatok

A Kovacicai (Antalfalva) RTV 2002 áprilisában alakult. Szerkesztősége négynyelvű: szerb, magyar, szlovák és román. A magyar nyelvű szerkesztőség mindennap jelentkezik hírekkel, hetente kétszer pedig kétórás magyar nyelvű műsort közvetít. Műsoraikban eseménybeszámolókat, riportokat készítenek, stúdióbeszélgetéseket közvetítenek, míg hétfőn krónikákkal jelentkezik.

A magyar nyelvű szerkesztőségnek egy szerkesztője, egy műsorvezetője van, valamint szükség esetén egy besegítő munkatársa. Sikeres pályázatok által különböző műsoranyagokat készítenek a magyar közösség életéről. Kívánságukhoz tartozik dokumentumfilmek bemutatása, de nagy szükségük van gyermekfilmekre, rajzfilmekre, illetve magyar filmekre is.

Jelentősebb műsorok:

- *Riport* – beszámoló a terepről 5–10 perces időtartammal, nevezetes személyiségről, 15–20 perces időtartammal;

- *Történelmünk gyöngyszemei* – 15–20 perces időtartammal;
- *Művelődési életünkből* – 15–30 perces időtartammal.

Pro Media

Általános adatok

A 2008-ban alakult Pro Media legfontosabb célkitűzése a zentaiak és adaiak alapos, tényszerű tájékoztatása a községükben történő kulturális, vallási, sport- és politikai eseményekről, valamint az önkormányzat működésének, munkájának bemutatása.

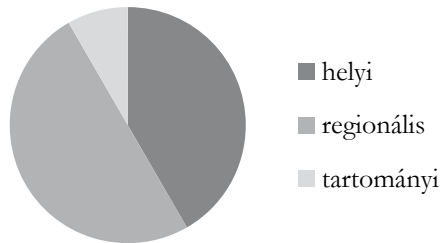
Jelentősebb műsoruk a *Látószög* hetente és két alkalommal annak ismétlése: a héten történt eseményekről hosszabb-rövidebb riportok, felvételek közlése.

A kutatás tárgyára vonatkozó általános információ

A II. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Ellátott terület	Napi össz műsoridő	Heti össz műsoridő	Terjesztés	A terjesztés költségei	A szerkesztőség megalakulása	Az intézmény besorolása
Pannon RTV	regionális	7.00–24.00 17 óra	119 óra	földi sugárzás, kábel	A kábelhálózat üzemeltetőinek fizetett éves összeg 1.500 euró Az adó éves frekvenciahasználati díja: 43000 euró Szatelit bérlés éves díja: 4500 euró	2006	kereskedelmi
Mozaik TV	helyi	12 óra	84 óra	földi sugárzás, kábel	Az adó éves frekvenciahasználati díja: 980000 dinár	2004	közműsorszolg.
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	tartományi	60–180 perc	700 perc	földi sugárzás, kábel	Nincs adat	1968	közműsorszolg.
Info Tv	helyi	3 óra	34 óra	kábel	0	1996	közműsorszolg.
Régió RTV Topolya	regionális	16 órától 24 óráig két nyelven	72 óra	kábel	Nincs adat	2002	közműsorszolg.
Info Tv Pacsér	regionális	24 óra	168 óra	kábel	Nincs adat	2007	közműsorszolg.
Tisa Info Becse	regionális	24 óra	168 óra	kábel	Nincs adat	2003	kereskedelmi
K23 Szabadka	regionális	24 óra	168 óra	kábel	A kábelhálózat üzemeltetőinek fizetett éves összeg 350000 dinár	1991	kereskedelmi
Verbász Tv	regionális	Kéthetente 30 perc		földi sugárzás, kábel	Nincs adat	1969	közműsorszolg.
Pancsova RTV	helyi		27 perc	földi sugárzás, kábel	Nincs adat	1999	közműsorszolg.
Antalfalva	helyi	5 perc hírösszefoglaló	4 óra	földi sugárzás, kábel	Nincs adat	2002	közműsorszolg.
Pro Media	helyi		9 óra	kábel	Titkos adat	2008	kereskedelmi

Ellátott terület

Értelmezés

A táblázatból is kitűnik, hogy a televíziók egyrészt nagyon vegyes alapításúak, ebből adódik a legtöbb gond is, hiszen több televízióban csak megtűrtként működik magyar szerkesztőség. A Magyar Nemzeti Tanács által alapított Pannon RTV az egyetlen, amely átlátható rendszerben és támogatással üzemel, a többi televízió magyarországi támogatása átláthatatlan. Kivételt képezhetne a Mozaik Televízió, amely megalapításakor a Bánság televíziójaként definiálta magát, ehhez képest ma csak Újvidéken sugároz, nem látja el a szórványmagyarság tájékoztatását. A nagyhírű Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőségéből nem véletlen nem kaptuk meg a kért adatokat. Egyrészt az ott dolgozók szakmai hozzáállása is megkérdőjelezhető, másrészt viszont ők maguk sem tudják, mivel rendelkezik a Magyar Szerkesztőség.

A helyi kábeltévék általában felveszik az eseményeket, és vágás nélkül adják adásba azokat. Ennek ellenére, vagy éppen ezért, helyben nagyon népszerűek, sokan követik a programot. Gyakoriak a reklámműsorok, kívánságműsorok, zenés műsorok. Pozitív példa a szórványban a Pancsova TV, amelynek heti félórás saját készítésű magyar műsora van az éppen aktuális eseményekről.

Javaslat

Erősíteni kellene a bánsági magyarság televíziós lefedettségét, akár a Pannon RTV tudósítói hálózataként is. A Pancsova RTV-ben több magyar fiatal is szívesen dolgozna, ha biztosított lenne egyrészt a szakképzése, másrészt a fizetése.

A szerkesztőségre vonatkozó információk

A III. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Belső munkatársak száma	Szerkesztők, rendezők végzettsége	Hányan vállalnák a szakmai továbbképzést Magyarországon	Hányan vállalnák a szakmai továbbképzést Szerbiában	Hány munkatársra lenne szükség
Pannon RTV	31	Felsőfokú, középfokú	22	19	25–30
Mozaik TV	15	Felsőfokú, középfokú	7	6	14
Újvidéki RTV Magyar szerkesztőség	26	Felsőfokú, középfokú	Támogatásból többen	Támogatásból többen	20
Info Tv Kanizsa	4	Csak felsőfokú	4	4	6
Régió RTV Topolya	2	Felsőfokú, középfokú	2		5
Info Tv Pacsér	4	Csak felsőfokú	4	4	5
Tisa Info Becse	Nincs adat	Felsőfokú, középfokú			
K23 Szabadka	15	Felsőfokú, középfokú	0	0	10
Verbász Tv	40	Felsőfokú, középfokú	Nincs adat	Nincs adat	5
Pancsova RTV	5	Felsőfokú, középfokú	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Antalfalva	8	Felsőfokú, középfokú	2		2-3
Pro Media	3	Felsőfokú, középfokú	1		2

Belső munkatársak száma

Értelmezés

A táblázatból és a kérdőívekből is kitűnik, hogy mindenképp több munkatársra – főleg szerkesztőkre, riporterekre – lenne szükség. A felajánlott lehetőségek közül a többség a magyarországi OKJ-s képzést választotta, de sajnos ezt a végzettséget Szerbiában nem ismerik el, a vajdasági magyar oktatási rendszerből pedig hiányzik az emelt szintű médiaoktatás, amely a gyakorlatra helyezné a hangsúlyt.

Javaslat

Egy Nemzeti Média Intézet – a Duna Televízió vagy a Magyar Távirati Iroda égisze alatt – felöllehetné a határon túli médiaoktatást, így megoldható lenne a vajdasági médiaszakemberek továbbképzése is.

Tartalmi kérdésekre vonatkozó információk

A IV. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Kereskedelmiség és közszolgáltatóság aránya a műsorokon belül	Heti híradók, hírmagazinok száma	Milyen hírforrásokat használnak	Magyarországi partner-intézmények
Pannon RTV	5/95%	15 híradó 25 hírmagazin	MTI, Tanjug, Beta, Infobiro, Vajdaság Ma	Magyar Televízió, Duna Televízió, Kapos TV, Szeged TV, Tiszapart TV, Telin TV
Mozaik TV	100% közszolg.	7 híradó	Vajdaság Ma, BETA, B-92	Szó Tér Egyesület, Szeged, Tellin TV
Újvidéki RTV Magyar szerkesztőség	100% közszolg.	14 híradó	Tanjug, Beta, Fonet, MTI, Vajdaság Ma	Duna Tv, MTV
Info Tv Kanizsa	100% közszolg.	1 híradó	Magyarkanizsa Község hivatalos honlapja, www.vajdasagma.info	nincs
Régió RTV Topolya	10/90 %	7 híradó	Nem használnak	nincs
Info Tv Pacsér	100% közszolg.	nincs	Nem használnak	nincs
Tisa Info Becse	50/50%	40 óra	Nem használnak	nincs
K23 Szabadka	50/50%	5 híradó	B92, MTI	van
Verbász Tv	15/85%	Nincs adat	Vajdaság Ma	nincs
Pancsova RTV	100% közszolg.	1	Vajdaság Ma	nincs
Antalfalva	20/80%	7 híradó 1 hírmagazin	Nem használnak	nincs
Pro Media	30/70%	3	Nem használnak	nincs

Kereskedelmi és közszolgálati műsorok aránya

Értelmezés

A vajdasági magyar televíziók elsősorban közszolgálati feladatokat látnak el, de sajnos kevesen használják a rendelkezésre álló hírportálokat. A kisebb televíziók csak a helyi adatbázisból dolgoznak, nem kísérik a tágabb környezetben történő eseményeket. Belénassy Csaba vezérigazgató jóvoltából mind többen használják az MTI hírportálját. A tanácskozáson is elhangzott ez a felajánlás, amelyre több televízió munkatársa is reagált. Csak a nagyobb szerkesztőségeknek van magyarországi part-

nere, miközben jó lenne, ha nemcsak a híreket, hanem más műfajú műsorokat is eljuttatnának Magyarországra és viszont.

A kisebb televíziók célkitűzéseinél elsősorban a helyi tájékoztatás szerepel, míg pl. a Pannon RTV megfogalmazta azt is, hogy az anyaországi és vajdasági történések bemutatását egyaránt fontosnak tartja. Műsoruk 24 észak-vajdasági községben fogható, de sajnos a bánsági térség kimarad.

Javaslat

Véleményem szerint központi és kiemelt intézményként a Pannon RTV működhetne, hasonlóképpen, ahogy Magyarországon a Magyar Televízió és a regionális stúdiók kapcsolata. Ebben az intézményben van lehetőség a fejlődésre, nyitottság az új kihívásokra, de természetesen itt is még sok a tennivaló. Ez lehetne a Vajdasági Magyar Tudósítói Hálózat alapja, ide csatlakozna be a többi stúdió, szerkesztőség, tudósító.

Az elsődleges kérdés, hogy mit tud a vajdasági magyar politikum kiharcolni 2012. április 4-ig, amikor a tervek szerint Szerbia is átáll a digitális rendszerre. Csak ennek függvényében lehet és érdemes további stratégiákon gondolkodni, hiszen ez nemcsak a rádió- és televízió-adásokat, hanem nagy mértékben az internethasználatot, és ezzel együtt a nyomtatott sajtót is érinti.

Az eddigi műszaki adatok szerint talán 200 digitális frekvencia lesz Szerbiában. A 200 frekvenciából remélhetőleg 7 megilleti a vajdasági magyarságot, ebből egy az egész tartományt lefedő digitális rádiófrekvencia, egy az egész tartományt lefedő tévécsatorna lehetne, a többi frekvenciát pedig szét lehetne osztani a körzeti és helyi rádiók számára.

Az egész tartományt lefedő televíziós csatornán 1-2 HD-műsor sugározható, így elképzelhető, hogy legyen egy egész napos közszolgálati csatorna és egy kulturális csatorna, mint ahogy a tervek szerint a Duna TV működne. Mindkét csatorna műsorát közösen készíthetnék a most működő stúdiók: az Újvidéki, a Mozaik és a Pannon TV, de akár a kisebb produkciós irodák is, a már fent említett rendszerben.

Vajdaságban az eddig elkészült médiastratégiák még az analóg sugárzást veszik alapul és az Újvidéki Televízióknak szánnak kiemelt szerepet. Tudomásul kell venni, hogy leáldozóban van a médiaháza, és ennek tükrében kell kialakítani az álláspontot. Nem kellene teljes egészében lemondani erről a nagymúltú, de ma már sajnos nézhetetlen televízióról, hiszen az új digitális korszakban természetesen hasznosítható az ott dolgozók munkája, tudása, de nem központi és kiemelt intézményként.

Terjedelem és terjesztés

Az V. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Műsoraik hány háztartásba jutnak el	Interneten elérhetőek a műsoraik
Pannon RTV	70 000	igen
Mozaik TV	65 000	nem
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	Nincs adat	igen
Info Tv Kanizsa	5000	nem
Régió RTV Topolya	Nincs adat	nem
Info Tv Pacsér	Nincs adat	nem
Tisa Info Becse	10 000	nem
K23 Szabadka	300 000	igen
Verbász Tv	Nincs adat	Nem
Pancsova RTV	Nincs adat	igen
Antalfalva	Nincs adat	igen
Pro Media	6000	nem

Értelmezés

Egy előző felmérés szerint (Magyarságkutató Intézet) a vajdasági magyarság a Pannon RTV-ből, illetve a magyarországi televíziókból tájékozódik. Mivel több televízió két nyelven is sugároz, a most kapott adatok nem csak az itt élő magyarságra vonatkoznak.

Javaslat

A Magyar Nemzeti Tanács segítségével több televízió is használhatná az internet adta lehetőséget, hiszen ma már mind nagyobb teret hódít ez a fajta tájékozódás.

Tulajdonosi szerkezet, vagyoni helyzet, finanszírozás

A VI. kérdéscsoport feldolgozása

1. Tulajdonosi szerkezet

Televízió	Működési forma	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása a szerkesztőség személyi összetételébe	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása tartalmi kérdésekbe
Pannon RTV	Alap	igen	nincs
Mozaik TV	Alapítvány	Nincs adat	Nincs
Újvidéki RTV Magyar szerkesztőség	Nem közöltek adatot, de állami alapítású	Nincs adat	Nincs adat
Info Tv Kanizsa	állami	nincs	nincs
Régió RTV Topolya	közvállalat	Nincs adat	Nincs adat
Info Tv Pacsér	egyesület	Nincs adat	Nincs adat
Tisa Info Becse	közvállalat	Nincs adat	Nincs adat
K23 Szabadka	Kft, magánvállalkozás	igen	igen
Verbász Tv	közvállalat	nincs	nincs
Pancsova RTV	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Anatalfalva	állami	nincs	nincs
Pro Media	magánvállalkozás	igen	igen

Tulajdonosi szerkezet**Értelmezés**

Tulajdonosi szerkezetét tekintve is igen vegyes a vajdasági magyar televíziós állomány, de egyértelműen kitűnik, és a tanácskozáson magánbeszélgetésekkor is elhangzott, hogy ahol nem közöltek adatot, ott igen nagy arányban szól bele a tulajdonosi testület a munkába. Ahol közöltek adatokat, ott általában a kuratóriumok tagjai köztisztviselőben álló vajdasági magyar értelmiségiek, akik segítik az adott médium munkáját. Sajnos ebben a kérdéskörben az Újvidéki RTV Magyar szerkesztősége, amely az egyik kiemelt intézmény Vajdaságban, nem akart, nem tudott adatokkal szolgálni.

2. Vagyoni helyzet

Televízió	A szerkesztőség rendelkezik-e saját ingatlanal, mekkora hasznos területtel	Rendelkezik-e saját stúdióval	Rendelkezik-e saját technikával	Utolsó jelentősebb befektetés	Használatukban lévő gépkocsik száma
Pannon RTV	Igen, 670 m ²	igen	igen	3 éve	2 és 1 kombi
Mozaik TV	Bérlemény 280 m ²	igen	igen	3 éve	2
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Info Tv Kanizsa	Igen, 30 m ²	igen	igen	4 éve	1
Régió RTV Topolya	Bérlemény 250 m ²	igen	igen	2 éve	1
Info Tv Pacsér	Bérlemény, 65 m ²	igen	igen	1 éve	nincs
Tisa Info Becse	Bérlemény	nem	nem	Nincs adat	Nincs adat
K23 Szabadka	Bérlemény, 360m ²	igen	igen	idén	2
Verbász Tv	Bérlemény 100 m ²	igen	igen, de közös a többi szerkesztőséggel	Megalakulás óta nem	1
Pancsova RTV	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Antalfalva	Igen, 200 m ²	igen	igen	1 éve	Nincs adat
Pro Media	Bérlemény 40 m ²	nem	igen	1 éve	2

Értelmezés

A legjobban működő vajdasági magyar televízió, a Pannon RTV is helyiséggondokkal küszködik, ugyanis egy olyan épületben kapott helyett, amely nem a televízió részére építettek. A helyszűkére több szerkesztőség is felhívta a figyelmet, de költözködésre anyagi okok miatt nincs lehetőségük.

Legtöbb helyen, ahol az áll, hogy „nincs adat”, az arra vonatkozik, hogy közösen használják a stúdiót, technikát, járműveket a többi szerkesztőséggel és a magyar szerkesztőknek nincs, vagy nem lehet betekintése, hogy mivel rendelkeznek.

Műszaki szempontból a Pannon RTV a legfelszereltebb, ugyanis a pályázatokon elsősorban felszerelésre kaptak pénzt, de még ők sem rendelkeznek HD kamerákkal. A többi szerkesztőségben is szükség lenne fejlesztésre.

Javaslat

Ahol tisztáztak a jogviszonyok, különböző pályázati lehetőségekből javítani a műszaki felszereltségen.

3. Finanszírozás

Televízió	Saját bevétel	Tulajdonosok hozzájárulása	% Pályázati bevétel	Szerbiai finanszírozók (pályázatok)	Magyarországi finanszírozók (pályázatok)	EU pályázatok
Pannon RTV	10% reklámokból	0%	90%	Tartományi Tájékoztatási Titkárság, Tartományi Művelődésügyi Titkárság, Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság, Szerbiai Kulturminisztérium, szabadkai Önkormányzat, Kanizsa és Topolya község	Szülőföld Alap, Corvinus Zrt., Miniszterelnöki Hivatal	Nem, de próbálkoztunk (IPA, Eu Media Found)
Mozaik TV	95% szponzoráció 5% reklám	0%	35%	Köztársasági Művelődési Minisztérium	Szülőföld Alap, MEH	Nem pályáztak
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Info Tv Kanizsa	37,5%	62,5%	0%	Nem pályáztak	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Régió RTV Topolya	15%	85%	0%	Nem pályáztak	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Info Tv Pacsér	Nem tudnak adatot	Nem tudnak adatot	Nem tudnak adatot	Nem pályáztak	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Tisa Info Becse	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nem pályáztak	Nincs adat	Nincs adat
K23 Szabadka	20% szponzoráció 80% reklám	0%	10%	Szerb Művelődési Minisztérium	Corvinus	Nem pályáztak
Verbász Tv	Nem tudnak adatot	Nem tudnak adatot	Nem tudnak adatot	Nem adtak meg adatot	Nem kaptak magyarországi támogatást	Nem pályáztak
Pancsova RTV	Nem tudnak adatot	Nem tudnak adatot	Nem tudnak adatot	Szekeres László Alapítvány	Szülőföld Alap	Nem pályáztak
Antalfalva	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Pro Media	100% reklám	0%	0%	Nem pályáztak	Nem kaptak támogatást	Nem pályáztak

Saját bevétel aránya

Értelmezés

A tanácskozás során többen megfogalmazták, hogy átlátható és kiszámítható támogatási rendszert szeretnének a szerbiai és magyarországi pályázatoknál egyaránt. A kitöltött kérdőívekből egy-egy értelműen kiderült, hogy sokan nem is tudnak pályázni vagy nincs tudomásuk a lehetőségekről. Az elsődleges kiértékelés alkalmával a tanácskozáson felvettem mint lehetőséget a Magyar Nemzeti Tanács Tájékoztató Tanácsosának, hogy talán az MNT szervezhetne pályázati tanfolyamot, valamint egy figyelőszolgálatot. Ez, azóta meg is valósult, több televízió és rádió is az MNT segítségével elkészítette pályázatait.

A tanácskozások utáni visszajelzésekből kiderül, hogy sokan nagyon fontosnak tartották az ott elhangzott előadásokat, amelyek nemcsak a digitális rendszerre való átállásról, hanem az eddigi pályázati rendszerekről is szóltak.

Javaslat

Javaslatom, amely egy pályázati tanfolyamra irányult, már megvalósult.

A televízió jövőre vonatkozó elképzelései, tervei

A VII. kérdéscsoport feldolgozása

Az utolsó kérdéscsoportnál többen megfogalmazták, hogy a reklámok növelésével csekély mértékben tudják növelni anyagi forrásaikat, de a legtöbben Magyarországtól, illetve a szerbiai illetékes minisztériumoktól várják a segítséget. A többség elégedetlen az anyaországi juttatások mértékével, főleg, mert az utóbbi időben csökkenő tendenciát mutatnak.

A jövőre vonatkozó elképzelések között műszaki fejlesztés, szakemberképzés, több műsoridő, illetve a Pannon RTV-nél egy közvetítő kocsiszerzése szerepel.

Javaslat

Ha kidolgozásra kerül a Vajdasági Magyar Médiastratégia, kialakulhat egy átlátható támogatási rendszer, így nem aprózódna fel a rendelkezésre álló összeg, és célirányos anyagi juttatást lehetne megvalósítani.

Összegzés

A televíziós kérdőívek kitöltésénél volt némi gond, hiszen egyrészt sokan arra hivatkoztak, hogy a kérdőív nem tartalmaz titoktartási nyilatkozatot, amely elsősorban az anyagi jellegű kérdésekre vonatkozik, ezért többen nem válaszoltak a kérdésekre, másrészt pedig azok a szerkesztőségek, amelyek „albérletben” működnek más szerkesztőségekkel, nem tudják, mivel rendelkeznek. Sokszor ezeket az adatokat „házon belül” is titkosítják. Ennek ellenére úgy vélem, sikerült egy olyan adatbázist létrehozni, amely alapját képezheti a további anyaországi és vajdasági együttműködésnek.

Szakmai továbbképzés terén igen nagy az igény, elsősorban Magyarországon és állami támogatásból.

A magyarországi pályázati rendszerek átláthatóságát és folytonosságát is megfogalmazták a kérdőívet kitöltő szerkesztőségek.

A tanácskozást minden résztvevő fontosnak és hasznosnak ítélte meg. Többen megfogalmazták, hogy az újonnan alakuló MTI-s Hírközpontba szívesen küldenének anyagokat, ami – úgy vélem – hasznos információ lehet a kialakuló tudósítói hálózat részére is

Rádiós médiatérkép a Vajdaságban

A vajdasági magyar rádiós médiatérkép elkészítésénél minden olyan rádióknak kiküldtük kérdőíveinket, amelyek magyar nyelven is sugároznak, azaz 28 médiumnak juttattuk el és azokat hívtuk meg a tanácskozásra. A kérdőívek kitöltése némi nehézséget okozott, hiszen sok helyen vegyes a szerkesztőség, így a felszerelés is, valamint ezeknek a szerkesztőségeknek nincs minden esetben betekintésük a médium anyagi helyzetére vagy a pályázatokra. A visszaküldött, értékelhető rádiós kérdőívek száma 14.

A kérdőív szerkezete:

- I.) a kérdőívet kitöltő személyre vonatkozó adatok;
- II.) a kutatás tárgyára vonatkozó általános információk;
- III.) a szerkesztőségre vonatkozó információk;
- IV.) tartalmi kérdésekre vonatkozó információk;
- V.) terjedelem és terjesztés;
- VI.) a rádió tulajdonosi szerkezete, vagyoni helyzete, finanszírozás;
- VII.) a rádió jövőre vonatkozó elképzelései, tervei.

A leíró válaszok az „Általános adatok” címszó alatt találhatóak, míg a számszerű adatok táblázatban. Az I. kérdéscsoportra adott válaszok a mellékletben megtalálhatóak.

Pannon RTV

Általános adatok

A Pannon RTV-t működtető Pannónia Alap 2005 őszén alakult azzal az elsődleges céllal, hogy fejlessze Vajdaságban a magyar nyelvű elektronikus tájékoztatást és elősegítse a magyar közösség fejlődését úgy, hogy támogatja az itteni alkotói tevékenységet, ápolja gyökereit, őrzi a magyar nyelvet, kultúrát és hagyományokat. A Pannon RTV egésznapos magyar nyelvű televízió- és regionális rádióműsort sugároz. Az egésznapos magyar nyelvű rádió műsort a 91.5 Mhz-en sugározza.

A Pannon Rádió regionális kereskedelmi frekvenciát nyert a 2007-től 2015-ig tartó időszakra. A Rádió műsora Szabadka, Magyarkanizsa, Törökkanizsa, Csóka, Padé, Ada, Mohol, Zenta, Topolya, Kishegyes és Óbecse községek által határolt térségben hallgatható, illetve Magyarországon Szeged, Kiskunhalas és Bácsalmás városok vonzáskörzetében. Ez az ország egyetlen egész napos magyar nyelvű regionális rádiója. Annak ellenére, hogy kereskedelmi engedéllyel rendelkező rádióról van szó, a Pannon Rádió hétköznaponként 7.00 és 19.00 óra között óránként mond híreket a régió eseményeiről, illetve 8.00, 12.00 és 16.00 órakor 15 perces híradásokat sugároz, emellett gazdasági, mezőgazdasági, egészségügyi, művelődési, oktatási és más közérdekű témákat is feldolgoz. Szerkesztéspolitikájában úgy próbál egyszerre eleget tenni a kereskedelmi és a közszolgálati igényeknek, hogy az aktuális közhasznú tartalmakat naprakészen feldolgozza, de rövid, tömör riportok, interjúk formájában.

A Pannon Rádió a lefedettségi területén történő eseményekről, aktualitásokról tájékoztat naprakészen. A fő hangsúly a vajdasági magyar közösséget érintő anyaországi és vajdasági történéseken van, de a helyi kisembert is nap mint nap megszólaltatja. Ugyanakkor nagyon fontos feladatuknak tartják a magyarságtudat és a kultúra ápolását, különböző hagyományápoló és történelmi tematikájú műsoron keresztül. Az egyik legfontosabb feladatuknak tartják, hogy az észak-bácskai magyar fiatalokat és a középkorostályt szólítsák meg, azokat, akik kevésbé kedvelik a klasszikus közszolgálati állomások műsorait, és ezért korábban kizárólag csak magyarországi vagy szerb kereskedelmi rádiókat hallgattak, így nem jutott el hozzájuk a helyi információ, vagy egyáltalán nem hallgattak magyar nyelvű műsort. A Pannon Rádió éppen ezért azt a nehéz feladatot vállalta magára, hogy egyszerre próbál a kereskedelmi rádiók hangzásvilágával, tömörségével és dinamizmusával szólni közönségéhez úgy, hogy közben közérdekű, informatív tartalmakat is közöl, és tartalmas szórakozási lehetőséget kínál hallgatóságának.

Újvidéki Rádió Magyar Szerkesztőség

Általános adatok

Az Újvidéki Rádió az első naptól (1949. november 29.) sugároz magyar adást. Idővel a vajdasági magyarság egyik legjelentősebb intézményévé nőtte ki magát. A mai értelemben vett közszolgálati elvei alapján nemcsak tájékoztatott, hanem oktatott, nevelt, hagyományt ápol és szórakoztatott. Együtt működött nemcsak a vajdasági helyi rádiókkal, hanem a külföldiekkel is, elsősorban a Kossuth Rádióval. Saját hangjáték-szerkesztőséggel és rádiószínházzal működött, adása külföldön is hallható volt. Aranykorát az 1970-80-as években élte, ekkor vezették be a 24 órás magyar adást is. A leghosszabb ideig Vébel Lajos volt a főszerkesztője. A '90-es években megindult a hanyatlás, a leépülés, a szerkesztőség létszáma megfeleződött, emiatt jelentős tartalmak tűntek el: gyermekműsorok, oktatóműsorok, hangjátékok. A hivatalos közszolgálati státusz egyelőre nem tudja orvosolni a gondokat.

Céljuk a magyar szellemiségű tájékoztatás – egyaránt helyi érdekű, országos és külföldi információk, az oktatás, nevelés, hagyományápolás, szórakoztatás. A legjelentősebb műsorok:

- *Híradó* – naponta 5x30, 15, illetve 10 perc;
- *Vajdaság ma* – minden munkanapon 117 perc: regionális informatív műsor – tudósítások egész Vajdaságból;
- *Faluműsor* – hetente 1x50 perc;
- *Délelőtti magazin* – minden munkanapon más téma, hétfő: szociális politika, nyugdíjasok; kedd: gazdaság; szerda: politika, közélet; csütörtök: egészségügy; péntek: művelődési események;
- *Objektív* – hetente 1x55 perc: a heti események elemzése;
- *Szempont* – hetente 1x57 perc, művelődési műsor: jegyzet, kritika, publicisztika.

Szabadkai Rádió magyar nyelvű szerkesztősége

Általános adatok

A Szabadkai Rádió 1968-ban alakult. Ebben a kezdeti időszakban a munkatársak száma általában 10 és 14 fő között váltakozott. Kezdetben napi 3 órás műsor volt, ami állandóan bővült. Saját

szerkesztésű magyar nyelvű híradóval jelentkezik a stúdió a megalakulása óta. A '90-es évek elején indult be a napi 3 órás délelőtti adás. 2002-ben folyamatos 24 órás műsort sugárzott a szerkesztőség. 2008. óta napi 14 órára csökkent a műsoridő, mert a Szabadkai Rádió magyar műsora nem kapott frekvenciát. Azóta az Újvidéki Rádió kisebbségi hullámhosszán sugároznak Észak-Bácskában egy szerződés alapján.

Az országos hivatalos felmérések szerint a Szabadkai Rádió a 4. leghallgatottabb adó a Vajdaságban. Előtte a listán csak országosan fogható adók szerepelnek.

Céljuk az elért eredményeket, a magyar szellemiségű tájékoztatást megtartani, a leépítéseket megakadályozni, a sokszínű közszolgálati (művelődési és szórakoztató műsorok, gyermek- és ifjúsági műsorok) fenntartása, a szerkesztőségi létszám bővítése, a digitalizáció után 2. magyar csatorna beindítása.

A jelentősebb műsorok: *Híradók*; délelőtti magazinműsorok: *Sport*, *Női társalgó*, *Rádióklinika*, *Nyugdíjasműsor*, *Szabadidő* – hetente egyszer, délutáni aktuális riportműsorok (napi 50 perc); szórakoztató és irodalmi műsorok: kabaré, hangjáték, költészeti magazin, kvíz – hetente egyszer; egyéb műsorok: ifjúsági riport műsor (hetente egyszer 3 óra) és gyermekműsorok (hétköznap naponta 2x10 perc).

Régió Rádió Topolya

Általános adatok

A Régió Rádió a Tájékoztatói Közvállalat keretében működik. Két község, a topolyai és a kishegyesi alapította. Első műsorát 2004. április 2-án sugározta. Közszolgálati médiumról van szó, amely négy nyelvű, 24 órás műsort sugároz, magyar és szerb nyelven egyenlő arányban, ruszin és szlovák nyelven heti 30–30 percet. Legfőbb feladatának a topolyai és kishegyesi község polgárainak tájékoztatását tartja. Korábbi munkatársak: Cservenák Pál főszerkesztő és Bakos Margit.

A jelentősebb műsorok:

- *Hírek* – hétköznaponként napi 3-4 alkalommal 7-8 perc;
- *Önkormányzó* – hetente 1x30 perc: a topolyai önkormányzat munkájával foglalkozó élő-műsor, stúdióvendéggel, aki a hallgatók kérdéseire is válaszol;
- *Dialógus* – hetente 1x30 perc: közérdekű témákkal foglalkozó műsor;
- *Közös világunk* – hetente 1x30 perc: riportműsor;
- *Helyi közösségeinkből* – hetente 1x30 perc: a helyi közösségek tevékenységét bemutató műsor;
- *Mezők népe* – hetente 1x60 perc mezőgazdasági műsor;
- *Sportpályák széléről* – hetente 1x60 perc sportműsor;
- *Zenevarázs* – hetente 1x60 perc zenés műsor vendég zenei szerkesztővel;
- *Bulizóna* – hetente 1x240 perc zenés-szórakoztató műsor.

Külai Rádió

Általános adatok

A tájékoztatói központot, amely keretében működik a rádióállomás is, a külai képviselőtestület alapította, amelyben négy nyelven folyik a tájékoztatás: szerb, magyar, ruszin és ukrán nyelven. Az utóbbi időben a községi politikai színterétől függött rádióállomásuk vezetősége is, majd közel két

éve magánosításra került sor, amelynek szintén politikai háttere volt. Az új tulajdonos azonban semmilyen szinten nem tartotta tiszteletben a magánosítással járó kötelezettségeket. A szociális program is elmaradt, a béreket 18 hónapig nem fizette. Ezután a magánosítási ügynökség megszüntette azt, a külai tájékoztatási központ visszakerült a községi szervek tulajdonába.

A rádió célja a pontos és időbeli tájékoztatás a községben történő eseményekről, minden területet lefedve. A jelentősebb műsorok: *Hírek, Híradó, Zöld Percek, Napi Téma, Aktuális Téma, Sport Rovat, Kultúrpercek*.

Mária Rádió

Általános adatok

A szerbiai Mária Rádió 2003. óta működik. Először Újvidék és környéke hallhatta, majd 2005. június 18-án a szabadkai leadó üzembe helyezésével lehetővé vált a szabadkaiaknak is és a környék helységeiben élő híveknek is a Mária Rádió hallgatása. Jelenleg Szabadka mellett Újvidéken, Zomborban és Zichyfalván rendelkezik helyi leadókkal, és napi 12 órás magyar nyelvű műsora révén gyakorlatilag a vajdasági magyar szórvány rádiója. Az ima és teológia mellett fontos hangsúlyt kap az anyanyelv ápolása, a közéleti (politikamentes) hírek készítése és sugározása, a magyar nemzeti identitás erősítése és megtartása. A Mária Rádió a katolikus egyház rádiója, a Világcsaláddal kötött szerződés értelmében nem ad el reklámidőt és kevés fizetett alkalmazottal dolgozik. A költségeket a hallgatók fedezik. A magyar szerkesztőség tagjai Petri Erika és Kovács Csaba.

Elsősorban vallási műsorok és miseközvetítések teszik ki műsorát helyi, körzeti és tartományi szinten. Egyházi hírek, másodlagosan a kultúra, közélet, nyelvápolás is szerepel a célkitűzések között.

A jelentősebb műsorok: naponta: *A nap evangéliuma*, fél óra bibliai tanítás; A Mária Rádió hírei, 15 perc egyházi hírek és világi érdekességek. Hetente: *Keresztény életünk kincsei*, egy óra vallási életünkről; *Krisztussal a mindennapjainkban*, egy óra ifjúsági műsor, beszélgetések aktuális témákról; *Válaszd az életet*, egy óra környezetvédelem, nevelés.

No Limit Rádió, Zenta

Általános adatok

A rádió 2006-ban alakult. Az első főszerkesztő Ljudmila Janković-Gubik volt. A szerkesztőség néhány tagja a szépművészeti Zentai Városi Rádióban is dolgozott, amely 1998 és 2002 között működött. Az irányvonal ugyanaz maradt: két nyelven igényes szórakoztatás, felvállalva a közszolgáltatás, főleg a helyi eseményekre koncentrálva. Céljuk elsősorban a helyi érdekű tájékoztatás, másodlagosan a szórakoztatás.

Rádió Active, Becse

Általános adatok

A Becsei Rádió 1992-ben alakult, majd 2007-ben újjáalakult. A Becsei Rádió indulástól kezdve két-nyelvű rádióként működött. Az alapítástól kezdve magánkézben működő rádió, 2007-ben a frekven-

ciák újraosztására készülve tulajdonos-, valamint névváltoztatásra kényszerült. Ekkor született meg az Active Rádió. Mint Active Rádió, megnövelték a magyar nyelvű műsorok terjedelmét.

A jelentősebb műsorok: *Family FM*, családi magazinműsor vasárnap délelőtt 10–12 óráig; *Lovefool*, vasárnapi ifjúsági műsor 18–20 óráig; *Flashback*, hétfőn 20–22 óráig; *80-asok* 8-tól; *90-esek* 9-től; *Night Club*, pénteken 20–24 óráig; ifjúsági műsor, elektronikus zene.

Szenttamási Rádió

Általános adatok

A Szenttamási Rádió 1968-ban alakult. Magyar nyelvű műsor 2009-től hallható. A rádió most 24 órás műsort sugároz, munkanapon reggel 6-tól 12-ig, szombaton 12-től vasárnap reggel 8-ig, valamint vasárnap 14-től hétfőn 12 óráig a 102,6 MHz-en.

A szerkesztőség megalakulásának elsődleges célja a magyar nyelvű lakosság gyors és objektív tájékoztatása, amit a mai napig ápolnak. Megalakulásuk óta először a napi két órás műsoraikat négy majd hat órára bővítették. Műsoraikban foglalkoznak a politika mellett gazdasági, oktatási, vallási témakörökkel is. A szerkesztőség megítélése szerint nagyobb horderejű eseményeket élő adásban továbbítanak a hallgatóság felé. Céljuk elsősorban a helyi érdekű tájékoztatás. A legjelentősebb műsoruk: *Napi krónika*, napi két alkalommal.

Verbászi Rádió

Általános adatok

A Verbászi Rádió 1969-ben alakult. Az intézményben gyakorlatilag nincs külön magyar szerkesztőség, ez csak papíron létezik, mert a magyar ajkú újságírók a szerb szerkesztőségnek is dolgoznak, a magyar műsor pedig egy személyre hárul. Egyébként az intézmény keretén belül a kezdettől fogva van magyar nyelvű műsor.

Céljuk a helyi érdekű tájékoztatás, a kultúra, a hagyományok megőrzése, ápolása. A Verbászi Rádió hétköznaponként a *Mazsola*, vasárnaponként pedig a *Kaláka* című műsort sugározza.

Zombori Rádió

Általános adatok

A Zombori Rádió a Zombor község képviselőtestülete által lapkiadásra, illetve rádiós és televíziós műsorszórásra alapított Tájékoztatási Központ Közvállalat keretében sugározza adását.

A Zombori Rádió 1971-ben alakult, a szerb és magyar nyelvű műsor sugárzását egy évvel később, 1972. július 31-én kezdte meg. A város földrajzi helyzetének köszönhetően a Rádió kinötte a helyi médium kereteit és körzeti központ jellegét öltötte. A Zombori Rádió hullámhosszai: URH-n FM 90,9 MHz, középhullámon AM 666 kHz. Vételkörzetünkbe tartozik Bácska, Bánát, vagyis Vajdaság teljes területe, Szerbia központi része, Magyarország, Horvátország és a Boszniai Szerb Köztársaság határmenti vidéke. A Rádió 1997 óta tagja a *Független Elektronikus Médiumok Szövetségének* (ANEM), és mindennap közvetíti a B92 Rádió tájékoztatási műsorainak egy részét. Az adás jelentős részét a helyi önkormányzat munkájával foglalkozó, illetve a város és a körzet politikai, társadalmi és kulturális életéről tudósító tájékoztatási műsorok teszik ki. A Zombori Rádió három

nyelven, szerbül, magyarul és roma nyelven sugároz műsort. A magyar adások hétfőtől szombatig 18 és 20 óra, vasárnap 18 és 19 óra között hallhatók. A Zombori Rádió alapvető célkitűzése a szabad, gyors, valós és objektív tájékoztatás.

A kereken három éve privatizált, regionális sugárzási engedéllyel rendelkező közszolgálati médium magánosítási szerződését 2008 júniusában felbontotta a Privatizációs Ügynökség, és azóta a rádió szinte összes részvénye az ügynökség tulajdonát képezi. Bodor Margit, a magyar nyelvű adás egyetlen dolgozója emlékeztette a vagyonkezelőt, hogy a magyar adásnak a vonatkozó törvény ellenében nincsen kinevezett felelős szerkesztője, és a heti hat napon sugárzott kétórás műsor készítése nem maradhat egyetlen dolgozó feladata. A rádió dolgozói 2010-ben egyetlen hónapra se kapták meg a munkaszerződésükbe foglalt minimálbért, a helyiségeket nem fűtik, a szerkesztőségben egyetlen villanygő sincs, az egymás közti kommunikációra szolgáló mobiltelefonokat kikapcsolta a szolgáltató, a rádió lassan fűnek-fának tartozik. Kétségtelenül kemény munka vár az új igazgatóbizottságra a három éve tartó agónia megszüntetésében, az áldatlan helyzet felszámolásában, a régió közérdekű elektronikus tájékoztatásának biztosításában.

Rádió Antalfalva

Általános adatok

A rádióban a magyar nyelvű műsor 1979-ben indult meg, de 2000-ben bővült a műsoridő, így napi egy órás műsorral, benne 5–15 perces hírosszefoglalóval, valamint péntek esténként négyórás műsorral jelentkeznek. A magyar nyelvű szerkesztőségnek egy munkatársa van. Céljuk a helyi érdekű tájékoztatás minél több helyszíni beszámolóval, illetve más vajdasági szerkesztőségekkel való együttműködés. Jelentősebb műsoraik: *Portré, Falunk múltjából, Emberek és sorsok*.

Szécsányi Rádió

Általános adatok

A Szécsányi Rádió első magyar műsorát 1999 novemberében sugározták. Akkor havonta egy alkalommal volt lehetőség magyar műsort készíteni. 2000 tavaszán Szuffek György, Hegedűs Antal, Palkovics Mária megkezdtek a Szécsányi Rádió magyar műsorának szerkesztését, így heti egy alkalommal, egyórás műsoridőt kaptak, ami azóta is vasárnap este 18 óra 30-kor kezdődik. Céljuk a helyi érdekű információk és hírek sugárzása, de fontosnak tartják a magyar kultúra és hagyomány ápolását, valamint az egyházi ünnepeikről szóló beszámolókat is. A jelentősebb műsorok: *Házunk táján, Kerti teendők, Naptár*.

Temerini Rádió

Általános adatok

A kérdőívet nagyon hiányosan és utólagosan töltötték ki, így kevés adat van. A harmincéves múltra visszatekintő Temerini Rádió egész napos adást sugároz szerb és magyar nyelven.

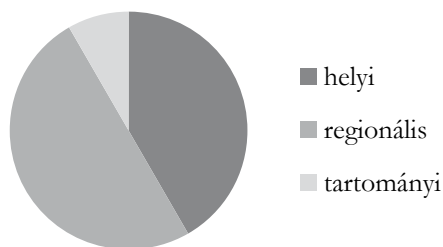
A kutatás tárgyára vonatkozó általános információ

A II. kérdéscsoport feldolgozása

Rádió	Ellátott terület	Napi összműsor-idő	Heti összműsor-idő	Terjesztés	A terjesztés költségei	A szerkesztőség megalakulása	Az intézmény besorolása
Pannon RTV	regionális	24 óra	168 óra	Földi sugárzás,	A kábelhálózat üzemeltetőinek fizetett éves összeg 10500 euró Az adó éves frekvenciahasználati díja: 43000 euró Szatelitbérlet éves díja: 4500 euró	2006 június	kereskedelmi
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	tartományi	24 óra	168 óra	Földi sugárzás	Titkos adat	1949.	közszolgálati
Szabadkai Rádió	regionális	18	102	Földi sugárzás, internet	Az adó éves frekvenciahasználati díja évente 130 euró	1968. január 1.	közműsorszolg.
Régió RTV Topolya	regionális	24 óra	168 óra	Földi sugárzás	Az adó éves frekvenciahasználati díja 30 euró	2002.	közműsorszolg.
Kúlai Rádió	Csak saját település	24 órás, ebből 90 perc magyar nyelven	168 óra, ebből 8,5 órás magyar nyelven	Földi sugárzás	Nincs adat	1980.	közműsorszolg.
Mária Rádió	regionális	24 órás ebből 12 óra magyar műsor	168 óra	Földi sugárzás, kábel, szatelit	A kábelhálózat(ok) üzemeltetőinek fizetett éves összeg kb. 1400 euró. A szatelitbérlet éves díját a Mária Rádió Világcsaládja fizeti	2003.	közműsorszolg.

Rádió	Ellátott terület	Napi összműsor-idő	Heti összműsor-idő	Terjesztés	A terjesztés költségei	A szerkesztőség megalakulása	Az intézmény besorolása
No Limit Zenta	Csak saját település	24 óra	168 óra	Földi sugárzás	Nincs adat	2006.	kereskedelmi
Rádió Active Becse	Csak saját település	24 óra ebből 5 óra magyar nyelven	168 óra	Földi sugárzás, kábel,	Az adó éves frekvenciahasználati díja évente 240 euró.	1992.	kereskedelmi
Szenttamási Rádió	Csak saját település	6–18 óra	64 óra	Földi sugárzás	Nincs adat	1968.	közműsorszolg
Verbászi Rádió	regionális	60 perc	360 perc	Földi sugárzás, kábel	Nincs adat	1969.	közműsorszolg
Zombori Rádió	regionális	2 óra	12 óra	Földi sugárzás,	Nincs adat	1971.	közműsorszolg
Antalfalva	Csak saját település	24 óra	11 óra	Földi sugárzás,	Nincs adat	1979.	közműsorszolg
Szécsányi Rádió	Csak saját település	-	1 óra	Földi sugárzás	Nincs adat	1999.	közműsorszolg

Ellátott terület

Értelmezés

Közzolgálati rádiók

A törvény szerinti közzolgálati rádió a Vajdasági Rádió és Televízió, azaz esetünkben a rádió magyar szerkesztősége. A közzolgálati jelleg egyben azt is jelenti, hogy működtetéséért és eltartásáért az állam a felelős, ugyanakkor az új törvény (Törvény a nemzeti kisebbségek nemzeti tanácsairól, Szerb Köztársaság Hivatalos Lapja, 72/2009) több kérdésben is véleményezési joggal ruházta fel a nemzeti tanácsot (a Vajdasági Műsorszórás Intézmény igazgatóbizottsági és műsortanácsi tagjainak és vezérigazgatójának kinevezése, a kisebbségi nyelvű műsorok felelős szerkesztőjének a megválasztására vonatkozó mércék meghatározása, jelölt állítása a nemzeti kisebbségi nyelvű műsorok felelős

szerkesztőjének személyére, véleménynyilvánítás a nemzeti kisebbségi nyelvű műsorok felelős szerkesztőjelöltjeiről).

Közműsor-szolgáltató rádiók

A vajdasági rádiók zöme közműsor-szolgáltató, azaz olyan műsorszolgáltató, amely saját műsorszolgáltatási szabályzata alapján műsorában többségében közzolgálati műsorszámokat szolgáltat.

Kereskedelmi rádiók

A Pannon RTV ugyan kereskedelmi rádióként van bejegyezve, de műsorszolgáltatási szempontból közműsor – szolgáltatóként működik.

Regionális szinten sugárzó rádiók

A kizárólag vagy túlnyomórészt magyar nyelvű műsort sugárzó, közzolgálati jellegű szerkesztés-politikát folytató, regionális szintű rádiók a következők:

- Pannon Rádió (Szabadka);
- Szabadkai Rádió (Szabadka);
- Régió Rádió (Topolya);
- Mária Rádió (Szabadka, Újvidék).

A Verbászi Rádió (Verbász) és Zombori Rádió (Zombor) ugyan regionális rádió, de túlnyomórészt szerb nyelvű műsort sugároz.

Kistérségi rádiók

Az összkép ezen a területen is nagyon tarka: egyeseknél napi szinten van több órás magyar műsor, másoknál hetente egyszer. Egyes munkatársak állandó munkaviszonyban vannak, mások szinte ingyen, csak azért dolgoznak, hogy megmaradjon az a kevés magyar műsor, ami a privatizálás után maradt. Sajnos ez főleg a szórványra jellemző, ami még súlyosabbá teszi a helyzetet. Példa erre – többek között – a Szécsányi Rádió. A rádióknak saját készítésű magyar műsoruk van, helyi hírek, események, beszélgetések, kívánságműsorok.

A szerkesztőségre vonatkozó információk

A III. kérdéscsoport feldolgozása

Rádió	Belső munkatársak száma	Szerkesztők, rendezők végzettsége	Hányan vállalnák a szakmai továbbképzést Magyarországon	Hányan vállalnák a szakmai továbbképzést Szerbiában	Hány munkatársra lenne szükség
Pannon RTV	24	Felsőfokú, középfokú	10	5	11
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	47	Felsőfokú, középfokú	10		5
Szabadkai Rádió	10	Felsőfokú, középfokú	6	6	25
Régió RTV Topolya	3	Felsőfokú, középfokú	3		6-7
Külai Rádió	8	Felsőfokú, középfokú	1		7-8
Mária Rádió	9	Felsőfokú, középfokú	1	2	8
No Limit Zenta	4	középfokú	3	4	2
Rádió Active Becse	5	Felsőfokú, középfokú	2	2	3
Szenttamási Rádió	7	középfokú	5		4
Verbászi Rádió	40	Felsőfokú, középfokú	Nincs adat	Nincs adat	5
Zombori Rádió	1	Felsőfokú,	Nincs adat	Nincs adat	4
Antalfalva	5	Felsőfokú, középfokú	1	1	2-3
Szécsányi Rádió	3	Felsőfokú, középfokú	2		2
Temerini Rádió	18	Felsőfokú,	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat

Belső munkatársak száma**Értelmezés**

Újságírói főmunkatárs vonatkozásában a válaszolók kifejezetten úgy érzik, több újságíróra lenne szükségük. A vajdasági magyar médiatérben tehát kifejezett újságíróhiány tapasztalható. Műszaki főmunkatárs vonatkozásában a szakma ugyanilyen hiányt érez. Szinte mindegyik szerkesztőség egyöntetűen szükségét látná annak, hogy munkatársai tovább képezzék magukat, különböző területeken: újságírás, műszaki képzettség, marketing.

Tartalmi kérdésekre vonatkozó információk

A IV. kérdéscsoport feldolgozása

Rádió	Kereskedelmiség és közszolgálati aránya a műsorokon belül	Heti híradók, hírmagazinok száma	Milyen hírforrásokat használnak	Magyarországi partnerintézmények
Pannon RTV	15% közszolg., 10% kereskedelmi és zene	15 híradó 50 hírmagazin	MTI, Tanjug, Beta, Infobiro, Vajdaság Ma	Magyar Rádió, Magyar Katolikus Rádió, Katapult DJ
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	90% közszolg. 10% kereskedelmi	32 híradó	Saját, belső csere, rádiók közötti együtt- működés, hírügynök- ségek, hírportálok	Magyar Rádió,
Szabadkai Rádió	85% közszolg. 15% kereskedelmi	15 híradó 5 hírmagazin	Beta, Vajdaság Ma	Magyar Rádió,
Régió RTV Topolya	90% közszolg. 10% kereskedelmi	5 híradó	Nem használnak	nincs
Kulai Rádió	70% közszolg. 30% kereskedelmi	2 híradó 9 hírek	Nem használnak	nincs
Mária Rádió	100% közszolg	naponta	www.katolikus.hu	Mária Rádió Magyarország
No Limit Zenta	25 % közszolg. 75 % kereskedelmi	Kétóránként rövid hírek	Beta, Tanjug,MTI.	nincs
Rádió Active Becse	30% közszolg. 20% kereskedelmi és zene	20 híradó 10 hírmagazin	Vajdaság Ma, Magyar Szó, Vajdaságportál. eu, Origo.hu, Beta	Fortuna Rádió (Paks)
Szenttamási Rádió	99% közszolg. 1% kereskedelmi	12 híradó	Vajdaság Ma, Magyar Szó, tartományi titkársá- gok hírportáljai	nincs
Verbászi Rádió	85% közszolg. 15% kereskedelmi	naponta	Vajdaság Ma	nincs
Zombori Rádió	90% közszolg. 10% kereskedelmi	6 híradó	Vajdaság Ma	nincs
Antalfalva	80% közszolg. 20% kereskedelmi	Napi 5 – 15 perces hírösszefoglaló	Nem használnak	nincs
Temerini Rádió	70% közszolg. 30% kereskedelmi	6 híradó	Nem használnak	nincs

Kereskedelmi és közszolgálati műsorok aránya**Értelmezés**

A hírügynökségi anyagok használata nem igazán jellemző a vajdasági magyar médiára. Az együttműködés más szerkesztőségekkel több helyen is élő gyakorlat, ugyanakkor több szerkesztőség is igényelné az intenzívebb együttműködést magyarországi partnerintézményekkel.

Terjedelem és terjesztés

Az V. kérdéscsoport feldolgozása

Rádió	Műsoraik hány háztartásba jutnak el	Interneten elérhetők a műsoraik
Pannon RTV	100 000	igen
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	Nincs adat	igen
Szabadkai Rádió	Nincs adat	igen
Régió RTV Topolya	Nincs adat	nem
Kulai Rádió	Nincs adat	nem
Mária Rádió	2 000	igen
No Limit Zenta	Nincs adat	igen
Rádió Active Becse	Vajdaságban a 6. leghallgatottabb rádió, helyi szinten a hallgatottsága 86%.	igen
Szenttamási Rádió	Nincs adat	igen
Verbászi Rádió	Nincs adat	nem
Zombori Rádió	Nincs adat	nem
Antalfalva	Nincs adat	igen
Szécsányi Rádió	Nincs adat	nem
Temerini Rádió	28201	nem

Értelmezés

A legtöbb rádióknak nincs arra vonatkozó adata, hogy hány háztartásba jut el műsoruk, hiszen 2007-ben volt az utolsó ilyen jellegű felmérés, amelyet a Magyarságkutató Intézet végzett. Az akkori adatok szerint a vajdasági magyarok körében a helyi jellegű rádiók a népszerűek.

A rádiózás gyakorisága a válaszadók több mind a felénél, azon szokásukat mutatja, hogy naponta bekapcsolják a rádiót és ébredéskor, vagy egyéb tevékenység mellett, mondjuk éppen a konyhában, rendszeresen meghallgatják a napi helyi eseményeket.

A legtöbb médiumnak saját internetes megjelenítése van, amely több vagy kevesebb eltéréssel, késleltetéssel vagy anélkül, de a sugárzott tartalmakat teszi elérhetővé a világhálón is.

A rádió tulajdonosi szerkezete, vagyoni helyzete, finanszírozás

1. Tulajdonosi szerkezet

Rádió	Működési forma	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása a szerkesztőség személyi összetételébe	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása tartalmi kérdésekbe
Pannon RTV	Alap	igen	nincs
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	Közszolgálati médium	nincs	nincs
Szabadkai Rádió	Önkormányzati tulajdonú közvállalat	igen	nincs
Régió RTV Topolya	közvállalat	nincs	nincs
Kúlai Rádió	Jelenleg a magánosítási ügynökség működteti központunkat	igen	nincs
Mária Rádió	egyesület	igen	nincs
No Limit Zenta	Kft., magánvállalkozás	igen	igen
Rádió Active Becse	Kft.	nincs	nincs
Szenttamási Rádió	Kft.	nincs	nincs
Verbászi Rádió	Községi közvállalat	nincs	nincs
Zombori Rádió	Állami intézmény	igen	igen
Antalfalva	Állami intézmény	nincs	nincs
Szécsányi Rádió	Kft.	Nincs adat	Nincs adat
Temerini Rádió	Állami intézmény	nincs	nincs

Tulajdonosi szerkezet

2. Vagyoni helyzet

Rádió	A szerkesztőség rendelkezik-e saját ingatlannal, mekkora hasznos felülettel	Rendelkeznek-e saját technikával	Utolsó jelentősebb befektetés	Használatukban lévő gépkocsik száma
Pannon RTV	670 m ²	igen	3 éve	2 és 1 kombi
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	közös	igen, de közös	folyamatos	közös
Szabadkai Rádió	Bérlemény, 45 m ² szerkesztőségi szoba, 6 m ² stúdió	igen	8 éve	nincs
Régió RTV Topolya	Bérlemény, 250 m ²	igen	2 éve	1
Kúlai Rádió	Bérlemény 120 m ²	igen	15 éve	1
Mária Rádió	Saját ingatlan Újvidéken, Szabadkán bérlet. Összesen 250 m ²	igen	folyamatos	2
No Limit Zenta	Bérlemény, 60 m ²	igen	1 éve	nincs
Rádió Active Becse	Bérlemény, 53 m ²	igen	idén	nincs
Szenttamási Rádió	200 m ²	Igen	2 éve	nincs
Verbászi Rádió	Bérlemény, 100 m ²	igen, de közös	folyamatos	1
Zombori Rádió	közös	igen, de közös	Nincs adat	nincs
Antalfalva	200 m ²	igen	Nincs adat	2
Szécsányi Rádió	nem	nincs	Nincs adat	nincs
Temerini Rádió	Nincs adat	igen	3 éve	1

3. Finanszírozás

Rádió	Saját bevétel	Tulajdonosok hozzájárulása	% Pályázati bevétel	Szerbiai finanszírozók (pályázatok)	Magyarországi finanszírozók (pályázatok)	EU-pályázatok
Pannon RTV	10% reklámokból	0%	90%	Tartományi Tájékoztatási Titkárság, Tartományi Művelődésügyi Titkárság, Tartományi Jogalkotási, Közigazgatási és Nemzeti Közösségi Titkárság, Szerbiai Kultúrminisztérium, szabadkai Önkormányzat, Kanizsa és Topolya község	Szülföld Alap, Corvinus Zrt., Miniszterelnöki Hivatal	Nem, de próbáltunk (IPA, EU Media Found
Újvidéki RTV Magyar Szerkesztőség	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Szabadkai Rádió	Szponzorációból: 1-2%, reklámokból: 18%	évi működési támogatás: 70%, évi fejlesztési támogatás: 10%	1-2%	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat
Régió RTV Topolya	szponzorációból: 10% reklámokból: 90%	évi működési támogatás: 100%	5%	Művelődési Minisztérium (2%), Tartományi Tájékoztatási Titkárság (3%)	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Külai Rádió	Előfizetésekből 10%, reklámokból 60%	nincs	nincs	Nem pályáztak	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Mária Rádió	éves saját bevételek a működési költség 10%-a, ebből 10% hallgatói adományok	nincs	3000 euró	Szekeres László Alapítvány (0,007%)	Szülföld Alap (0,01%)	Nem pályáztak
No Limit Zenta	éves saját bevétele a működési költség 90% reklámokból	nincs	50%	Nincs adat	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Rádió Active Becse	Szponzorációból 20%, reklámokból 80%	évi fejlesztési támogatás 10%	10%	Tartományi titkárságok, Kulturális minisztérium. Az összkidadások talán 10% fedezik	Szülföld Alap 5%	Nem pályáztak

Rádió	Saját bevétel	Tulajdonosok hozzájárulása	% Pályázati bevétel	Szerbiai finanszírozók (pályázatok)	Magyarországi finanszírozók (pályázatok)	EU-pályázatok
Szenttamási Rádió	éves saját bevételek a működési költség 100%	nincs	nincs	Tartományi titkárságok	Szülföld Alap	Nem pályáztak
Verbászi Rádió	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Tartományi titkárságok	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Zombori Rádió	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Antalfalva	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Szerbiai művelődési minisztérium, tartományi tájékoztatói titkárság	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Szécsányi Rádió	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat	Tartományi titkárságok	Nem pályáztak	Nem pályáztak
Temerini Rádió	éves saját bevétele a működési költség 30% reklámokból	évi működési támogatás: 70%	4000 euró	Nincs adat	Nincs adat	Nincs adat

Saját bevétel aránya

Értelmezés

Rendkívül vegyes tulajdonosi szerkezet. Alapítóként, azaz tulajdonosként jelenik meg a rendszerben az állam, a tartomány, a Magyar Nemzeti Tanács, a helyi önkormányzatok, a civil szervezetek, művelődési egyesületek, cégek és magánszemélyek, és ezek kombinációja.

Rendkívül alacsony önfenntartási képesség. Hálátlan dolog lenne akárcsak megjósolni is, hogy az állam, a tartomány, a helyi önkormányzatok és a különböző alapítványok támogatása nélkül a médiatér hány szereplője tudna talpon maradni, de a rendszer egészét szemlélve biztos, hogy a külső támogatások mértéke meghaladja az 50%-ot, a saját bevételek aránya pedig ez alatt marad.

A rádió jövőre vonatkozó elképzelései, tervei

A VII. kérdéscsoport feldolgozása

A jelenlegi intézményrendszer létbizonytalanságban él. A vajdasági magyar média nem látja biztosítottak saját jövőjét, működését, fenntarthatóságát. A vajdasági magyar regionális és helyi média ugyanakkor nem tud versenyre kelni az országos, de még a helyi szerb nyelvű médiával sem a reklámpiac felosztásáért vívott harcban, mert nemcsak a szerb érdekeltségű, de még a magyar vállalkozók sem hajlandók magyar nyelvű médiumban hirdetni, mivel azok csak a magyar közönséget szólítják meg.

A magyar vezetésű önkormányzatok számának csökkenésével a támogatási lehetőségek is csökkennek. Mindezek miatt mind nehezebb egy tisztán magyar intézmény részére pénzt szerezni, ezért a rádiók – és az összvajdasági magyar média – számára mindenképpen az anyaországi normatív

támogatási rendszere jelentené a stabilitást, a biztos jövőt. Az anyaország részéről ez pedig egy olyan befektetés lenne, amelynek eredményét a vajdasági magyarság jelentős része érezné tájékozási lehetőségeinek bővüléseként, aminek a nemzetmegtartó szerepe igen nagy.

A nyomtatott sajtó, az online felületek és a tudósítók médiatérképe Vajdaságban

A kérdőíves lekérdezés és tanácskozás utolsó csoportját az egyetlen vajdasági magyar nyelvű napilap, valamint a hozzá kapcsolódó gyermek és ifjúsági kiadványok, a két hetilap, az online felületek, amelyek magyar nyelvű tartalmakkal is rendelkeznek, valamint a vajdasági magyar televíziós és rádiós tudósítók képezték. A csoport azért lett ilyen vegyes, mert külön-külön nagyon kis létszámú tanácskozást kellett volna szervezni, ezért inkább összevontuk a területeket.

Nyomtatott sajtó

A csoporton belül további kategóriákat állapíthatunk meg:

- a.) napilap;
- b.) hetilapok;
- c.) kistérségi kiadványok.

Napilap

A vajdasági magyar igényeket kiszolgáló egyetlen napilap a *Magyar Szó*. A kiadóház gondozásában a napilap mellett több kiadvány és melléklet is megjelenik.

Hetilapok

Vajdasági terjesztésű (azaz az egész tartomány területén megvásárolható) magyar hetilap kettő van, a *Hét Nap* és a *Családi Kör*. A *Hét Nap* felett a Magyar Nemzeti Tanács alapítói jogokat gyakorol. A *Családi Kör* magánkiadásban megjelenő, húsz éves múlttal rendelkező hetilap.

Kistérségi kiadványok

Ezen a kategórián belül még további csoportosítások is lehetségesek lennének, a megjelenés dinamikájától (heti-, havilapok, időszakos kiadványok), a tulajdonosi szerkezettől (magánkiadás, civil szervezet, vagy helyi önkormányzat által kiadott lap), vagy a nyelvtől (egynyelvű, kétnyelvű) függően, de valamennyiük közös nevezője, hogy egy-egy kisebb térség (faluk, városok, települések) olvasóközönségét célozzák meg tartalmukkal, ezért nem kérdőíveztük le. A Magyar Nemzeti Tanács terveiben szerepel egy tanácskozás, amikor ezekről a kiadványokról tájékozódunk.

A kérdőívek a napilapok és hetilapoknál azonosak voltak, VII. kérdéscsoportra bontva:

- I.) a kérdőívet kitöltő személyre vonatkozó adatok;
- II.) a kutatás tárgyára vonatkozó általános információk;
- III.) a napilap, hetilap szerkesztőségére vonatkozó információk;
- IV.) tartalmi kérdésekre vonatkozó információk;
- V.) terjedelem és terjesztés;
- VI.) a napilap, hetilap tulajdonosi szerkezete, vagyoni helyzete, finanszírozás;
- VII.) a napilap, folyóirat jövőre vonatkozó elképzelései, tervei.

A leíró válaszok, az „Általános adatok” címszó alatt találhatóak, míg a számszerű adatok táblázatban. Mindhárom sajtóorgánumnál értékelhető válaszokat adtak.

Mivel a kutatás elsődleges célja a tájékoztatás szempontjából releváns médiumok feltérképezése, így a folyóiratokat nem vontuk be, de álljon itt a Vajdaságban magyar nyelven megjelenő folyóiratok listája:

- *Bácsország*: vajdasági honismereti szemle, megjelenik negyedévenként; alapító: Grafoprodukt Kft., kiadó: Bácsország Vajdasági Honismereti Társaság;
- *Aracs*: a délvidéki magyarság közéleti folyóirata; fő- és felelős szerkesztő: Mák Ferenc;
- *Új Kép*: pedagógusok és szülők folyóirata; kiadó: Vajdasági Magyar Módszertani Központ; felelős szerkesztő: Soós Edit;
- *Üzenet*: irodalmi, művészeti, társadalomtudományi, kritikai folyóirat, Szabadka;
- *Létünk*: **társadalmi, tudományos, kulturális folyóirat**; fő- és felelős szerkesztő: Bence Erika;
- *Híd*: **irodalmi, művészeti és társadalomtudományi folyóirat**;
- *Hungarológiai Közlemények*: az Újvidéki Egyetem Bölcsészettudományi Kara Magyar Tanészékének negyedéves folyóirata;
- *Orbis*: irodalmi, művészeti és művelődési folyóirat; megjelenik évente négyszer, kiadja a Kanizsai Kör Művészeti Műhely, Kanizsa;
- *Symposion*: irodalom, művészet, tudomány, kritika; megjelenik háromhavonta; főszerkesztő: Sirbik Attila;
- *Sikoly*: irodalmi és művészeti folyóirat, megjelenik évente négyszer; **kiadó**: Sziveri János Művészeti Színpad, Muzslya; **főszerkesztő**: Sándor Zoltán;
- *DNS*: negyedévi kulturális folyóirat; főszerkesztő: Samu János Vilmos;
- *Stúdium*: kiadja a Vajdasági Magyar Felsőoktatási Kollégium, szemeszterenként megjelenő ingyenes magazinja;
- *Jó Gazda*: mezőgazdasági és környezetvédelmi folyóirat, Temerin; felelős személy(ek): Dujmovics György tulajdonos, Varga D. Judit főszerkesztő

A nyomtatott sajtó médiatérképe

Magyar Szó napilap

Általános adatok

A *Magyar Szó* a vajdasági magyarság egyetlen napilapja és egyik legfontosabb azonosságtudat-megőrző intézménye. Hétköznapi számai 20–24 oldalon jelennek meg, a szombat–vasárnapi összevont kiadás pedig 44–52 oldalon. Színes, tematikus mellékletei vannak, különkiadványokkal, valamint alkalmi könyvkiadással is foglalkozik. 2004. óta alapítója és tulajdonosa a szabadkai székhelyű Magyar Nemzeti Tanács.

A *Magyar Szó* lapszerkezetét a fontosabb állandó napi rovatok, vagyis a Belföld, a Külföld, a Kitekintő, a Közélpép, a Gazdaság, a Művelődés, a Sport és a Közös írszatalunk alkotják. Hetenete több alkalommal jelennek meg a regionális oldalak Újvidék, Szabadka, Topolya-Kishegyes és a Tiszavidék régiók híreivel. *Heti rovatként* igen népszerűek a különböző szakmai és korcsoportoknak

szóló rovatok, vagyis a Kerekeken, a Pályázati figyelő. A Horgászat-Vadászat, Nyugdíjasok oldala, Komputer, Biznisz, Napsugár és a Grimasz.

A Magyar Szó heti mellékletei a következők: *Sportvilág, Üveggolyó, Magvető, Képes Ifjúság, Tarka Világ, Hétvége és Hirdető*.

A Magyar Szó *lapi- és könyvkiadói tevékenységgel* is foglalkozik. Lapkiadói tevékenységéhez a *Jó Pajtás*, az általános iskolásoknak szóló hetilap, és a *Mézeskalács*, az óvodásoknak szóló havonta megjelenő folyóirat tartozik.

A lapnak külföldi tudósítói vannak Magyarországon, Horvátországban, Romániában, Szlovéniában, Szlovákiában, Ukrajnában és az Amerikai Egyesült Államokban is. Megjelenések száma évente: 300–310 (*ünnepnapok számától függően*)

Hét Nap hetilap

Általános adatok

1946. április 5-én újvidéken hozták létre *7Nap* néven, 1953-ban szabadkára került. Átlagpéldányszáma elérte az 53 ezer példányt, sőt 1985 márciusában néhány hétig 60 ezer példányban jelent meg, és lett az egész Kárpát-medence egyik legolvasottabb hetilapja. Ezt elégette meg a milosevići hatalom és tönkretette a lapot. A szerkesztőség alkalmazottjainak jelentős része munka nélkül maradt, és mivel nem volt más lehetőség, előbb az *Új Hét Nap*, majd (miután azt elorozták) *Szabad Hét Nap* néven jelentette meg az újságot. A 2000. októberi 5-i eseményeknek köszönhetően 2001-ben újra *Hét Nap* néven jelenik meg. Jelentősebb múltbéli főszerkesztők: dr. Hock Rezső, Kolozsi Tibor, Brenner János, Mészáros Zakariás, Biacsi Antal. Munkatársak: Majtényi Mihály, Gál László, Sulhóf József, Thurzó Lajos, Csépe Imre, Herceg János, Dévavári D. Zoltán, Szőke Katalin, Elmer Anna, Burkus Valéria, Csorba István, Kaupert Pál, Szalma László. 2004-ben a hetilap alapítója a Magyar Nemzeti Tanács lett, kiadja a Hét Nap Lapkiadó Kft.

Legfontosabb rovatai: Szabadkai Napló (hetente 6 oldal, Szabadka közéletével, eseményeivel foglalkozik), Bánáti Újság (hetente 4 oldal, bánáti eseményekkel foglalkozik), Fialalok-fialaloknak (hetente 2 oldal, tizenéveseknek szóló rovat), Jó Pajtás (hetente 2 oldal, óvodásoknak, alsósoknak szóló rovat), Otthon és család (hetente 5 oldal, szórakoztató magazin), Rtv melléklet (hetente, 17 oldal, rádió és tv csatornák műsorai). Heti rendszerességgel megjelenő tematikus rovataik: Vezércikk, Bel- és külpolitikai összefoglaló, Heti körkérdésünk, Heti interjú, Riportok, Művelődési körkép. A kiadvány 76 oldalon jelenik meg.

Családi Kör hetilap

Általános adatok

Miután a *Milosević*-korszak beköszöntével megszűntettek egy valamikori szakszervezeti magyar lapot, a *Dolgozókat*, az akkori szerkesztőségéből néhányan, külsős munkatársak támogatásával, megalakították a *Családi Kör* című független magyar hetilapot. Rövid idő alatt a legnagyobb példányszámú lappá nőtte ki magát, ma is az egyetlen független hetilap Vajdaságban. Purger Tibor mindössze pár hónapig állt a lap élén, több mint 19 éve a lapot Habram Mária vezeti. Egykori és mai munkatársak: Dr. Bori Imre, Ács Károly, Németh István, Németh Ferenc, Fehér István, Végel László, Friedrich Anna, Fehér Mayer Mária, Bálint István, Bunyik Zoltán, Beretka Ferenc, Molnár Csikós László,

és a szerkesztőség mai tagjai: Fazekas András, Habram Mária, Habram Károly, Celler Tibor, Fehér Tamás, Habram Judit, Bagi Braskó Márta, B. Csábi Éva.

Legfontosabb rovatai: Eseménynaptár, Hírmozaik, Külpolitikai kommentár, riportok, Gyerekszoba (a pedagógus jegyzete/kommentárja), Családi Klub (a pszichológus rovata), Rendelő (a szerkesztőség orvos-szerkesztőjének rovata), Hintaszék (nyugdíjasok rovata), ezenkívül: Kert, Horgász, rejtvény, zene, sakk, tévéműsor, piaci jelentés. A kiadvány 68 oldalon jelenik meg

A nyomtatott sajtó számszerű adatai

A napilap, hetilap szerkesztőségére vonatkozó információk

Lap címe	Belső munkatársak száma	Külső munkatársak száma	Kereskedelmi- és közszolgálati aránya	Terjesztés módja	Előfizetők száma	Rendszeres vásárlók száma	Interneten elérhető
Magyar Szó	84	50	25% kereskedelmi 75% közszolgálati	magán tulajdonban lévő terjesztő hálózat: Press Internacional, Stampa, Futura	1346	7000	igen
Hét Nap	21	40	30% kereskedelmi 70% közszolgálati	Kolportere révén, magán tulajdonban lévő terjesztő hálózat: Press Internacional, Stampa Sistem,	bizalmas adat	bizalmas adat	igen
Családi Kör	19	15–20	30% kereskedelmi 70% közszolgálati	Saját terjesztő hálózat: Családi Kör	2200–2500	12000–15000	igen

A napilap, hetilap tulajdonosi szerkezete

Lapok	Működési forma	Tulajdonosi testület	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása a tartalmi kérdésekbe
Magyar Szó	kft.	MNT	nincs
Hét Nap	kft.	MNT	igen
Családi Kör	kft.	tulajdonosok	igen

A napilap, hetilap vagyoni helyzete

Lapok	Saját ingatlan, hasznos terület	Saját nyomdatechnika	Jelentősebb befektetés
Magyar Szó	Saját és bérlemény, 682 m ²	igen	2010
Hét Nap	bérlemény	nem	2007
Családi Kör	80 m ² saját, 70 m ² bérlemény	igen	2005

A napilap, hetilap finanszírozása

Lapok	A működéshez szükséges költségek forrásai	Nyereséges-e a lap	A legjelentősebb szerbiai finanszírozók	A legjelentősebb magyarországi finanszírozók
Magyar Szó	lapeladásból eredő bevétel (előfizetések nélkül): 34% többi kiadvány: 2% előfizetés: 5% támogatás, donáció: 49% hirdetések: 10%	2009-ben nem volt az, 2010-ben viszont minimális nyereség várható	Tartományi Tájékoztatási Titkárság, az általuk nyújtott támogatás a szerkesztőség kiadásainak 44 százalékát fedezi	Szülőföld Alap, Corvinus Zrt., az általuk nyújtott támogatás az összkidadások 5% jelent.
Hét Nap	éves saját bevételek a működési költség 35% előfizetés: titkos adat támogatás, donáció: 3–5% hirdetések: titkos adat	nem	Vajdaság Autonóm Tartomány 65%	Szülőföld Alap, Corvinus Zrt., 3–5%
Családi Kör	éves saját bevételek a működési költség 99% előfizetés: támogatás, donáció: 2–3% hirdetések: 5–10%	nem	Nem kaptak támogatást	Szülőföld Alap, Corvinus Zrt.

Értelmezés

A *Magyar Szó* szerkesztőségi létszáma megfelelő, de itt is igény mutatkozott szakmai továbbképzésre. Terjesztés szempontjából hatékonyabb szervezés szükséges, gyakoriak a terepi panaszok az újságvásárlók részéről. Honlap szempontjából szükséges lenne a nyomtatott változat és a honlap jelenleginél nagyobb mértékű elkülönülése, különböző technikákkal és megoldásokkal: napi friss hírekkel, saját

információkkal, csak figyelemfelkeltő beharangozók közlésével, bizonyos tartalmak, elsősorban a mellékletek késleltetett feltöltésével. Ugyanakkor a honlap látogatottsága folyamatosan nő.

A *Hét Nap* hetilapot döntő többségében nagyterjesztők (Press International, Stampa Komerc) közvetítésével juttatják el az olvasóknak, saját lapkihordó szolgálat csak a kisebb településeken működik, városokban nem. A postai előfizetés elenyésző mértékű, kb. 5–10%-os. Terjesztési szempontból kifejezetten gyenge pontnak tartják Óbecsét, Péterrévét és Topolyát, valamint egész Bánát területét. Az újság és a kiadóház működését érintő gondok közül a terjesztési problémák mellett a tartományi támogatás jelenlegi szintjét azonosítja be mint legfontosabbat, amely „csak a túlélésre elég”. A *Hét Nap*nak van saját honlapja, az ezzel kapcsolatos elképzelés az, hogy az elsősorban figyelemfelkeltésre szolgáljon, és a nyomtatott változat megjelenését megelőző napon, azaz kedden kerüljenek fel rá olyan anyagok, amelyek a hetilap megvásárlására ösztönzik az olvasót, anélkül, hogy a teljes cikket, vagy információt közölnék. A honlap hírportálszerű működését nem tervezik, kapacitásuk sincs rá.

A Családi Kör hetilap magánvállalkozás, a tulajdonosok a szerkesztőség újságírói vagy nyugdíjas újságírók, akik örülnek, hogy megélhetnek a keresetükből. A *Családi Kör* a lap 20 éves fennállása alatt csak két alkalommal, 2009-ben kapott támogatást a Szülőföld Alaptól. Az idén mindkét alkalommal meghirdetett pályázaton támogatás nélkül maradtak. A Corvinus Zrt. az 5 évvel ezelőtt bankkölcsönrel megvásárolt digitális nyomtatógép banki kamatját téríti meg az utóbbi 3 évben. A lap mellett különkiadványokat, könyveket készítenek, a digitális nyomdával próbálnak pénzt keresni, reklámot szerezni, saját lapkihordó hálózatot szervezni.

Összegzés

Az egyetlen vajdasági magyar napilap új mellékletek kiadásában és a reklámbevételek növelésében lát forráslehetőséget, de az eladott példányszám óhatatlan csökkenése miatt, amelynek demográfiai és egyéb okai is vannak, nagy szükség mutatkozik a jelenleginél nagyobb és kiegyensúlyozottabb anyaországi segítségre, hogy megtarthassák mind a személyi állományukat, mind a lapot jelenlegi terjedelmében és sokrétű tartalmi kínálatával. Szükségesnek tartják a budapesti tudósító fenntartása mellett a belgrádi tudósítói munkahely létrehozását, továbbá egy brüsszeli tudósító beszerzését is. A helyi események fedésének érdekében egész Vajdaságra kiterjedő tudósítóhálózat megszervezését tartják szükségesnek. Újságírói szemléletváltozást szeretnének megvalósítani az egész szerkesztőség szintjén, hogy a megjelenő tartalmak a sajtótájékoztatató-központúság helyett a témaközpontúság irányába mozduljanak el.

A hetilapoknál elmondható, hogy mindkettő veszteséges, fejlesztésre nem látnak lehetőséget. A pályázatokkal kapcsolatban mindkét hetilap megfogalmazta, hogy elégedetlen az eddigi támogatásokkal – úgy a hazai, mint az anyaországi – és segítségre lenne szükség az uniós pénzek elnyerésénél, továbbá mindkét lap kiszámítható támogatási rendszert szeretne. Itt látom egyrészt az MNT lehetőségét a segítségre – pályázatok elkészítése ill. az anyaország felé a lobbizást a lapok fenntartásáért.

Online felületek

Egy előző felmérésből (2007) kitűnik, hogy a vajdasági magyarság elsősorban a regionális magyar nyelvű televíziókból, az anyaországi televíziókból, a regionális és helyi rádiókból, ritkábban a napi, illetve a heti sajtóból, és még ritkábban az internetről tájékozódik.

Az általánosan elterjedt gyakorlat az, hogy a legtöbb médiumnak saját internetes megjelenítése van, amely több vagy kevesebb eltéréssel, késleltetéssel vagy anélkül, de a nyomtatott, illetve sugárzott tartalmakat teszi elérhetővé a világhálón is. Ezek az adatok az előző fejezetekben megtalálhatók.

Majdnem minden községnek van egy- vagy kétnyelvű internetes megjelenése, de ezeket az oldalakat csak ritkán frissítik, inkább háttérinformációként szolgálnak, mint a napi tájékozódásra.

Önálló szerkesztéspolitikával rendelkező, csak az interneten elérhető, hírportálszerűen működő médiumok: Vajdaság Ma – www.vajma.info, Vajdaság Portál – www.vajdasag.eu, Eugen – www.eugenline.com. Ezek közül két kérdőívet kaptunk vissza: a Vajdaság Máét és a Vajdasági Portálét, de közben kiderült, hogy az Eugen anyagi okokra hivatkozva szünetelteti a szolgáltatást.

A Vajdaság Ma

A Vajdaság Ma az első magyar internetes újság Vajdaságban. 2003-ban alapította Sebestyén Imre, a jelenlegi főszerkesztő és felelős kiadó. Teljesen magánkezdeményezésből és magáneszközből jött létre, utóbb a kiadója/működtetője szerény támogatásának és alapítványi támogatásoknak köszönhetően működik. A Vajdaság Ma eddig elnyerte az Illyés Közalapítvány, a szerbiai Nyílt Társadalom Alap (Soros), a szegedi Esély a Stabilitásra Alapítvány, a Szerbiai Művelődési Minisztérium, a Vajdasági Tájékoztatói Titkárság és a Szülőföld Alap támogatását is. 2010. június 22-től anyagi okokból felfüggesztette működését, de augusztus 2-án újraindult.

Az országos érdekű médium 2003. óta a délvidéki magyar sajtótér ismert szereplőjévé vált, dagítja és kiegészíti a vajdasági magyarság tájékoztatását. A klasszikusan, napilapos formában szerkesztett internetes újság alapfeladatán – a tájékoztatáson – túl a Vajdaságban élő magyar népcsoport szellemi erejének gyarapítására jött létre. Az évek során a leggyakrabban idézett vajdasági magyar tájékoztatói eszközzé nőtte ki magát. Anyagait nagy számban veszik át a főleg magyar nyelven tájékoztató hírközlő eszközök Magyarországon, a Kárpát-medencében, de távoli országokban is. A szerb médiumok is gyakran közlik híreit.

Meghirdetett szerkesztéspolitikájának alapja a pontosság, hitelesség, megbízhatóság, gyorsaság, mértéktartás. Feladatának tekinti a nemzeti azonosságtudat erősítését, a magyar kisebbség értékeinek és érdekeinek védelmét, nemkülönben a tolerancia erősítését, hozzá kíván járulni e nemzeti közösség megmaradásához. Létrehozásának már az induláskor meghatározott célja volt, hogy a maga eszközeivel elősegítse a délvidéki magyarság minél szorosabb kapcsolattartását az anyaországgal és a Kárpát-medence többi magyar közösségével. Fontos feladatának tekinti a Vajdaságból kivándoroltak kapcsolattartását a szülőfölddel.

A Vajdaság Ma a délvidéki magyarok tájékoztatását szolgálja, ám olvasótábora nem csak ebből a nemzeti közösségből kerül ki. A látogatottság adatai szerint az olvasók egyharmad része magyarországi, ennek többségét feltehetőleg az anyaországba kivándorolt vajdasági magyarok képezik, de a portál hírszolgáltatását nagymértékben felhasználják a magyarországi média képviselői is. Nem kis mértékben látogatják a Kárpát-medencei magyar nemzeti közösségek tagjai is, nemkülönben a Nyugat-Európában vagy a tengerentúlon élő, feltehetőleg ugyancsak vajdasági származású magyarok.

A portál politikai hírvonatai a Vajdaság, a Szerbia, a Magyarország, a Kárpát-medence és a Világ. A kül- és belpolitikai rovat mellett – mint a napilapoknál általában – van külön gazdasági rovat, továbbá a Kultúra és Sport. A Tükör című rovat a jórészt szerzői véleményeknek ad helyet. További állandóan frissülő rovatok: Magazin, Tudomány, Közlemények. Húsz folyamatosan vagy ritkábban frissülő oldala van.

Több neves vajdasági újságíró, közéleti személyiség szerkeszt vagy szerkesztett itt hetente frissülő rovatot. Ezek a Megkérdeztük (korábban: Heti Interjú), a Portéka, a Tülevél, a Kertelés nélkül (korábban Nyíltan), a Levelek a Rózsa utcából, vagy a korábban megjelenő Napfoltok, Heti Háttér, Hozott Anyag, Vasárnapi Jegyzet heti rovatok. A portál – amikor anyagi lehetőségei megengedték – hírválogatást közölt szerb és angol nyelven is.

Vajdaság Portál

Vajdaság Portál néven 2004-ben jelent meg a világhálón. Kezdetben a jugoszláviai magyar weboldalak link-gyűjteménye volt, majd vajdasági programajánlóval, pályázatfigyelővel, oktatásügyi információkkal és hírekkel bővült. Közben a világháló is fejlődött, így többször tárhely-szolgáltatót és internet-címet kellett változtatniuk, amíg elértek a jelenlegihez. A Vajdaság Portál jelenleg nem rendelkezik állandó, fizetett munkatársakkal, újságírókkal, tudósítókkal. Magánvállalkozásként működik.

Legfontosabb rovatai: Az olvasó írja, Divat, Egészség, Értesítés, Felhívás, Film, Gasztronómia, Gazdaság, Határon túl élő magyarság, Interjú, Irodalom, Kaméleon, Könyv, Közlemény, Kultúra, Média.

A kérdőívhez nem volt mellékelve adatvédelmi nyilatkozat, így nem volt biztosítva a kitöltött adatok védelme. Ezért hagyták ki a gazdasági részre vonatkozó válaszokat. A további fejlesztésre, pályázatokra vonatkozó kérdésekre is ilyen megfontolásból nem adtak választ.

Tudósítók

A vajdasági magyar tudósítóhálózat első csapata 1994-ben kezdte meg működését Szabadkán Délvidéki Videokronika Filmgyártó Társaság névvel. Megalakulásától kezdve tudósította a Magyar Televízió határon túli műsorait, illetve a Duna Televíziót. Az elmúlt közel húsz évben több száz hírt, tudósítást készítettek.

Az alakuláskor tagok voltak: Gubás Ágota újságíró, Dudás Károly újságíró, Német János újságíró, S. Gordán Klára újságíró, Kiss Aurél és Bacic Nikola operatőrök. Később csatlakozott a csapathoz Kabók Erika újságíró.

A csapat induláskor az alapító, Siflis Zoltán tulajdonát képező kamerával és vágórendszerrel készítette tudósításait, de a szerbiai hatalom megtorlárként, amiért a csapat tájékoztatta a magyarországi médiumokat a vajdasági, illetve a szerbiai eseményekről, elkobozta a felszerelést. Ekkor a Magyar Televízió jóvoltából sikerült újabb analóg vágórendszert és SVHS kamerát venni.

2000-ben a Magyar Televízió és a Duna Televízió kezdeményezésére, a Magyar Kormány anyagi támogatásával kialakultak a határon túli tudósítóhálózatok, amelyek technikai felszerelést kaptak további munkájukhoz. A vajdasági tudósítóközpont Szabadkán, Siflis Zoltán házában alakult meg.

Ebben az időszakban napi szinten tudósították a csoport tagjai a magyarországi közmédiumokat, de ez az időszak azért is volt fontos, mert a vajdasági magyarság az anyaországi médiumokból értesülhetett a vajdasági, szerbiai eseményekről, hiszen az akkori hivatalos szerb állami médiumok csak a háborús uszítással voltak elfoglalva.

Már ekkor nemcsak híradós anyagokat készítettek, hanem hosszabb-rövidebb tudósításokat, interjúkat, riportokat, egész estés dokumentumfilmeket. Mindkét magyarországi médium időben és tisztességes percdíjjal jutalmazta munkájukat.

Miután mind több megrendelés érkezett az anyaországból, sorban alakultak újabb tudósítópon-
tok. Így kezdett el dolgozni Újvidéken Csikós Zsuzsanna, Hübsch Éva, majd néhány évvel később
Muci Attila, Magyarkanizsán Fejős Csilla és Iván Attila, Szabadkán Juhász Zoltán, Kishegyesen
Rácz Etelka, Adán és Zentán Ürményi Frigyes.

A csatolt kérdőívekből kitűnik, hogy többen (Siflis Zoltán, Fejős Csilla, Juhász Zoltán) már
néhány éve nem küldenek anyagokat a magyarországi közmédiák számára, mivel egyrészt meg-
szűntek a befogadó műsorok, másrészt nem, vagy alig fizetnek a megrendelt anyagokért.

Csikós Zsuzsanna és Kabók Erika továbbra is készítik híradós anyagaikat, főként a Duna
Televízió részére, de más jellegű műsorokra ott sincs igény, ezért nem is alakítottak céget.

Hübsch Éva újvidéki cége mindkét közszolgálati televíziót és időnként a kereskedelmieket is, sőt
más külföldi tévétársaságot is ellát anyagaival, ezért céget alapított, így rajta keresztül dolgozik több
magyar szerkesztő, operatőr is, de ők sem elégedettek az anyaországi megrendelésekkel.

Muci Attila és Muci Szántó Márta Újvidéken szintén céget alapítottak, ma is tudósítják az
MTV-t, a Duna TV-t, az MTI-t, az Echo TV-t, de válaszaikból kitűnik, hogy csökkent a megren-
delések száma, gond van a kifizetésekkel, nem növelték a percdíjakat.

A tudósítók többsége próbálkozott önálló produkciók, filmek elkészítésével – több-kevesebb
sikerrel – így pályáztak az Illyés Alapítványnál, majd a Szülőföld Alapnál, a Szekeres László Alapít-
ványnál is. Az elkészült dokumentumfilmeket leadta a Magyar Televízió.

Összességében elmondható, hogy a 2000. év volt a vajdasági tudósítócsoporthoz fénykora, azóta
viszont csökken a megrendelések száma, rosszabb az együttműködés az anyaországi médiumokkal.
Kivétel képez a Kossuth Rádió vajdasági tudósítója, Ternovác István, akinek az elmúlt időszakban
mind több anyaga kerül adásba, nőtt a megrendelések száma.

Összegzés

Tartalomszolgáltatás (oldal, műsorperc, hírgyártás, műsorgyártás) vonatkozásában megállapítható,
hogy a vajdasági magyar médiumok jelen körülmények között nem gondolkodnak jelentős bővítés-
ben.

Szakmai továbbképzés terén igen nagy az igény, elsősorban Magyarországon és állami támoga-
tásból. Elengedhetetlen egy ösztöndíjalap létrehozása fiatal újságírók számára.

A sugárzási terület és lefedettség esetében az tapasztalható, hogy erősíteni kell a bánsági ma-
gyarság médiafelületeit, létre kellene hozni egy bánsági hírközpontot.

Szükség lenne Vajdasági Magyar Tudósítói Hálózat kiépítésére, központi és kiemelt intézmény-
ként a Pannon RTV működhetne, hasonlóképpen, ahogy Magyarországon a Magyar Televízió és
a regionális stúdiók kapcsolata. Ez lehetne a Vajdasági Magyar Tudósítói Hálózat alapja, ide csat-
lakozna be a többi stúdió, szerkesztőség, tudósítók. Egy ilyen hálózat lehetőséget biztosítana a ma-
gyar nyelvű médiászakemberek együttműködésére is. Többen is igényelnék az egymás közti hír- és
műsorcsere, eseti és egyéni példák vannak is erre, szervezett és koordinált módon azonban ez nem
történik a vajdasági magyar médiaszereplők között. Ezáltal megvalósulhatna az itt élők elvárása a
minőségi, időszerű és objektív tájékozódásra.

A jelenlegi intézményrendszer létbizonytalanságban él. A vajdasági magyar média nem látja
biztosítottak saját jövőjét, működését, fenntarthatóságát. A vajdasági magyar regionális és helyi
média ugyanakkor nem tud versenyre kelni az országos, de még a helyi szerb nyelvű médiával sem
a reklámpiac felosztásáért vívott harcban, mert nemcsak a szerb érdekeltségű, de még a magyar vál-

lalkozók sem hajlandók magyar nyelvű médiumban hirdetni, mivel azok csak a magyar közönséget
szólítják meg.

A magyar vezetésű önkormányzatok számának csökkenésével a támogatási lehetőségek is csök-
kennek. Mindezek miatt mind nehezebb egy tisztán magyar intézmény részére pénzt szerezni, ezért
az összvajdasági magyar média számára mindenképpen az anyaországi normatív támogatási rend-
szere jelentené a stabilitást, a biztos jövőt. Az anyaország részéről ez pedig egy olyan befektetés lenne,
amelynek eredményét a vajdasági magyarság jelentős része érezné tájékoztatói lehetőségeinek bővü-
léseként, aminek a nemzetmegtartó szerepe igen nagy. A magyar tájékoztatói hálózat a térségben
azt igényli, hogy a médiaházak vezetői és újságírói zökkenőmentes kommunikációjával és fejlett
médiatechnológia alkalmazásával érhék el a régió gyors és hiteles tájékoztatását, amivel közelebb
kerülhetnek Európához is.

A felvidéki magyar média

Bevezető

Szlovákiában a 2001-es népszámlálás során 520528 személy vallotta magát magyarnak, ami Szlovákia lakosságának a 9,7%-át jelenti. Ezzel a szlovákiai magyarság a második legnagyobb magyar közösség a Kárpát-medencében. A magát magyarnak vallók döntő többsége (több mint 90%-a) Dél-Szlovákiának a Magyarországgal határos déli sávjában, mintegy 8400 négyzetkilométernyi összefüggő területen él. Ma három nagyobb magyar településtömről beszélhetünk. A legnagyobb magyar tömböt a Délnyugat-Szlovákiában Pozsonytól az Ipoly-mentéig élő magyarság alkotja. Ide tartozik a leghomogénebb magyar területnek számító Csallóköz, a Mátyusföld, a Vág és Garam közti területek és az Ipolymente magyarsága. A második nagy magyar településterületet a nógrádi, gömöri és kassai-medencei magyarság adja, a harmadik nagy tömb pedig a Bodroghöz és Ung-vidék magyarsága. A tömbmagyarságon kívül jelentősebb nyelvszigeteket alkot a Nyitra környéki magyarság.

A szlovákiai magyar nemzeti közösség naprakész tájékozottsága szempontjából rendkívüli fontosságú az anyanyelven való információszerezés lehetősége a közélet különböző területein.

Napjainkban mind a szlovákiai magyarság audiovizuális médiarendszerén belül, mind a nyomtatott sajtó területén valamennyi hagyományos és korszerű médiumfajta megtalálható. Így a hagyományos tömegkommunikációs rendszeren keresztül terjedő médiumokon kívül (földi, műholdas sugárzású, kábelhálózatot TV, rádió) megjelentek az interneten sugárzó interaktív televíziók, rádiók, de működnek internetes hírportálok is.

A nemzeti kisebbségekhez és etnikai csoportokhoz tartozó személyek anyanyelven való információszerezéshez és tájékoztatáshoz való jogát a Szlovák Köztársaság Alkotmányának 34.§-a szavatolja.

A rendszerváltást követően Szlovákiában minőségi és mennyiségi robbanás történt a szlovákiai magyar nyomtatott periodikumok kiadásának terén. 1989. óta fokozatosan jelentek meg az új nemzetiségi időszaki sajtótermékek. A 86/1990-es számú módosított sajtótörvény liberalizálta a periodikumok bejegyzését, ezzel pozitívan hatott a tömegkommunikációs eszközök fejlődésére, főképpen regionális szinten.

A magyar nyelvű írott média tulajdonviszonyai is gyökeresen átalakultak. A párt és az állami szervek helyett a privatizált társaságok, magánvállalkozók, több térségben a helyi önkormányzatok vállalták magukra a lapkiadást.

A Mediális Kommunikáció Nemzeti Központ Újságírói Tanulmányi Intézetének a szlovákiai nemzetiségi sajtó 1989–1996 közötti időszakáról végzett kutatásából kiderül, hogy a magyar periodikumok száma ebben az időszakban a duplájára emelkedett.³ Míg 1989-ben 19 magyar nyelvű időszaki kiadványt adtak ki, 1992-ben 39-et, addig 1996-ra a számuk 48-ra nőtt. A magyar nyelvű sajtó további fejlődését ékesen bizonyítja az a tény, hogy a rendszerváltástól eltelt több mint 20 évben a kiadványok száma összességében 19-ről 114-re növekedett.⁴ A legnagyobb emelkedés a magyar regionális folyóiratok kiadása terén mutatható ki.

³ Zdena Čupíková: *Národnostná tlač na Slovensku v rokoch 1989-1996-I [A nemzetiségi sajtó Szlovákiában az 1989-1996 közötti években. I. rész]* *Orážky Žurnalistiky* 1997/1. 47–56. old.

⁴ *Ebből 52 magyar, 62 pedig kétnyelvű kiadvány.*

Nyelvi szempontból Szlovákiában a magyar nyomtatott sajtótermékek két változatban jelennek meg: tisztán magyar nyelvű és kétnyelvű kiadványok formájában. A kétnyelvű lapokat többnyire a helyi önkormányzatok adják ki. Ilyenek pl. a *Delta*, a *Komáromi Lapok*, vagy a *Castrum Novum* stb.

A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma Időszaki Kiadványának Jegyzéke alapján készített kimutatásból kitűnik, hogy mind a magyar, mind pedig a kétnyelvű sajtótermékek közül a havilapok vannak túlsúlyban (22–23), ezt követik a negyedévente megjelenők (11–13), napilap pedig csak egy jelenik meg.⁵

Napjainkban a szlovákiai magyar nemzeti kisebbség nyomtatott médiája sokszínű képet mutat. Az időszaki sajtótermékek országos és regionális rendszere széles tartalmi skálát ölel fel, a kereskedelmi irányultságú reklám kiadványoktól kezdve, egészen a lelki-szellemi értékeket hirdető felekezeti kiadványokig.

A szlovákiai magyar közösség számára több mint 60 éve egyetlen napilap áll a rendelkezésére, az Új Szó. E lapról elmondható, hogy a közélet minden szegmensével foglalkozik. Olyan tematikus mellékleteket adott ki az utóbbi években, mint pl. az *Egészség* vagy a *Könyvjelző*. Negatívumként könyvelhető el, hogy ez az egyetlen szlovákiai magyar napilap sem független. Amióta a szlovákiai magyar politikai élet megosztott, számos szerkesztő írása azt tükrözi, hogy egyoldalú beállítottságú. Ezt az olvasók is sokszor nehezményezik, mivel többször előfordult, hogy a lap nem objektívan tájékoztatott a szlovákiai magyarságot érintő témákról. Az Új Szón kívül fontos küldetésük van a hetilapoknak, ilyen pl. a *Szabad Újság* vagy a *Dunatáj*.

Az utóbbi években annak lehetünk tanúi, hogy egyre több lapot alapítanak, de sok közülük rövid időn belül meg is szűnik. A piacgazdaság könyörtelen törvényei a sajtótermékek árait is kedvezőtlenül befolyásolták. A Mediális Kommunikáció Nemzeti Központ Újságírói Tanulmányi Intézetének 1989–1996 között végzett összehasonlító felmérése szerint a vizsgált időszakban a kisebbségi nyomtatott sajtó árának változása akár a 400–1200%-os emelkedést is elérte. (Čupíková 1997, 47) A magas árak megterhelők az olvasók számára, ugyanakkor a kis példányszámú lapok az árbevételből még így sem képesek a fenntartásukat finanszírozni. Szlovákiában számos magyar nyelvű lap veszteséges és komoly anyagi gondokkal küzd. Nagy problémát jelent számukra, hogy az állami és az anyaországi pályázati támogatások mellett is képtelenek fenntartani magukat.

A szlovákiai magyar nyelvű írott médiumok alkalmazkodtak korunk technikai vívmányaihoz. Egyesek saját honlappal rendelkeznek, mint pl. az Új Szó, a *Szabad Újság*, vagy a *Dunatáj*, mások a kiadó honlapján teszik közzé az egyes lapszámokat, mint pl. a *Katedra*, vagy a *Kalligram*.

Pozitív jelenségként könyvelhető el, hogy az utóbbi években szlovákiai magyar viszonylatban megjelentek az ún. online hírportálok, mint pl. a BUMM.sk, Felvidek.ma, amelyek audiovizuális tartalommal is rendelkeznek. Emellett a legtöbb község rendelkezik saját honlappal, ahol mindkét nyelven közléseket a helyi híreket és eseményeket. Ugyanakkor a szlovákiai magyar szervezetek, mint pl. a Csemadok, a KultúrKorzó Polgári Társulás, a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetsége, az Ifjú Szívek Táncszínház, a Szlovákiai Magyar Írók Társasága, a Fórum Kisebbségkutató Intézet stb. saját honlapjukon rendszeresen beszámolnak tevékenységükről, emellett közlik a szlovákiai magyar kultúrát, tudományt és szakmai kérdéseket érintő aktuális információkat is.

Az online média interaktív jellegének köszönhetően az olvasók is kinyilváníthatják véleményüket ezeken a portálokon, és ezzel bekapcsolódhatnak a szlovákiai magyar közhangulat befolyásolásába.

⁵ *Vö. az 1. és a 2. táblázattal.*

Az audiovizuális média működéséről a 2003. évi 619. számú törvény a Szlovák Rádióról, ill. a 2004. évi 16. számú törvény a Szlovák Televízióról rendelkezik. E törvények kimondják, hogy a közszolgálati tömegtájékoztatási eszközök feladatai közé tartozik a kisebbségek nyelvén való műsorsugárzás is.

A szlovák közszolgálati audiovizuális média (RTVS) az anyanyelvi műsorszórás révén biztosítja a Szlovák Köztársaságban élő nemzetiségek és etnikai csoportok sokoldalú tájékoztatását.

A Szlovák Rádió 1928 óta sugároz magyar nyelven, 2000-től az adás hivatalos neve: Pátria Rádió. A Pátriáról elmondható, hogy „rádió kicsiben”, hiszen szinte minden műfaj képviselve van műsoraiban. A híradástól a publicisztikán, az ifjúsági és vallási műsorokon, zenei programokon keresztül egészen a hangjátékokig kb. 60 különféle rádiós műsort szolgáltat és aktuálisan reagál minden komoly politikai és társadalmi problémára. A Pátria Rádió 2009. február 2-től ultrarövid hullámon sugároz. Az átállás számos hallgatónak komoly gondot okozott, mivel Dél-Szlovákia több magyarlakta régiójában az adó URH-lefedése nem volt biztosítva és átmenetileg az adás sem volt fogható. Ez elsősorban Pozsony és környékét, a Nagyszombati Kerület déli részét, valamint a Kassa-vidéki régiót érintette.

A szakemberek szerint amíg hiányzik az önálló szlovákiai magyar rádiózás törvényesített háttere, addig az adás mindig ki lesz téve a mindenkori hatalom kénye-kedvének, mint annyi más kisebbséget érintő területen. Sidó Zsolt szerint az egységes Európában nem a kisebbségeket korlátozó intézkedésekkel kellene felhívni magunkra a figyelmet, hanem tanulni a történelem és más nemzetek példájából, akik büszkéek az országukban élő kisebbségekre, és saját kultúrájuk szerves részének tekintik az ott élő nemzetiségek kultúráját és nyelvét, mindent elkövetve annak megőrzéséért.⁶ Végül a magyar adás több hónapos „süket” időszak után 2009 májusában, illetve júniusában újra fogható lett a nyugat-csallóközi és a Kassa környéki régióban is.

A Pátria Rádió adása az interneten, a kábel-szolgáltatókon, valamint az Astra 3 szatellitadón keresztül is fogható. A rádió adásidejét illetően pozitív változás állt be. Míg 2008 februárjában napi 8 órában volt hallható a műsora, 2009. február 2-től napi 12 órán keresztül (reggel 6 órától 18 óráig) sugároz. A hétköznapokat érintő bővítés így 50%-os lett. Az eltelt évtizedek alatt a magyar adás sok mindent elért, hiszen 83 esztendővel ezelőtt csupán napi 5 percben szólalt meg magyarul. A műsorbővítés megkövetelte a rádió fejlesztését is, amely nemcsak a műszaki felszereltségre vonatkozott, hanem a műsorkínálatra is hatást gyakorolt. A Pátria a jövőben bővíteni kívánja a műsorkínálatot, mivel hiányoznak még a rádiójátékok, a nagyobb lélegzetű komolyzenei műsorok, az irodalmi felolvasások, és többet szeretnének foglalkozni a gazdasági és EU-s témákkal is. A Pátria Rádió a magyar hallgatók körében közkedvelt. A felmérések szerint az adót 127 ezer fogyasztó, azaz Szlovákia lakosságának 2,9%-a hallgatja rendszeresen. Ez elsősorban a sokrétű műsorszerkezetnek köszönhető, és nem utolsósorban annak, hogy olyan riportokat, információkat közöl, amely a szlovákiai magyar közösséget érinti.

A szlovák közszolgálati televízió (STV) 1983 óta sugároz magyar nyelvű hírműsorokat. 1999-től a magyar adás önálló szerkesztőséggel rendelkezik. Jelenleg a magyar nyelvű műsort a Szlovák Televízió 2-es csatornája sugározza. Adásidejét hétköznapokon a napi 7 perces Hírek tölti ki, szerdai napokon Magyar Magazin címmel félórás programmal jelentkezik, valamint havonta kerül adásba a Terítéken című publicisztikai vitaműsor. A jövőbeli tervekben szerepel a műsoridő bővítése. Ezt tette lehetővé a 2010. december 15-én elfogadott RTVS-ről szóló törvény, amely előírja azt, hogy

⁶ Sidó Zsolt: *A nyelvtörvény és a nemzetiségi oktatás kérdéséről*. Új Szó. 2009. augusztus 01. 11. old.

a nemzetiségeket az összlakosságon belüli számarányuknak megfelelő sugárzási idő illeti meg.⁷ A magyar közösség 10%-os számarányát tekintve naponta három és fél, négy órára is bővíthetne az elkövetkező években az adásidő. A Szlovák Televízió anyagi helyzetét tekintve egyelőre még nincs keret a műsoridő ilyen mértékű emelésére. Lovász Attila, a szlovák közmédia (RTVS) nemzetiségi adásának igazgatója szerint a jelenlegi piaci körülményeket nézve napi egy óra, legfeljebb kilencven perc lehetne a reális sugárzási idő.

A bővítés elsősorban az olyan témájú, saját készítésű dokumentumfilmek bemutatását tenné lehetővé, amelyek a dél-szlovákiai régió jellegzetességeivel, aktuális problémáival foglalkoznának. „Ha megkapom az első lehetőséget a műsorbővítésre, nem a Híreket fogom bővíteni. A Hírekre elég hét perc, azonkívül munkaigényes és drága az előállítás. A magazinműsorokat kell bővíteni, amelyek a régiókról szólnak. Készültek a múltban szlovákiai magyar dokumentumfilmek, csak meg kell őket az archívumban keresni. Készülhetnek újak is, ezek nem olyan költségesek. Rajtunk kívül ezeket más úgyszemint fogja megcsinálni, sem megnézni. Téma rengeteg van. Szlovákiai magyar dokumentum az is, hogy a Bodroghközben él egy egyedülálló teknősbékafaj, a mocsári teknős. Az is, hogy mit kezdenek az életükkel az emberek azokban a gömöri falvakban, ahol megszűnt minden munkalehetőség. És az is, hogy milyen most a termőföld értéke a lakóparkokat betelepítő Csallóközben” – nyilatkozta Lovász Attila az Új Szó napilapnak.⁸ A teljes tájékoztatás céljából a szerkesztőség szorosan együttműködik a városi TV-adókkal, a szlovákiai magyar írott és elektronikus sajtóval, de a határon túli televíziókkal is tartja a kapcsolatot. A szerkesztők fő célja, hogy a szlovákiai magyar közösség igényeit kielégítsék, ugyanis csak ezzel lehet növelni a nézettséget. A felmérések szerint a magyar adás nézettsége 4 ezer és 40 ezer között mozog.

A dél-szlovákiai településeken a regionális média, azaz a helyi tévéstudiók (pl. Komáromi Városi Televízió, Párkányi Televízió stb.) is sugároznak magyar nyelvű műsort, amely az interneten is elérhető. Az államnyelvről szóló törvény értelmében azonban magyar nyelvű műsort a helyi televízióadók csak azzal a feltétellel sugározhatnak, ha előtte vagy utána az államnyelven is elhangzik, vagy pedig a műsort szlovák nyelvű felirattal kötelező ellátni. Ennek a rendelkezésnek negatív hatása van a magyar nyelvű műsorgyártásra, főleg ami a televíziós közvetítést érinti. A műsorok fordítására és a szlovák nyelvű feliratozás elkészítésére fordított pénzüsségekre nincs külön forrás, és az erre fordított kiadások a további műsorok készítését megnehezítik. A feliratozási kötelezettség teljesen kizárja a magyar nyelvű egyenes adásban sugárzó élő közvetítést, mivel feliratozással csak a korábban elkészített műsorok kerülhetnek a képernyőre. Végül, de nem utolsó sorban, szükség lenne a magyar nyelven sugárzott TV műsorok óraszámát megnövelni a magyar nemzetiségű lakosság számarányának függvényében, mivel az az ország összlakosságának közel 10%-át teszi ki.

A transzmodern kommunikációs technológia hatalmas távlatokat biztosít a szlovákiai magyar kultúra globális terjesztésére is. 2010 novemberében kezdte meg a sugárzást az Anima Társaság médiumaként az első országos Szlovákiai Magyar Interaktív Televízió az interneten, amely a televíziósk honlapon érhető el. A televízió elsősorban a szlovákiai magyar kultúra aktuális történéseinek bemutatását tűzte ki célul. Haraszi Mária műsorigazgató szerint ez az orgánus hiánypótló szerepet tölt be, mivel ez idáig nem volt olyan országos média, amely a maga valóságában bemutathatta volna a szlovákiai magyar kulturális örökség széles skáláját: „Az Anima Társaság fő küldetésével összhangban teret kívánunk adni a különböző művészeti ágak szereplőinek, lehetőséget teremteni számukra

⁷ *Ld. az 532/2010 törvény 5.§-ának g) bekezdését.*

⁸ *Mózes Szabolcs–Veres István: A tévében építeni, a rádióban pucolni kell*. Új Szó, 2011. június 16. 2. old.

a bemutatkozásra.”⁹ – nyilatkozta Haraszi Mária az új média küldetéséről az Új Szó napilapnak. A televízió az indulás első hetében naponta egy-két órán át sugárzott. Ezt követően az élő anyagokat megválták, majd feltették a videofalra, ahonnan bármikor, bárhol le lehet hívni. A nézők is lehetőséget kaptak, hogy bekapcsolódjanak a televízió programkínálatának alakításába. Beküldhetik a videoikat, és a legérdekesebbeket a szerkesztők kiválasztják és feltöltik a videofalra.

2011. március 15-én kezdte meg működését a Hírek.sk televíziós hírportál. A televízió főbb feladatai a következők: Dél-Szlovákia és Magyarország Szlovákiával szomszédos régióinak ellátása friss hírekkel, információkkal; a felsőbb szintű döntések helyi kivitelezését érintő háttér információk közvetítése; a nemzeti kisebbségek és civil csoportok értékeinek, tevékenységének bemutatása; az egyes régiók kulturális értékeinek dokumentálása és népszerűsítése, valamint a történelmi emlékek felkutatása, bemutatása; továbbá a közösségformálás – olvasható Horváth Gabriella ügyvezető-főszerkesztő tájékoztató közleményében a televíziós hírportál honlapján. E feladatokkal összhangban az orgánium teljes tájékoztatási spektrumot nyújt. Naprakész információkkal szolgál a helyi közélet, a civil társadalom, a politika és a gazdasági élet főbb mozzanatairól, de nem hiányoznak róla az országos jelentőségű események és a külföldi hírek sem, amelyek részben televíziós formátumban, részben pedig szöveges információként érhetők el. A televízió szerkesztői felvidéki magyar lokális televíziók és tv-stúdiók munkatársai. Átlagosan havi 80–100 tudósítást, magazinanyagot, riportot készítenek magyar nyelven az egyes szlovákiai és magyarországi televízióknak. Ezek a videók tekinthetők meg a hírportálon. A szerkesztőség kiemelten fontosnak tartja a pártatlan, sokoldalú hír- és információszolgáltatást, az egyes régiókban megfogalmazódó vélemények széleskörű bemutatását. Mivel egységes médiafelületként működik, így célközönsége nem csupán a felvidéki magyarság. Potenciális felhasználóinak száma a határ mindkét oldalát tekintve – a honlap közlése szerint – 900 ezer fő.

Az országos interaktív televízió kivül magyar nyelven regionális internet-televíziók is működnek Dél-Szlovákiában, mint pl. a KrálikTV, amely a komáromi régió televíziója, a kraliktv.com honlapon érhető el, vagy a kétnyelvű Web-Tv.sk, amely a dunaszerdahelyi, érsekújvári és párkányi régió orgánuma. Ez utóbbi jelenleg kísérleti adásban működik. A regionális televíziós hírportálok az a feladatuk, hogy megosszák az érdeklődőkkel a régiókban történt eseményeket a kultúra és a közélet területéről.

Az internetes televíziós médiumoknak azért van rendkívüli jelentőségük, mert kihasználva a kommunikációs technológia legújabb vívmányait, a szlovákiai magyar közösség közéletét és kultúráját népszerűsíti szerte a világon.

Meg kell említeni azt is, hogy Dél-Szlovákiában jól foghatók a magyarországi rádió- és televízióadók. Lampl Zsuzsanna szociológus a *Magyarok és szlovákok* című tanulmány-kötetében foglalkozott a szlovákiai magyarok médiafogyasztási szokásaival. Vizsgálatai szerint a szlovákiai magyarok a magyarországi médiát részesítik előnyben.¹⁰

A szlovákiai magyar médiát illetően azt a konklúziót vonhatjuk le, hogy a szlovákiai magyar közösség napjainkban sokrétű mediális intézményrendszerrel rendelkezik, amely a nehézségek ellenére

⁹ Mislav Edit: *Tágitani a lebetőségek határát. Új Szó, 2010. december 20. 8. old.*

¹⁰ *A médiafogyasztási felmérés szerint a szlovákiai magyarság (napi tévénézők) 62%-a az RTL Klubot, 58%-a a TV2-t, 48%-a az M1-es csatornát és 36%-a a szlovák nyelvű Markíza Televíziót, 21%-a a szlovák nyelvű JOJ kereskedelmi adót, 15%-a a TA3 szlovák nyelvű hírtelevíziót, 26%-a a Duna TV-t, 23%-a a szlovák nyelvű STV1-es közszolgálati televíziót, 8%-a a külföldi tévécsatornákat (cseh, osztrák és egyéb), 7%-a pedig a Szlovák Televízió magyar nyelvű adását nézi rendszeresen. Vö. Lampl Zsuzsa: *Magyarok és szlovákok. 2008, Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 175. old. A rádióadók közül a szlovákiai magyarok (napi rádióhallgatók) 32%-a a magyarországi kereskedelmi rádiókat, 5%-a a magyarországi közszolgálati rádiókat, 13%-a a szlovák közszolgálati rádiókat, 13%-a a szlovák nyelvű kereskedelmi rádiókat, 12%-a a Pátria Rádiót, 1%-a pedig a külföldi rádiókat hallgatja. (Lampl 2008, 179)**

(a magyar nyelvű szakemberképzés hiánya, anyagiak szűkössége) is biztosítja számára az aktuális információkhoz való hozzáférést, valamint aktívan hozzájárul nemzeti kulturális értékeinek megőrzéséhez.

A szlovákiai magyar közösség mediális intézményrendszerének jövője nem csupán a többségi hatalom kisebbségpolitikájának további alakulásától függ, hanem főleg attól, hogy miként lesz képes az új kommunikációs technológia adta lehetőségeket kihasználni.

A médiának fontos szerepe van a magyar közösségek összekovácsolásában, nemcsak szlovákiai viszonylatban, hanem az összmagyarság kapcsolattartásának erősítését is hivatott szolgálni.

Kutatási jelentés

A felvidéki médiatérkép előzményei

A Szövetség a Közös Célokért Társulás munkatársa a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap megbízásából készítette el a szlovákiai magyar médiatanulmányát az írott sajtó, internetes média és az audiovizuális médiumok területén.

Az elektronikusan kiküldött kérdőívek azt a célt szolgálták, hogy a magyarországi szakmai szervezet felállítsa a kárpát-medencei magyar médiumok regiszterét és alapjául szolgáljon egy tervezett nemzetközi konferenciának, amelyet a magyar EU elnökség kapcsán szerveznek 2011 tavaszán.

A konferencia fő témája a kisebbségi nyelvhasználat a médiában. A kutatás anyagából összehasonlító kötet készül. A felmérésben részt vevő médiumok felkerülnek a kárpát-medencei médiatérképre, a kapott adatok pedig alapul szolgálnak egy kidolgozás alatt álló közös médiastratégiához. Szintén ezek az adatok szolgálhatnak kiindulási pontként az esetleges anyaországi fejlesztési, támogatási programokhoz.

A kutatás alapkérdései:

- milyen a felvidéki magyar médiumok jelenlegi helyzete? (állapotfelmérés)
- melyek a legjellemzőbb gondok, kihívások? (problémafelmérés)
- mik a legfontosabb célkitűzések?
- milyen szakmai javaslatok fogalmazhatók meg a célok elérése érdekében?

Annak érdekében, hogy ezekre a stratégiai kérdésekre minél pontosabb és konkrétabb válaszokat tudjunk adni, két munkamódszerrel dolgoztunk. Ezek a következők voltak:

- 1.) **tanácskozás** – a kérdőívek elsődleges kiértékelése, magyarországi médiaszakemberek előadása;
- 2.) **adatbegyűjtés** – a felvidéki magyar tájékoztatás területén működő médiumok legfontosabb adatainak begyűjtése, egységesített és egyeztetett kérdőívek alapján.

Kétféle módon történt a lekérdezés. 2010. november 10-én Dunaszerdahelyen az audiovizuális médiumok képviselői találkoztak a az Országos Rádió és Televízió Testület helyébe lépő Nemzeti Média és Hírközlési Hatóság Médiatanács és az Alkalmazott Kommunikációtudományi Intézet, a Médiaszolgáltatás-támogató és Vagyonkezelő Alap és a Magyar Távirati Iroda képviselőivel. Második körben online módon és telefonon történt a kérdőívek begyűjtése és azok feltöltése, 2011 első negyedével bezárólag. A szakmai találkozót és a kérdőívek kiküldését, begyűjtését, feltöltését is a Szövetség a Közös Célokért munkatársa végezte.

Audiovizuális médiumok

Csatorna neve	Székhely	Felelős szerkesztő
COM-MÉDIA Kft.	Komárom	Batta György
TOP TV Topolnány	Nyárasd	Házi Lajos
Gúta TV Kft.	Gúta	Kürti Endre
Carisma Kft.	Udvard	Farkas Tibor
Magyar Interaktív TV	Pozsony	Haraszti Mária
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	Párkány	Pereszlényi Csaba
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	Rozsnyó	Palcsó Zsóka
Farkas Péter	Nagykapos	Farkas Péter
Perfects a.s. – DSTV	Dunaszerdahely	Fekete György

Internetes médiumok

Honlap neve	Székhely	Felelős szerkesztő
Felvidék Ma	Komárom	Pogány Erzsébet
Új Szó	Pozsony	Molnár Norbert
Pázmáneum	Dunaszerdahely	Karaffa János

Írott sajtó

Lap neve	Székhely	Felelős szerkesztő
Zselízi Hírmondó	Zselíz	Levicky László
Honti Lapok	Ipolyság	Bendík Mária
Párkány és Vidéke, alcíme: A mi lapunk	Párkány	Kasza-Szép Éva
Kürtös – Közéleti havilap	Ipolynyék	Bodzsár Gyula
Új Szó	Pozsony	Molnár Norbert
Hírmondó	Egyházgelle	Usáčov Péter
Kalligram	Pozsony	Mészáros Sándor
Somorja és Vidéke	Somorja	Tóth Ilona
Vasárnap	Pozsony	Cs. Liszka Györgyi
Delta. A Komáromi régió hetilapja	Komárom	Szénássy Tímea
Cserkés	Dunaszerdahely	Bodzás Gergely
Fáklyavivő	Rimaszombat	Mihály Szilvia
Füleki Hírlap	Füle	Fehér Péter
Remény	Pozsony	Herdics György

Kérdőívek kiküldése

	Kiküldött kérdőívek száma	Kitöltött kérdőívek száma
Audiovizuális médiumok	12	8
Internetes médiumok	5	3*
Írott sajtó	33	14**

* Megjegyzés: Itt a listán szereplő négy mellett még a Pázmaneumnak is kiküldtük a kérdőívet, amely a felvidéki magyar katolikus hírekkel foglalkozik.

** Megjegyzés: A listán szereplők közül többen megszűntek már, vagy egy kiadó több kiadványt is megjelentet.

Televíziós médiatérkép a Felvidéken

Miután a szlovák parlament megszavazta, hogy január elsejétől már csak egy elektronikus közmédiума legyen az országnak, a Szlovák Rádió és Televízió, az ún. rádió-televízió hivatalosan Szlovákia Rádiója és Televíziója kezdte meg működését.

A nemzetiségi műsorok szerkesztősége a jelenlegi műsorstruktúrában 3 műsorszámmal – két publicisztikai és egy hírműsorral rendelkezik. A hírműsor napi 7 percben jelentkezik munkanapokon, közvetlenül az esti szlovák nyelvű Híradó után, 5 perccel 8 óra előtt. Hetente egyszer, szerda délután fél ötkor Magyar Magazin című publicisztikai műsor jelentkezik fél órában. Havonta egyszer a Terítéken című egy órás vitaműsört láthatják a nézők. Három főállású munkatárssal végzik a munkát – a magyar adás megbénulna a külsős munkatársak nélkül: jelenleg 10 helyi televízióval, illetve helyi stábbal dolgoznak együtt. Közülük 5 tudósító küldi napi szinten, rendszeresen a régióban készített anyagait. Debnár Klára a Szlovák Közzolgálati Televízió szerkesztőségvezetője.

Az egyesített szlovák tévét és rádiót Miloslava Zemková, a Szlovák Rádió volt vezérigazgatója vezeti. Munkáját a kilenctagú tanács felügyeli. A tervek szerint 2012-től Szlovákiában eltörlik a koncessziós díjat. A teljes átalakítás 2013-ban fejeződik be.

A Pátria Rádió – a Szlovák Rádió nemzetiségi adója – naponta reggel hattól este hatig közvetít magyar nyelvű adást egész Dél-Szlovákiában 7 ultrarövid és 2 középhullámú adón. Januártól újabb URH frekvenciát kapnak. A rádió magyar adásában az elmúlt években több hullámban volt átszerzés, leépítés. A szerkesztőségben ma 22-en dolgoznak. A rádió főszerkesztője Pék Zoltán.

2011. március 14-én a január 1-jén egyesített Szlovák Rádió és Televízió (RTVS) Tanácsa elfogadta az intézmény vezérigazgatója által benyújtott szerkezetátalakítási tervet. Ez érinti a magyar rádiós és televíziós adásokat is. A tervek szerint közös vezetőt kap a nemzetiségi nyelveken, így magyarul is adásokat sugárzó közzolgálati Pátria Rádió és a köztelevízió nemzetiségi adásainak szerkesztősége. A két egység megőrzi költségvetési különállását, csak a vezetőjük lesz egy személy.

Az RTVS-ről szóló törvény kimondja, hogy a közzolgálatban a kisebbségek társadalmon belüli részarányának megfelelően kell kisebbségi nyelvű műsorokat sugározni – a rádiós műsorok esetében ez nagyjából eddig is teljesült, ellenben a televízióban naponta átlagosan hét perc a magyar nyelvű adás hossza. A hatályos törvény értelmében nagyjából három és fél, négy órára kell növelni a magyar műsorok idejét. Az RTVS idei költségvetése áprilisban készül el. Abból fog kiderülni, hogy milyen ütemben bővítik a televízió magyar műsoridejét.

A modern nyugat-európai gyakorlattal ellentétben – ahol a pozitív diszkrimináció elve érvényesül, vagyis a kisebbségek legtöbbször számbeli arányuknál nagyobb mennyiségű műsoridőben részesülnek –, Szlovákiában meg sem közelíti a kisebbségi műsorok adásideje a nemzetiség arányszámának megfelelő mértéket, nemhogy ezt túllépné. Valamennyi szlovákiai nemzettörredék elenyésző mennyiségű anyanyelvi műsorban részesül, viszont különösen rossz a helyzet a magyar nyelvű műsorok esetében, ahol hosszútávú kitűzött célként egyértelműen a 10%-os részesedést kellene a legközelebbi időszakban elérni, ami napi négy óra sugárzási időt jelent. Ehhez természetesen megfelelő anyagi és személyi háttér kialakítására van szükség.

A felvidéki magyar televíziós médiatérkép elkészítésénél minden olyan televízióval, valamint operatőrrel, szerkesztővel kiküldtük kérdőívünket, amelyek magyar nyelven is sugároznak, vagy bedolgoznak magyarországi szerkesztőségekbe felvidéki anyagot eljuttatva felénk, így húsz médiumnak juttattuk el és azokat hívtuk meg a tanácskozássra.

Hét értékelhető kérdőívet kaptunk. A kérdőívek kérdései között szerepelt:

- a kérdőívet kitöltő személyre vonatkozó adatok;
- a kutatás tárgyára vonatkozó általános információk – többen az anyagi vonatkozású kérdésekre nem adtak választ, azzal az indokkal, hogy azok titkosak;
- a szerkesztőségre vonatkozó információk;
- tartalmi kérdésekre vonatkozó információk,
- terjedelem és terjesztés;
- a televízió tulajdonosi szerkezete, vagyoni helyzete, finanszírozás;
- a televízió jövőre vonatkozó elképzelései, tervei.

A leíró válaszok az „Általános adatok” címszó alatt találhatóak, míg a számszerű adatok táblázatban. Az I. kérdéscsoportra adott válaszok a mellékletben megtalálhatók.

Com-Média Kft.

Általános adatok

A városi televíziót 1997-ben Révkomárom városa hozta létre azzal a céllal, hogy a város polgárait tájékoztassa a városvezetés, a képviselő-testület fontosabb, őket érintő döntéseiről. A műsorban emellett teret kapnak a kulturális-, a sport- és a közélet történései is. Főszerkesztők-ügyvezető igazgatók voltak: Zsok Gizella, Csintalan Miklós, Hernádi Anna, Varga Róbert, Varga Anna. Jelenleg Pék Zoltán áll a szerkesztőség élén.

A város és a szűkebb régió történéseiről szóló heti képes összefoglalónkat 30 percben szlovák és ugyancsak 30 percben magyar nyelven sugározzák a nap 24 órájában a hét minden napján. A szlovák nyelvű magazin rendszerint minden egész órában kezdődik, amelyet fél óra elteltével a magyar nyelvű műsor követ. A szerkesztőség célja egy olyan modern városi információs csatorna kialakítása volt, amelyen a nézők a nap bármelyik szakaszában megtekinthetik az aktuális magazin műsort. Az új magazin bemutatója péntek délután indul, az aktuális sportesemények a hétfői napon kerülnek adásba. A televízió honlapján (<http://www.tvkomarno.sk>) a képernyő-ablak alatti címszavakra kattintva megtekinthetők magazin-műsorok egyes híradásai. A fájlok formátuma vmw.

2010-ben az államnyelvről szóló törvényre hivatkozva pénzbírsággal sújtotta a Com-Média Kft.-t a Szlovák Televízió és Rádió Tanácsa azért, mert az általa működtetett komáromi városi televízió kizárólag magyar nyelven sugárzott két hirdetést. A társaságnak 136 eurójába fog fájni a két, államnyelven nem sugárzott reklám.

TOP TV – Nyárasd

Általános adatok

Nyárasd község a Duna és a Kis-Duna által bezárt Csallóköz nevű sziget északkeleti részén terül el. A falu 1960-tól 1996-ig a nyugat-szlovákiai kerület Dunaszerdahelyi járásához tartozott. Az 1996-os területi, közigazgatási átszervezés után a Nagyszombati kerülethez került Dunaszerdahelyi járásban maradt. A Pozsony–Komárom-útvonal mentén fekszik, Pozsonytól mintegy 60 km-re keletre. A helyi Önkormányzat által indított hírműsor főleg aktuális információk közzétételére szolgál. Egy alkalommal átlagosan egy óra körüli a műsoridő. A többi műsor dokumentum jellegű, általában gyűlések, egyéb kulturális és vallási események kommentár nélküli vetítése. A köztes időben pedig 24 órán keresztül ciklikus képűságot sugároz a televízió. A TOP TV műsorai által elsősorban tájékoztatást nyújt a község életéről, eseményeiről, rendezvényeiről, másodsorban pedig kulturális, tudományos, hagyományörző műsorokat sugároz. Helyi szinten több mint 90%-os a lefedettsége a televízióknak. Heti összműsoridő 168 óra, amelyből 94% teletext, 6% műsor.

Gúta TV Kft.

Általános adatok

A 11 ezer lakosú Gúta (Kolárovo) az északkeleti Csallóköz legnagyobb városai közé tartozik. A Dunamenti síkságon terül el, a Vág és a Kis-Duna folyók találkozásánál. Közigazgatásilag a Nyitrai Kerülethez tartozik. Gúta város önkormányzatának televíziós műsora az állandó jellegű képűség mellett 6 órás műsoridővel rendelkezik. A szerkesztőséget 2004-ben Kürti Endre alapította. A város

és a régió képes krónikájaként szolgál a műsor, ezenkívül publicisztikával és reklámokkal is foglalkozik. A szerkesztőség elsődrendű feladatának Gúta és környékének tájékoztatását tűzte ki célul. Saját összeállítású műsorainak heti dőtartama 6 óra. A legjelentősebb műsorok közé tartozik a Hírek, a Sport – hetente, és az Önkormányzati hírek – havonta jelentkező rovatuk. Közel 1500 háztartásba jut el a televízió műsora, amely 2007 óta már az interneten is elérhető. A TOP TV működési formája kft., amelyet három tagú ügyvezetői testület igazgat. Az anyaországi támogatásokkal kapcsolatosan elsősorban a műszaki fejlesztések és az önálló műsorszórás területén kívánnának élni.

Carisma Kft.

Általános adatok

A Carisma TV regionális televízióként Délnyugat-Szlovákiában, az érsekújvári és komáromi járás egyes településein működik. Jellegét tekintve falutévének nevezhető. Szerkesztőségük a napi feladatokon kívül, a saját műsor keretein felül éveken keresztül bedolgozott a Duna Televízióknak, esetenként a Magyar Televízió 2-es csatornájának és szlovák adóknak is. Zsapka Livia és Izrael Diána szerkesztők vezetése alatt néhány rövidfilmet is készített a szerkesztőség, amelyek közül a magyar kisebbség 1945–48-ban zajló kitelepítését megelevenítő, angolul feliratozott filmet Never again címmel Brüsszelben is levetítették. Az utóbbi időszakban a pénzsűke miatt csak az alapfeladatok ellátását tudja biztosítani a szerkesztőség.

1998-ban Farkas Tibor alapította az udvardi Carisma Televíziót. A televízió napi összműsorideje 3 óra, és 8150 háztartásba jut el. Jelenleg Struhár Izrael Diána vezeti a szerkesztőséget.

A legjelentősebb műsorok a következők:

- *Udvardi magazin* – hetente 15 perc, aktuális helyi társadalmi és kulturális témákat dolgoz fel riportokkal, anekdotákkal tarkítva;
- *Hírek röviden* –, hetente 15 perc, hírműsor (az aktuális helyi, illetve magyarságot érintő híreket dolgozza fel);
- *Iskoláink életéből* –, hetente 15 perc, a községben található alap- és középfokú iskolában, valamint az óvodában zajló eseményekről;
- *Aréna* –, hetente 5 perc, sportmagazin (helyi sportélet);
- *Közérzet* – kéthetente 5 perc: egészségvédelmi rovat, amely beszámol a Szlovákiai Vöröskereszt helyi szervezetének tevékenységéről is;
- *Gumicsizma* – kéthetente 5 perc: mezőgazdasági rovat (kiemelten a szőlészettel, borászattal foglalkozik);
- *Ajánló* – hetente 5 percben jelentkező programajánló: mozi- és színházműsor.

Az anyaországi támogatásokkal kapcsolatosan jelenleg a működési támogatásra lenne szüksége a szerkesztőségnek, de hosszútávon az önfinanszírozásra törekszik a Carisma.

Szlovákiai Magyar Interaktív Televízió

Általános adatok

A szlovák Rádió- és Tévétanács 2011. február 15-i állásfoglalásában elfogadta a www.televizio.sk bejegyzési kérelmét, ezen a címen november 15-én 17 órakor indult az első szlovákiai magyar interaktív

televízió élő adása az interneten az ANIMA Társaság fenntartásában, az AnimaPortál médiajaként.

Az első élő közvetítésben a Pozsonypüspöki Városi Hivatal mellett működő Határokön Átnyúló Együttműködési Központban a fotóhónap alkalmából megrendezésre kerülő Bolemant László Párhuzamos dimenziók című időszaki kiállításamegnyitóját láthatták a portál látogatói. A köszöntők után rövidfilmet tekinthettek meg 1989. november 17-ről, majd pedig a központ munkáját láthatták képes prezentációba szedve Kitérőt a világ: a határokön átnyúló központ munkája vetített képeken címmel. A pozsonypüspöki zeneiskola tanulóinak gitár és harmonika koncertje következett. A kiállítást Dr. Ožvald Erzsébet, Pozsonypüspöki polgármestere nyitotta meg ünnepélyesen, majd pedig Bolemant László fotóművész méltatása következett. Ezzel véget is ért az első online adás, amelyet közel félszázan néztek. Technikai gondok is előfordultak, de az vesse a készítőkre az első követ, aki ilyen kezdeményezést elsőre hibák nélkül képes megvalósítani.

Természetesen nem csak online anyagok találhatóak a honlapon, hanem már korábban rögzített hang és videoanyagok is. Összességében el lehet mondani, hogy egy érdekes, és fontos kezdeményezésnek lehettünk tanúi.

A televíziót a hiány hívta életre. „Kevés az olyan mértékadó fórumunk, ahonnan saját kultúránkról, eredményeinkről megfelelő minőségben, terjedelemben tájékozódhatnánk. Nincs olyan országos médiánk, ahol megmutathatnánk jelentős kulturális örökségünket, virágzó szellemi műhelyeinket és értékteremtő alkotóinkat, hogy utódaink elé erőteljes és felkészült egyéniségeket állíthassunk példaképül. Szerencsére a technika fejlődése lehetővé teszi, hogy a szlovákiai korlátozó rendelkezések ellenére legalább az internet által megmutathassuk gazdagságunkat, véleményt mondassunk, láttassunk és megláttassunk értéket, hibát, lehetőséget és jövőt” – olvasható Haraszti Gyula műszaki igazgatónak és Haraszti Mária műsorigazgatónak az első szlovákiai magyar interaktív televízió indulása kapcsán kiadott közleményében.

A szerkesztőség nagy örömmel teszi közzé hazai vonatkozású eseményekről készített beszámolókat is a nézőknek.

Párkányi Televízió

Általános adatok

A Párkányi Televízió kereskedelmi alapokon működő magán-televízió, amely 2001 óta működik. A televízió adásában a közélet, a kulturális és sportélet történései kapnak teret riportok és meghívók formájában, valamint a kereskedelmi jellegű bemutatók. A Párkányi Televízió figyelembe veszi a nézők észrevételeit, kéréseit és lehetőségeihez mérten rész vállal a megoldatlan ügyek bemutatásában. A párkányi régió jelentős tájékoztatási forrásainak egyike. A műsorok sugárzása két nyelven: szlovákul és magyarul történik.

A Párkányi Televízió adását terasztriálisan és a kábelhálózaton keresztül sugározza. az UHF sáv 34. csatornáján (frekvenciája 575,25 MHz) PAL BG üzemmódban. A sugárzás névleges teljesítménye 10W.

A lefedettségi térkép mutatja azt a területet, ahol az intenzitás foka meghaladja az 50dBmV/m értéket, valamint azokat a helyeket, ahol a nézők visszajelzései alapján még elfogadható minőségben nézhető a városi televízió adása.

A televíziós műsorszórás üzemeltetője a Július Pereszlényi SERVIS TV-VIDEO, az Szlovák Köztársaság Televíziós és Retranszmissziós Tanácsának T/163 számú licencének értelmében. A Párkányi

Televízió műsorstruktúrája 60% képújságból, 30% tévéprogramból és 10% reklámból tevődik össze. A legjelentősebb műsorok közé tartozik a Híradó magyar és szlovák nyelven, heti 1 alkalommal összesen 30 perc műsoridővel, valamint a Korzó publicisztikai magazin, amely magyarul, szlovák felirattal, 2 hetente, 35 percben jelenik meg.

Rozsnyói Magyar Televízió Magyar Adása

Általános adatok

A Rozsnyói Városi Televízió Magyar szerkesztősége 10 éves múltat tekint vissza. A szlovák szerkesztőség mellett kezdte el működését. A régió egyetlen magyar nyelvű médiuma. Az alapításkor még két fő állású munkatársa volt, két éve egy főállású munkatársa van.

A magyar adás kezdettől fogva önálló műsort készít, tehát nem a szlovák műsor másolata. A nyelvtörvény értelmében minden adást feliratozni kell. A Szlovákiában érvényes jogszabályok nem teszik lehetővé magyar nyelvű élő műsorok gyártását, ezért nem sugároz élő műsorokat a televízió. A magyar adás alapítója 1999-ben Palcsó Zsóka volt, aki azóta is a televízió szerkesztőségében dolgozik. A 160 percből 50 perc a magyar műsoridő. A szerkesztőség legfontosabb célkitűzései a rendszeres magyar nyelvű tájékoztatás az önkormányzat, oktatási–kulturális–vallási intézmények életéről, valamint a hagyományörzés és -ápolás.

A legjelentősebb műsorok közé tartozik a Rozsnyói Magazin, amely heti 4 alkalommal, a Hírek, szintén heti 4 alkalommal, és a Magazin, amely heti egy alkalommal jelentkezik.

Perfects a.s. – DSTV

Általános adatok

Az 1997-ben megszerzett első sugárzási engedély 12 éves időtartamra szól, heti 1 óra műsoridőre (30 perc magyar nyelvű, 30 szlovák nyelvű), napi ismétléssel, napi képújsággal. A szerkesztőség 2003-ban indította el a teletext-szolgáltatást. 2007-ben alaposan megváltozott a műsorszerkezet: megszüntették a képújságot és a teletextet, és bevezették a napi 24 órás adásidőt a hét minden napján – ez heti egy óra új műsort jelentett, ami naponta 24-szer ismétlődött a hét minden napján. 2009-ben a sugárzási engedélyt további 12 évre meghosszabbították.

A Dunaszerdahelyi Városi Televíziót Szénási György és Fekete György alapította és közel 3800 háztartásba jut el. Jelenleg Bíró Éva vezeti a szerkesztőséget. A szerkesztőség legfontosabb célkitűzései közé tartozik elsősorban a helyi érdekű tájékoztatás, a kultúra és a tudomány terjesztése, a hagyományok megőrzése, ápolása. A legjelentősebb műsorok közé tartozik a DSTV Magazin és a Heti hírek. 2010-től már az interneten is megtalálhatók a városi televízió műsorai. Az anyaországi támogatásokkal kapcsolatosan a szerkesztőség a pályázatok bővítését látja szükségesnek.

A kutatás tárgyára vonatkozó általános információ

A II. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Ellátott terület	Napi össz-műsoridő	Heti össz-műsoridő	Terjesztés	A terjesztés költségei	A szerkesztőség megalakulásának dátuma	Az intézmény besorolása
Com-Média Kft.	regionális, több település	24 óra	7x24 óra	kábel és saját adó	Az adó éves frekvenciahasználati díja: 1000 euró	1997	közműsorszolg.
TOP TV Nyárasd	csak a saját település	24 óra	168 ó, melyből 94% teletext, 6 % műsor	kábel	Szatelitbérlet éves díja – a rendszer üzemeltetője biztosítja	2000	közműsorszolg.
Gúta TV Kft.	csak a saját település	24 óra	képűjság naponta, műsor 6 óra	kábel, internet	Nincs adat	2004	közműsorszolg.
Carisma Kft.	regionális, több település	3 óra	21 óra	kábel	A kábelhálózat(ok) üzemeltetőinek fizetett éves összeg: 0,-	1998	közműsorszolg.
Magyar Interaktív TV	országos	2 óra	4 óra	internet	Nincs adat	2010. november 15.	közműsorszolg.
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	regionális, több település	30 perc	30 perc	földi sugárzás 34-es kanális, kábel 2600 bekötés	A kábelhálózat(ok) üzemeltetőinek fizetett éves összeg: 4000 euró Az adó éves frekvenciahasználati díja 12500 euró	2001. október 20.	kereskedelmi
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	csak a saját település	24 óra	160 perc, ebből 50 perc magyar adás	szatelit, kábel	Nincs adat	1999	közműsorszolg.
Perfects a.s. – DSTV	csak a saját település	1 óra – ismétlődik 24-szer	heti egy óra új műsor ismétlődik naponta 24-szer mindennap	kábel	A kábelhálózat(ok) üzemeltetőinek fizetett éves összeg: 0,00 EUR	1997 október 1.	kereskedelmi

A szerkesztőségre vonatkozó információk

A III. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Belső munkatársak száma	Szerkesztők, rendezők végzettsége	Rendszeresen foglalkoztatott külső munkatársak száma
Com-Média Kft.	12	Felsőfokú, középfokú	4
TOP TV Nyárasd	1	Csak középfokú	3
Gúta TV Kft.	1	Felsőfokú, középfokú	5
Carisma Kft.	10	Felsőfokú, középfokú	4
Magyar Interaktív TV	2	Csak felsőfokú	4
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	6	Csak középfokú	3
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	2	Felsőfokú, középfokú	9
Perfects a.s. - DSTV	7	Felsőfokú, középfokú	2

Értelmezés

A táblázatból és a kérdőívekből is kitűnik, hogy mindenképp több munkatársra – főleg szerkesztőre, riporterekre – lenne szükség. Szükségét érzik többen is, hogy akár Szlovákiában, akár Magyarországon szakmai képzéseken vehessenek részt.

Javaslat

Egy Nemzeti Média Intézet – a Duna Televízió vagy a Magyar Távirati Iroda égisze alatt – felöllelhetné a határon túli médiaoktatást, így megoldható lenne a felvidéki médiszakemberek továbbképzése is.

A tartalmi kérdésekre vonatkozó információk

A IV. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Kereskedelmiség és közszolgálatosság aránya a műsorokon belül	Heti híradók, hírmagazinok száma	Milyen hírforrásokat használnak	Magyarországi partnerintézmények
Com-Média Kft.	10–90%	1	Nem használnak, nincs hozzáférésünk	Dél-Komáromi Városi Televízió
TOP TV Nyárasd	100% közszolg.	1	Nem használnak	nincs
Gúta TV Kft.	20–80%	1	Nem használnak	nincs
Carisma Kft.	10–90%	1	www.felvidek.ma, www.ujso.com, www.parameter.sk, www.mkp.sk	Jelenleg nem, de hosszú éveken át bedolgoztak a Duna TV-nek
Magyar Interaktív TV	100% közszolg.	1	AnimaPortál	nincs
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	25–75%	1,5	24óra, Új Szó, Sme	KTV – Esztergom Körzeti Televízió
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	2–98%	4	SITA, WEB info, www.roznavas.sk	nincs
Perfects a.s. – DSTV	15–85%	2	Felvidék Ma, DH, Pázmaneum	nincs

Értelmezés

A felvidéki magyar televíziók elsősorban közszolgálati feladatokat látnak el, de sajnos kevesen használják a rendelkezésre álló hírportálokat. A kisebb televíziók csak a helyi adatbázisból dolgoznak, nem kísérik figyelemmel a tágabb környezetben történő eseményeket. Belényesi Csaba vezérigazgató jóvoltából mind többen használják az MTI hírportálját. Csak a nagyobb szerkesztőségeknek van magyarországi partnere, miközben jó lenne, ha nemcsak a híreket, hanem más műfajú műsorokat is eljuttatnának Magyarországra és viszont.

Javaslat

Elsősorban a Magyar Interaktív Televízió lenne képes az egyes szerkesztőségek számára a különböző hírcsatornák elérését biztosítani, akár egy online hírlevél formájában is, és segítséget nyújtani a szerkesztőségeknek a szlovákiai és a magyarországi médiumok elérhetőségeivel, partneri viszonyok kialakításának feltételeivel kapcsolatban.

Terjedelem és terjesztés

Az V. kérdéscsoport feldolgozása

Televízió	Műsoraik hány háztartásba jutnak el	Interneten elérhetőek a műsoraik
Com-Média Kft.	40000	igen
TOP TV Nyárasd	836	nem
Gúta TV Kft.	1500	igen
Carisma Kft.	8150	nem
Magyar Interaktív TV	68000	igen
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	17000	igen
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	5000	igen
Perfects a.s. – DSTV	3800	igen

Javaslat

A magyarországi pályázatok célirányos kiírásának segítségével több televízió is használhatná az internet adta lehetőséget, hiszen ma már mind nagyobb teret hódít ez a fajta tájékozódás.

A televízió tulajdonosi szerkezete, vagyoni helyzete, finanszírozása

1. Tulajdonosi szerkezet

Televízió	Működési forma	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása a szerkesztőség személyi összetételébe	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása tartalmi kérdésekbe
Com-Média Kft.	kft.	igen	igen
TOP TV Nyárasd	kft.	igen	nincs
Gúta TV Kft.	kft.	igen	igen
Carisma Kft.	kft.	nincs	nincs
Magyar Interaktív TV	civil szervezet	igen	igen
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	kft.	Nincs adat	Nincs adat
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	kft.	igen	igen
Perfects a.s. – DSTV	részvénytársaság	igen	igen

Értelmezés

Tulajdonosi szerkezetét tekintve többnyire kft. a működési formája a felvidéki magyar televíziós állománynak.

2. Vagyoni helyzet

Televízió	A szerkesztőség rendelkezik-e saját ingatlanal, mekkora hasznos felülettel	Rendelkezik-e saját stúdióval	Rendelkezik-e saját technikával	Utolsó jelentősebb befektetés	Használatukban lévő gépkocsik száma
Com-Média Kft.	325,7 m ²	igen	igen	6 éve	2
TOP TV Nyárasd	bérlemény, 30 m ²	nem	igen	3 éve	nincs
Gúta TV Kft.	bérlemény	Nincs adat	részben	3 éve	Nincs adat
Carisma Kft.	50 m ²	igen	igen	5 éve	1
Magyar Interaktív TV	nincs saját	igen	nem	1 éve	nincs
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	bérlemény, 150 m ²	igen	igen	3 éve	nincs
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	nincs adat	igen	igen	5 éve	nincs
Perfects a.s. – DSTV	400 m ²	igen	igen	4 éve	1

Javaslat

Ahol tisztázottak a jogviszonyok, különböző pályázati lehetőségekből javítani kellene a műszaki felszereltségen, mivel eléggé elavultak az egyes szerkesztőségek technikai eszközei.

3. Finanszírozás

Televízió	Saját bevétel	Tulajdonosok hozzájárulása	% Pályázati bevétel	Szlovákiai finanszírozók (pályázatok)	Magyarországi finanszírozók (pályázatok)	EU-pályázatok
Com-Média Kft.	reklámokból: 11,13% (14975 euró)	évi működési támogatás: 166 785 euró	nem volt	Illyés Alapítvány	Illyés Alapítvány	nem próbálkoztak
TOP TV Nyárasd	nincs adat	évi működési támogatás: 3000 euró	nem volt	nincs adat	nincs adat	nem pályáztak
Gúta TV Kft.	reklámokból: 30% egyéb: 70%	évi működési támogatás: 28000 euró évi fejlesztési támogatás: 2000 euró	nem volt	nincs adat	nincs adat	nem pályáztak
Carisma Kft.	szponzorok által: 50% reklámokból: 5%	évi működési támogatás: 40% évi fejlesztési támogatás: 5%	nem volt	nem pályáztak	nem pályáztak	nem pályáztak
Magyar Interaktív TV	nincs adat	nincs adat	0%	nem pályáztak	Nem pályáztak	nem pályáztak
SERVIS TV-VIDEO – Párkányi Televízió	előfizetésekből: 85% szponzorok által: 5% reklámokból: 10%	évi működési támogatás: 26000 euró évi fejlesztési támogatás: 5000 euró	10–50000 euró	Kulturális Minisztérium	Visegrádi Alap, ORTT-pályázatok	nem pályáztak
Rozsnyói Városi Televízió Magyar Adás	20%	évi működési támogatás: 30000 euró	nincs adat	nem pályáztak	nincs adat	nem pályáztak
Perfects a.s. - DSTV	10% reklámokból	évi működési támogatás: 80% évi fejlesztési támogatás: 20%	0%	nem pályáztak	nem pályáztak	nem pályáztak

Értelmezés

A tanácskozás során többen megfogalmazták, hogy átlátható és kiszámítható támogatási rendszert szeretnének. A kitöltött kérdőívekből egyértelműen kiderült, hogy sokan nem is tudnak pályázni vagy nincs tudomásuk a lehetőségekről.

Javaslat

Egy pályázatíró tanfolyam megszervezését, illetve a pályázatok elérésének lehetőségét tartjuk elképzelhetőnek.

A televíziós jövőre vonatkozó elképzelései, tervei

A VII. kérdéscsoport feldolgozása

Az utolsó kérdéscsoportnál többen megfogalmazták, hogy a reklámok növelésével csekély mértékben tudják növelni anyagi forrásaikat, de legtöbben Magyarországtól, illetve a szlovákiai illetékes minisztériumoktól várják a segítséget. A többség elégedetlen az anyaországi juttatások mértékével, mert az utóbbi időben csökkenő tendenciát mutatnak.

A jövőre vonatkozó elképzelések között műszaki fejlesztés, szakemberképzés, több műsoridő szerepel, de ennek mind anyagi vonzata van.

Javaslat

A Szövetség a Közös Célokért partner lehetne ahhoz, hogy egy átlátható támogatási rendszer részét képezze, így nem aprózódna fel a rendelkezésre álló összeg. Szakmai továbbképzés terén igen nagy az igény, elsősorban Magyarországon és állami támogatásból.

A magyarországi pályázati rendszerek átláthatóságát és folytonosságát is megfogalmazták a kérdőívet kitöltő szerkesztőségek.

A nyomtatott sajtó médiatérképe a Felvidéken

Az 1990-es évek legelejétől kezdve a határon túli magyar sajtó az a közeg, amelyik látszólag a legérzékenyebben reagált a változásokra, nem egyszer maga is részesévé vált e folyamatoknak. A médiában lezajlott változások három szinten történtek: a nyomtatott sajtó, az audiovizuális, illetve az internetes megjelenítés adta lehetőségek szintjén.

Jelenleg a szlovákiai magyarságnak egy magyar nyelvű napilapja van csak, amely a Petit Press kiadócsalád tagja. Hetilapjai közül meg kell említenünk a Szabad Újságot, a Vasárnapot, amelyek országos terjesztésűek. Ezenkívül művészi, tudományos, szakmai, regionális, egyházi, családi és ifjúsági magyar nyelvű lapkiadás is található Szlovákiában. Állami támogatás hiányában már több lap megszűnt – főleg gyermek- és ifjúsági lapok.

Nyomtatott sajtó

A csoporton belül további kategóriákat állapíthatunk meg:

- napilap;
- hetilapok;
- kistérségi kiadványok.

Napilap

A szlovákiai magyar igényeket nem kellőképpen kiszolgáló egyetlen napilap az Új Szó. A napilap mellett még több kiadvány és melléklet is megjelenik évente.

Hetilapok

Szabad Újság, Vasárnap, Remény.

Havilapok

Tücsök, Cserkész, Új Nő, Katedra, Kalligram, Carissimi, Jó Gazda, Irodalmi Szemle, Gömörország, Atelier, Pedagógusforum, Kálvinista Szemle, Tábortűz.

Negyedévente megjelenő kiadványok

Itthon, Fórum, Opus.

Kistérségi kiadványok

Csallóköz, Honti Lapok, Hírmondó, Kürtös, Patonyföld, Fáklyavivő.

E kategórián belül még további csoportosítások is lehetségesek lennének, a megjelenés dinamikájától (heti-, havilapok, időszakos kiadványok), a tulajdonosi szerkezettől (magánkiadás, civil szervezet, vagy helyi önkormányzat által kiadott lap), vagy a nyelvtől (egynyelvű, kétnyelvű) függően, de valamennyiük közös jellemzője, hogy egy-egy kisebb térség (faluk, város, település) olvasóközönségét célozzák meg tartalmukkal.

Írott sajtó

Lap neve	Székhely	Felelős szerkesztő
Zselízi Hírmondó	Zselíz	Levicky László
Honti Lapok	Ipolyság	Bendík Mária
Párkány és Vidéke, alcím: A mi lapunk	Párkány	Kasza-Szép Éva
Kürtös – Közéleti havilap	Ipolynyék	Bodzsár Gyula
Új Szó	Pozsony	Molnár Norbert
Hírmondó	Egyházgelle	Usáčov Péter
Kalligram	Pozsony	Mészáros Sándor
Somorja és Vidéke	Somorja	Tóth Ilona
Vasárnap	Pozsony	Cs. Liszka Györgyi
Delta. A Komáromi régió hetilapja	Komárom	Szénássy Tímea
Cserkész	Dunaszerdahely	Bodzás Gergely
Fáklyavivő	Rimaszombat	Mihály Szilvia
Füleki Hírlap	Fülek	Fehér Péter
Remény	Pozsony	Herdics György

A kérdőívek a napilapok és hetilapoknál azonosak voltak, hét kérdéscsoportra bontva:

- I.) A kérdőívet kitöltő személyre vonatkozó adatok
- II.) A kutatás tárgyára vonatkozó általános információk
- III.) A napilap, hetilap szerkesztőségére vonatkozó információk
- IV.) Tartalmi kérdésekre vonatkozó információk
- V.) Terjedelem és terjesztés
- VI.) A napilap, hetilap tulajdonosi szerkezete, vagyoni helyzete, finanszírozás
- VII.) A napilap, folyóirat jövőre vonatkozó elképzelései, tervei

A leíró válaszok, az „Általános adatok” címszó alatt találhatóak, míg a számszerű adatok táblázatban.

A nyomtatott sajtó médiatérképe

Zselízi Hírmondó

1999-ben alakult a lap Ábel Gábor főszerkesztősége alatt, a kiadó a Zselízi Városi Művelődési Otthon volt. 2001-ben Levicky László vette át a főszerkesztőséget, majd 2002-ben a lap kiadása átkerült az önkormányhazhoz, illetve a városi hivatalhoz. A kezdeti 4 oldalas lapszám még 1999 közepén 6 oldalra bővült, később 8, majd fokozatosan a jelenlegi 26–30 oldalra bővült. A főszerkesztő mellett Števo Hečko a másik főmunkatárs, aki nyelvi szerkesztőként kezdte az együttműködést 1999-ben, 2008 óta szerkesztőként dolgozik. A lap magyar nyelvi szerkesztője Horváth Géza. 2004-ig a komáromi nyomda, azóta az LVT lévai székhelyű nyomda nyomtatja a lapot. A grafikai előkészítést a szerkesztők végzik.

Honti Lapok

Lap története 1895-re nyúlik vissza, amikor Ipolyságon mint Hont megye székhelyén először látott napvilágot a *Honti Lapok*. A magyar nyelvű kiadvány hetilapként jelent meg 1918-ig.

A régi *Honti Lapok* példáját szem előtt tartva a városi önkormányzat 1992-ben indította útjára az új *Honti Lapokat*, de már szlovák nyelvű változat is készült, hogy a város és a régió szlovák lakosságát is megszólítsa a kiadvány, hozzájuk is eljussanak az információk.

A magyar változat főszerkesztői időrendben: Lendvay Tibor, Csáky Károly, Danis Ferenc, Turczi Árpád, Kolev Adrienn, Bendík Márta.

A legtöbbet publikáló munkatársak – a főszerkesztőkön kívül –: Korpás Pál, Kajtor Pál, Morvay Imre, Tipary László, Belányi János, Belányi Gyula, Bíróczy István, dr. Kiss László, Haládk Júlia, N. Tóth Anikó, Pálinkás Tibor, Révész Ferenc, Szikora Gábor, Solmoši Márta, Srna Pavol, Adolf Gustav.

A szlovák verzió főszerkesztői időrendben: Csiffáry Mária, Bellus Imre, Udai Natasa, Štrba Péter, Kolev Adrienn, Bendík Márta.

Párkány és Vidéke

A *Párkány és Vidéke* papír formában havonta egyszer (egyelőre a hónap elején) jelenik meg, a virtuális újság ezt követően kerül fel a világhálóra. A lapban tájékoztatják Párkány lakóit a helyi történekekről, válaszokat nyújtva a kérdéseikre.

1921. május 8-án jelent meg a legelső párkányi újság, a Dél-Szlovenszkói *Magyar Lapok* első száma. A lap egyes számai Gondos Vilmos kiadásában láttak napvilágot, és a sajtótermék nyomdai munkálatait is az ő helyi nyomdájában végezték. A lapot 1921. október 27-én megyei rendelet alapján betiltották, az okát csak sejteni lehet, de nagy valószínűséggel az új csehszlovák rezsimmel szembeni nem éppen baráti viszony lehetett a fő ok.

1991 novembere nevezetes dátum a párkányi sajtótörténetben, ekkor jelent meg ugyanis a *Párkány és Vidéke* lap első száma. Elődjével, az Érsekújvár és Vidéke mellékleteként megjelent lappal ellentétben azonban nem heti-, hanem havilapként. A lapalapítás bizonyára szerencsés csillagzat alatt történt, mert a sajtóorgánnum azóta is megjelenik, megszakítások és szünetek nélkül. A főszerkesztői posztot, már a legelső szám megjelenése óta, Himmler György tölti be, aki a négytagú szerkesztőbizottsággal közösen alakítja hónapról hónapra a lap tartalmát. A lap célja, hogy tájékoztasson a város és környéke

legfontosabb – társadalmi, kulturális, interetnikus vagy regionális – történéseiről, bemutassa a város vagy környékének helytörténetét, múltjával kapcsolatos eseményeit. Fontos feladata, hogy a városi hivatal határozatait, felhívásait és a városban működő intézmények, pl. lakáskezelő vállalat, lakásszövetkezet, Vadastermálfürdő, városi kommunális művek stb. felől érkező közérdekű információkat eljuttassa a város lakosaihoz.

A lap eredetileg nyolc oldalon jelent meg, mára ez a terjedelem huszonnégyre bővült. A főszerkesztő véleménye szerint ez a terjedelem bővíthető lenne még pár oldallal, mert igény lenne egy nagyobb terjedelmű lapra, erre azonban a jelenlegi körülmények között nincs lehetőség. Ami a külső megjelenést illeti, fekete-fehér kiadásban nyomja a lapot egy párkányi nyomda (Kovan-Regra). Régebben a nyomdatechnikai munkálatokat az érsekújvári AZ Print végezte, hosszútávon azonban mindenképpen előnyösebbnek tűnt, ha egy helybeli nyomda vállalja a lap kinyomtatását. Ami a nyomdapapír minőségét illeti, manapság újságpapírra nyomják a lapot, míg régebben egy jobb minőségű, 80g-os papír használatára is volt lehetőség. Mindez természetesen az anyagi lehetőségek függvénye.

A *Párkány és Vidéke* kezdettől fogva, a város és annak környéke vegyes nemzetiségi összetételét tükröződő, kétnyelvű, tehát magyar és szlovák nyelvű írásokat egyaránt közöl. Más, hasonló jellegű lapokhoz viszonyítva a kétnyelvűség itt azt jelenti, hogy a lap nem választja élesen ketté a szlovák és a magyar tartalmi részt, ugyanis az egyes írások szerkesztési sorrendben követik egymást a lap hasábjain, függetlenül a nyelvtől.

A *Párkány és Vidéke* minden száma, a már említett, közérdeklődésre számot tartó vagy egyéb más cikkek mellett, rendszeresen közöl különböző hirdetéseket (felhívásokat), apróhirdetéseket és reklámokat. A hirdetések egy része gyászjelentés, köszöntő vagy megemlékezés valamilyen családi évfordulóról. Más része felhívás, például nyári tábor, kézműves tábor, népművészeti fesztivál rendezéséről stb. A reklámok zöme helyi vállalkozók termékeit, illetve vállalkozásait hivatott népszerűsíteni. Az ezek közléséből származó bevétel az éves nyomdai költségek mintegy harmadát-felét képes fedezni.

Rendszeresen közöl a lap álláshirdetéseket is – elsősorban párkányi vagy pedig esztergomi üzemek, cégek keresnek ily módon megfelelő munkatársakat.

A *Párkány és Vidéke* lapot kezdetben a helyi önkormányzat adta ki, néhány éve viszont a Párkányi Városi Művelődési Központ a kiadó. A lapkiadás éves költségei mintegy félmillió koronára rúgnak, ennek mintegy harmadát-felét képesek fedezni a reklámokból származó bevételek, tehát a

fennmaradó részt a lapkiadó, jelesül a VMK állja. A lap havonta 5000 példányban jelenik meg és teljesen ingyenes.

Kürtös

A *Kürtös* című közéleti havilap 2003 óta jelenik meg a Csemadok Nagykürtösi Területi Választmány (NTV) kiadásában. Akkor a Csemadok NTV hozta létre hiánypótlásként, ugyanis a Nagykürtösi járásban nem létezett magyar nyelvű lap, amely a régió közérdekű információiról tájékoztatta volna az olvasóközönséget.

Az alapító főszerkesztő Hrubík Béla volt, aki 2007 februárjáig, a Csemadok országos elnöki tisztségébe való megválasztásáig vezette a szerkesztőbizottságot – ez utóbbi tagjai nagyrészt a Csemadok NTV elnökségéből kerültek ki. 2007 óta a lap főszerkesztője Bodzsár Gyula, aki a járásban régebben megjelenő magyar nyelvű lapoknál is dolgozott szerkesztőként, illetve főszerkesztőként. A *Kürtös* felelős kiadója a Csemadok NTV elnöke, Balogh Gábor. A lap mai szerkesztői Balogh Gábor, Hrubík Béla, műszaki szerkesztője Kliment Éva, olvasószerkesztője pedig Németh Ágota. Éveken át a szerkesztőbizottság tagja volt Z. Urbán Aladár, aki 2009 szeptemberétől ugyan már nem szerkesztője a lapnak, de írásai időnként megjelennek benne. Külső munkatársak és tudósítók írásai is helyet kapnak az egyes lapszámokban.

A lap célja, hogy hírt adjon a régió kulturális életéről, a közélet fontosabb eseményeiről, foglalkozik a magyar nyelvű iskolákkal, a vidékre vonatkozó gazdasági problémákkal, helyet kap benne egy hitélet rovat is, valamint megjelennek benne a sportélettel kapcsolatos hírek, események is. A lap megjelentetése – annak ellenére, hogy a szerkesztők ingyen végzik munkájukat – ráfizetéses, bár elérhető az ára, mégis kevesen vásárolják. Így leginkább a pályázatokon elnyert összegek segítségével tartható életben – ennek köszönhető az a nyomdagép is, amelyet két éve tudott megvásárolni a területi választmány, és ezen történik az egyes lapszámok nyomtatása. Ennek ellenére a szerkesztők meggyőződése, hogy szükség van egy olyan hírforrásra, amely mindenkihez eljut(hat), amely tudósít e kis régió mindennapjairól, eseményeiről, gondjairól, és esetleges sikereiről is.

Új Szó

Az *Új Szó* az egyetlen szlovákiai magyar napilap és a legnagyobb határon túli magyar napilap. 1948-ban alakult. 1989-ig, vagyis a bársonyos forradalomig a kommunista párt lapja volt, majd független szlovákiai magyar napilapként működött tovább. Az *Új Szó* 2010 végétől színes nyomtatásban jelenik meg, mindennap melléklettel.

A lap első főszerkesztője Lőrincz Gyula volt. A '89-es változások után Szilvássy József vezette az *Új Szót* nyolc éven át, majd 2001-től 2004-ig ismét ő lett a főszerkesztő. 2005-től Molnár Norbert az *Új Szó* vezetője.

Az *Új Szó* 1948. december 15-én jelent meg először. Az újság eredetileg hetilapként indult, amit a Szlovák Kommunista Párt (SZLKP) keményen ellenőrzött. Az *Új Szó* 1949. május 1-jén lett napilap. A lap indulásakor a „Világ proletárjai, egyesüljtek!” jelszó volt látható először az újság fejlécen, ami 1951. május 21-én „A szlovákiai Kommunista Párt napilapja”-ra változott. Az *Új Szó* amikor csak tudott, kiált a felvidéki magyarok jogai mellett. 1968-ban megjelent az újság önálló hetilap jellegű *Vasárnapi Új Szó* című hétvégi magazinjának első száma.

1988. január 14-én a SZLKP KB (Szlovák Kommunista Párt Központi Bizottsága) Kiss Józsefet, az *Új Szó* főszerkesztőjét beválasztotta a KB Titkárságába (első magyar nemzetiségű a titkárságban).

1989. december 18-án a lap szerkesztősége rehabilitálta az 1970 júliusában politikai okok miatt az újság szerkesztőségéből elbocsátott munkatársait. 1990. január 2-án az *Új Szó* fejlécén a „Csehszlovákiai Magyar Baloldali Napilap” jelent meg, másnap pedig a lap kiadója a Pravda Kiadóvállalat lett, az addigi SZLKP helyett. Az újság hétvégi magazinja, a *Vasárnapi Új Szó* három nappal később felvette a *Vasárnap* nevet.

Az *Új Szó* 1990-ben még háromszor cserélt tulajdonost: először az Apollopress Kiadóvállalat vette meg, majd a Slovakopress állami kiadóhoz került, végül a Vox Nova Rt. (újság munkatársai alapították a céget) vásárolta meg. A lap fejlécen szintén ebben az évben a felirat is változott „A független napilap”-ra. 1994-ben az *Új Szó* fejlécén a „Szlovákiai Magyar Napilap” jelent meg, 2008-ban pedig az újság ezt a jelmondatot eltávolította.

1992-ben a Socpresse 51%-os tulajdoni részt szerzett a Vox Nova Rt.-ben. Később azonban a francia cégnek pénzügyi nehézségei adódtak, ezért 1996-ban eladta az *Új Szót* a Rheinische Allgemeine Verlag und Druckereinek. A német lapkiadó hamarosan 90%-os tulajdoni részt szerzett a Vox Novában, ám 1999-ben eladta a céget a Passauer Verlagsgruppének, ami 2001-ben egyesült a Grande Pressével. Az egyesült cégcsoport 2008. júniusában Petit Pressre formálódott át, ami tulajdonosa az SME-nek és a *The Slovak Spectator*nak.

2001-ben az *Új Szó* és a *Vasárnap* hétvégi magazin útjai szétváltak (2001-ig a két újságnak ugyanaz volt a főszerkesztője), de a két lapnak jelenleg is ugyanaz a kiadója.

Az újság online verziója legelőször ujszo.sk címen volt elérhető, ami most az ujszo.com-ra, az *Új Szó* jelenlegi hivatalos weboldalára irányít át. 2008-ban a lap és a honlap arculatváltáson ment keresztül.

Hírmondó

A lapot Egyházgelle község önkormányzata alapította, először 2001. októberében jelent meg. Elsődleges célja a közszolgálat. Informálni kívánja a község lakosságát az őket érintő legfontosabb változásokról, a megvalósult és tervezett programokról. A lap nemcsak krónikaként szolgál: a megjelenő cikkek célja a szülőföldhöz, a kultúrához és az értékekhez való ragaszkodás erősítése.

Tízéves fennállása alatt végig V. Boros Ildikó szerkesztette a lapot 2010 decemberéig, amikor Usačov Péter ideiglenes időre átvette a lap szerkesztését.

Munkatársak:

- a mindenkori polgármester (az elmúlt időszakban: Ravasz Béla, jelenleg: Vajas Imre);
- az önkormányzatból: Szociális Bizottság (özv. Varga Margit), kultúra (Majer Mária);
- az óvodák (Póda Erika, Cséfalvay Katalin) és az iskola vezetése (Trencsík Anikó);
- a község plébánosa (Dr. Myjavec Pál) és Bohony Irén, hitoktató;
- civil szféra: Gelle Szék Polgári Társulás (V. Boros Ildikó), Regence Egyesület (Usačov Péter), Vöröskereszt, Csemadok, Nyugdíjasklub (Álló Anna), HSC egyesület (Bartal Pál).

Kalligram

Az 1991-ben alapított pozsonyi Kalligram Könyv- és Lapkiadó Kft. a magyar irodalom és könyvkiadás egyik legismertebb műhelye.

Az 1992-ben alapított *Kalligram* folyóirat többkultúrájú szellemi közegből meríti szövegeit, és többkultúrájú közegben jelenik meg. Talán ennek is köszönhető sajátos, egyedi jellege. Szerkesztősége a közép-európai nemzetek kulturái közötti párhuzamok és az európaiság gondolatának mind

szélesebb körben való terjesztését tartja feladatának, és azt, hogy bemutassa a világirodalom legfrissebb áramlatait. A kiemelkedő magyar alkotók mellett a csehországi, illetve a közép-európai szellemi élet több jeles képviselője is állandó szerzői közé tartozik. Lapjain megférnek egymás mellett a különböző világszemléletek jegyében született művek, szépirodalmi publikációk, irodalomtörténeti és társadalomtudományi munkák, műkritikák, képzőművészeti esszék és filozófiai tanulmányok egyaránt.

A szerzők és munkatársak (főszerkesztők: Grendel Lajos, Hizsnay Zoltán, Csehy Zoltán, Németh Zoltán, Mészáros Sándor) között megtalálhatók a kortárs magyar, illetve a közép-európai szellemi élet jeles képviselői. A szépirodalom mellett irodalomtörténeti, társadalom- és történettudományi, filozófiai-esztétikai munkák és gyermekkönyvek is szerepelnek a repertoárban. A folyóirat a kezdetektől fogva egységes magyarságban, tágabb értelemben egységes (Közép-)Európában gondolkodik, közvetítő szerepet vállalva földrészünk népei, országai között.

Somorja és Vidéke

Somorja város önkormányzata adja ki a *Somorja és Vidéke – Šamorín a okolíe* c. havilapot. Az ingyenes közéleti lap 28 oldalából a közép-ső 4 oldal színes és hirdetések tartalmaz. A lap 3000 példányszámban jelenik meg, megtalálható Somorján és a környékbeli falvakban, és a megjelenést követően teljes terjedelmében olvasható Somorja város honlapján (www.samorin.sk).

A kiadásért Bárdos Gábor polgármester felel. **A lap főszerkesztője** Tóth Ilona.

Vasárnap

1968. október 6-án jelent meg először *Vasárnapi Új Szó* címmel a napilap vasárnapi száma, önálló hetilap jelleggel, gazdag irodalmi és kulturális anyaggal. Példányszáma a '80-as évek végén meghaladta a 130 ezret. Első főszerkesztője Lőrincz Gyula volt, őt követte 1975-től Rabay Zoltán, 1986-tól Kiss József, majd 1990-től Szilvássy József. Az ő ideje alatt lett „Vasárnap” néven az *Új Szó* hétvégi magazinja a Kovács Ilona szerkesztette *Hang-Kép* című önálló melléklettel, amely a rádió- és tévéműsorok mellett riportokat, művészprofilokat, életmód- és háztartásvezetési tanácsokat is közölt. Példányszáma 1995 első felében elérte a 85 ezret.

Magazin jellegű kötődése az Új Szóhoz fokozatosan megszűnt, 2000-től képes családi hetilapként jelenik meg. Szilvássy József után 1998-ban Lovász Attila lett a főszerkesztője egy rövid időre, majd 1999-től Grendel Ágota. A *Vasárnap* vezető szerkesztői voltak: Miklósi Péter (1993 decembertől), megbízott vezető szerkesztő Kövesdi Károly (1995 decembere és 2001 márciusa között.) 2001. március 7-étől Klein Melinda főszerkesztésével magába olvasztva a *Hang-Kép* mellékletet is, a jelenlegi magazin formátumban, színes nyomással, 68 oldalon jelenik meg. 2003-ban újra Lovász Attila ült a főszerkesztői székbe, távozása óta, 2006. augusztus 1-től a jelenlegi főszerkesztő vezeti a *Vasárnapot*. Ez idő alatt a lap több tartalmi és formai változáson is átment, megpróbált visszatérni elődje nemes hagyományaihoz, és a kor igényeihez igazítva, iránymutató, a szlovákiai magyar olvasót szórakoztatva művelő és informáló lappá válni. 2007 októberében a *Vasárnap* történetében először kapott olyan arcukat, amelyet neves grafikusokból álló szakembercsoport tervezett meg. Ezzel már bátran felveheti a versenyt a piacot előzőnlő különféle hazai és külföldi magazinok garmadájával. Lapigazgató: Slezákné Kovács Edit, kiadója a Petit Press Rt.

Delta

A *Delta* a Komáromi járás hetilapjaként határozza meg magát, szintén kétnyelvű újság, 2003 óta jelenik meg.

A lap a kultúra, az oktatásügy mellett politikai, gazdasági, mezőgazdasági, közéleti témákat boncolgat. Nem maradhat ki belőle természetesen a szórakozás sem.

Cserkész

1990. július 5-én jelent meg az első lapszám. Abban az évben 6 szám jelent meg összesen. A következő két évben minden hónapban megjelent, amíg kialakult a lap máig tartó megjelenési ciklusa: évi 10 szám. A havilap eljut az egész Kárpát-medencébe, ill. a nyugati magyar szórványba, sőt még a tengerentúlra is a magyar közösségekbe. A Magyar Cserkészszövetségek Fórumának döntése alapján ezentúl a tagszövetségek cikkei is helyet kapnak benne, ezzel is színesítve a beszámolókat és a szakmai írások sokaságát.

A szerkesztőség korábbi és jelenlegi munkatársai: Hodossy Gyula, Mészáros Károly, Zalaba Zsuzsa, H. Kubik Katalin, Botha Magda, Vízi Andrea, Demecs István, Gasparecz Tihámér, Dr. Szőke István, Csémi Szilárd – Kismedve, Karaffa Attila, Bodzás Gergely.

A lap 2007-től a magyar cserkészlet közös lapja lett az egyetlen nyomtatásban megjelenő magyar hivatalos cserkészlapként; immár a Magyar Cserkészszövetségek Fóruma megbízásából adja ki a Szlovákiai Magyar Cserkészszövetség. Előfizetői megtalálhatók az egész Kárpát-medencében és a nyugati szórványban egyaránt.

Fáklyavivő

A rimaszombati Katolikus Kör Polgári Társulás 2009 júniusában indította el a havilapot, amely minden hónap közepén jelenik meg, ingyenes és a terjesztése a vasárnapi magyar mise előtt történik. Az első főszerkesztője Ing. Szomolai Tibor volt. Miután ő lemondott a Katolikus Kör elnöki tisztéről, abbahagyta szerkesztői tevékenységét. Azóta a lapot (2010 szeptembere óta) két szerkesztő, valamint a szerkesztőbizottság szerkeszti.

Minden olyan eseményről beszámol a lap, amelyet a Katolikus Kör PT szervez és ami az egyházzal kapcsolatos. A *Fáklyavivő* címet azért adták a havilapnak, mivel ez jelképezi a tudást, amelyet szeretnének továbbadni a szerkesztők. Azok az előadások, amelyeket havonta szerveznek, mind értékesek, ezért a lapban közzé is teszik: megőrkítik azok számára is, akik nem tagjai a Katolikus Körnek, de rendszeresen járnak a szentmisére.

Füleki Hírlap

A *Filakovské zvesti – Füleki Hírlap* kétnyelvű havilapot Füle város önkormányzata 2005 januárjától jelenteti meg. Célja a város polgárainak rendszeres informálása a települési önkormányzat munkájáról, ill. a város társadalmi, kulturális és sportéletéről. A lap ingyenes terjesztés által jut el az olvasókhoz. Főszerkesztője a kezdetektől máig Dr. Fehér Peter, aki egyébként a városi tanügyi hivatal alkalmazottja, és megbízás alapján végzi főtevékenysége mellett a lap szerkesztését.

Remény

A *Remény* katolikus hetilapot a rendszerváltozást követően hozta létre néhány újságíró és pap. A kezdő tőkét néhány szlovákiai magyar katolikus lelképásztor adta össze, és megalapították a Glória Társulatot, amely a lap kiadója. Az alapító főszerkesztő Koller Gyula volt, aki ma főmunkatársként segíti a lapot.

2001-től Herdics György tölti be a főszerkesztői posztot, helyettese 2011-től Albán József. Főszerkesztő-helyettesként dolgozott a lapnál Gyurgyík László, majd Bertha Éva, aki egyik alapítója a lapnak – ma felelős szerkesztőként működik a *Reményben*. Főszerkesztő-helyettese volt a lapnak Szakál László is. A lap alapítója volt Ordódy Dénes grafikai szerkesztő is, aki 2010-ig, nyugdíjba vonulásáig dolgozott a lapnál. A kezdetektől 2004-ig a lap munkatársa volt Gyepes Aranka szerkesztő. 2001-től a lap szerkesztője Orbánné B. Mária. A lap fennállása óta hosszabb-rövidebb ideig több fiatal újságíró is segítette a szerkesztőség munkáját.

A *Remény* kezdetben A3-as formátumban jelent meg 8 oldalon, fekete-fehér nyomással, később 12 oldalra bővült. 2001 után A4-es formátumú lett, néhány színes oldallal. 2011-től ismét A3-as formátumban jelenik meg 16 oldalon, teljesen színes nyomással. A lap példányszáma az induláskor több mint 22 ezer volt, ma 9600.

Szabad Újság

A Szabad Újság a felvidéki magyarság egyetlen magyar tulajdonban lévő országos terjesztésű lapja. A *Szabad Újság* 19 évvel ezelőtt jelent meg a standokon. A rendszerváltás után rövid ideig napilap volt, majd népszerű közéleti hetilappá vált. A Madách-Posoniumtól 2009-ben a galántai székhelyű Médiainpress Kft. vette meg a lap kiadásának jogát. Varga Péter, az új kiadó ügyvezetője úgy nyilatkozott, hogy nem kívánja megtörni a kontinuitást, ezért a lap egyelőre a megszokott formában jelenik meg. Ez vonatkozik a szerkesztőgárdára is. Azonban szándékában áll fokozatosan olyan változásokat eszközölni a lapban, amelyek annak olvasottságát növelik. A galántai székhely mellett a fővárosban, Pozsonyban is szerkesztik a lapot, és továbbra is országos terjesztésű újság marad. A *Szabad Újság* új tulajdonosa Dél-Szlovákia több városában is kiépíti a tudósítói hálózatot, és szeretné megkönnyíteni az olvasók és a lap közötti kapcsolattartást is.

A magyar közösségnek jogos az igénye egy tartalmas közéleti hetilapra. Amikor az új tulajdonos átvette a lapot, a *Szabad Újság* példányszáma 13500 volt, ma 15500. Igaz, ez nem tekinthető radikális példányszám-növekedésnek, de ha tekintetbe vesszük, hogy mindez a számos világméretű vállalatot is csődbe juttató gazdasági és pénzügyi világválság közepén történt, akkor mindenképpen tekintélyt parancsoló eredmény. 2009 tavaszán a *Szabad Újság*ot 16 A3-as oldalon megjelenő hetilapként vette át Varga Péter, amely tartalmazott egy 16 A4-es oldalas tv-műsormellékletet is. Ez összesen 48 A4-es oldalnak felel meg. A 2009. április 29-i formaváltás óta már a hetilapokra jellemző hagyományos méretben jelenik meg a *Szabad Újság*.

A nyomtatott sajtó számszerű adatai

Lap neve	Belső munkatársak száma	Külső munkatársak száma	Kereskedelmiség és közszolgáltatóság aránya	Terjesztés módja	Előfizetők száma	Rendszeres vásárlók száma	Interneten elérhető
Zselízi Hírmondó	2	0	100% közszolgálati	Saját hálózaton keresztül	40	850	igen
Honti Lapok	5	0	20% kereskedelmi 80% közszolgálati	Postai úton	22	193	igen
Párkány és Vidéke	1	6	100% közszolgálati	Magánkézben lévő hálózaton keresztül	5000 ingyenes		igen
Kürtös	5	3	100% közszolgálati	Egyéb	250	800	igen
Új Szó	40	20	20% kereskedelmi 80% közszolgálati	Postai úton, Saját hálózaton keresztül, Magán kézben lévő hálózaton keresztül	14.500	9.000	igen
Hírmondó	3	7	100% közszolgálati	Egyéb	0	700	nem
Kalligram	4	1	100% közszolgálati	Postai úton, Magán kézben lévő hálózaton keresztül	nincs adat	nincs adat	igen
Somorja és Vidéke	1	1	30% kereskedelmi 70% közszolgálati	Magán kézben lévő hálózaton keresztül, Saját hálózaton keresztül	0	3000 ingyenes	igen
Vasárnap	10	10	100% közszolgálati	Saját hálózaton keresztül, Postai úton		36 000	igen
Delta	6	3	100% közszolgálati	Magán kézben lévő hálózaton keresztül, Postai úton		10.000	nem
Cserkész	1	14	10% kereskedelmi 90% közszolgálati	Postai úton	1500	1750	nem
Fáklyavivő	2	5	100% közszolgálati	Egyéb	90	110	nem
Füleki Hírlap	2	0	100% közszolgálati	Magánkézben lévő hálózaton keresztül, egyéb	0	1100	igen
Remény	6	20	30% kereskedelmi 70% közszolgálati	Egyéb	9400	9600	igen

A napilap, hetilap tulajdonosi szerkezete

Lap neve	Működési forma	Tulajdonosi testület	A tulajdonosi testületnek van-e beleszólása a tartalmi kérdésekbe
Zselízi Hírmondó	Költségvetési intézmény	Zselíz város	ritkán
Honti Lapok	Költségvetési intézmény	Baráti Tamás, Hudec Pavel, Hammersmidt Béla, Pálffy Dezső, Oros Zoltán, Srna Pavol, dr. Makovinyi Pál, Köteles Judit, dr. Sasváry Ferdinánd, Gémesi Zoltán, Bóna Zsolt, Póczik Gábor	ritkán
Párkány és Vidéke	Egyéb	nincs adat	Nem szól bele
Kürtös	Egyesület	Balogh Gábor, a Csemadok Nagykürtösi Területi Választmányának elnöke Kliment Éva, a Csemadok Nagykürtösi Területi Választmányának alelnöke Bodzsár Gyula, a Csemadok Nagykürtösi Területi Választmányának elnökségi tagja Hrubík Béla, a Csemadok Nagykürtösi Területi Választmányának elnökségi tagja Nagy József, a Csemadok Nagykürtösi Területi Választmányának elnökségi tagja	Igen, meghatározó szerepe van
Új Szó	Gazdasági szervezet (kft., rt.)	nincs adat	Nem szól bele
Hírmondó	Helyi önkormányzat	nincs adat	Nem szól bele
Kalligram	Gazdasági szervezet (kft., rt.)	nincs adat	Nem szól bele
Somorja és Vidéke	Költségvetési intézmény	nincs adat	nincs adat
Vasárnap	Gazdasági szervezet (kft., rt.)	nincs adat	Nem szól bele
Delta	Gazdasági szervezet (kft., rt.)	nincs adat	nincs adat
Cserkész	Egyéb	Szlovákiai Magyar Cserkészsövetség	Ritkán
Fáklyavivő	Egyéb	Ing. Pelle Tibor, a Katolikus Kör elnöke 2. Dr. Danis Tamás, a Katolikus Kör alelnöke 3. Mgr. Mihály Szilvia, a Katolikus Kör ellenőrző bizottság tagja, főszerkesztő 4. Dohnányi Dezső, a Katolikus Kör elnökségének tagja, főszerkesztő helyettes 5. Csirke Józsefné, a Katolikus Kör elnökségének tagja, pénztáros	nincs adat
Füleki Hírlap	Költségvetési intézmény	Fülek város	Igen, meghatározó szerepe van
Remény	Egyesület	nincs adat	nincs adat

A napilap, hetilap vagyoni helyzete

Lap neve	Saját ingatlan, hasznos felület	Saját nyomdatechnika	Jelentősebb befektetés
Zselízi Hírmondó	Helyi önkormányzat 20 m ²	nem	nincs adat
Honti Lapok	Helyi önkormányzat 5 m ²	nem	nincs adat
Párkány és Vidéke	Helyi önkormányzat 25 m ²	nem	nincs adat
Kürtös	Helyi önkormányzat 26 m ²	igen	2009
Új Szó	nincs adat	nincs adat	nincs adat
Hírmondó	nincs adat	nem	nincs adat
Kalligram	saját	nincs adat	nincs adat
Somorja és Vidéke	nincs adat	nincs adat	nincs adat
Vasárnap	nincs adat	nincs adat	nincs adat
Delta	60 m ²	nem	nincs adat
Cserkész	Egyéb 11 m ²	nem	nincs adat
Fáklyavivő	Egyéb	igen	2009
Füleki Hírlap	Helyi önkormányzat	nem	nincs adat
Remény	Egyház 100 m ²	nem	nincs adat

A napilap, hetilap finanszírozása

Lap neve	A működéshez szükséges költségek forrásai	Nyereséges-e a lap	A legjelentősebb szlovákiai finanszírozók	A legjelentősebb magyarországi finanszírozók
Zselízi Hírmondó	Saját bevételek összesen 3618 euró Tulajdonosok részéről érkező támogatás 5000 euró	veszteséges	nincs adat	nincs adat
Honti Lapok	Saját bevételek összesen 1302 euró Tulajdonosok részéről érkező támogatás 16493 euró	veszteséges	nincs adat	nincs adat
Párkány és Vidéke	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat
Kürtös	Saját bevételek összesen 3348 euró Pályázatok útján behozott támogatás 4000 euró	veszteséges	A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma	Szülőföld Alap
Új Szó	nincs adat	veszteséges	nincs adat	nincs adat
Hírmondó	nincs adat	veszteséges	nincs adat	nincs adat
Kalligram	nincs adat	nincs adat	A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma	NKA
Somorja és Vidéke	nincs adat	nincs adat	nincs adat	nincs adat
Vasárnap	nincs adat	Önfenntartó	A Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériuma	nincs adat
Delta	nincs adat	Önfenntartó	nincs adat	nincs adat
Cserkész	nincs adat	Veszteséges	nincs adat	Szülőföld Alap
Fáklyavivő	Saját bevételek összesen 830 euró Tulajdonosok részéről érkező támogatás 45 euró	Önfenntartó	Besztercebányai Megyei Önkormányzat	Szülőföld alap
Füleki Hírlap	Tulajdonosok részéről érkező támogatás 3390 euró	Veszteséges	nincs adat	nincs adat
Remény	nincs adat	Veszteséges	nincs adat	Szülőföld Alap

A szlovákiai magyar nyomtatott sajtótermékek sok esetben nehézségekkel küszködnek, a magyarországi pályázatok vagy sikertelenek számukra vagy elérhetetlenek, míg a szlovákiai pályázatok csak egy szűk érdekcsoportnak szólnak, így a többi sajtótermék nem részesül a pályázati összegekből.

Mindenképp szüksége lenne a szlovákiai magyarságnak egy magyar szellemben írt napilapra,

ellensúlyozva az idáig egyetlen magyar nyelvű sajtóterméket, amely külföldiek kezében van és politikai befolyásoltság alatt áll.

Nagy hangsúlyt kellene fektetni az újságíróképzésre is, mivel erre Szlovákiában csak szlovák nyelven van lehetőség. Mindenképp pozitívumként lenne elkönnyvelhető, ha a magyarországi illetékes szakmai szervezetek továbbképzéseket, illetve tanfolyamokat tartanának, amelyek után megfelelő, magas szintű képesítést nyerhetnének a szlovákiai magyar újságírók.

Ugyancsak szükség lenne egy szakmai tömörülésre is, amely a szlovákiai magyar újságírók érdekképviseletét felvállalná, és a megfelelő fórumokon képviselné őket. Ennek megvalósításához a magyar sajtószervezetek segítsége lehetne a kiindulási pont.

Több szlovákiai magyar újságíró bedolgozik magyarországi köz-, illetve magán-sajtóorgánukba is. Sok esetben viszont nem kellőképpen honorálják a szakmaiságot a magyarországi partnerszervezetek. Saját tudósítóik többnyire nincsenek tisztában a szlovákiai helyzettel, sem a politika, sem a közélet, a kultúra, a hitélet vagy a sport területén, így tévinformációk látnak napvilágot.

A magyar médiahatóságnak fel kellene vállalnia a határon túli újságírói szervezetek szakmai vagy egyéni tömörülését és azokkal lehetőség szerint szoros kapcsolatot kiépítenie, akár egy kárpát-medencei tudósítói hálózat megalapozásával, amely a magyarországi közmédia partnere lenne, és így szakmai síkon működne a kommunikáció és információcsere.

Online felületek

A szlovákiai magyarság elsősorban az anyaországi televíziókból, rádiókból, valamint a napi, illetve a heti sajtóból és az internetről tájékozódik.

Az általánosan elterjedt gyakorlat az, hogy a legtöbb médiumnak saját internetes megjelenítése van, amely több vagy kevesebb eltéréssel, késleltetéssel vagy anélkül, de a nyomtatott, illetve sugárzott tartalmakat teszi elérhetővé a világhálón is.

Majd minden községnek van egy vagy két nyelvű internetes megjelenése, de ezeket az oldalakat csak ritkán frissítik, inkább háttérinformációként szolgálnak, mint a napi tájékozódásra.

Önálló szerkesztéspolitikával rendelkező, csak az interneten elérhető, hírportál-szerűen működő médiumok: Felvidék.ma – www.felvidek.ma; Bumm – www.bumm.sk; Pázmaneum – www.pazmaneum.sk.

Több internetes oldal bulvárhírekkel igyekszik olvasottságát növelni vagy olvasóit megtartani, amelyhez átvett vagy önállóan szerkesztett írásokat raknak. Szlovákiában április 1-jétől több szlovákiai portál is fizetőssé vált, de a szlovákiai magyar portálok közül egyik sem vált fizetőssé. A független hírügynökség, a Sita közel egy évig magyar nyelven is megjelentett híreket az oldalán, de már nem elérhető ez a szolgáltatás sem. Több szervezet is honlapot tart fenn és társulásuk híreit és különböző felhívásokat tesznek rajta közzé. Katolikus és református magyar nyelvű honlapok is megtalálhatóak, de országos jelentőségű csak két honlap van, a Remény katolikus hetilap az írott sajtóba küldte vissza az adatlapját, a Pázmaneum pedig a portálok közé.

Több portál is használja a különböző közösségi oldalakon való megjelenítést, pl. Facebook. Itt híreiket is megtalálják az olvasók és véleményt formálhatnak egy-egy írás kapcsán. Néhány portálnak erre a honlapján is lehetőség van.

Az országos jelentőségű portálok jelentősen különböznek egymástól, szinte mindegyiknek megvan a maga profilja.

Felvidék.ma

A Felvidék.ma internetes hírportál kísérleti jelleggel 2005 novemberétől található meg a világhálón. Hivatalos indulását 2006. január 24-étől datálják. A Felvidék Ma hírportálon napi rendszerességgel olvashatók a szlovákiai, elsősorban a szlovákiai magyar vonatkozású hírek. Szándékuk, hogy olvasók visszajelzései alapján kínálatukat folyamatosan bővítsék. Céluk, hogy érdekes, friss és színes hírekkel felhívják a figyelmet a dél-szlovákiai régióra.

Tevékenységükkel a nemzeti összetartozást is erősíteni kívánják. Főszerkesztői voltak a portálnak többek között: Oriskó Norbert, Dunajsky Géza és Gyurkovits Neszméri Róza.

A honlapot a Szövetség a Közös Célokért társulás tartja fenn Pogány Erzsébet igazgató vezetésével.

Az első szlovákiai magyar hírportál hatodik éve nyújt betekintést a felvidéki közélet, politikai-és gazdaság élet mindennapjaiba, ugyanakkor feltérképezi a kulturális eseményeket, figyeli az egyes régiók híreit és helyet ad jegyzeteknek, véleményeknek, visszajelzéseknek. A tartalmi sokszínűség és minőség mellett ügyel a formai megjelenésre is. Működésük során többször is változtatott arculatán, igazodva az épp aktuális internetes megjelenések elvárásaihoz. 2011. április 4-én úgy vélte a portál, hogy ismét eljött az idő egy modernebb megjelenésre.

A mostani módosítások nemcsak egy „kozmetikai műtét” erejéig javították a portált, hanem a tartalmat tekintve is alapvetően átépítették, felhasználva a legújabb közösségi bővítményeket.

A hírportálra kattintva április 4-étől fürgébb, korszerűbb, felhasználóbarát rendszeren, de a megbízható, igényes tartalomhoz ragaszkodva kaphatnak információkat a látogatóik. A változás azonban nem csupán fiatalosabb, szebb arcot jelent, hanem tartalmilag is áttekinthetőbb, műfajilag is jobban körülhatárolt szerkezetben juthatnak hozzá az írásokhoz, szemléletesebb formában, több és jobb képpel, a műszaki háttér pedig azt is lehetővé teszi, hogy ki-ki saját Felvidék.ma oldalt állítson össze magának kedvelt olvasmányaiából. Az új honlap fő jellemzője a korszerű, „szellős”, áttekinthető felület, amely megfelel a hírportálokkal kapcsolatos mai elvárásoknak.

A címdoldalon megtalálható minden, ami az olvasók szempontjából fontos, első rátekintésre is több információval szolgál, mint a korábbi verziók. Az olvasók által kedvelt Programajánló rovat most is előkelő helyen kapott helyet, a pályázati tájékoztatóval együtt. Legfontosabb újítás az esemény kezdődőpontja szerinti automatikus besorolás, az események helyszíne, városa szerinti szűrés lehetősége, illetve a sokak által kért eseménynaptár, amelyben naprakészen is áttekinthetik, hol, mi történik éppen a Felvidéken. Az átdolgozott tartalmi szerkezet miatt sokkal gyorsabb az oldal beolvasása, a cikkek megkeresési lehetősége. Az oldalon mostantól használatos úgynevezett beszédes URL-címek révén könnyebb a cikkek másoknak ajánlása, azok megtalálása rovatokra, alrovatokra bontva is. Ami pedig az ajánlást illeti, az eddigi Facebookos lehetőséget bővítették egy másik nagy közösségi hálózat, a Twitter ajánlási lehetőségével is. Emellett kiemelt helyet kaptak a társoldalak is: az Erdély.ma, a Kárpátalja.ma és a Vajdaságma.info – a címlapon olvashatók legfrissebb híreik, jelezve, hogy egy családba tartoznak itt, a Kárpát-medencében. A legolvasottabb hírek szekciója bővült, már nemcsak az utóbbi hét nap legolvasottabb híreit láthatják kiemelve, hanem a legutóbbi nap, hét, hónap és év cikkeit is kikereshetik ilyen formában.

A portál új verziójának jellemzői tehát kulcsszavakban:

- a tartalom célszerű szerkezeti sorolása rovat/alrovat szinten;
- forradalmilag új nyitólap, amelyet az olvasó tud testre szabni, saját elképzelése alapján;
- nagyobb képek, modern képgaléria-kezelő;
- új videogaléria;
- közösségi oldalak integrálása és tartalom megosztása Facebook és Twitter oldalakon;
- vadonatúj programajánló – kategorizált és időrendi áttekintése az elkövetkező eseményeknek;
- pályázati figyelő – határidőkkel, leírásokkal;
- a hírek kínálata RSS csatornán keresztül – a portál hírei csatorna és rovat szintű csatornák;
- kitekintő rokon-oldalaink legfrissebb híreire;
- egyedi olvasottság figyelő – napi, heti, havi éves és összesített időszakra lebontva;
- címkézési lehetőség, kapcsolódó és ajánlott cikkek;
- új kereső-algoritmus;
- mindez egy új, modern sablonba csomagolva, csinosított fejléccel és modern szerkezeti felépítésben.

Legfontosabb magyarországi finanszírozók a Szülőföld Alap és a Nemzeti Kulturális Alap. A portál célközönsége földrajzi szempontból országos jelentőségű.

Új Szó

Az Újszó.com az Új Szó napilap online változata. A nyomtatott lap szerkesztősége állítja elő a tartalmát.

A lap tartalma előbb a hhrf.org oldalon jelent meg, később, a 2000-es évek elején saját honlapja lett. 2007-ben újult meg, gyakorlatilag klasszikus online napilapként működik.

Az online változat két részre oszlik: napi hírek, amelyekből nagyjából óránként négy kerül fel a honlapra, valamint az offline változat, amely az Új Szó napilap internetes archívumaként működik. Mindig este hat órától olvasható ez a rész. A nyomtatott lap tartalmának megközelítőleg 90%-a kerül fel az archívumba, míg az online rész a nyomtatott lap híreinek, anyagainak kb. negyedét használja fel. Legfontosabb szlovákiai finanszírozók a Kulturális Minisztérium. A portál célközönsége földrajzi szempontból országos jelentőségű.

Pázmaneum

A Pázmaneum Polgári Társulás 2005. október 2-án a csallóközi Bakán alakult azzal a céllal, hogy a társulás tagjai az alapvető emberi értékek és a nemzeti identitás megerősítését fogják szolgálni a keresztény erkölcs szellemében. A megalakulástól kezdődően honlapot is üzemeltet a Társulás és heti rendszerességgel Hírlevelet ad ki.

A honlap külalakja több ízben is változott, igazodva az aktuális felhasználói trendhez. Átalakítás után ismét megtalálható majd a honlapon a lelkiatya adatbázis, a szlovákiai magyar plébániák elérhetőségével. Országos jelentőségű portálként a felvidéki magyar katolikus eseményeiről, felhívásairól tesz közzé beszámolókat a honlap szerkesztősége. Audiovizuális tartalommal is rendelkezik, amely szintén bővítés alatt van. A plébániák, katolikus közösségek által küldött felhívásokat, meghívókat, beszámolókat jelentet meg a portál, valamint saját jegyzeteket is közöl. Figyeli a magyarországi és a

világegyház híreit, valamint a magyar nemzeti közösség híreit. Bekapcsolódik különböző országos jelentőségű rendezvények propagálásába is.

Legfontosabb magyarországi finanszírozója a Szülőföld Alap. A portál célközönsége földrajzi szempontból országos jelentőségű.

A kárpátaljai magyar média

Bevezető

A magyar lakosság számát tekintve Kárpátalja a negyedik helyet foglalja el a Kárpát-medencében Erdély, Felvidék és Délvidék után. A 2001-es népszámlálás alkalmával Ukrajnában 156600-an vallották magukat magyarnak. Ez az országban élő nemzetiségek lélekszámát illetően a hetedik helyet jelenti.

Kárpátalján 151500 magyar él, ami a lakosság 12,1%-a. Molnár József demográfus szerint a természetes fogyás és a migráció következtében ez a szám sokkal kisebb lenne, ha a kedvezménytörvény hatására több ukrán nemzetiségű és roma lakos nem vallotta volna magát ismét magyarnak. Hasonló tendencia várható a magyar népesség szempontjából a 2012-es népszámlálás után is az egyszerűsített honosításnak köszönhetően.

A kárpátaljai magyarság az egykori Ung, Bereg, Ugocsa, Máramaros és Szatmár megyék területén él. Egy tömbben a beregszászi, nagyszőlősi, munkácsi és az ungvári járás egy részében, viszont már szórványban a técsői és a rahói járásban.

Az 1910-ben még 96%-ban magyarok lakta Beregszász mára elvesztette magyar többségét. A városban közel 13 ezer magyar él (48%), ami nem sokkal több a megyeszékhely, Ungvár magyarságának számánál. A 80 ezres Munkácson kevesebb, mint hétezeren vallották magukat magyarnak.

Kárpátalján kívül az országban több mint ötezer magyar él szétszórta. Őket szórványnak sem lehet tekinteni. Zömmel olyan egykori kárpátaljaiakról van szó, akik vagy vegyesházasság, vagy munkavállalás révén kerültek távol szülőföldjüktől, vagy a XX. század történelmi viharai sodorták el őket az anyaországtól. A számok tükrében elmondható, hogy az ukrainai magyarság kérdése elsősorban a kárpátaljai magyarságé, és csak másodsorban az Ukrajnában elszórtan élő magyaroké, akik mind intézményrendszerükben, mind kulturális érdeklődésükben, identitásukban egyre távolabb kerülnek (nemcsak földrajzi értelemben) a magyarságtól.

Dupka György és Zubánics László *Belső-ukrajna a népszámlálás tükrében* c. tanulmányában összegzi az ukrainai magyarság megyénkénti eloszlását. Bár, mint említettük, kötődésükben már inkább szláv-orientáltságúak, ugyanakkor a szülőföldjükkel és az anyaországgal mégsem veszítették el teljesen a kapcsolatukat.

Az ukrainai magyarság statisztikai adatai a 2001. évi népszámlálás tükrében

Közigazgatás	Magyarság (fő)
Dnyipropetrovszk megye	593
Harkov megye	453
Donyeck megye	421
Lviv megye	384
Poltava megye	349
Kirovograd megye	265
Kijev város	257
Lugansz megye	246
Zaporizsjá megye	218
Herszon megye	212
Krím Autonóm Köztársaság	186
Odessza megye	176
Cserkasszi megye	164
Kijevi megye	139
Ivano-Frankivszk megye	124
Mikolajiv megye	120
Zsitormir megye	94
Szumi megye	93
Hmelnickij megye	91
Ternopil megye	85
Csernovic megye	80
Vinnyica megye	77
Voliny megye	71
Rivnei megye	68
Csernyigov megye	61
Szevasztopol város	24
Összesen:	5051
Kárpátalja megye	151 516
Mindösszesen:	156567

2004-ben egy politikai döntés ráirányította a figyelmet a Kárpátalján kívül, Ukrajna más megyéiben élő magyarokra. Az ukrán parlament elfogadta az új választási törvényt, amelynek következtében a nemzetiségeknek nehezebb lett bekerülni a különböző szintű tanácsokba. A pártlistás rendszer válaszut elé állította a kárpátaljai magyarságot: vagy pártot alapít, vagy pedig egyéneként

hozzácsapódik valamilyen ukrán párthoz, ha érdemben akar politizálni a helyi önkormányzatokban. Mind a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, mind az Ukrainai Magyar Demokrata Szövetség az első megoldást választotta.

A pártalapítás feltétele Ukrajnában, hogy a megyék és a járások nem kevesebb, mint kétharmadában tízezer támogató nyilatkozatot kell összegyűjteni. Annak ellenére, hogy Kárpátalján kívül az összes megyében 5 ezernél alig több magyar élt, a szerepük hirtelen felértékelődött.

Az ukrainai magyarság máig az egyetlen az ország nemzetiségei között, amelynek nemhogy egy, hanem egyszerre két pártja is van. Ez a kárpátaljai magyarság politikai megosztottságának kétségtelen bizonyítéka, amely mint cseppben a tenger, tükrözi az anyaországi politikai viszonyokat és természetesen ezek jelentős mértékben leképeződnek a médiumok szintjén is.

Persze teljesen profanizálni a kárpátaljai politikai képet nem szabad, a kisebbségi létből adódik ugyanis, hogy a kárpátaljai érdekvédelmi szervezeteknek és az általuk létrehozott, sok esetben általuk fenntartott intézményrendszer (beleértve a kárpátaljai magyar sajtót és elektronikus médiát is) túlélése függ az aktuális magyar kormánytól. Az elhatárolódás tőle pusztán pártszimpátia alapján magában hordozza akár a teljes ellehetetlenülést és működésképtelenséget is. Az ukrán állam a törvényi garanciák ellenére nem tudja biztosítani a nemzetiségi intézményrendszer (óvodák, iskolák, főiskolák, egyetem, média, könyvkiadás, érdekvédelmi szervezetek, civil szerveződések stb.) zökkenőmentes és folyamatos működését, ezért az anyaország „jóindulata” a határon túli stratégiai jelentőségű intézmények kijelölésében és támogatásában, sok esetben, egzisztenciális kérdés Kárpátalján.

A kárpátaljai magyar újságírás általános helyzete

A kilencvenes évek adataihoz képest, amikor a kárpátaljai magyar sajtópalettán 20 orgánus szerepelt, ma 15-tel többet tartanak nyilván. Ez mégsem tükrözi a reális képet. Pénzhiány miatt a lapalapítók sok esetben kénytelenek szüneteltetni a megjelenést, egyesek meg is szűntek. Az államilag támogatott kiadványok terjedelme, száma lecsökkent, éppen hogy vegetálnak.

A függetlenség első éveiben a napi-, heti- és havilapok, egyéb időszaki kiadványok felölelték a társadalom szinte minden rétegét. A napisajtótól kezdve az irodalmi folyóiratokon, gyermek-, ifjúsági és egyetemi lapokon át a szakmai folyóiratokig majdnem mindenki találhatott magának megfelelőt. Mára a választék jelentősen leszűkült.

Megszűnt és a sajtótermékek hivatalos listájából is törölték a *Harso(g)na*, a *Kárpátaljai Szia* és a *Társ* c. diáklapot, ugyanerre a sorsra jutott a *Tárogató* satirikus folyóirat, a *Kárpátaljai Ifjúság* (a *Mology Zakarpatya* ukrán ifjúsági lap magyar fordítása), az *Ezüst Föld* amely az ukrán RUH népi mozgalom „magyar szava” volt, néhány számot ért csak meg a *Hármashatár* magazin, a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség hírlevele, a *Hírmondó*, a Credo Alapítvány által gondozott gyermek- és ifjúsági magazin, a *Bóbita-füzetek*, továbbá a *DéliBáb* időszaki kiadvány.

Az alapítók nem szünetelték meg, de anyagi források híján szüneteltetik vagy ritkábban jelenik meg a Kárpátaljai Magyar Cserkészszövetség lapja, a *Nyomkereső*, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közössége által gondozott *Kárpáti Magyar Krónika*, a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség alapította *Kárpátaljai Szemle* és a *Kárpáti Igaz Szó* (a fekete), a *Pánsíp* irodalmi folyóirat, a *Határmenti Szociáldemokrata*, az *Ukrainai Magyar Krónika* – hogy csak néhányat ragadjunk ki a sok közül.

A demokrácia zsilipjeinek felnyitásával egy időben, Ukrajna függetlenné válásának eufóriájában szinte észrevétlenül beszűkültek a szabad információáramlás csatornái Magyarországra felől.

Előbb csak a napisajtó nem jutott el Kárpátaljára, majd a remittenda sem. Elmaradtak a könyvek is. Az internet a korlátozott hozzáférés miatt nem jelenthetett alternatívát, mint ahogy ma sem jelent egyelőre. Látszólag megnyílt a tér a helyi újságírók előtt: nekik kellett volna pótolni a keletkezett űrt.

A szakmai képzés azonban sokáig csak Lemberg (Lviv) és Kijevre korlátozódott. Az Ungvári Nemzeti Egyetemen 1994-ben indult az újságíró képzés, három évre rá alakult meg az újságíró szak. A magyar nyelvű sajtóorgánumok munkatársai azonban főleg az ungvári egyetem bölcsész karának végzőseiből kerülnek ki, szakmájukat tekintve többségük magyar nyelv és irodalom tanár.

Többek között az újságíróképzés megszervezésére és az érdekképviselet biztosítására 1998-ban megalakult a Magyar Újságírók Kárpátaljai Közössége. Jelenleg 76 tagja van. Az ukrán újságíró szövetség kárpátaljai tagozata 112 magyar anyanyelvű tagot tart nyilván. A MŰKSZ felvállalta, hogy támogatja évente 2-3 fiatal újságíró anyaországi, erdélyi/partiumi továbbképzését. 2008-ban a Szövetség kezdeményezésére az Ungvári Nemzeti Egyetemen öt ösztöndíjas helyet biztosítottak az újságírás iránt érdeklődő magyar fiatalok számára.

Nincs megoldva az újságírók szakosodása. A kis létszámú szerkesztőségekben általában „a mindenki mindenhez ért” elv érvényesül. Ha az idők folyamán ki is alakult valamilyen szakmai rétegződés, az nem szervezeten, hanem az egyén érdeklődésének, egyetemi szakirányú végzettségének, politikai szerepvállalásának megfelelően történt. Ezért rögzült a kárpátaljai olvasó tudatában, és vált sztereotípiává, hogy például Kovács Elemér mezőgazdasági szakíró, Nigriny Szabolcs gazdasági témákkal foglalkozó újságíró, Kacsur Gusztáv, Badó Zsolt, Balogh József, Baksa Lujza, Erdélyi Gábor, Kőszeghy Elemér, Bíró László, Dunda György politikai elemző és tényfeltáró riporter, Horváth Sándor, Barát Mihály a művelődési élettel foglalkozó publicista, kritikus, Zubánics László, Lajos Mihály helytörténész, szociológus, Marton Erzsébet, Fedák Anita a közoktatás és a kultúrtörténet odaadó kutatója...

Valamivel rosszabb a helyzet az elektronikus médiában dolgozó újságírók esetében. Az állami televíziót és rádiót illetően a nemzetiségi szerkesztőségekben összevonták a televízió- és rádióműsorok gyártását, ezért az ott dolgozó riporterek ide is, oda is be-bedolgoznak. Az ő esetükben a szakosodást nehezíti az elektronikus médiában az utóbbi időben uralkodó tendencia, miszerint egy ember egyszerre több szakmát ötvöz magában: producer, műsorvezető, riporter, szerkesztő, operatőr, vágó és rendező is egyben, ha a helyzet úgy kívánja. Természetesen ilyen komplex képzési rendszer sehol a világon nincs. Ezt a szükség (a pénzhány, a leépítés elkerülése, a nyelvtudás hiánya stb.) hozta így és a legtöbb esetben a minőség rovására megy. Az újságíró az idő szorításában felületessé válik, sablonokat használ, bizonyos képi ábrázolásoknál egyszerűen plagizál, egy az egyben ellenőrzés és utánajárás nélkül átvesz anyagokat.

A „belterjesség” rovására írható, hogy mind a nyomtatott sajtóban, mind az elektronikus médiában mindenkinek megvannak a maga információs csatornáit. Részben a provincializmusnak betudhatóan mindenki mindenkit ismer, az újságíró bratyizik a góréval, bizalmas viszonyt alakít ki vele, hogy információkhoz jusson. Ez a legtöbb esetben veszélyezteti az objektivitást.

Akinek nincsenek kapcsolatai, azzal nehezen állnak szóba. A hivatalokban gyakran akkor sem fogadják az újságírót, ha ügyfélszolgálati időben keresi fel a tisztviselőt. Ukrajnában létezik olyan jogszabály (törvény Ukrajna államhatalmi szervei és önkormányzatai tevékenységének bemutatásáról a tömegtájékoztatási eszközökben), amely egyenesen előírja, hogy az önkormányzatoknak szerződnieük kell a médiával tevékenységük bemutatására. Egy másik jogszabály pedig (törvény a nyilvános információk hozzáféréséről) szankcionálja is az információ megtagadását. A pályázatokat

azonban úgy írják ki, hogy azok a médiumok nyerjenek, amelyek a hatalom által leginkább befolyásolhatók és lojálisak a kormányzati körökhöz.

Ami a kárpátaljai írott és elektronikus magyar média tartalomszolgáltatását illeti, szinte kivétel nélkül minden orgánum a magyar identitás megőrzését tekinti egyik legfontosabb feladatának és ennek rendeli alá írásait és tudósításait. A kivételek közé tartozik a TV9 Stúdió Beregszász, amely kereskedelmi tévé lévén a szórakoztatást helyezi előtérbe.

Sokszor etikai kérdésként vetődik fel: szabad-e kisebbségi sorban a nagy nyilvánosság elé vinni a magyarság belső ügyeit, politikai csatározásait. A kérdés költői. Ha nemmel felelünk rá, azzal elismerjük, hogy belső cenzúrát alkalmazunk, ha igennel, akkor újabb kérdések sora merülhet fel: vajon meddig mehetünk el például abban, hogy a nyilvános vita még ne ártson a közösség érdekeinek.

Etikai kérdés továbbá az is, hogy a kárpátaljai magyar sajtóban nem mindenki tünteti fel az információ-forrást. Egymástól vesznek át anyagokat úgy, hogy nem ellenőrzik le azok hitelességét, mondván: minél többen állítunk valamit, annál nagyobb a valószínűsége, hogy igaz és a végén már senkit sem érdekel, kitől ered a hír.

Mint ahogy arra a *Bevezető*-ben is utaltunk, a politikum jelen van a kárpátaljai magyar sajtó szinte minden szegmensében. A legnyilvánvalóbb ez az államilag finanszírozott vagy a helyi önkormányzatok által alapított médiumoknál, amelyek „a kormány politikáját hivatottak közvetíteni az állampolgároknak”. Ezt a megfogalmazást a leggyakrabban úgy értelmezik, hogy arról kell tudósítani, ami a megye/járás/város vezetésében történik, és úgy kell tálni az eseményeket, hogy az a felső vezetésnek tetszen. 2003/2004-ben például minden megyei televízióknak és rádióknak naponta délig le kellett adnia a jelentést a sajtóosztálynak, hányszor szerepelt az akkori ukrán államfő a képernyőn, milyen időszámban közvetítették az Elnöki Adminisztráció által postán kiküldött (így rendre aktualitását veszítő) képi anyagot, és még véletlenül sem volt szabad kiejteni az ellenzéki elnökjelölt nevét (legfeljebb negatív szövegkörnyezetben).

Az állami televízió- és rádiótársaságok, valamint az állami nyomtatott sajtó ügynevezett állami megrendelést teljesít. Ez némileg hasonlít a szocialista tervgazdálkodásra: minden év végén elfogadják a következő esztendőre szóló munkatervet, amelyben kötelező módon feltüntetik a gazdasági, politikai, társadalmi élet valamennyi területére vonatkozó törvényeket, elnöki rendeleteket, a miniszteri kabinet vonatkozó rendelkezéseit. Az év folyamán pedig hetente, bizonyos esetekben gyakrabban összegzést, amolyan beszámolót kell készíteni az elvégzett munkáról. Például hányszor ment adásba a nyugdíjreformot népszerűsítő videoklip, hogyan zajlott az adóreform megvitatása, hogyan harcolnak a megyében az AIDS ellen stb. Ez is a cenzúra egyik formája: előírják, miről beszéljen az újságíró, éppen csak a kezét nem vezetik, amikor papírra veti gondolatait. Mindez sokkal többet nyom majd a latban, ha figyelembe vesszük, hogy törvény írja elő: Ukrajnában az állami struktúra bázisán kell létrehozni a majdani független közszolgálati televíziót és rádiót.

De nemcsak az állami szektort jellemzi a túlzott politizáltság. A magánkézben levő vagy alapítványi sajtótermékek is egy-egy politikai érdekcsoport befolyása alatt állnak. A Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség a megyei közgyűléssel együtt már csak formálisan alapítója a *Kárpáti Igaz Szónak*, mivel az 2008 szeptemberétől nem jelenik meg. Nyíltan KMKSZ-párti viszont a *Kárpátalja*, amelynek megbízott főszerkesztője a Szövetség kulturális titkára.

Az újságírói és a politikusi/közéleti szerep keveredik a zöld, avagy „az igazi” *Kárpáti Igaz Szó* esetében. A lap főszerkesztője az Ukrán Magyar Demokrata Szövetség honlapja szerint a Szövetség

nemzetiségpolitikai és média ügyekért felelős politikai alelnöke. Ugyanezen kárpátaljai magyar érdekvédelmi szervezet Ukrajnai Magyar Nemzeti Tanácsának elnöke a *Beregi Hírlap* főszerkesztője.

Vannak „alvó ügynökökre” emlékeztető sajtótermékek, amelyek megbújnak a hivatalos nyilvántartásban, de hosszú idők óta nem láttak napvilágot. Mintegy arra várnak, hogy alapítójuk felébressze őket Csipkerózsika-álmukból, ha majd eljön a választási kampány ideje. Ide sorolható a *Határmenti Szociáldemokrata*, a *Kárpáti Magyar Krónika*, az *Ukrajnai Magyar Krónika* és a *Kárpátaljai Szemle*.

Nem segíti az objektív tájékoztatást, hogy a gazdasági és pénzügyi válság miatt a fenntartó képtelen fizetni a munkatársainak vagy a stábnak járó kiszállási költségeket, a napidíjat, és azt legtöbbször az úgynevezett „megrendelő” (riportalany) fizeti, alkalomadtán meg is vendégeli a tudósítókat.

A Kárpátaljai Megyei Állami Televízió- és Rádió Társaság például 2010-ben és 2011-ben csak a közüzemi díjak és a bérek fedezésére kapott pénzt a költségvetésből, a sugárzási díjak egy részét magának kellett/kell fedeznie, mint ahogy az üzemanyagárak ellentételezése is rá hárul. Fejlesztésre, korszerűsítésre, műszaki eszközök beszerzésére évek óta nincs lehetőség. A cég reklámbevételei nem teszik lehetővé a költségvetési lyukak foltozgatását.

Hasonló a helyzet az államilag finanszírozott járási lapoknál. A *Beregi Hírlap* például tavaly az évi kiadások egyharmadát kapta meg a járástól, az idén még ennél is kevesebbet, mindössze 10%-át a szükséges összegnek. A Kárpátaljai Megyei Közigazgatási Hivatal sajtóosztályának adatai szerint az államilag finanszírozott három magyar járási és egy városi lap költségvetése az elmúlt két évben a következőképpen alakult:

A lap neve	2009 ezer hrvnyia/ ezer forint	2010 ezer hrvnyia/ ezer forint
Beregi Hírlap	113/2825	130/3250
Nagyszőlős-vidéki Hírek	169/4225	189/4725
Ung-vidéki Hírek	206/5150	300/7500
Beregszász	160/4000	190/4750

A feltüntetett sajtótermékek közül a felmérésben csak a *Beregi Hírlap* szerepel, de a többi három lap példája is jól szemlélteti, hogy a számukra folyósított összeg messze nem fedezi az éves szükségletet.

Kárpátalján egy kézen meg lehet számolni az olyan tehetős magyar vállalkozókat, akik képesek lennének fenntartani egy újságot. A lapkiadás, nem beszélve a televízióról, általában veszteséges. Ez tükröződik a felmérésből is. A legtöbb sajtóterméknek az is megterhelő, hogy szinten tartsa működését. A kárpátaljai mecénások egyelőre nem vetekszenek más vállalkozókkal, ukrainai politikusokkal abban, hogy fenntartsanak egy lapot, működtessenek egy televíziót és vásároljanak egy focicsapatot.

Több anyaországi lapnak is van kárpátaljai tudósítója. Ezek az újságírók rendszerint valamelyik helyi médiumnál dolgoznak, és munkájuk mellett látják el teendőiket. A *Magyar Nemzetet* Erdélyi Gábor, a *Népszavát* Dunda György tudósítja, az *MRI Kossuth Rádiót* Iváncsik Attila, a *Magyar Televízió* és a *Duna Televízió* határon túli műsorait Kovács Géza, Sterr Attila, Tótik Enikő, az *MTI*-t Varga Béla. A *Népszabadság* Kőszeghy Elemért foglalkoztatta Kárpátalján.

A tudósítóknak meg kellett tanulniuk magyarországi fejjel gondolkodni. Ami hír az anyaországnak, sok esetben magától értetődő a helyieknek, és nem tulajdonítanak neki különösebb jelentőséget.

Másféle szemléletet követelt meg ez a munka a kárpátaljai újságíróktól, ami példaértékűvé tette munkájukat más kollégák szemében elsősorban a fegyelem, a határidők betartása, a háttéresemények feltárása, és nem utolsó sorban a riportalanyokhoz való viszonyulás tekintetében. Megjelent az európai szellemiség és gondolkodásmód azokban a szerkesztőségekben, ahol többen is részt vettek külföldi szakmai tréningeken, továbbképzéseken. Ez egyértelműen kamatozott a másfajta szempontokhoz, munkastílushoz szokott kárpátaljai médiakörnyezetben.

A kárpátaljai magyar nyomtatott sajtó

Kárpátalján hiányzik a szó szoros értelmében vett napi sajtó. Az egyetlen ilyennek számító *Kárpáti Igaz Szó* anyagi okok miatt hetente háromszor, kedden, csütörtökön és szombaton jelenik meg. A *Beregi Hírlap* mellett ez Kárpátalja egyik legrégebbi, legpatinásabb lapja, annak ellenére, hogy alig öt éve alapították. A *Kárpáti Igaz Szó* az 1920-ban életre hívott *Munkás Újságot* tekinti jogelődjének. Az egykori nemzetközi szociáldemokrata párt lapja idővel a Csehszlovákországi Kommunista Párt Ruszinszkoí kerületének hivatalos szócsöve, majd 1945 után a Kommunista Párt Kárpátontúli Területi Bizottságának lapja lett. 1965-ig a *Zakarpatszka Pravda* szolgálai módon lefordított magyar változata volt, azt követően két évig bizonyos oldalakon már magyarul is közölt cikkeket. 1967-től teljesen függetlenítette magát az ukrán nyelvű anyalaptól. Élére az a Balla László került, aki évtizedekre a kárpátaljai magyar művelődési élet meghatározó alakjává vált.

Az 1991-es rendszerváltozás még ugyanilyen névvel érte a lapot. Alapítói a megyei közigazgatási hivatal, a megyei közgyűlés és a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség lettek 33–33 % arányban (a KMKSZ 34%-kal). A lap irányítását Balla László nyugdíjba vonulását követően Behun János, majd Egressy György, végül Erdélyi Gábor vette át. 2003 tavaszán Erdélyi felmondott, utána Kőszeghyt nevezték ki a lapalapítók főszerkesztőnek. Erdélyi Gábor főszerkesztőségének idejére tehető a mai *Kárpáti Igaz Szó* legújabb kori történetének kezdete. A KMKSZ hosszú idők óta bírálta a lap vezetését az alapítókhoz fűződő nem éppen lojális magatartása miatt, ami 2005-ben szakadáshoz vezetett.

A KMKSZ, amely anyagilag nem támogatta a lapot, a megyei közigazgatás révén többszöri próbálkozás után leváltotta Kőszeghyt, és megpróbálta újból Erdélyit kineveztetni. Kőszeghy bíróságra adta az ügyet, amit meg is nyert, és visszaállították a főszerkesztői pozícióba. Elvileg mind a mai napig főszerkesztője a fekete *Igaz Szó*nak is.

A szerkesztői gárdából kilépett az az újságírói csoport, amely nem volt megelégedve a KMKSZ irányítási módszereivel. Az Erdélyi és a KMKSZ ellen sztrájkoló munkatársak bíróságra adták Erdélyit és a Tisza FM Stúdió Kft. égisze alatt létrehozta egy másik, ugyanilyen nevű újságot. A lapot nem jegyezték volna be a megyében, ezért országos szinten latin betűkkel vették lajstromba. Így lett az új-régi lap Kárpátalja első és egyelőre egyetlen országos napilapja, amivel lehetővé vált, hogy a hágókon túl is előfizessék. Hogy megkülönböztessék a régitől, a név elé illesztették az „igazi” jelzőt, és a lap címét zöld színnel nyomták. A főszerkesztője Kőszeghy Elemér lett. Azóta a köznyelv az Erdélyi Gábor irányította újságot egyszerűen „feketének”, a Kőszeghy-félét pedig „zöldnek” nevezi.

Idővel a „fekete” *Igaz Szó* mögül anyagi motivációk miatt kilépett a megyei közigazgatási hivatal, átadva részét a KMKSZ-nek. A Szövetség azonban úgy döntött, hogy nem fog eltartani két lapot (2000-ben ugyanis már létrehozta a Kárpátalja Kft. által gondozott *Kárpátalja* c. hetilapot) és két éve felfüggesztette a „fekete” megjelentetését. A lap jogilag létezik, gyakorlatilag azonban nem.

A „zöld” *Kárpáti Igaz Szó* átlagos példányszáma nyolcezer. A legtöbb példány a csütörtöki számból fogy, akkor ez a szám nyolcezer fölé is ugrik a műsorújságnak köszönhetően, a legkevesebbet a keddi számból tudnak eladni. Az előfizetők száma 7500. A lapnak van internetes változata (<http://kiszo.hhrf.org>), amely 75–99%-ban egyezik meg a nyomtatott verzióval.

A *Kárpáti Igaz Szó* önmagát inkább közszolgálatnak definiálja. A lap gárdájához köthető két másik önálló kiadvány is, amit a főszerkesztő jegyez: az egyik az *Élet-jel*, a másik a *Vitamin+*. Mindkettőben az *Igaz Szó* munkatársai mellett a MÚKSZ által támogatott és az *Igaz Szó*ban is foglalkoztatott fiatal újságírók írásai is helyet kapnak.

A lap rovatai felölelik a kárpátaljai magyarság életének teljes spektrumát, foglalkoznak országos jelentőségű eseményekkel, kitekintést nyújtanak az országhatárokon túlra is. Az olvasókkal való kapcsolattartást szolgálja a szerkesztőség Élő Újság elnevezésű akciója, amelynek során a lap munkatársai egy-egy településre látogatva népszerűsítik írsaikat.

A megye legnagyobb példányszámú magyar lapja a *Kárpátalja*, amely hetente egyszer, csütörtökön kerül ki a nyomdából és pénteken jut el a standokra. Példányszámát tekintve csak az államilag dotált *Novini Zakarpattya* előzi meg. Terjesztését a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség kezdeményezésére létrehozott Kárpátalja Kft. végzi. 14 ezer példányt főleg KMKSZ-aktivisták visznek majdhogynem házhoz, 2 ezer példányt szabadárúsításban forgalmazznak. A lap postai úton nem előfizethető. Nyomtatott tartalmának 25–50 %-a kerül fel az internetre (www.karpataljalap.net). Megjelenését a Szülőföld Alap támogatja.

A hetilap több kiadványt is elődjének tekinthet. Az első a Mankovits Tamás által alapított, ugyanilyen nevű *Kárpátalja* volt, amely három évig, 1990-től 1993-ig a KMKSZ hivatalos közlönyeként jelent meg. Miskolcon és Ungváron szerkesztették. '93-tól Mankovits a szerkesztési elvekbe történő sorozatos beavatkozás miatt szakított a KMKSZ-szel, és a *Kárpátalja* a továbbiakban független közéleti lapként jelent meg. A másik jogelőd a *Kis Újság*. Kacsur Gusztáv szerkesztette. Ez gyakorlatilag a Szövetség belső terjesztésű hírközlőnye volt, ami kérésére bizonyult: 1992 júniusától 1993-ig létezett ezen a néven. A hírközlőnyt váltotta fel a *Kárpátaljai Szemle* (főszerkesztője szintén Kacsur Gusztáv), ami jogilag a mai napig is létező sajtótermék.

Az idén 10 éves *Kárpátalja* próbaszáma 2000 decemberében került ki a nyomdából, az első szám pedig 2001 januárjában. Megbízott főszerkesztője Riskó György. Előtte Kacsur Gusztáv látta el a főszerkesztői teendőket.

A *Kárpátalja* teljes egészében fekete-fehérben jelenik meg. A szerkesztők az első számtól ügyelnek arra, hogy a tudósításokat, publicisztikai írásokat gazdag képi anyaggal illusztrálják, ami a tördelésben is újszerű megoldásokat követelt. Hetilapként nem foglalkoznak napi hírekkel, eseményekkel. Az elmúlt hét nap legfontosabb történéseire fűznek elemző írásokat. A lapban foglalkoztatott munkatársak mellett gyakran publikálják a KMKSZ-vezetők kommentárjait, glosszáit, egyéb publicisztikai írásait.

A *Kárpátalja* egyszerre közéleti hetilap és szórakoztató magazin. Az Aktuális, Társadalom, közélet, Oktatás, Kultúra, Versajánló rovatok mellett megtalálhatók a könnyedebb hangvételű Életmódi, Innen-onnan, Kaleidoszkóp és az És végül... oldalak is.

Három járásban államilag dotált magyar nyelvű lapok is megjelennek. Ezek általában az ukrán változat magyar fordításai. A *Nagyszőlős-vidéki Hírlap*, illetve a municipális *Beregszász* teljesen az, az *Ung-vidéki Hírek* egy oldala a nyolcból eredeti írásokat is tartalmaz. A *Beregi Hírlap* esetében viszont a magyar változatot fordítják ukránra. Február elején a nevezett lapok példányszáma a következőképpen alakult:

A lap neve	Példányszám magyarul	Példányszám ukránul
Beregi Hírlap	2040	550
Ung-vidéki Hírek	1950	300
Nagyszőlős-vidéki Hírek	2040	1000
Beregszász	960	1000

A *Beregi Hírlap* az 1912-ben alapított ugyanilyen nevű politikai és gazdasági hetilap jogutódja. Ma is ilyen rendszerességgel lát napvilágot.

A szovjet időkben *Vörös Zászló* néven jelent meg. A lap a *Kárpáti Igaz Szó* és a *Zakarpatszka Pravda* különválásig, 1967-ig a megye egyetlen magyar nyelven szerkesztett, vagyis nem fordításos lapja volt. A szerkesztőség mellet jött létre a megye első magyar irodalmi stúdiója 1952-ben, Svéd Ármin főszerkesztősége idején. A leghosszabb ideig Csanádi György állt a lap élén: 1958-tól 1991-ig. Az újság munkatársainak sorában olyan ismert neveket is találunk, mint Györy Dezső, Kovács Vilmos, Drávay Legeza Gizella. Itt publikálta első novelláit, illetve verseit Csengeri Dezső, Füzesi Magda, Kecskés Béla, Ferenczi Tihamér. Az irodalmi kör munkáját segítette Horváth Anna keramikus.

1991 januárjától a hetilap visszakapta eredeti nevét. A rendszerváltozást követően a *Beregi Hírlapot* többen is szerkesztették. Köztük Tóth Károly 1991-től 1993-ig, Biró László 1993-tól 1996-ig és (Mester) Füzesi Magdolna 1996-tól 1998-ig.

A mai közéleti hetilap arculatának meghatározója Zubánics László főszerkesztő és a kollektíva, amely a járási tanáccsal és a megyei közigazgatási hivatallal együtt jegyzi a lapot. A *Beregi Hírlap* legnagyobb példányszámát 2000-ben érte el: 6090-et. Ez háromszor több, mint amennyi ma lát napvilágot. A visszaesés oka a finanszírozás hiányában keresendő.

A lap előfizetőinek száma meghaladja a kétezret. Emellett szabadárúsításban is kapható. Internetes változata (<http://www.bereghirlap.uz.ua>) teljes egészében megegyezik a nyomtatott verzióval.

Szintén Beregszászon szerkesztik a megye harmadik legismertebb hetilapját, a *Kárpátinfót*. A lapot 1997-ben alapították *Bereginfó* néven. 2003-ban vette fel a mai nevét. Családi és ifjúsági hetilapként határozza meg profilját. 16 oldalon 10280 példányban jelenik meg. Ebből hét és fél ezret szabadárúsításban adnak el, két és fél ezer pedig az előfizetők asztalára kerül. 2002-től az interneten is fent van, mégpedig teljes változatban (<http://karpatinfo.net/hetilap>). A *Kárpátinfó* nem tévesztendő össze a hasonló nevű internetes portállal. Lapalapító-főszerkesztője Szoboszlai István. Legismertebb újságírói, Kovács Erzsébet, Kovács Elemér és Palkó István az alapítás óta a lapnál dolgoznak.

A *Kárpátinfó* gazdagon illusztrált hetilap. Rovatai a Heti körkép, Közélet, Fórum, Hétféle, Kultúra, Gazdálkodóknak. Olvasottságát és keresettségét nemcsak a heti műsorújságnak köszönheti. A *Kárpátinfó* rendelkezik a legterjedelmesebb apróhirdetési és köszöntői oldalakkal.

A nyomtatott sajtó külön fejezetét képezik az egyházi lapok. Mind a három kárpátaljai történelmi egyház a '90-es években alapította sajtóorgánumát. A legkorábban a Kárpátaljai Református Egyház, 1992-ben *Küldetés* címmel. A lap első szerkesztői lelkészek voltak: Seres János, Pocsai Sándor, Forgon Pál. Kezdetben stencilgéppel sokszorosított, A/2-es formátumban 4 oldalon jelent meg. Később Balogh Attila, majd Szántó János lelkész vette át a szerkesztői feladatokat. Finanszírozási problémák miatt azonban csak nagyobb ünnepekkor jelent meg.

2006-ban új vezetősége lett a Kárpátaljai Református Egyháznak. Egyik fő célkitűzése az egyház kommunikációjának megjelenítése volt a közéletben is. Megalakult a KRE Kommunikációs

Központja (Taracközi Ferenc vezetésével), ezen belül szerepet kapott az írott (*Küldetés*), az elektronikus sajtó (<http://karpatalja.tirek.hu>), a rádió (*Sion Rádió*) és az iratmisszió. 2007-től a *Küldetés* rendszeresen, havonta jelenik meg, megújult formában, A/3-as formátumban, 2009 végétől színes borítóval. A *Küldetés* szerkesztését szakemberekre bízta az egyház, a szerkesztőbizottságban viszont lelkészek is szerepelnek, illetve felelős szerkesztője és olvasószerkesztője is lelkész.

A lap főszerkesztője, Marton Erzsébet a *Küldetés* céljait a következőképpen foglalta össze: „kiemelt helyet kap a Kárpátaljai Református Egyház életében történt események bemutatása, olyan írások közzélése, melyek a közösségformálást, a nemzeti megmaradást erősítik. A Református Egyház 2009-ben újraegyesült. Ezzel a nemzetegyesítés úttörőjévé vált. Az e téren felmutatott eredmények, lehetőségek bemutatását úgyszintén fontos feladatunknak tartjuk. Külön rovatokban szólunk a gyermekekhez, illetve a szülőkhez, nevelőkhöz. Ezekben a rovatokban foglalkozunk a hitélet és az anyanyelvi oktatás kérdéseivel, tanácsokat adunk a neveléshez, pszichológus segít a nevelésben felmerülő problémák megoldásában.”

A *Küldetés* emellett rendszeresen beszámol a református egyház missziós tevékenységéről, az általa fenntartott család-típusú gyermekotthonok működéséről. A tervek között szerepel, hogy a református egyház lapja 2011 második felétől heti rendszerességgel jelenjen meg és közérdekű híreknek is helyet adjon.

A 4500-as lapszámot a Kárpátaljai Református Egyház Iratmissziója juttatja el a hívőkhöz, előfizetni a *Küldetés*re nem lehet, de ez vonatkozik a többi egyházi lapra is.

A családok szerepét, megtartó erejét, a hit fontosságát és a valódi értékeket propagáló újságírók díjazására a Kárpátaljai Református Egyház 2009-ben létrehozta a Komjáti Benedek sajtódíjat. Az első évben a *Küldetés* főszerkesztője, Marton Erzsébet részesült az egyház elismerésben, a másodikban Tóti Enikő, a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió- és Rádió Társaság Magyar Szerkesztőségének szerkesztő-riportere.

1996 januárjában szentelték püspökké Majnek Antal ferences atyát. Az új püspök az első teendői között hozzáfogott egy olyan lap megteremtéséhez, amely egyben fórumot adna a kárpátaljai római katolikus hívek számára, és amelyből a hívők megtudhatják, mi történt más egyházközségekben is. Alig pár hónappal később, májusban már meg is jelent az Új Hajtás próbaszáma. Az első főszerkesztője Tegze József volt. A lap 16 oldalas, fekete-fehér kiadványként indult, terjedelme az idők során 24 oldalra emelkedett. Kezdetben Nagyszőlősön szerkesztették és Munkácson tördelték. Az alapító munkatársak közül Popovicsné Palójtay Márta, Popovics Pál és Riskó Marianna jelenleg is az Új Hajtás munkatársa.

2002-ben Pápai Zsuzsanna vette át a lap szerkesztését, aki szerint az egyik legfontosabb újítás az volt, hogy 2010-ben az Új Hajtás négy színes oldallal jelentkezett, ezzel együtt a fekete-fehér belső oldalak kinézetét is megváltoztatták.

2006-tól az újság az interneten is olvashatóvá vált 75–99 %-ban (<http://www.ujhajas.net.ua>), havonta egyszer hírlevelet is kiküldenek. Az Új Hajtást a Kárpátaljai Római Katolikus Egyházmegye tartja fenn. Havonta jelenik meg 2400-as példányszámban. Legolvasottabb rovatok a Házunk tája, a Lelki élet, a Család, nevelés, a Fiataloktól fiataloknak és a Kitekintő.

Nem szerepel a Megyei Igazságügyi Főosztály lajstromában, csak egyházi engedéllyel működik a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye Beregszászi Magyar Esperesi kerületének lapja, a *Kárpátikon*.

A görög katolikusok lapjának első száma 1997-ben jelent meg *Megmaradni* címmel. Belső terjesztéssel juttatták el Tiszaújhelyre és a hozzá kapcsolódó fiókegyházközségekbe, ahol görög katolikus éltek. Eleinte 70–80 példányszámban A/5-ös formátumban 10–20 oldalon jelent meg. Alapító szerkesztője az egyházközség akkori parókusa, Orosz István volt.

A *Megmaradni* alkalomszerűen látott napvilágot a rendszertelen finanszírozás miatt. Az Illyés Közalapítványra, később a Szülőföld Alap támogatására szorult.

1999-től a *Megmaradni* élére Marosi István került. A lap egy ideig negyedévenként, majd havonta jutott el a hívekhez, végül a kéthavi megjelenés mellett döntöttek. 2001-től 16 oldalon A/4-es formátumban kapható. Idővel az addig fekete-fehér lap színes borítóval jelent meg.

2009-ben a lap nevét *Kárpátikonra* változtatták. 800 példányt nyomnak belőle, 6 munkatársat foglalkoztatnak. Legkedveltebb rovatok a Falujáró, a Világegyház híre”, a Gyermekbönögészsze és a Ministráns oldal. Internetes változattal a *Kárpátikon* egyelőre nem rendelkezik.

A kárpátaljai magyar nyomtatott sajtó egy másik fejezetét képezik a szakmai szervezetek által életre hívott időszaki kiadványok. A kutatás tárgyát két ilyen folyóirat képezi. A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség 1994-ben alapította a nevelők, tanítók lapját, a *Közoktatást*. A folyóirat szakmai tájékoztatást nyújt a pedagógusoknak, segíti a tapasztalatcserét, módszertani támpontokat ad számukra, illetve tanácsokkal látja el a szülőket nevelési kérdésekben.

Az első szám P. Panyakó Mária szerkesztésében jelent meg, második számtól (1995-től) Kovácsné Marton Erzsébet lett a főszerkesztője. Ukrajnai támogatásban nem részesül, megjelenését az anyaország támogatja.

A *Közoktatás* szerzői között Ukrajnában és Magyarországon is elismert tanárokat találunk, mint amilyen például H. Tóth István, a Kecskeméti Tanárképző Főiskola docense, aki az első lapszámtól állandó szerzője a szakmai lapnak, vagy Nanszákné Cserfalvi Ilona, a Debreceni Kölcsey Tanítóképző Főiskola tanára. Rendszeresen publikálnak a *Közoktatásban* a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola tanárai, az utóbbi években pedig a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskolán, illetve az Ungvári Nemzeti Egyetemen végzett, majd Magyarországon tanuló PhD-hallgatók tanulmányait is közli az időszaki kiadvány.

Rovatok: Aktuális, Tanulmányok, Tapasztalatcsere, Katedra, Híreink, Krónika, Történelem, Múltunk.

A *Közoktatás* 2008-tól az internetre is felkerült, teljes terjedelemben olvasható a világhálón (<http://www.kmpsz.uz.ua/images/kozoktatas>). A háromszézes példányszámú szaklapra előfizetni nem lehet. Társadalmi alapon terjesztik a pedagógus szövetség munkatársai, akik az *Irkával* együtt eljuttatják a megye valamennyi magyar tannyelvű oktatási intézményébe.

Az *Irka* jelenleg Kárpátalja egyetlen magyar nyelvű gyermeklapja. Megpróbálja betölteni azt az űrt, amit a *Dörmögő Dörmötör*, a *Pajtás* vagy a *Kisdobos*, a kárpátaljai gyerekek egykori kedvenc anyanyelvi lapjainak hiánya jelent.

1993-ban jelent meg a próbaszáma. Először 28 oldalon, ma már 36-on. A bizonytalan anyagi háttér miatt évente 3–6 lapszáma jelenik meg. Főszerkesztője a kezdetektől Panyakó Mária. A lap fekete-fehérben jelenik meg, borítóját és az illusztrációkat számonként más-más színben nyomják. Az illusztrációkat Jankovics Mária, a Révész Imre Társaság művésze készítette. 2007-es halálát követően helyét tanítványa, Kulin Ágnes vette át. Állandó szerzői Weinrauch Katalin, Olasz Tímea, Pally Dezső, Kész Barnabás.

A lap ma 18 állandó rovattal jelentkezik. A legkedveltebbek és legolvasottabbak a Versforgó, a Meskete, a Kalendárium, a Számítógépsuli, a Postabontás, a Döngicsélő, a Kifestő és a Tündéruijak.

Az *Irka* szerkesztősége közösségépítő szerepet is felvállalt. Gyermeknapjainak, Irka-karácsonyok, anyanyelvi Irka-táborokban és Irka-születésnapokon népszerűsíti a kiadványt.

A gyermeklap 2002-től az interneten is megtalálható teljes tartalommal (<http://www.kmpsz.uz.ua/images/irkapdf>). 5500-as példányszámban jelenik meg. Szabadárúsításban nem kapható, saját hálózatukon belül terjesztik a pedagógus szövetség iskolai alapszervezetei révén.

2002-től negyedévente lát napvilágot az *Együtt*, a Magyar Írószövetség Kárpátaljai Írócsoportjának folyóirata. Az irodalmi, művészeti, kulturális szaklap az 1965 és 1967 között Ungváron megjelenő hasonló nevű szamizdat kiadvány jogutódja. Az akkori főszerkesztő, S. Benedek András haláláig, 2009-ig a jogutód főmunkatársa volt, Főszerkesztőként Nagy Zoltán Mihály írta alá a lapot. Induláskor az *Együtt* a *Kárpáti Magyar Krónika* önálló kiadványaként került ki a nyomdából.

Felelős kiadója Dupka György, a Magyar Értelmiségiek Kárpátaljai Közösségének elnöke. Az irodalmi folyóiratot napjainkban a MÉKK-kel egyetemben a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet gondozza. Szépirodalmi szerkesztője Vári Fábián László, a Tanulmány rovatot Zubánics László, a Kritikát Bakos Kiss László vezeti.

Az *Együtt* támogatásokból tartja fenn magát. 500 példányban jelenik meg. A Kovács Vilmos Baráti Társaság hozza forgalomba, terjesztője az Ugocsa Könyvesbolt hálózat. Magyarországon a Kárpátaljai Szövetség, Magyarok Háza terjeszti. Valamennyi száma megtalálható az interneten is a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet honlapján (<http://www.kmmi.org.ua>).

1989-ben alapította Balla D. Károly a *Hatodik Síp* irodalmi folyóiratot, ami a második világháborút követően az első irodalmi szaklap volt Kárpátalján. Az időszaki kiadványt 1993-ig főszerkesztőként jegyezte. Ezt követően a lap gondozását Penckófer János vette át. A folyóirat más formátumban, évenkénti négy számmal jelent meg 1999-ig. Mintegy az addigi számok összegzéseként látott napvilágot a *Tizévkönyv* Hatodik Síp Antológia.

Még abban az évben, amelyben megvált a *Hatodik Síp* szerkesztésétől, Balla D. Károly egy másik művelődési szaklapot indított útjára *Pánsíp* címmel. Az időszaki kiadvány 1993 és 1999 között 22 számot ért meg. 2001-ig a folyóiratnak almanach formájában további négy száma jelent meg *UngBereg Almanach* címmel, majd négy évfolyamon át digitális folyóiratként élt tovább *netPánsíp* néven. A *Pánsíp*ot ma is jegyzi a hivatalos lajstromban, anyagi források híján megjelenése szünetel.

Az irodalmi kezdeményezések között figyelemre méltó az 1998-ban indult *Véletlen Balett* című szépirodalmi folyóirat, amit Lengyel Tamás, Cséka György és Bagu László később Magyarországra áttelepült fiatal kárpátaljai költők alapítottak. 2005-ben jelent meg az utolsó száma.

A kárpátaljai magyar rádiózásról

Kárpátalján a rádiózásnak sokkal nagyobb hagyományai vannak, mint a televíziózásnak. Ez nemcsak a televízió későbbi megjelenésével függ össze. A háttérrádiózás ma sokkal elterjedtebb, mint a háttér-televíziózás. A rádió napjainkban az információszerezés egyik legfontosabb eszköze. Az idősebb lakosság körében egyértelműen megelőzi a nyomtatott sajtót, az internetet és televíziót.

A határ közelségének köszönhetően Kárpátalján szabadon foghatók az MR1 Kossuth Rádió, az MR2 Petőfi Rádió, az MR3 Bartók Rádió, a Klassz FM és a Neo FM adásai. Egyes helyeken a katolikus rádió műsorait is be tudják fogni.

A legnépszerűbb és leghallgatottabb a Kossuth Rádió. A kárpátaljai hallgatóság még a helyi hírekről is innen, a déli és az esti Krónika, illetve a Határok nélkül adásaiból értesül.

A Magyar Rádió kárpátaljai tudósítója, Iváncsik Attila a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió és Rádió Társaság Magyar Szerkesztőségének munkatársa. Előtte a Kossuth Rádiót Petykó Ágnes tudósította, aki szinten ebben a szerkesztőségben dolgozott és onnan vonult nyugdíjba. A kárpátaljai műsorok hallgatottsága mégis gyenge, szinte nem is mérhető (nem is készült eddig felmérés sem a kárpátaljai magyar nyelvű rádióműsorok hallgatottságáról, sem a tévéműsorok nézettségéről).

Ez nem a szakmai képzettség hiányának róható fel, mivel a magyar adások zenei szerkesztője, Vass Tamás például a Magyar Rádióban szerzett hangmesteri diplomát, a már említett tudósítókön kívül a szerkesztőség valamennyi munkatársa évente szakmai gyakorlaton és beszédtechnikai képzésen vesz részt a Magyar Rádióban. Az ok inkább az állami média műsorszerkezetében keresendő, amelyben állandóan változik a nemzetiségi adások műsorideje, hallgathatatlan/lehetetlen időszávban sugározzák azokat. A tanulmány készítésének időszakában kétszer változott az adások műsorrendje. A 2011 első negyedévére vonatkozó rács alapján a magyar adások hétfőtől szombatig hallhatók URH sávon (Ungvár: 69,53; Huszt: 70,04; Rahó: 70,19; Nagyberezna: 68,42; Ökörmező: 72,62) 19 órakor közép-európai idő szerint 24 percben. Első hallásra ez nagyon jó idő. Viszont, ha figyelembe vesszük, hogy a különböző hírműsorok, sorozatok, sportesemények közvetítésének ideje is általában 19 óra az országos és a külföldi rádióknál és tévécsatornáknál, akkor a kárpátaljai adásnak még kell egy kis idő (nem kis PR-munka), hogy a hallgatóság megszokja, és kialakuljon a rádió saját közönsége.

Az URH mellett FM sávon (Rahó: 102,2; Ungvár: 103,0; Nagyberezna: 104,3; Ökörmező: 106,6; Huszt: 106,8; Técső: 100,5) is foghatók az ungvári magyar szerkesztőség adásai csütörtökönként délután három órakor negyven percben. A könnyedebb hangvételű, zenés magazint vasárnap délután négy órakor megismétlik.

A KRTV Magyar Szerkesztősége 1945-től készít magyar nyelvű rádióműsorokat. 1965-től a hetvenes évek derekáig volt egy időszak, amikor a rádiós szerkesztők gyártották a televíziós híradót is, ami gyakorlatilag az ukrán anyag magyar fordítása volt. Az első adásokat az ungvári járási Kereknye környéki zavaró állomás közeléből, egy katonai műszaki kocsiból sugározták.

1974-től a rádiósok televíziósokká váltak: létrehozták a kárpátaljai televízió- és rádió bizottság egyesített magyar szerkesztőségét. A mai napig a szerkesztőség munkatársai tévé- és rádióműsorokat is szerkesztenek. A kezdeti időszakban a munkatársak között még volt némi szakosodás (zenei szerkesztő, bemondó, riportter, műsorvezető stb.), az idők folyamán azonban, ahogy az ukrán szerkesztőségekben újabb alegységeket hoztak létre, úgy fogyott a magyar stáb létszáma is. A legtöbben a '80-as évek végén és a '90-es évek elején dolgoztak a szerkesztőségben: tizennyolcan. Mára ez a létszám hat főre csökkent. Külső munkatársakat a rádióban nem foglalkoztatnak.

Az egyesített szerkesztőség első főszerkesztője Egressy György volt, őt követte a vezetői székben Toronyi Barna, Rohály Gyula, majd Kulin Zoltán. 2000-től a szerkesztőséget Kovács Géza vezeti.

A magyar rádió legnépszerűbb műsora Ukrajna függetlenné válását követően a vasárnapi kívánságműsor volt. Ez az adás nőtt át fokozatosan a mai zenés FM rádiókat idéző Ungi-boogie című zenesokk szórakoztató magazinba. Az RTV akkori vezetése azonban módszeresen elsorvasztotta, végül egy egyórás nemzetiségek közötti – ma multikulturálisnak mondanánk – senkihez sem szóló ötnyelvű zenés adásként érte meg az utolsó bejelentkezését.

A pénztelenség minden időben meghatározta a szerkesztőség munkáját. A korlátozott kiutazási lehetőségek miatt a rádióban gyakorta ugyanazok a műsorok hangzottak el, mint amelyeket a nézők

a televízióban is láthattak, ugyanazokkal a témákkal, ugyanazokkal a megszólalókkal, csak egy kicsit hosszabban, zenei betétekkel tarkítva.

A rendszerváltozást követően a szerkesztőség műszakilag mindig jobban volt felszerelve, az ukrán kollégáknál. Az Illyés Közalapítványnak köszönhetően a kilencvenes évek végén megjelent az első számítógép, 2000-ben a stáb vásárolt egy LADA személygépkocsit, amit ma is használ. A KRTV-ben a magyar szerkesztők kezdték el először komputeren vágni az anyagaikat, 1994-től saját archívumot vezetnek. A Magyar Rádió segítségével a régi R6-os, R7-es riportert magnókat korszerű digitális technikára cserélték le. Önerőből folyamatosan digitalizálják a régi „szalagos” anyagokat. 2008-ban elkezdtek gyűjteni a tárgyi, műszaki eszközöket és berendezéseket, a régi készülékeket egy rádiós és televíziós szerkesztőségi kamara múzeum számára.

A Kárpátaljai Megyei Állami Televízió- és Rádió Társaság Magyar Szerkesztősége monopóliumhelyzetben van a magyar nyelvű földi sugárzású rádiók tekintetében a megyében. Történt ugyan kísérlet az egyik ukrán kereskedelmi rádióban (Szvít FM), hogy magyar adást is indítsanak, de ez a kezdeményezés néhány adás után elhalt.

1998-ban új fejezet nyílt a kárpátaljai magyar rádiózás történetében. Megalakult az első egyházi rádió szerkesztősége Taracközi Gerzson lelkipásztor vezetésével Sion Rádió néven. Egyetlen számítógéppel és elavult eszközökkel kezdték el felkeresni a gyülekezeteket, hogy rövid beszélgetések, interjúk segítségével bemutassák azokat csütörtökönként, később szombatonként a KRTV magyar nyelvű adásában 20 percben.

2005-ben a Sion Rádió testvérkapcsolatok révén megállapodást kötött a Tiszáninneri Református Egyházkerülettel, azon belül a miskolci Európa Rádióval. A szerződés értelmében a beregszásziak hetente 40 perces rádióműsort továbbítottak a miskolciak felé, ami így a 90,4 Mhz-en vált foghatóvá. A Határtalanul című, Ungváron is sugárzott műsoruk idejét megduplázva több éneknek, beszélgetésnek adtak helyet és szoltak a Kárpátaljai Református Egyház rendezvényeiről, bemutatták intézményeit.

Még ugyanabban az évben az Emission Alapítvány által meghirdetett pályázat elnyerése tette lehetővé, hogy saját stúdió helyiséget alakítsanak ki a beregszászi gyülekezet bázisán (korábban a gyülekezeti nyomdában rögzítették és vágták az adásaikat). Pályázati forrásból korszerűsítették műszaki parkjukat.

2007-ben a Tiszáninneri Református Egyházkerület és az Emission Alapítvány együttműködésével létrejött a Kárpát-medencei református rádiók portálja, amely a miskolci Európa Rádió mellett egybefogta az elcsatolt területeken működő magyar rádiókat is (a kolozsvári Agnus Rádiót, a nagyváradi Várad Rádiót és a kárpátaljai Sion Rádiót). A Sion Rádió napi kétórás műsort töltött fel az internetre. Az összeállítást reggeli áhítat, vers, kereszténymese, igepercek, egyházi és közéleti hírek, előadások, rendezvény-bemutatók, egészségügyi és ifjúsági műsorok alkották. A projekt keretében a rádió saját honlapja is elkészült (www.sionradio.eu).

Ma a Sion Rádió online adása 24 órát tesz ki, ebből 12 saját gyártású műsor. 7 belső munkatárs mellett 13 önkéntes alkotja csapatát. Az egyik legnépszerűbb műsoruk a Csütörtök esti megálló, ami gyakorlatilag élő kívánságműsor. Sikeres rendezvényeik közé sorolható a Cipődoboz-akció, élő karácsonyi bejelentkezésük Beregszász központjából, amelynek keretében ajándékokat gyűjtöttek árva és rászoruló gyerekek számára.

A kárpátaljai magyar televíziózásról

Kárpátalján jó minőségben foghatók a magyarországi földi sugárzású televíziók (Magyar Televízió, RTL Klub, TV2). A kábeltévé szolgáltatók alapsomagaiban a magyarok területén megtalálható a Duna Televízió is egy sor más anyaországi kereskedelmi adóval. A külföldi televíziók ukrán csatornákon való tovább sugárzása azonban engedélyköteles. Gyakorlatilag a kábelrendszerekben látható nem ukrán adók zöme kalózkodásként jut el a nézőkhöz. A Kárpátalján működő 60 kábeltévé műsorszolgáltató rendszerint nem rendelkezik vonatkozó szerződésekkel, engedélyekkel. A reklám-műsorok ingyenes tovább sugárzását is tiltják a törvények. Ugyanez vonatkozik egyes tévéfilmekre, amelyek bemutatási engedélye csak az adott ország területére korlátozódik.

Mindennek elvben kedveznie kellene a helyi magyar televíziózás térhódításának, a törvények betartását azonban az ukrán rádió- és televízió-testület kárpátaljai kirendeltségén könnyedén veszik. Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a külföldi kalózkodók egyszerű betiltásával sem lehetne növelni a helyi magyar adások nézettségét, mert azok egyelőre nem tudják pótolni az esetleg rendeleti úton megszüntetett televíziók műsorstruktúráját sem tartalmukban, sem adásterjedelmükben.

Nem készült ilyen irányú felmérés Kárpátalján, de a visszajelzések alapján elmondható, hogy a határ menti térségben élő magyarság elsősorban a földi sugárzású anyaországi kereskedelmi televíziókat nézi. A megyei televízió magyar adásait illetően lehetetlen követni, hogy mikor milyen időszokban tűzik műsorra azokat. Mire például a kárpátaljaiak megszokták, hogy a magyar nyelvű hírek reggelente háromnegyed nyolckor kezdődnek és tíz percig tartanak, addigra az új struktúrában már egy szinte nézhetetlen időpontban, reggel öt óra ötven perckor öt percben jelentkeznek. Hasonlóan rossz időpontban, délután öt órakor látható a második kiadás, amikor még a potenciális nézők a munkahelyükön tartózkodnak, vagy éppen úton vannak hazafelé. Ilyen körülmények között nem beszélhetünk az állami, vagy ahogy az utóbbi időben némileg előre tekintve szokták nevezni: a közszolgálati televízió közösségformáló, nevelő hatásáról, a tájékoztatásban vállalt vezető szerepéről.

1991 óta csak egy magyar nyelven is sugárzó kereskedelmi televízió jött létre Kárpátalján, a TV9 Stúdió Beregszász 2007-ben. A Kárpátaljai Megyei Állami Televízió- és Rádió Társaság magyar szerkesztősége mellett Ungváron (Danio Tévétársaság), Munkácson (M-Stúdió), Huszton (Huszt Televízió), Nagyszőlősen (Szőlős Tévétársaság) működik televízió, de magyar nyelven egyik sem készít műsorokat.

Az állami televízió első stúdiója 1967-ben épült fel, 1968-tól rendszeresen magyar nyelvű hírműsorokat is elkezdtek sugározni. Az anyagokat már 1965-től a stúdió megnyitásáig a rádió magyar szerkesztősége fordította le ukránból, a magyar műsorvezető a szomszédos megyébe, Lvivbe utazott, ott vágta meg a tudósításokat és onnan sugározták az első kárpátaljai magyar műsorokat.

A magyar televíziós szerkesztőség megalakulására 1974-ig kellett várni, akkor hozták létre az egyesített magyar főszerkesztőséget, amely rádiós és televíziós magazinokat, riportokat, zenés összeállításokat készített. Ez az időpont jelenti a nemzetiségi adások megszületését is Kárpátalján, mivel a magyar stábbal egyszerre kezdte meg munkáját a moldáv szerkesztőség is.

Mivel sokáig a Magyar Televízió hétfőnként „szabad napot vett ki”, a magyar nyelvű televíziós műsorok Kárpátalján ezen a napon szüneteltek meg a nézőket a szovjet televízió egyes csatornáján műsorzárás után élőben. A hétfői adásnap megmaradt a későbbiek folyamán a rendszerváltozást követően is, igaz a politikai széljárásnak megfelelően a heti egyszeri megjelenést alkalmanként kettővel (hétfő és szerda vagy csütörtök), illetve hárommal (hétfő–szerda–péntek) bővítették.

A rendszerváltozást követő években rövid ideig a vasárnapi zenés köszöntő műsorban („szív küldi”) is látható volt egy 10 perces magyar nyelvű összeállítás.

A '80-as évek elejétől már csak felvételtől kerültek adásba a magyar nyelvű rádió- és televízió műsorok Kárpátalján. Ez a gyakorlat meghonosodott napjainkban is.

Jelenleg a KRTV Magyar Szerkesztőségében hatan dolgoznak. Ők készítik a rádió- és televízió-műsorokat. Ez utóbbiak műsorstruktúrája az összefoglaló tanulmány készítésének idején a 2011-es év első negyedévére vonatkozóan így alakul: napi kétszer öt perces híradó hétfőtől szombatig (5:50 és 17 óra) és heti két magazin: szombaton egy óra (12 óra) szerdai ismétléssel és szerdán negyvenöt perc (16:10) késő esti ismétléssel.

2006 októberétől a kárpátaljai televízió műsorai Tisza1 néven láthatók a Sirius műholdon napi 24 órában. A KRTV az ukránon kívül még 7 nyelven (magyarul, románul, szlovákul, németül, oroszul, ruszinul és roma nyelven) készít műsorokat. A frekvenciaengedélyek alapján a műhold mellett földi sugárzású analóg rendszerben is foghatók a Tisza1 adásai. A televízió vezetése a digitális televíziózásra való áttérés (Ukrajnában 2015-ig kell befejezni a digitális multiplex-hálózat kiépítését) és a sugárzási költségek megtakarítása érdekében 2011-ben megszünteti az analóg műsorszórást.

A KRTV ebben az évben tervezte beindítani a Tisza2 csatornát, amely a nemzetiségek és a határon túli ukránok számára készítené műsorokat. A csatorna műsorkoncepciója alapján itt jelentkeztek volna a magyar nyelvű adások is bővített műsoridőben és nagyobb szerkesztői gárdával (a szerkesztőség létszámának növelése és a magyar nyelvű tévé és rádióadások műsoridejének bővítése rendszeresen felvetődik a magyar–ukrán kormányközi vegyesbizottság ülésein – eredménytelenül). A szaktárca azonban a gazdasági és pénzügyi válságra való tekintettel ezt meghatározatlan időre elhalasztotta és 2011-re 10–20%-os létszámleépítést írt elő a megyei tévé- és rádiótársaságok számára. A leépítés a nemzetiségi szerkesztőségeket, beleértve a magyar stábot is, nem fogja érinteni.

A tévétársaság együttműködési megállapodást kötött a Duna Televízióval, a Magyar Televízióval és a Magyar Rádióval. A megállapodás kiterjed a műsorcsere, a szakmai stábok kölcsönös fogadására és a munkatársak továbbképzésére. Ennek a programnak a keretében Vass Tamás a Magyar Rádióban szerzett hangmesteri diplomája mellé a Duna Televízió Dunaversitas tanfolyamán megvédte az operatóri diplomamunkáját is.

A szerkesztőség munkatársai (Kovács Géza, Sterr Attila, Tótik Enikő, Vass Tamás) tudósítják a magyar közmédiumokat a kárpátaljai eseményekről. Tótik Enikő és Kulin Zoltán a Duna Televízióban, utóbbi a Magyar Televízióban is vezetett és szerkesztett műsorokat, Debreceni Mihály pedig, aki jelenleg a Magyar Televízió munkatársa, a Kossuth Rádió Határok nélkül című magazinjában is vállalt szerkesztést, illetve műsorvezetést.

A Kárpátaljai RTV Magyar Szerkesztősége is részese volt annak a Televízió határok nélkül elnevezésű műszaki fejlesztési programnak 2000/2001-ben, amelynek keretében az Illyés Közalapítványtól a működéshez elengedhetetlenül szükséges video camcordereket, utómunka-állomásokat és keverőpultokat kapott. A szerkesztőség és a kárpátaljai magyar nyelvű elektronikus média támogatására a munkatársak 2005-ben létrehozták a Korrespondens Jótékonyági Alapítványt. Az alapítvány közreműködésével, ukrán állami támogatás híján, folyamatosan fejlesztik a szerkesztőség műszaki parkját, számítógépeket vásároltak és felújították, valamint bebútorozták a helyiségeket.

A Kárpátaljai Megyei Állami Televízió- és Rádió Társaság Magyar Szerkesztősége mellett a megyei magyar televíziók palettáját színesíti 2007-től a TV9 Stúdió Beregszász kábeltelevízió, amely a járási központ mellett további 12 településen is fogható. A TV9 a napi 8 órás műsoridőből négy

órát sugároz magyar nyelven, ebből két-három óra saját szerkesztésű anyag. Az adásokat 9 belső munkatárs készíti. Emellett még oroszul és ukránul szólalnak meg. Zömmel szórakoztató jellegű és sportműsorok szerepelnek a kínálatukban. A beregszászi kábeltelevízió a megyei RTV-től eltérően nem állami finanszírozású, adományokból és szponzori támogatásokból tartja fenn magát.

A TV9 Stúdió Beregszász kábeltelevízió szolgáltatóként működik, saját műsoraik mellett 45 csatorna szerepel a kínálatukban. A járási székhely mellett a környező falvakban nézhetik őket. Balácsky Vlagyimir főszerkesztő szerint a Stúdió legnépszerűbb műsorai a Titkok és legendák, a Művészeink, a TV-ovi és a Sportszerda. A fiatalokból álló gárda jelszavát így fogalmazta meg: „ha minket néznek, saját magukat láthatják!”

Kárpátaljai magyar internetes portál

Kárpátalja egyetlen látogatottabb portálja a Kárpátinfó.net. Főszerkesztője az a Szoboszlai István, aki a hasonló nevű hetilapot is jegyzi. A két kiadvány azonban sem tartalmában, sem szerkezetében nem azonos. Míg a hetilap önálló cikkeket közöl, addig az internetes portálon a saját anyagok aránya 40%.

A legtöbb anyaországi portál, közszolgálati médium hiteles hírforrásnak tekinti, és a határon túli sajtófigyelőkben rendszeresen hivatkoznak rá.

A portál a kezdetek kezdetén, 1998-ban felvállalta, hogy Kárpátalja magyarságáról minél több információt továbbítson a határon túlra. Mivel támogatásban elvétve részesült, többször felmerült működtetésének a szüneteltetése. Erre azonban egyszer sem került sor.

A legnagyobb fordulatot 2002-ben az Illyés Közalapítvány közreműködésével létrehozott turizmus rész okozta. Ekkor kerültek fel az internetre Kárpátalja magyarok által is lakott települései és az ottani látóival. Ebben az időben készítették el a falusi turizmussal foglalkozó vendégházak bemutatkozó honlapjait is.

A Kárpátinfó.net legfontosabb rovatai a Dosszié, Képgaléria, Videótár, Turizmus. A vállalkozásban működő portál hat munkatársat foglalkoztat. A legfontosabb tartalmakat az MTI-től, illetve a Korrespondens.net és a TSN.ua ukrán portálokról veszik át. Heti bontásban 560 híryanag kerül fel a portálra, naponta 1200 egyéni felhasználó látogatja.

Még kidolgozás alatt áll, de látogatható a Kárpátalja.ma internetes portál, amit a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Főiskola gondoz.

Következtetések

A kutatás tárgyát a kárpátaljai magyar írott és elektronikus média napjainkban legmeghatározóbb orgániumai képezték. A felmérésből kiderül, hogy egyetlen médium sem képes nyereségesen működni, legtöbbjüknek a szinten maradás is felemészti erejüket. Valamennyi periodika, beleértve az államilag támogatott sajtót és elektronikus médiát is, anyaországi támogatásból fedezi a megjelenést, illetve a működési költségek egy részét. Egyes lapok teljes mértékben alapítványi juttatásokra szorulnak.

A magyar nyomtatott sajtó egy része mögött érdekvédelmi, társadalmi vagy szakmai szervezet áll, amely a sajtóterméket támogató kft.-t, alapítványt működtet, vagy anyaországi pályázatokon nyert pénzeket pályáztat tovább többek között a vállalkozásban működő lapok számára is.

A kárpátaljai magyarság elitjét képező értelmiség politikai értelemben megosztott. Ez a megosztottság jellemzi az általa irányított, létrehozott vagy felügyelt sajtót is. A megyében egyetlen országosan előfizethető napilap működik, ami heti három alkalommal jelenik meg. A napi tájékoztatásra igényt tartó olvasói réteg ezért nem a kárpátaljai magyar sajtóból értesül a napi országos vagy megyei eseményekről. Hiányzik a palettáról a szó szoros értelmében vett napi sajtó, arról nem is szólva, hogy az országos mellett megyei szintű napilapra is szükség lenne.

Igazi konkurenciát csak a hetilapok jelentenek egymásnak. A nyomtatott sajtótermékeknek ez a szegmense megfelelően van képviselve a kárpátaljai magyar médiapiacra. Egyes egyházi lapok is azt tervezik, hogy a negyedévi vagy havi megjelenésről áttérnek a hetire. Ugyanakkor hiányoznak a standokról a szakmai időszaki kiadványok. Az írószövetség és a pedagógus szövetség folyóiratai mellett megférne még egy idegenforgalmi, helytörténeti, tudományos-ismeretterjesztő szaklap, satirikus újság. Egyáltalán nincs mind külsőben, mind belsőben színes kárpátaljai magyar bulvár lap, ezért a mai sajtótermékek zöme megpróbál lavírozni a közszolgálati és a bulvársajtó határmezsgyéjén. Bizonytalan az ifjúsági magazinok megjelenése.

A kárpátaljai magyarság lélekszámánál fogva és földrajzi tekintetben is megérdemelne egy 24 órás megyei magyar nyelvű rádiót. Mindenképpen növelni kell a televízió magyar nyelvű műsorainak idejét. Az új információs technológiák alapján Beregszász mellett Munkács, Nagyszőlősön és Técsőn is létre lehetne hozni kis költségű, magyar adást sugárzó városi televíziót. Az állami rádió és televízió külső beavatkozás, politikai jó szándék nélkül ezt a kommunikációs űrt nem képes betölteni. Megoldást jelenthetne az anyagi gondokra egy magyar–ukrán alap a nemzetiségi média normatív támogatására a határ két oldalán.

A magyar produkciós irodák tekintetében Kárpátalja egy hatalmas fehér folt, annak ellenére, hogy az anyaországi közszolgálati médiumok lassan két évtizede hangoztatják, hogy létre kell hozni egy tudósítói központot az állami televízió és rádió magyar szerkesztőségének bázisán, amely megkönnyítené a megyei televízió adásfelületének megtöltését is. Ungváron kívül hasonló központok jöhetnének létre, mondjuk, a Kárpátaljai Magyar Művelődési Intézet vagy a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola bázisán.

Sokan vallják, hogy az internet belátható időn belül kiszorítja a nyomtatott sajtót a mindennapjainkból. Kárpátalján ez a folyamat lassabban halad, mint másutt. Sokáig csak egyetlen hírportál működött a megyében, de talán mire leírom ezeket a sorokat, ez az állapot is megváltozik. Valamennyi nyomtatott sajtóterméknek van internetes változata, ahol pdf formátumban akár a teljes lap is letölthető. A tévé és rádió adásai online nézhetők, hallgathatók és műholdon foghatók. Ez utóbbi esetben viszont tény: a kárpátaljai háztartások zöme nem rendelkezik műholdvevő berendezéssel. Az olcsó analóg rendszerekkel nem lehet fogni a digitális adásokat. A magyar tévécsatornák többsége kódolt, ami az információs tér leszűkülésével jár. Megoldást jelentene, ha a magyar adások egy részét úgynevezett külföldi csomagban lehetne terjeszteni a kábelhálózaton keresztül. Ebben az esetben csak az előfizetői díjakról és a továbbugrások jogi feltételeiről kellene megállapodni. „Csupán!”

Kutatási jelentés

A kutatás módszertanáról

- **Az adatfelvétel időpontja:** 2010. december 2. – 2011. január 10.
- **Megcélzott vizsgálati egységek:** Kárpátalja rendszeresen megjelenő jelentősebb, kizárólag magyar nyelvű sajtóorgánumai. A sajtóorgánumokat 4 kategóriában vizsgáltuk külön kérdőívek alapján. A használt típusok:
 - írott sajtó;
 - rádió;
 - televízió;
 - internetes portálok.
- Az adatfelvétel **szabványosított kérdőív** segítségével történt, amit az 1. melléklet tartalmaz.
- **Mintanagyság:** Nem teljes körű lekérdezésre törekedtünk, mivel Kárpátalján sokkal több sajtótermék van nyilvántartásba véve, mint amennyi valójában rendszeresen megjelenik. A magyar nyelvű sajtóorgánumok és audiovizuális média listáját az Ukrán Igazságügyi Minisztérium, a Kárpátaljai Megyei Állami Közigazgatási Hivatal Jogi Osztálya, illetve a szakmai szervezetek segítségével állítottuk össze. A teljes listát a 2. melléklet, a lekérdezett sajtótermékek és audiovizuális média listáját pedig a 3. melléklet tartalmazza. A listákon szereplő elemszámok és a megvalósult kérdőívek száma a következő:

1.) A listán szereplő, illetve a lekérdezett médiaorgánumok száma

	Összesen	Lekérdezve	
		Szám	%
Napilap	1	1	100
Hetilap	18	3	16,66
Havilap/folyóirat	13	2	15,38
Egyházi lap	3	3	100
Írott sajtó összesen	35	9	25,71
Rádióadók	2	2	100
Televízióadók	2	2	100
Elektronikus média összesen	4	4	100
Internetes média-portálok	1	1	100,0
Összesen	40	14	35

- Az előzetesen összeállított listán **40 médium** szerepelt, közöttük 35 írott sajtótermék, 2-2 rádió, illetve televízióadó (a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió- és Rádió Társaság rádió és televízió is egyben, ezért a *Rádióadók* és a *Televízióadók* rovatban is feltüntetjük) és 1 internetes médiaportál. A terepmunka során összesen **13 kérdőívet** sikerült kitölteni, így az itt szereplő sajtóorgánumok 35%-át fedtük le. Ha viszont a rendszeresen megjelenő sajtótermékeket vesszük górcső alá, akkor azok 100 százalékig szerepelnek a kimutatásban.

- A válaszadási arány az írott sajtó esetében a legalacsonyabb. Itt a hivatalos nyilvántartásban szereplő sajtóorgánumok 25,71%-át sikerült lekérdezni. A többi kategória esetében 100 százalékos eredményt értünk el.
- A kérdőíveket az egyes sajtótermékek **főszerkesztőivel** töltöttük ki.
- A lekérdezés **két szakaszban** történt. Az elsőben a kérdőíveket **elektronikus formátumban** (e-mailen) eljuttattuk a főszerkesztőknek, a második szakaszban, miután kitöltötték azokat, a kérdezőbiztos telefonon pótolta a hiányosságokat. Az elektronikus és kérdezőbiztos segítségével kitöltött kérdőívek száma megegyezik, mivel minden egyes esetben hiánypótlást vagy pontosítást kellett kérnünk a válaszadóktól.

2.) Az elektronikus és kérdezőbiztos segítségével kitöltött kérdőívek száma

	Összesen	Elektronikusan	Kérdezőbiztossal
Napilap	1	1	1
Hetilap	3	3	3
Havilap/folyóirat	2	2	2
Egyházi lap	3	3	3
Írott sajtó összesen	9	9	9
Rádióadók	2	2	2
Televízióadók	2	2	2
Elektronikus média összesen	4	4	4
Internetes média-portálok	1	1	1
Összesen	14	14	14

- A **35%-os** lekérdezési arány azért tűnik kevésnek, mert a kérdőívekben nem térképeztük fel azokat a sajtótermékeket, amelyek nagyobb időközönként és rendszertelenül jelennek meg vagy nem jelennek meg egyáltalán, de mégis szerepelnek a hivatalos nyilvántartásban.
- Összesen **10 szerkesztőséget** terveztünk felkeresni. De a munka során többen is kérték, hogy szeretnének részt venni a felmérésben. Így például a Kárpátaljai Református Egyház által működtetett *Sion Rádió* (Ukrajnában hivatalosan nincs bejegyezve, de anyaországi testvér-rádió frekvenciáján és az Interneten magyar nyelvű műsort sugároz), a *Kárpátinfó* internetes portál nyomtatott változata és a Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye Beregszászi Magyar Esperesi kerületének Kárpátikon elnevezésű időszak kiadványa, amely szintén hiányzik a hivatalos megyei nyilvántartásból, de az egyház gondozásában rendszeresen megjelenik.

A sajtóorgánumok területi megoszlása

A fogyasztótábor mérete

A kutatásjelentés első fejezetében a kárpátaljai magyar média legfontosabb jellegzetességeit tárgyaljuk. Egyrészt bemutatjuk, hogy az egyes sajtótermékek földrajzilag milyen területet fednek le

(milyen városokhoz, járásokhoz köthetők), másrészt ugyanitt próbálunk képet alkotni a fogyasztótábor nagyságáról. Ezt az írott sajtó esetében a példányszámokon keresztül közelítjük meg, míg az elektronikus média esetében arra próbálunk választ adni, hogy az egyes adók műsorai hány háztartásba jutnak el. Az első fejezet egyben szöveges összefoglalója a legfontosabb jellemzőknek. A kutatási jelentés következő fejezetei nem tartalmazznak szöveges értelmezést, a megoszlásokat grafikus formában jelenítik meg.

Írott sajtó

Az írott sajtótermékeket négy kategóriába oszthatjuk. Vannak napi- (1) és hetilapok (3), folyóiratok/havilapok (2), illetve egyházi lapok (3). Ezek érthető módon teljesen más funkciót töltenek be és más közönséget céloznak meg. Földrajzi megoszlásukat, célközönségüket, külön mutatjuk be.

Napilapok

Kárpátalján egyetlen egy klasszikus értelemben vett napilap sem jelenik meg. Csupán a Kárpáti Igaz Szó tekinthető annak heti három lapszámával. Egy időben az újság címében az „igazi” jelző is szerepelt. A szerkesztőség ezzel különböztette meg magát a Kárpátaljai Megyei Közgyűlés, a megyei közigazgatási hivatal és a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség által alapított ugyanilyen nevű napilaptól. A népnyelv még „zöld *Igaz Szó*ként” is emlegeti a színe miatt, a másik lapot pedig fekete-ként (ez utóbbi hivatalosan szerepel a nyilvántartásban, de átmenetileg meghatározatlan időre az alapítók szüneteltetik a megjelenését). Részben anyagi és terjesztési gondok miatt a Kárpáti Igaz Szó kedden, csütörtökön és szombaton kapható a standokon. Ez Kárpátalja egyetlen magyar nyelvű országos napilapja, ami nem a megyei közigazgatási hivatal jogi osztályán, hanem az Igazságügyi Minisztériumban van lajstromozva.

1.1. Hogyan határozna meg a lap célközönségét? Napilap

Célközönség jellege	Napilap száma	Napilap neve
Kisrégió		
Megye		
Megyénél nagyobb régió		
Országos/kárpátaljai érdekeltségű	1	Kárpáti Igaz Szó

1.2. A napilap példányszáma

	Példányszám	Előfizetők	Szabadárusítás
Kárpáti Igaz Szó	8000	7500	300–500

Mivel a *Kárpáti Igaz Szó* Kárpátalja egyetlen magyar nyelvű napilapja, ezért monopolhelyzetben van a piacon. A lap az Ukrajnai Magyar Demokrata Szövetséghez köthető, főszerkesztője a Szövetség médiaügyekért felelős alelnöke. A helyzetet ellensúlyozza a *Kárpátalja* hetilap, amit a Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség tart fenn. A hetilapok helyzetét a következő alfejezetben tárgyaljuk.

Hetilapok

A jegyzékünkben szereplő 18 hetilap közül hármat sikerült lekérdeznünk, mégpedig azokat, amelyek célközönsége nagyobb és rendszeres megjelenésük biztosítva van. A hetilapok célközönsége regionális szempontból sokban hasonlít a *Kárpáti Igaz Szó*éra, a *Kárpátalját* kivéve azonban mind a *Kárpátinfó*, mind a *Beregi Hírlap* inkább a beregszászi járási kistérségi körökben koncentrálódnak, ahol egy tömbben él a magyarság. A *Kárpátalja* ezzel szemben megyei kitekintésű. Mellesleg a *Kárpátinfó* korábban *Bereginfó*ként vált ismertté, ami szintén utal a területi alárendeltségre. A névváltoztatással tartalmi és földrajzi szempontból is nyitottak a nagyobb térség felé.

A *Beregi Hírlap* korábban szintén napilap volt, a finanszírozás hiányában azonban hetilappá alakult. Hasonló a helyzet a többi járási lappal is (*Ung vidéki Hírek*, *Nagyszőlős-vidéki Hírek*), amelyek jellemzően kisebb méretű, periférikus régiókat fednek le. Ezek igényei/történelmi nem, vagy kismértékben jelennek meg a nagyobb városokban.

2.1. Hogyan határozna meg a lap célközönségét földrajzi szempontból? Hetilapok

Célközönség jellege	Hetilapok száma	Hetilapok neve
Kisrégió	1	Beregi Hírlap
Megye	2	Kárpátinfó, Kárpátalja
Megyénél nagyobb régió		
Országos/erdélyi érdekeltségű		

2.2. A hetilapok terjesztése járásonként

2.3. A hetilapok példányszámai és eladásai

A hetilapoknál a példányszámok tekintetében kizárólag a saját bevallásukra hagyatkozhatunk. Eszerint a legnagyobb példányszámban a *Kárpátalja* jelenik meg, amit a *Kárpátinfó* követ és a sort a *Beregi Hírlap* zárja.

	Példányszám	Előfizetés	Szabadárusítás	Előfizetés és szabadárusítás
Kárpátalja	16000	14000	2000	16000
Kárpátinfó	10200	2500	7500	10000
Beregi Hírlap	2500	2500	500	3000

Folyóiratok/havilapok

A listánkon szereplő 13 folyóirat/havilap közül kettőt, a *Közoktatást* és az *Irkát* sikerült lekérdeznünk. Kiválasztás módszere hasonló volt a napilapéhoz és a hetilapokéhoz: azokat mértük fel, amelyek rendszeresen jelennek meg, és megjelentetésük anyaországi forrásokból évek óta biztosított. Mivel a kiválasztott folyóiratokat a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség gondozza, ezért ez meghatározza a tematikájukat is: az *Irka* gyermeklap, a *Közoktatás* pedig (*nomen est omen*) azzal foglalkozik, amit a neve takar.

3.1. A folyóiratok neve és tematikája

Lap neve	Tematika
Irka	Gyermeklap
Közoktatás	Közoktatás

A folyóiratok közül a *Közoktatás* Kárpátalja lakosságát, az *Irka* pedig a megyénél nagyobb régiót jelölt be földrajzi értelemben vett célközönségnek. Bár a szerkesztői gárdának nagyobb része Beregszászhoz és környezetéhez kapcsolódik, a szerkesztőség székhelye is itt van, a kistérségi szemlélet nem jellemző a megvizsgált két folyóirat esetében. Mindkét lapot Beregszászon készítenek és Ungváron nyomják.

A folyóiratok példányszámai és eladásai

A példányszámok tekintetében az összehasonlítás nem feltétlenül mérvadó, mivel az egyes lapok célközönsége nagymértékben különbözik. A célközönségből kiindulva az *Irkának* valamivel nagyobb a példányszáma, mint a szűkebb szakmai csoporthoz szóló *Közoktatás*nak. Mindkét folyóiratot a Kárpátaljai Magyar Pedagógus Szövetség a saját hálózatán keresztül terjeszti, főleg iskolákon keresztül. A folyóiratokat szabadárusításban nem lehet kapni.

Folyóirat	Példányszám	Előfizetés	Szabadárusítás
Közoktatás	2500–3000	0	0
Irka	5000–5500	0	0

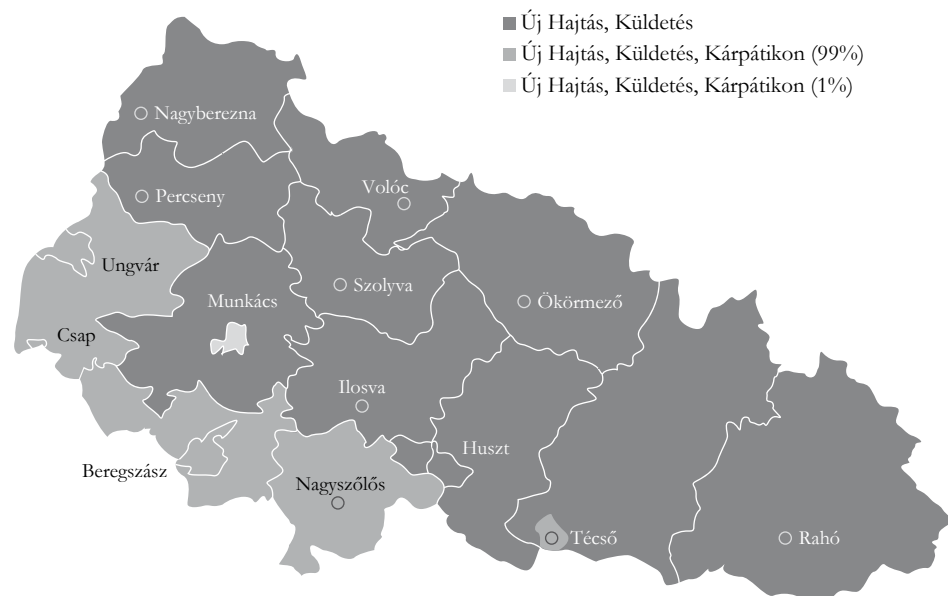
Egyházi lapok

A listánkon szereplő magyar nyelvű egyházi lapokat kivétel nélkül lekérdeztük. A három kárpátaljai történelmi egyház – a római katolikus, a református és a görög katolikus – kiad egy-egy magyar nyelvű újságot. Ezek célközönségüket tekintve nem bonthatók járásokra, kisebb térségekre, valamennyi megyei terjesztésű. Igaz, a görög katolikusok esetében a hívők nagyjából Ungvár, Beregszász és Nagyszőlős környékén élnek, ezért a megye mellett a kistérséget is megjelölték. A három lap közül csak kettő szerepel a megyei nyilvántartásban, a beregszászi magyar esperesi kerület által gondozott *Kárpátikon* csak egyházi engedéllyel bír és saját hálózaton belül, a hívők között terjesztik.

4.1. A folyóiratok példányszámai és eladásai

Lap	Székhely	Felekezet	Egyházkerület	Példányszám	Előfizető
Új Hajtás	Munkács	Római katolikus	Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye	6400	4400
Küldetés	Beregszász	Református	Kárpátaljai Református Egyház	4550	4400
Kárpátikon	Nagybégány	Görög katolikus	Munkácsi Görög Katolikus Egyházmegye Beregszászi Magyar Esperesi kerülete	800	800

4.2. Az egyházi lapok terjesztése járásonként

Az egyházi lapok példányszámát Kárpátalján a felekezet nagysága és anyagi erőforrások megléte határozza meg. Így a római katolikus híveket megszólító Új Hajtás és a református *Küldetés* példányszáma nagyjából azonos, míg a görög katolikus lapjának, a *Kárpátikon*nak lényegesen kevesebb.

Audiovizuális média

Rádióadók

A Kárpátaljai Megyei Állami Televízió és Rádió Társaság Magyar Szerkesztőségének adásai gyakorlatilag hatalmas őrtenek be a megye médiapiacán, mivel ők az egyetlenek, akik közszolgálati műsort sugároznak magyar nyelven. Magyar nyelvű kereskedelmi adó egyáltalán nincs a megyében. A Kárpátaljai Református Egyház Sion Rádió néven működtet egy adót, ami azonban Ukrajna Televíziózással és Rádiózással foglalkozó Nemzeti Bizottságában nincs bejegyezve, így saját frekvenciával nem rendelkezik. Az induláskor a kárpátaljai RTV magyar szerkesztősége biztosított számukra műsorfelületet szombatoként, majd a miskolci Európa Rádió 90,4 MHz-es frekvenciáján jelentkeztek műsorral. Jelenleg a Kárpát-medencei református rádiók portálján 24 órás online adásuk hallható.

1.1. Hogyan határozná meg a rádióadó célközönségét

Célterület	Szám	Rádióadó/szerkesztőség
Egy település		
Kisrégió		
Megye		
Megyénel nagyobb régió		
Országos, kárpátaljai	2	Kárpátaljai RTV Magyar Szerkesztősége, Sion Rádió

1.2. Rádióadók típusa

Típus	Rádiók
Kereskedelmi	
Közszolgálati	Kárpátaljai RTV Magyar Szerkesztősége
Egyházi	Sion Rádió

Földrajzilag mindkét rádió adásai messze a megye határain túl is foghatók: a kárpátaljai RTV műsorai műholdon, a Sion Rádió pedig a világhálón. A különbség a műsoridőben van, mégpedig jelentős az egyházi rádióadó javára. A rádiók fő hallgatói bázisát a beregvidéki, ugocsai és ungi falvak lakói képezik.

1.3. A rádiók műsorszerkezete

Rádióadó	Székhely	Teljes napi műsoridő (óra)	Magyar nyelvű műsor		Saját készítésű műsor	
			Óra	%	Óra	%
Kárpátaljai RTV	Ungvár	24	0,4	1,7%	0,4	100%
Sion Rádió	Beregszász	24	24	100%	12	50%

Televízióadók

2007-ig Kárpátalján csak egyetlen magyar nyelven sugárzó tévéadó működött, a Kárpátaljai Megyei Állami Televízió és Rádió Társaság Magyar Szerkesztősége, amely rádió- és tévéműsorokat is készített. 2007-ben Beregszászon megalakult a Stúdió 9 Beregszász televízió, amely kábelhálózaton fogható. A kábelszolgáltatást maga a televízió nyújtja. A kárpátaljai RTV vételköre a műholdas sugárzásnak köszönhetően messze túlnő az ország határain, a Stúdió 9 Beregszász műsorai zömmel a járási székhelyen és néhány környező faluban láthatók.

2.1. Hogyan határozná meg a televízióadó célközönségét?

Célterület	Szám	Tv adó/szerkesztőség
Egy település		
Kisrégió	1	Stúdió 9 Beregszász
Megye		
Megyénél nagyobb régió		
Országos, kárpátaljai	1	Kárpátaljai RTV

2.2. Televízióadók típusa

Típus	Televíziók
Kereskedelmi	
Közszolgálati	Kárpátaljai RTV, Stúdió 9 Beregszász
Egyházi	

2.3. Az Önök műsorai hány háztartásba jutnak el?

Kárpátaljai RTV	Nem készült felmérés
Stúdió 9 Beregszász	15000

2.4. A televízióadók heti műsorideje

	Heti műsoridő (perc)	Ebből magyar		Saját készítésű	
		perc	%	perc	%
Kárpátaljai RTV	10080	91	0,9%	91	100%
Stúdió 9 Beregszász	3360	1680	50%	1260	75%

A kárpátaljai magyarság elsősorban az anyaországi közmédiákból szerzi meg a szükséges információkat. A határ közelsége lehetővé teszi a három országos földi adó vételét. A Duna Televízió műsorait kevesebben nézik a műholdvevő berendezések magas ára miatt. A kárpátaljai RTV magyar adásaira ritkán kapcsolnak, mivel állandóan változik a műsorok sugárzási időpontja és azon felül rossz műsorsávban is fogható. A kábelszolgáltatók alapsomagjaiban benne van ugyan a Kárpátaljai RTV Tisza 1-es tévécsatornája és a magyar adók zöme is, de ez utóbbi kalózkodásnak számít a megfelelő nemzetközi megállapodások hiányában.

Internetes portálok

Kárpátalján mindössze egyetlen magyar nyelvű internetes portál működik, a Kárpátinfo (karpatinfo.net). A portál munkatársai magyar nyelvű hetilapot is megjelentetnek ugyanilyen néven, amiről a fentiekben már szót ejtettünk. Az internetes oldalt Beregszászon szerkesztik.

1. Hogyan határozná meg a portál célközönségét?

Célterület	Szám	Tv adó/szerkesztőség
Egy település		
Kisrégió		
Megye		
Megyénél nagyobb régió	1	Karpatinfo.net
Országos, kárpátaljai	1	

2. Mekkora a portál nézettsége egyéni felhasználók (unique user) szerint, napi, heti, havi bontásban?

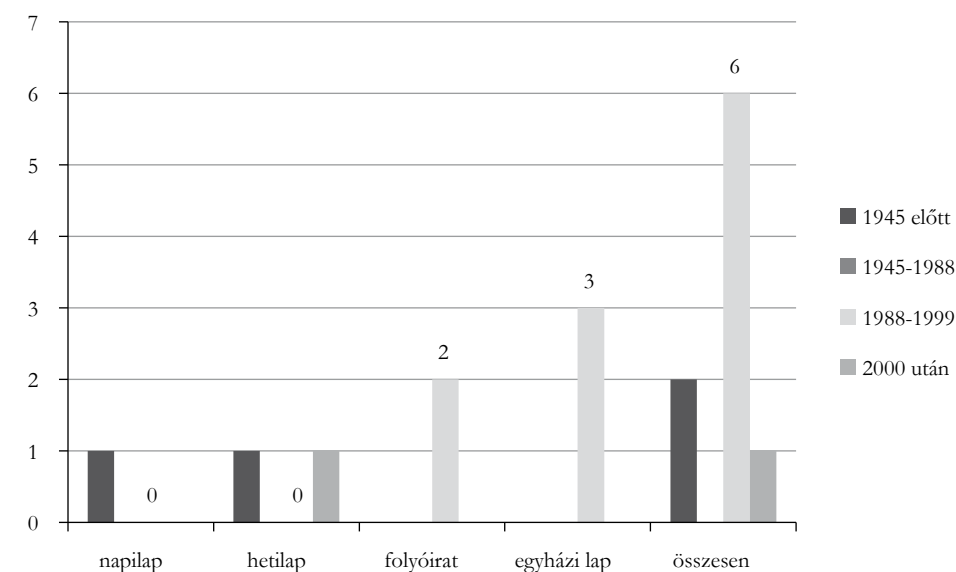
Napi	Heti	Havi
1200	8200	35200

A szerkesztőség

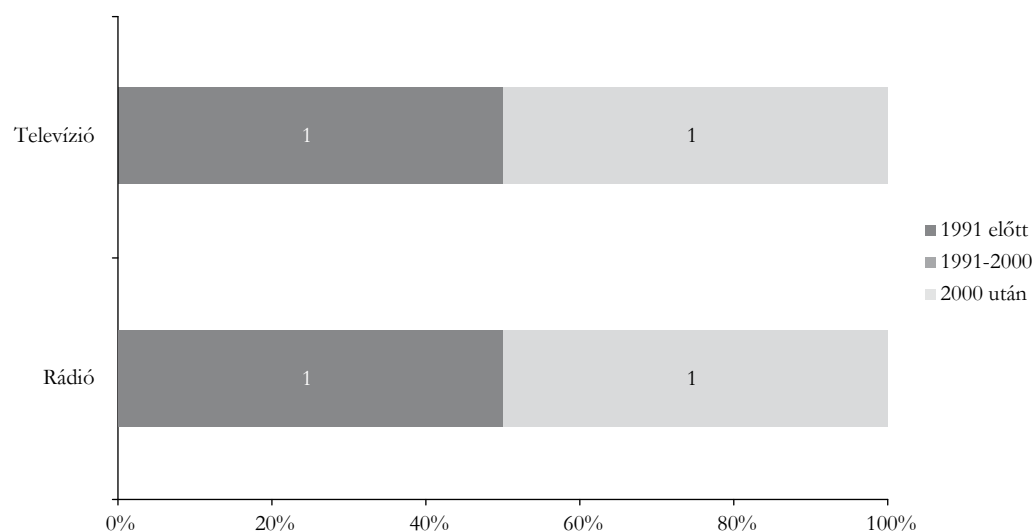
A kutatási jelentés következő fejezete nem tartalmaz szöveges értelmezést, a megoszlásokat grafikus formában jeleníti meg.

A lap alapításának időpontja

1.) Kérem, mondja meg, melyik évben alapították a lapot/folyóiratot!

2.) Kérem, mondja meg mikor alapították a televízió-, rádióadót!

A kárpátaljai magyar újságíró-társadalom mérete és összetétele

3.) A belső és külső munkatársak száma. Írott sajtó

	Belső munkatársak	Külső munkatársak
Napilapok	12	3
Hetilapok	30	9
Folyóiratok	13	9
Egyházi lapok	14	4
Összesen	69	25

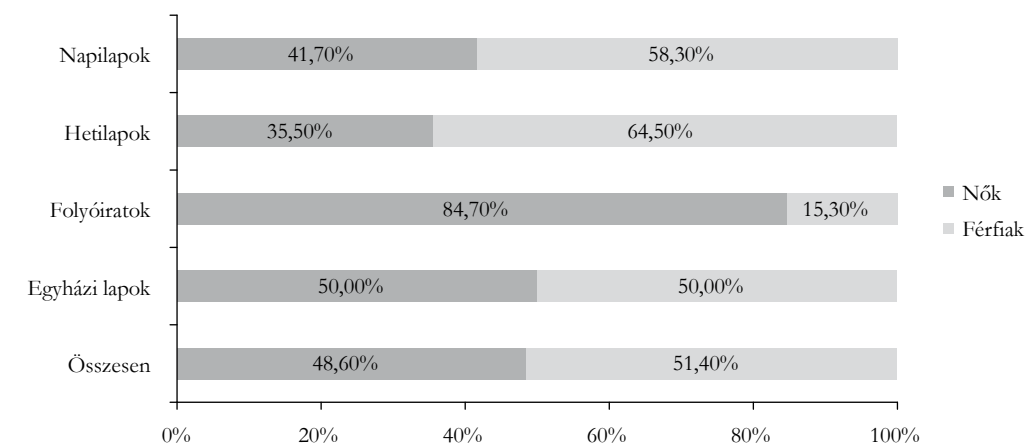
4.) A belső és külső munkatársak száma. Elektronikus média

	Belső munkatársak		Külső munkatársak
	Szerkesztők, rendezők, riporterek	Operatőrök	
Rádióadók/szerkesztőségek	10	0	11
Tévéadók/szerkesztőségek	12	5	5
Összesen	22	5	16

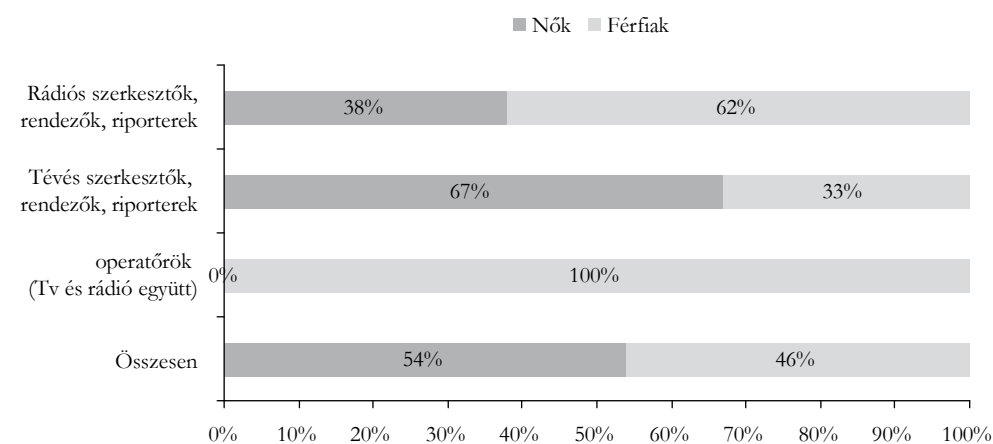
5.) A belső és külső munkatársak száma. Internetes portálok

	Belső munkatársak	Külső munkatársak
Internetes portál (karpatinfo.net)	6	2

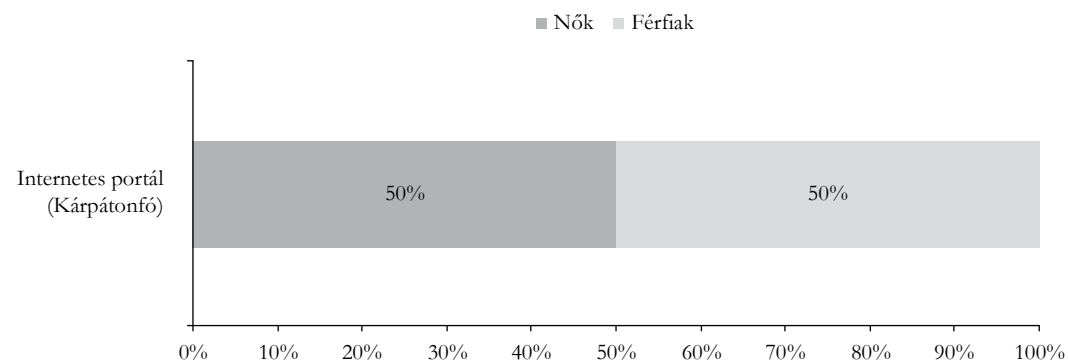
6.) A belső munkatársak nemi megoszlása. Írott sajtó

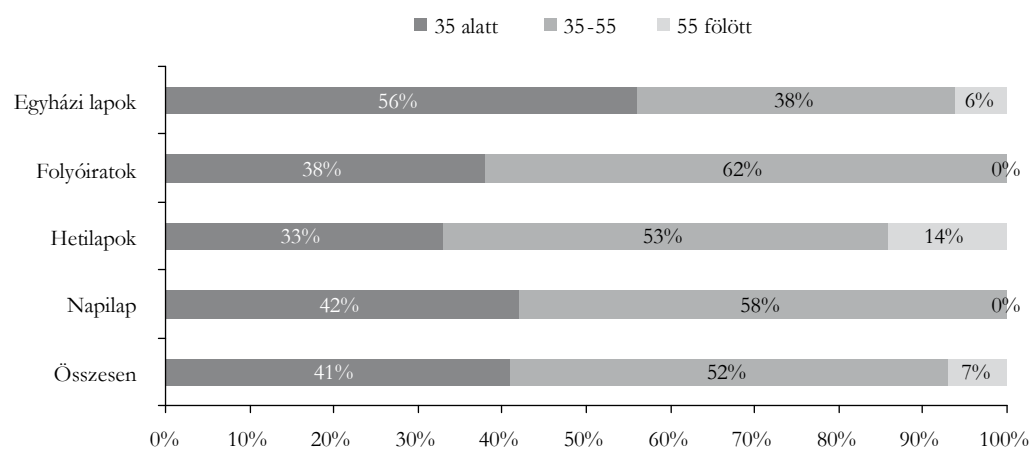
7.) A belső munkatársak nemi megoszlása. Elektronikus média

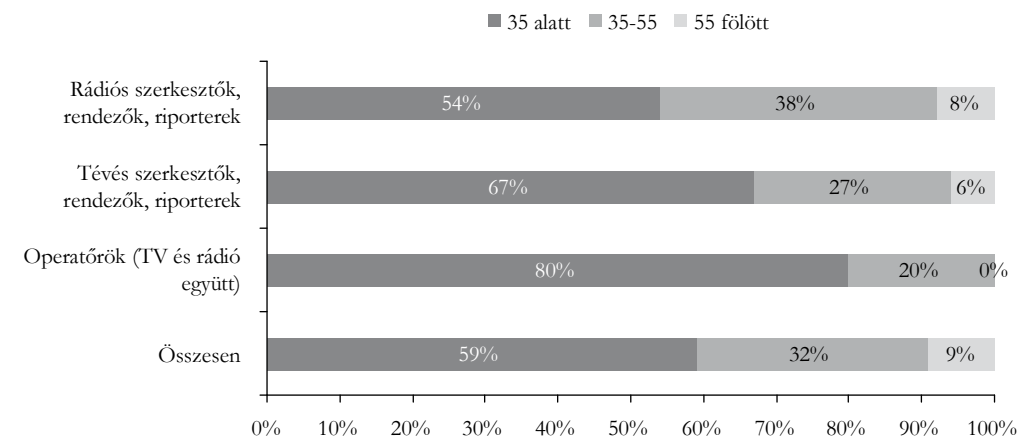
8.) A belső munkatársak nemi megoszlása. Internetes portál

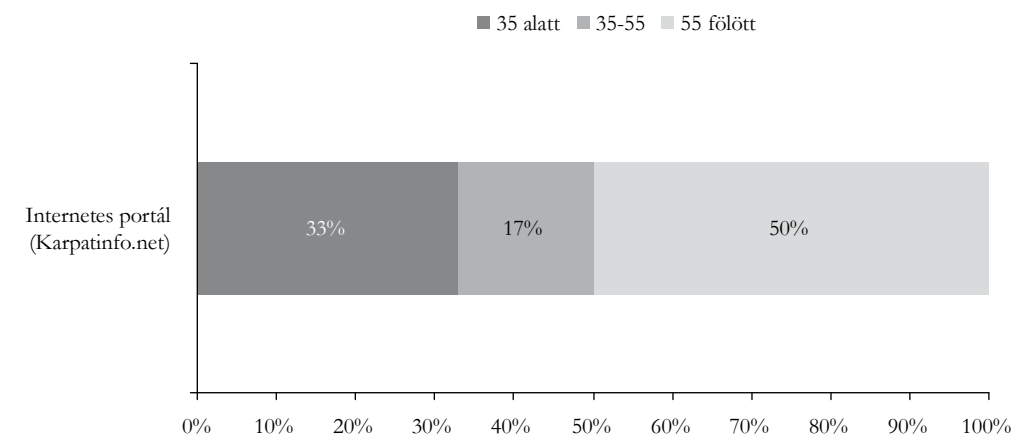
9.) A belső munkatársak életkor szerinti megoszlása. Írott sajtó

10.) A belső munkatársak életkor szerinti megoszlása. Elektronikus média

11.) A belső munkatársak életkor szerinti megoszlása. Internetes portál (Karpátinfo.net)

12.) A belső munkatársak végzettség szerinti megoszlása. Írott sajtó

	Felsőfokú végzettség	Újságíró diploma	Bölcsész	Műszaki diploma	Jogi/közgazdasági végzettség
Egyházi lapok	93%	0%	77%	15%	0%
Folyóiratok	85%	0%	73%	18%	9%
Hetilapok	63%	16%	58%	21%	0%
Napilap	83%	20%	100%	0%	10%
Összesen	77%	9%	74%	17%	4%

* Az adatok értékelésénél figyelembe vettük, hogy egyes munkatársak több diplomával is

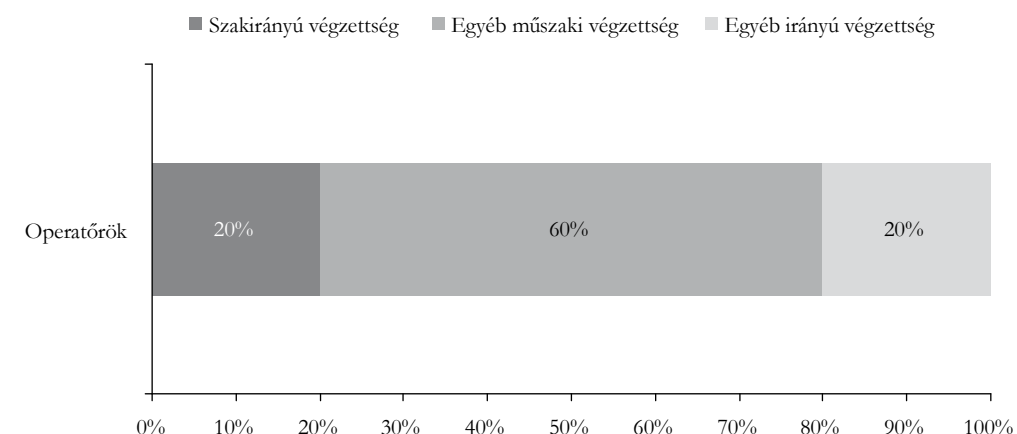
Rendelkeznek, esetleg olyannal, amely nem szerepelt a kérdőívben.

13.) A belső munkatársak végzettség szerinti megoszlása. Elektronikus média, szerkesztők, riporterek

	Felsőfokú végzettség	Újságíró diploma	Bölcsész	Műszaki Diploma	Jogi/közgazdasági végzettség
Tévés szerkesztők, riporterek	80%	0%	53%	0%	0%
Rádiós szerkesztők, riporterek	92%	0%	69%	8%	8%
Összesen	82%	0%	50%	6%	6%

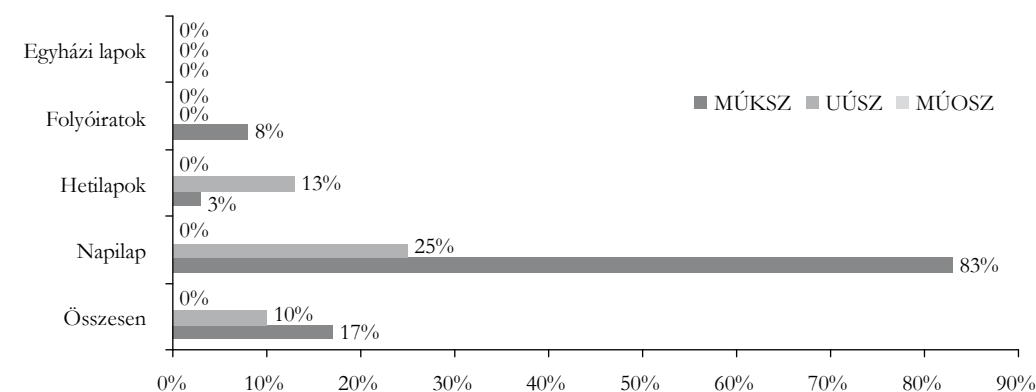
* Az adatok értékelésénél figyelembe vettük, hogy egyes munkatársak olyan diplomával rendelkeznek, amelyek a kérdőívben nem szerepeltek (pl. főiskolai, orvosi, egyéb).

14.) A belső munkatársak végzettség szerinti megoszlása. Elektronikus média, operatőrök

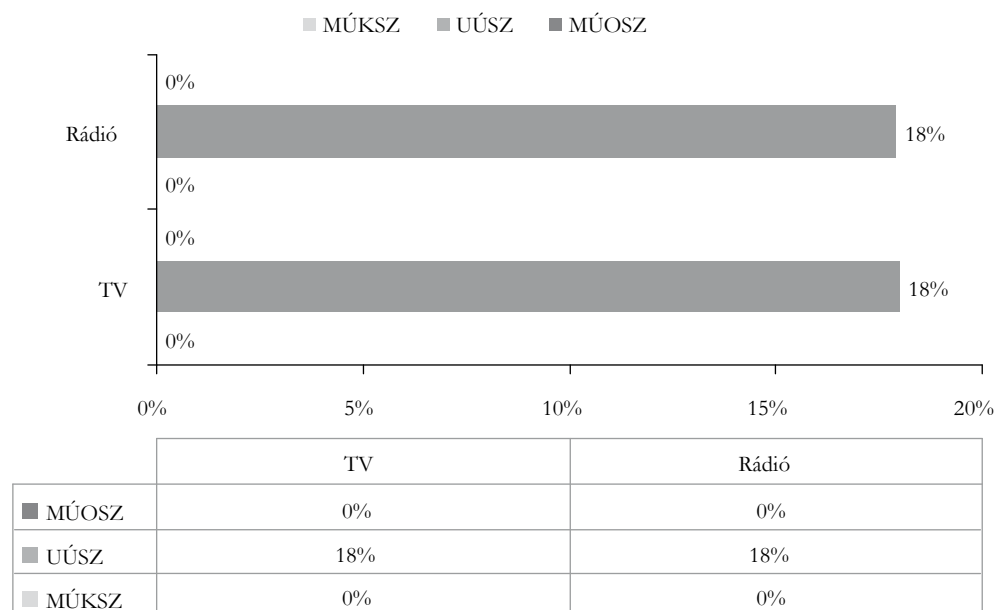

Szakmai szervezetekben való tagság

15.) Az újságíró szervezetekben való tagság aránya. Írott sajtó

16.) Az újságíró szervezetekben való tagság aránya. Elektronikus média

A médiatartalom

Célközönség

17.) Hogyan határozná meg a lap célközönségét? Írott sajtó

	Minden médiafogyasztó	Vallási közösség	Értelmisségiek	Szakmai csoport	Gyermekek	Egyéb életkori csoport
Napilap	100%	0%	0%	0%	0%	0%
Hetilap	50%	17%	17%	0%	0%	16%
Folyóirat	0%	0%	20%	40%	20%	20%
Egyházi lap	17%	50%	0%	0%	33%	0%
Összesen	28%	22%	11%	11%	17%	11%

18.) Hogyan határozná meg a lap célközönségét? Elektronikus média

	Minden médiafogyasztó	Vallási közösség	Értelmisségiek	Szakmai csoport	Gyermekek	Egyéb életkori csoport	Egyéb
TV	33%	0%	0%	17%	17%	17%	16%
Rádió	33%	17%	0%	0%	17%	17%	16%

Felhasznált hírportálok

19.) Milyen hírportálokat használ? Írott sajtó

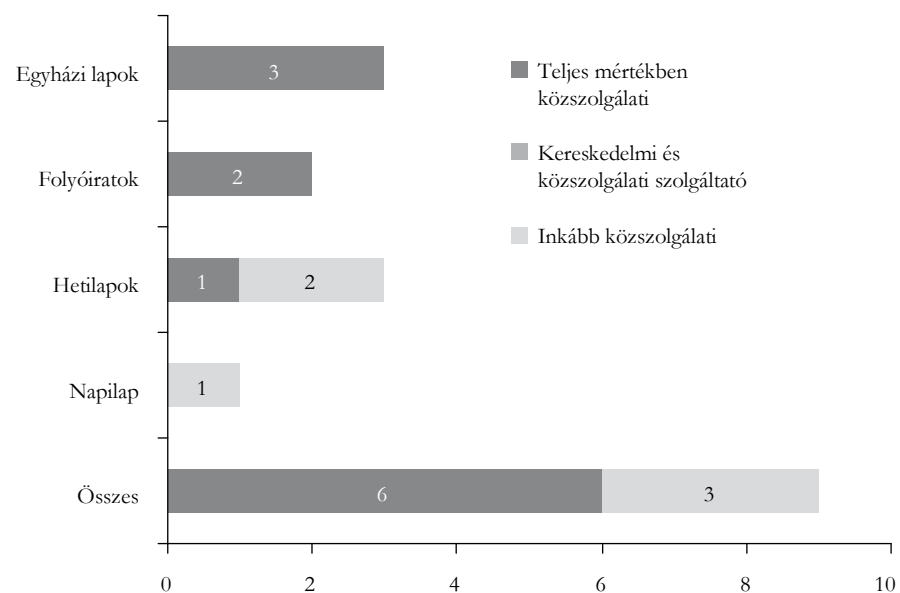
Magyar Kurír	2	Ingyenes
Vatikáni Rádió	2	Ingyenes
Munkácsi Római Katolikus Egyházmegye honlapja	1	Ingyenes
www.reformatus.hu	1	Ingyenes
www.reformatus.com.ua	1	Ingyenes
www.refradio.eu	1	Ingyenes
Magyar Katolikus Püspöki Konferencia honlapja	1	Ingyenes
Szent Atanáz Görög Katolikus Hittudományi Főiskola honlapja	1	Ingyenes
www.paroquia.hu	1	Ingyenes
A munkácsi Görög Katolikus Egyház honlapja	1	Ingyenes
MTI	3	Ingyenes
Korrespondent.net	2	Ingyenes
TSN.ua	1	Ingyenes
Segodnya	1	Ingyenes
Unian	1	Előfizetéses
Felvidék.Ma	1	Ingyenes
Vajma.info	1	Ingyenes

20.) Milyen hírportálokat használ? Elektronikus média

www.karpatinfo.net	1	Ingyenes
www.beregihirlap.uz.ua	1	Ingyenes
www.tirek.hu	1	Ingyenes
www.refradio.eu	1	Ingyenes
www.reformatus.com.ua	1	Ingyenes
Ukrinform	1	Ingyenes
Unian	1	Ingyenes
Karpatinfo	1	Ingyenes
Pravda.com.ua	1	Ingyenes
Zakarpatty.net.ua	1	Ingyenes

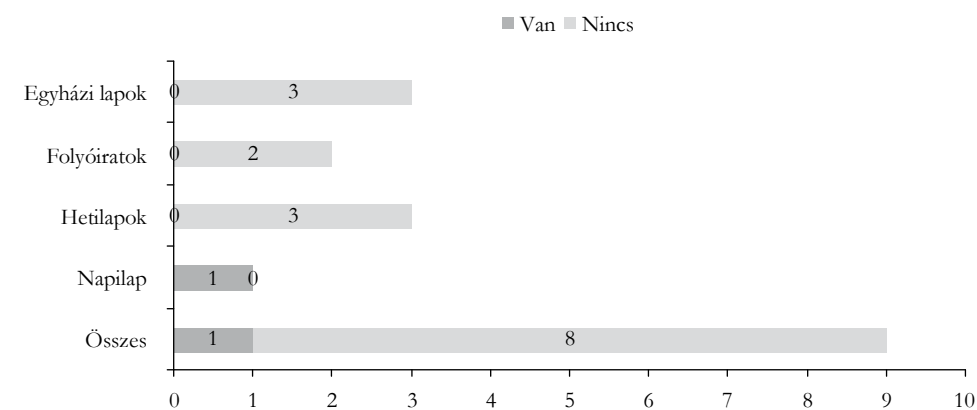
Kereskedelmi vagy közszolgálati (írott sajtó)

21.) Ön hogyan határozná meg a lapot?

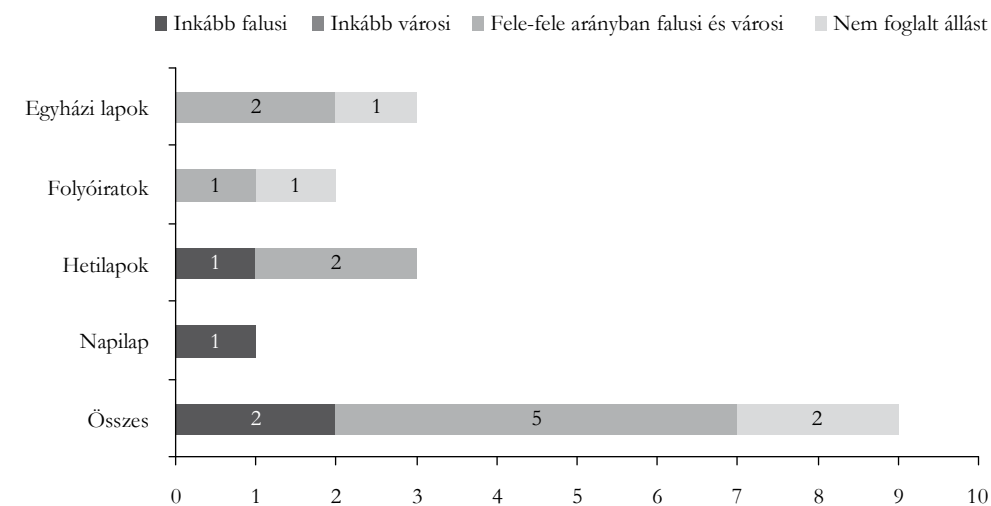
Mellékletek (írott sajtó)

22.) Van-e a lapnak önálló kiadványa, melléklete?

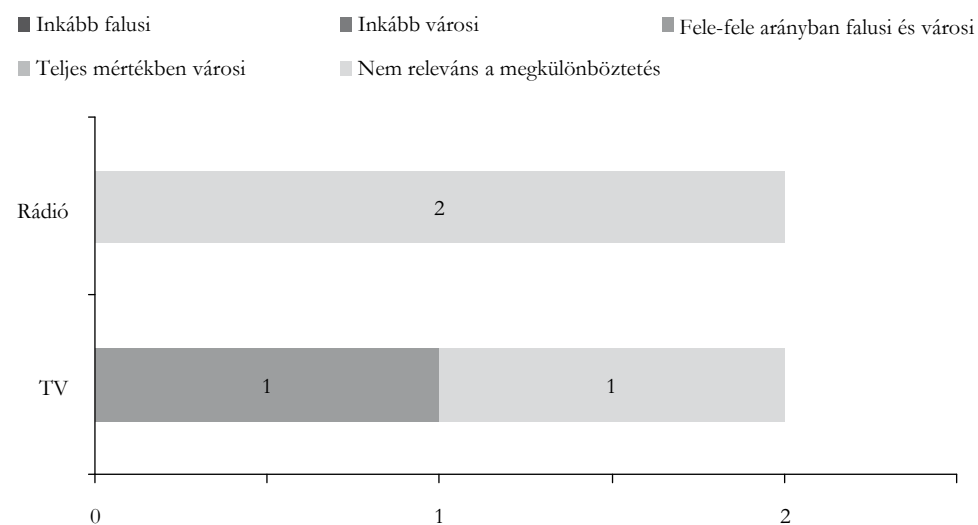

Falusi és városi témák

23.) Inkább falusi vagy inkább városi témákkal foglalkoznak? Írott sajtó

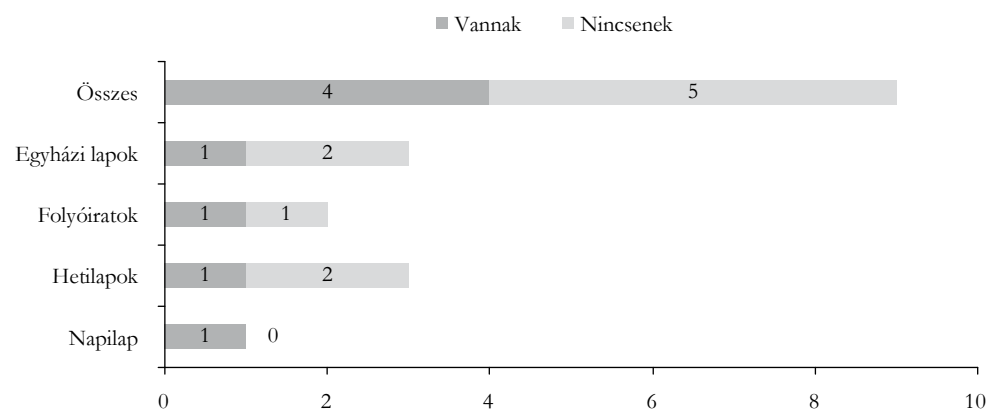

24.) Inkább falusi vagy inkább városi témákkal foglalkoznak? Elektronikus média

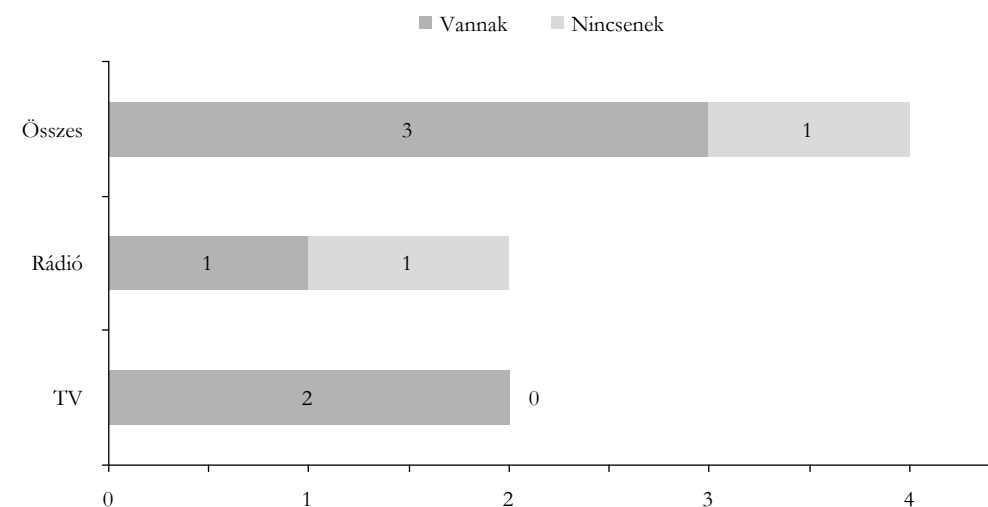

Tabutémák és öncenzúra

25.) Az Önök számára vannak-e olyan tabutémák, amelyekről erkölcsi vagy egyéb megfontolásból nem írnak, akkor sem, ha az olvasók szempontjából érdekesnek találnák? Írott sajtó

26.) Az Önök számára vannak-e olyan tabutémák, amelyekről erkölcsi vagy egyéb megfontolásból nem írnak, akkor sem, ha az olvasók szempontjából érdekesnek találnák? Elektronikus média

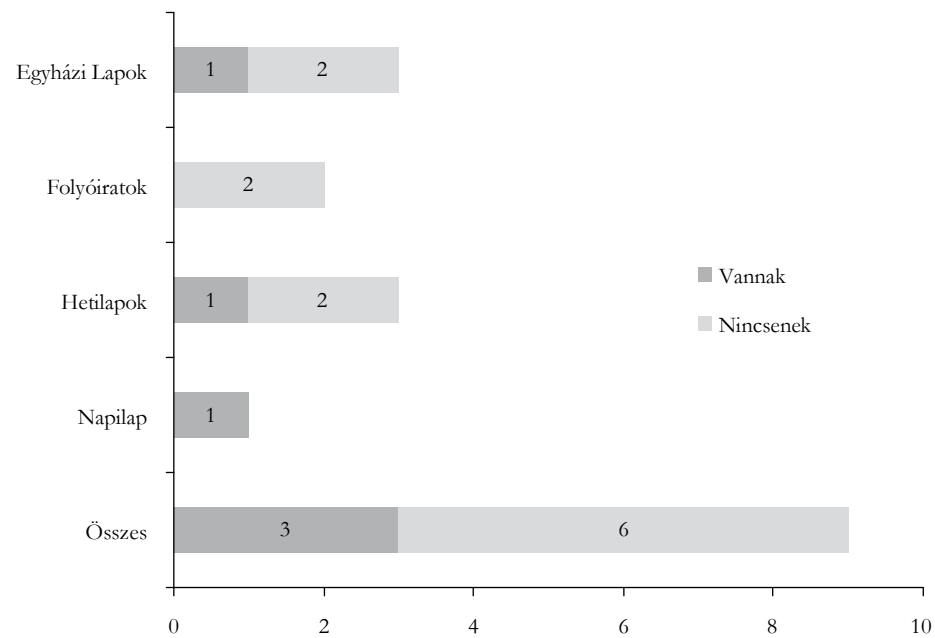
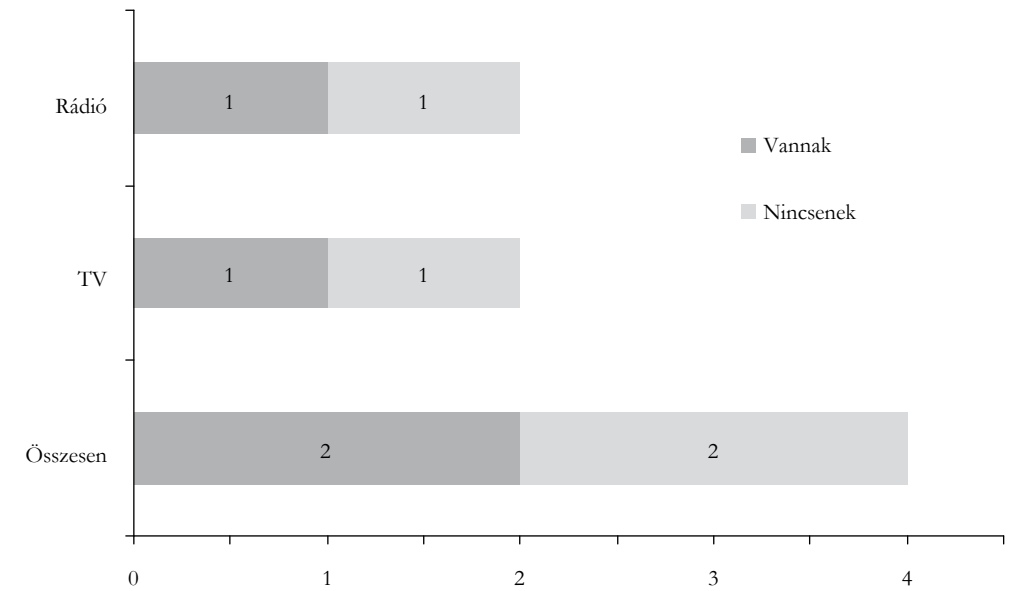

27.) Ha vannak tabutémák, ezek elsősorban mihez kötődnek? Írott sajtó

Közszereplők magánélete	2
Egyházak működése	1
Egyéb	1
Politika	1
Etnikumközi viszonyok	
Kisebbség-politika	
Üzleti élet	
Kisebbségi intézmények működése	

28.) Ha vannak tabutémák, ezek elsősorban mihez kötődnek? Elektronikus média

Közszereplők magánélete	1
Egyéb	
Politika	1
Etnikumközi viszonyok	
Egyházak működése	
Kisebbség-politika	
Üzleti élet	
Kisebbségi intézmények működése	

29.) Az Önök számára vannak-e olyan témák, amelyek esetében öncenzúrát alkalmaznak?
Írott sajtó30.) Az Önök számára vannak-e olyan témák, amelyek esetében öncenzúrát alkalmaznak?
Elektronikus média

31.) Ha alkalmaznak öncenzúrát, ez elsősorban milyen területhez kötődik? Írott sajtó

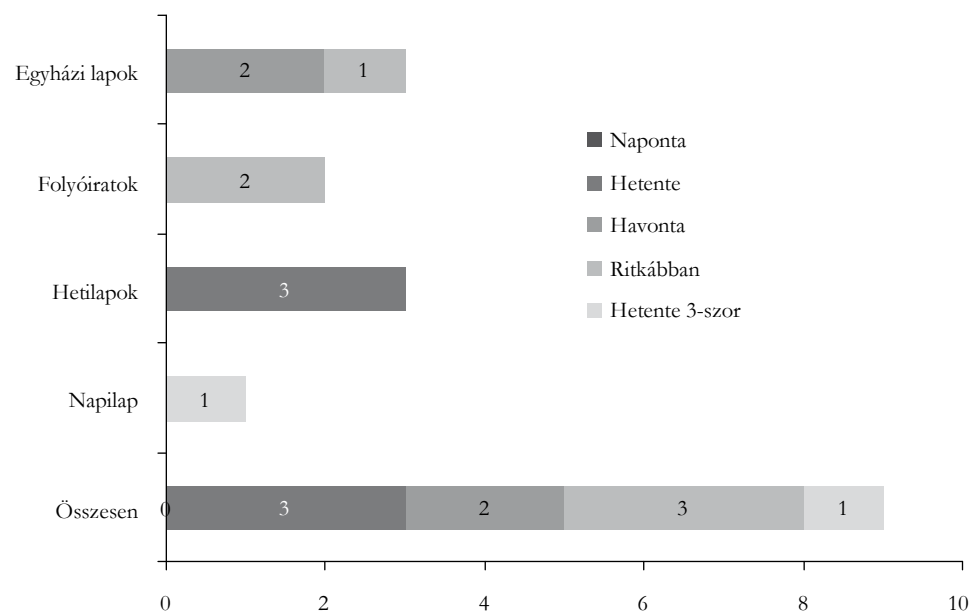
Közszereplők magánélete	2
Egyházak működése	1
Egyéb	0
Kisebbség-politika	0
Kisebbségi intézmények működése	0
Etnikumközi viszonyok	0
Politika	1
Üzleti élet	0

32.) Ha alkalmaznak öncenzúrát, ez elsősorban milyen területhez kötődik? Elektronikus sajtó

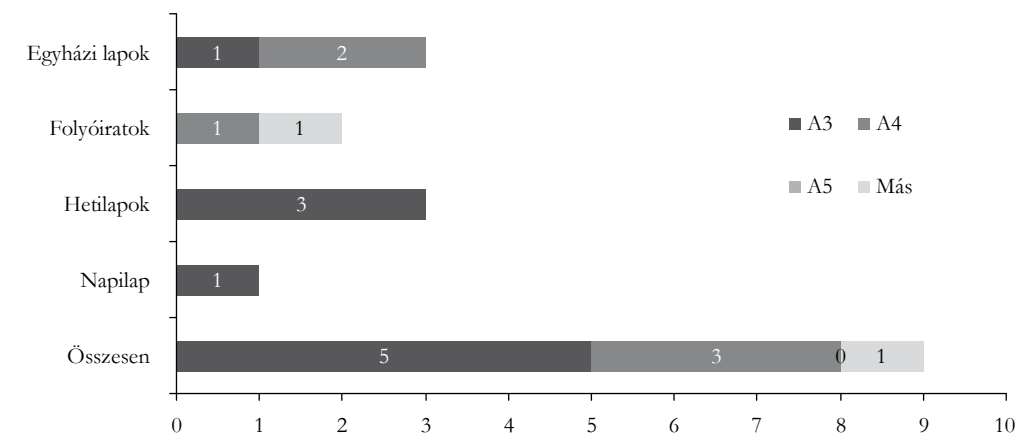
Közszereplők magánélete	1
Egyházak működése	0
Egyéb	0
Kisebbség-politika	0
Kisebbségi intézmények működése	0
Etnikumközi viszonyok	0
Politika	1
Üzleti élet	0

A nyomtatott sajtó formai, nyomdászati kérdései

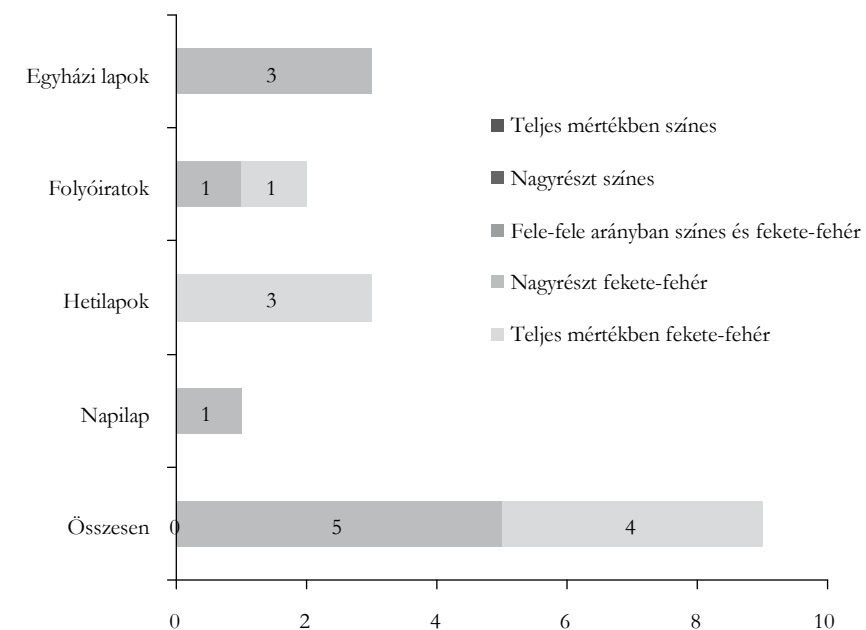
33.) Milyen időközönként jelenik meg a lap?

34.) Mi a lap formátuma?

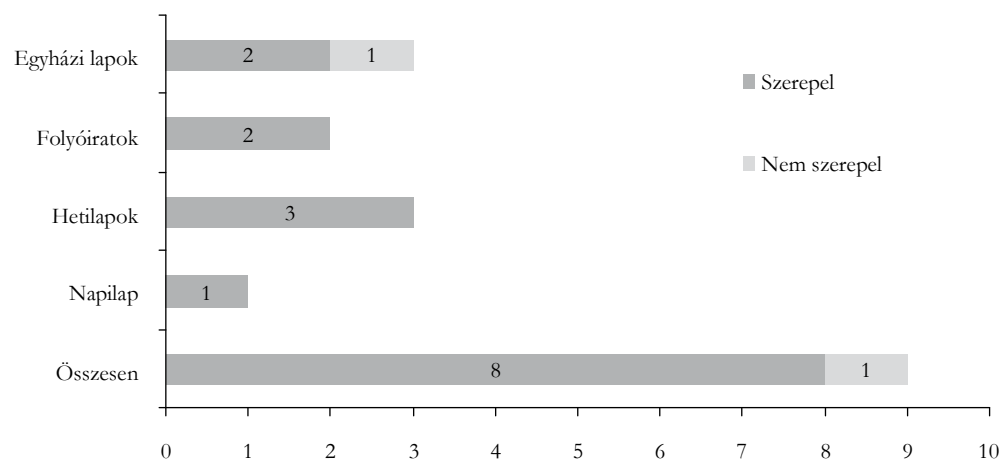

35.) A lap színes, vagy fekete–fehér nyomtatásban jelenik meg?

Nyilvántartás, terjesztés

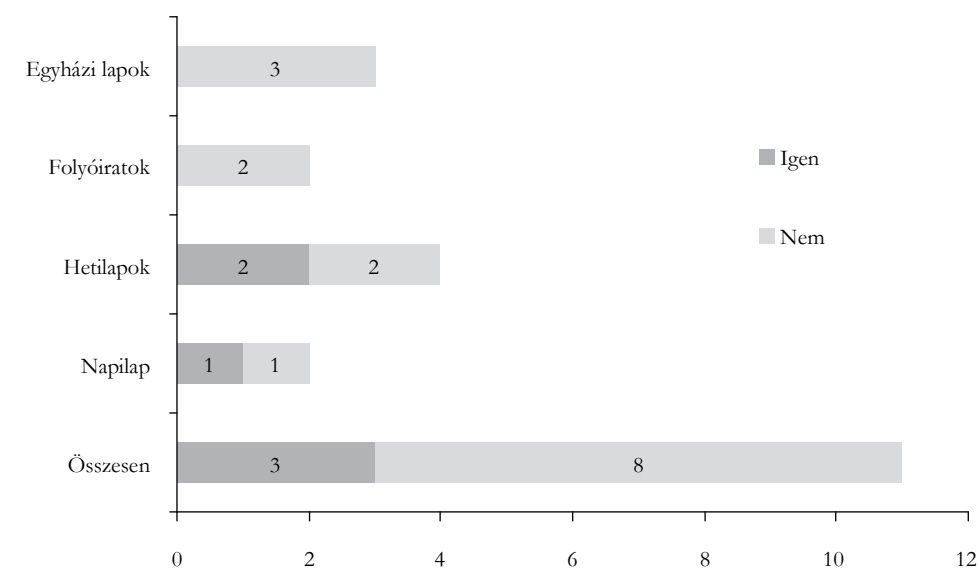
36.) Szerepel-e a lap az Ukrán Igazságügyi Minisztérium/megyei igazságügyi főosztály nyilvántartásában?

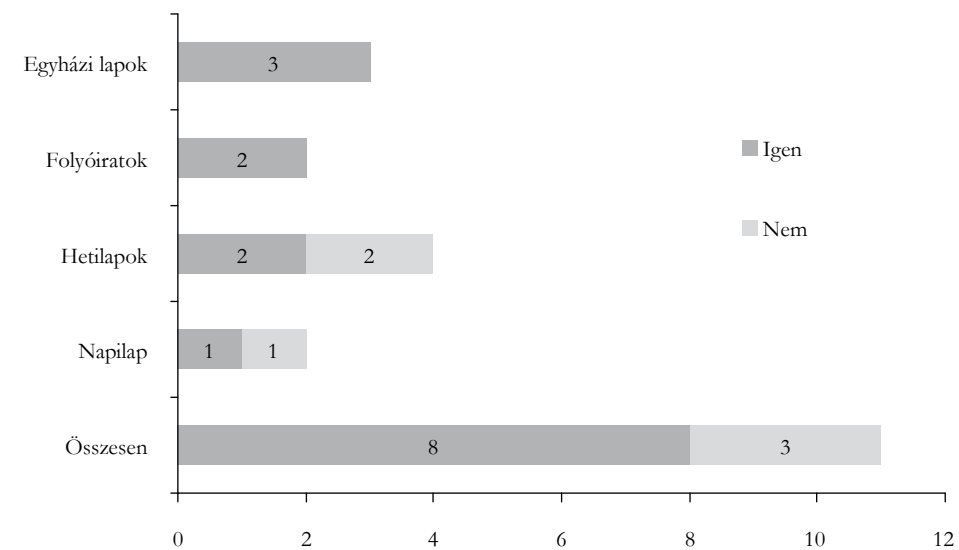
37.) Kérem, indokolja meg röviden, hogy mi az oka annak, hogy szerepel/nem szerepel a kiadvány az Ukrán Igazságügyi Minisztérium/megyei igazságügyi főosztály nyilvántartásában!

Szerepel	
Az újság másképp nem működhetne törvényesen.	1
Adminisztrációs okok miatt.	1
A nyilvántartás vezetése a bejegyzéssel jár.	1
Ez a működés feltétele, másképpen nem adnak ki engedélyt.	1
Országos lap, s a törvény értelmében a lap bejegyzését a minisztériumban kellett megejteni.	1
Az ukrainai sajtótörvény értelmében a nevezett szerv a sajtókiadványok bejegyző-engedélyező intézménye.	1
Kötelező nyilvántartani a kiadványokat.	2
Nem szerepel	
Egyházi engedéllyel működik.	1
Összesen	9

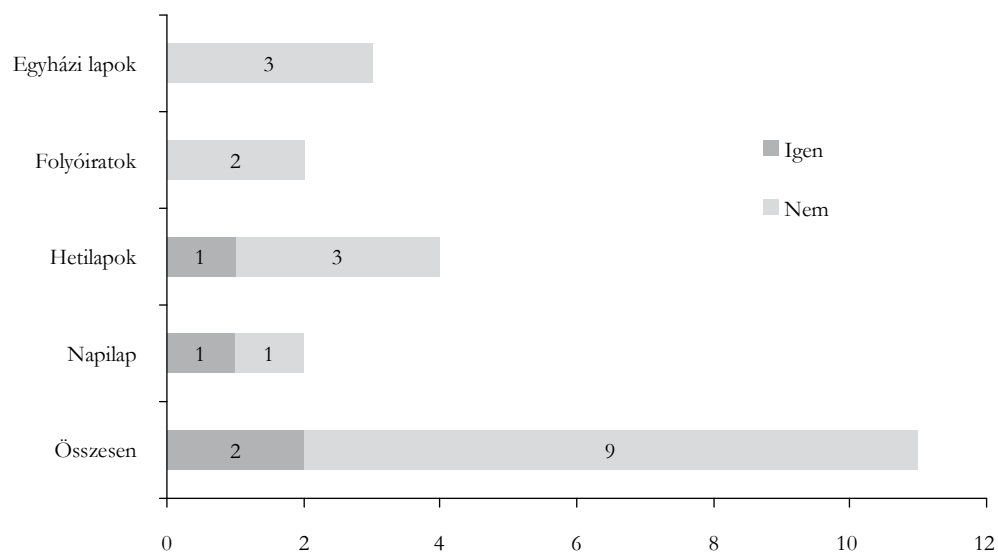
38.) Milyen úton terjesztik a lapot? Postai úton

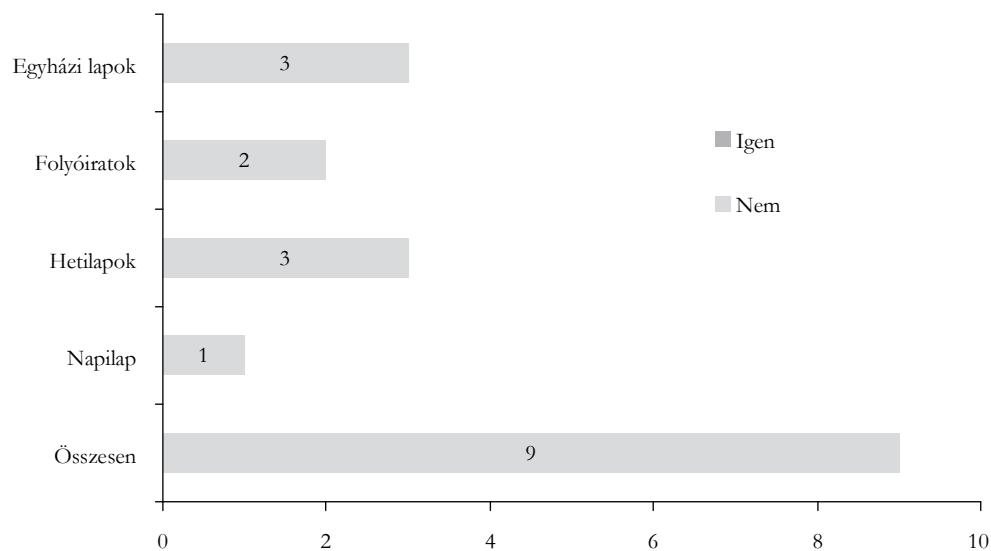
39.) Milyen úton terjesztik a lapot? Saját hálózaton keresztül

40.) Milyen úton terjesztik a lapot? Magánkézen lévő hálózaton keresztül

41.) Milyen úton terjesztik a lapot? Egyéb

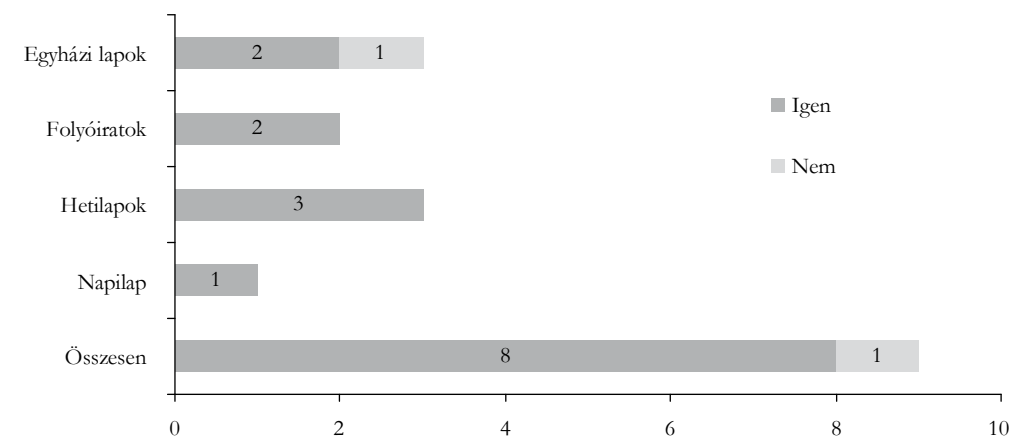
A televíziók adásainak terjesztése/műsorszórása

42.) Milyen úton terjesztik a műsoraikat?

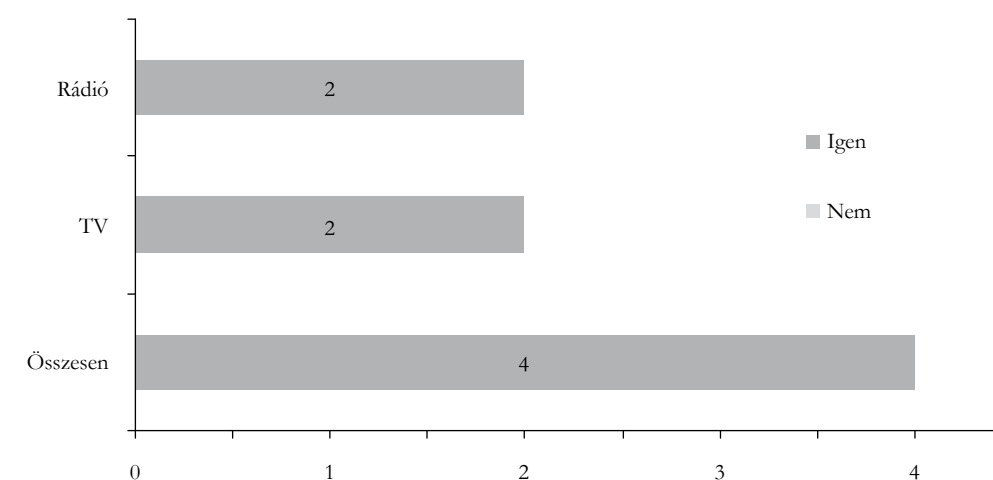
Kárpátaljai Megyei Állami Televízió és Rádió Társaság Magyar Szerkesztősége	Műhold, kábelhálózat, földi sugárzás
Stúdió 9 Beregszász	Kábelhálózat

Internetes megjelenítés

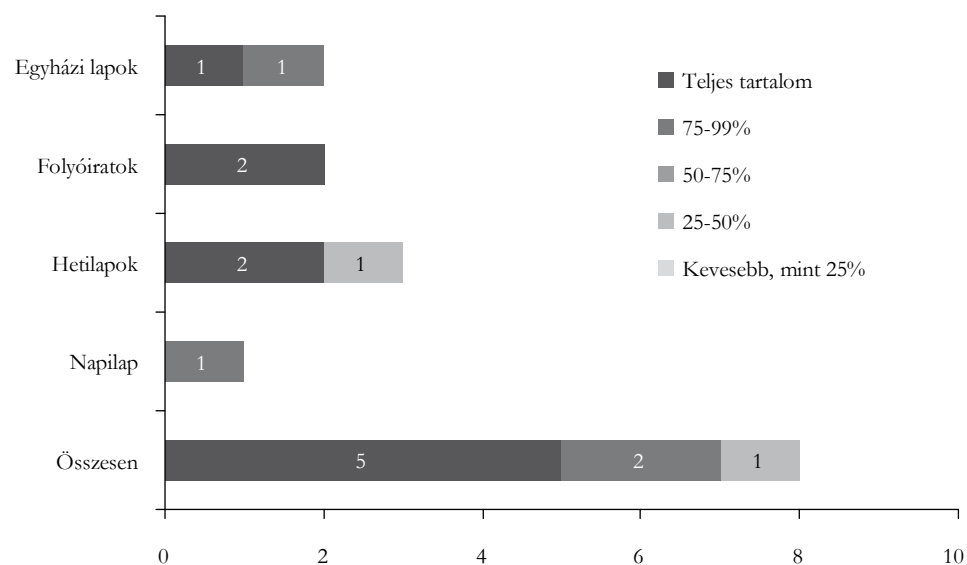
43.) Elérhető-e a lap interneten? Írott sajtó

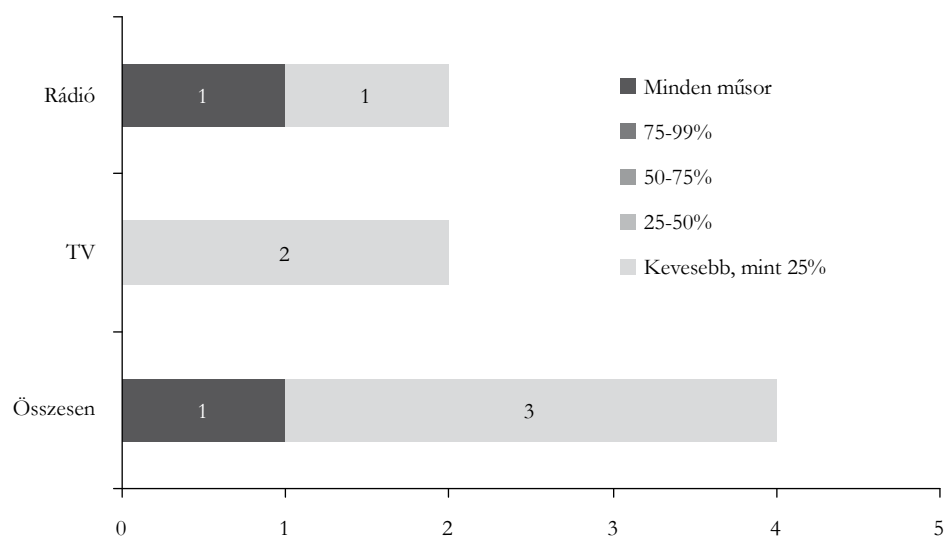
44.) Elérhetőek-e a műsorok interneten? Elektronikus média

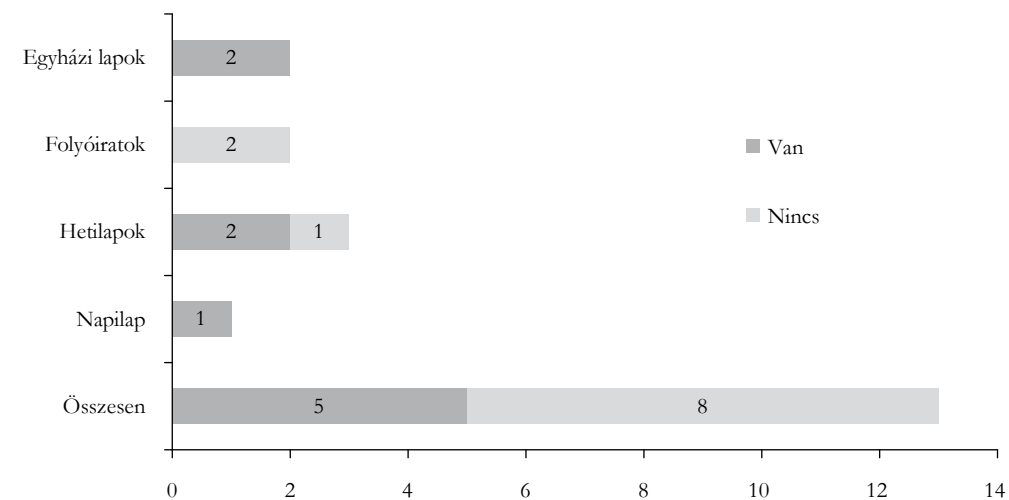
45.) A nyomtatott tartalom mekkora hányada kerül fel internetre? Írott sajtó

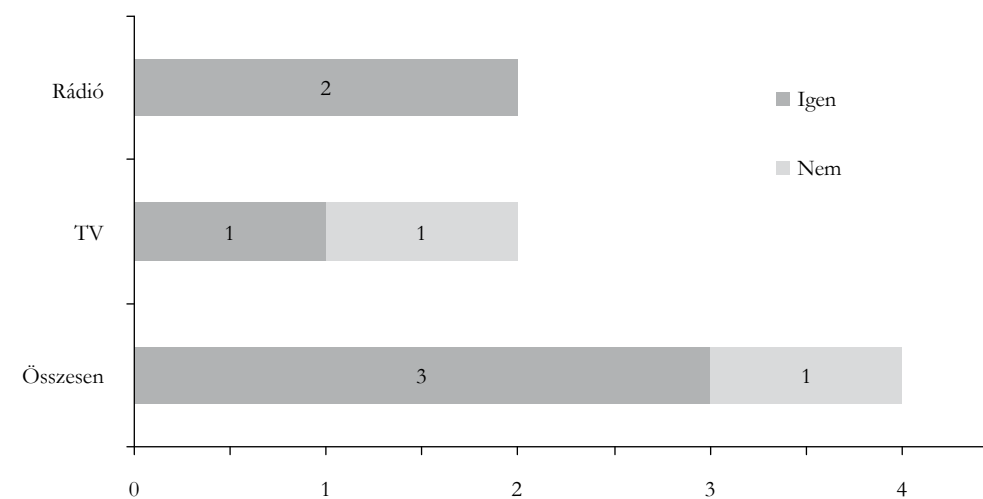
46.) A műsoraik mekkora hányada kerül fel internetre? Elektronikus média

47.) A nyomtatott verzióhoz képest van-e plusz tartalom az internetes verzióban? Írott sajtó

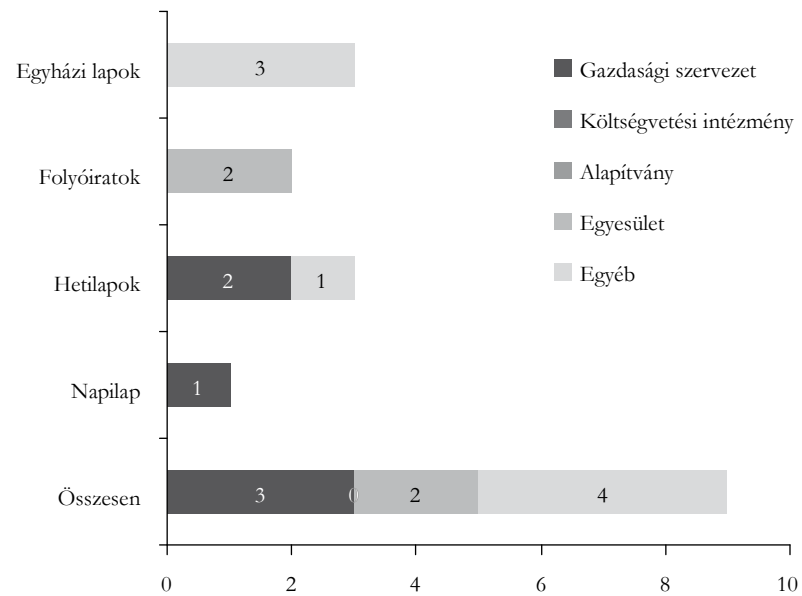

48.) Követhetők-e az adásaik online formában? Elektronikus média

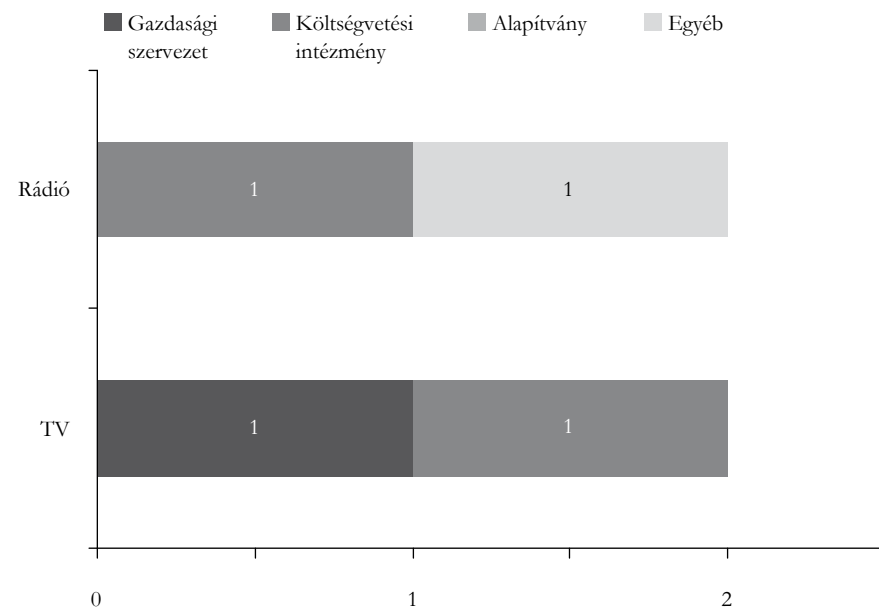

Tulajdonosi szerkezet, költségvetés, vagyon

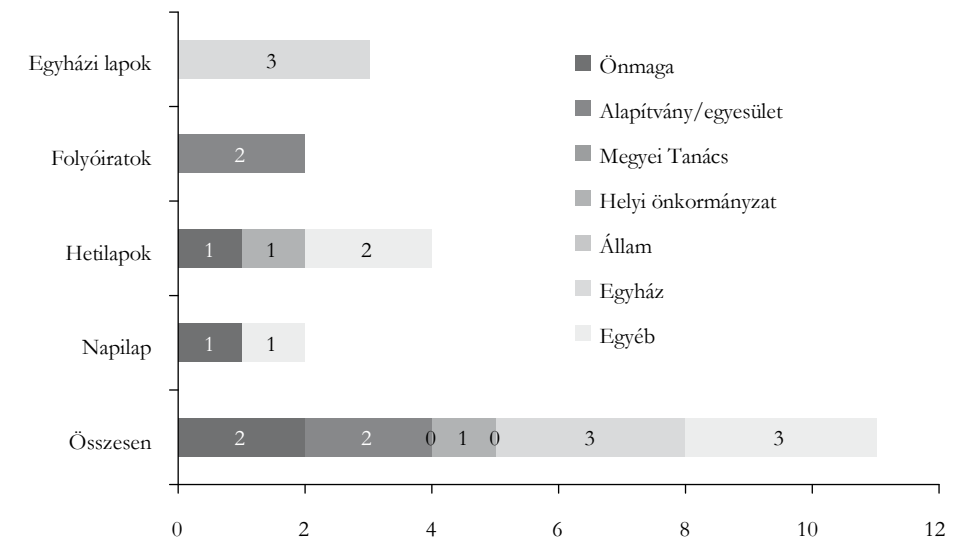
49.) Milyen formában működik a lap? Írott sajtó

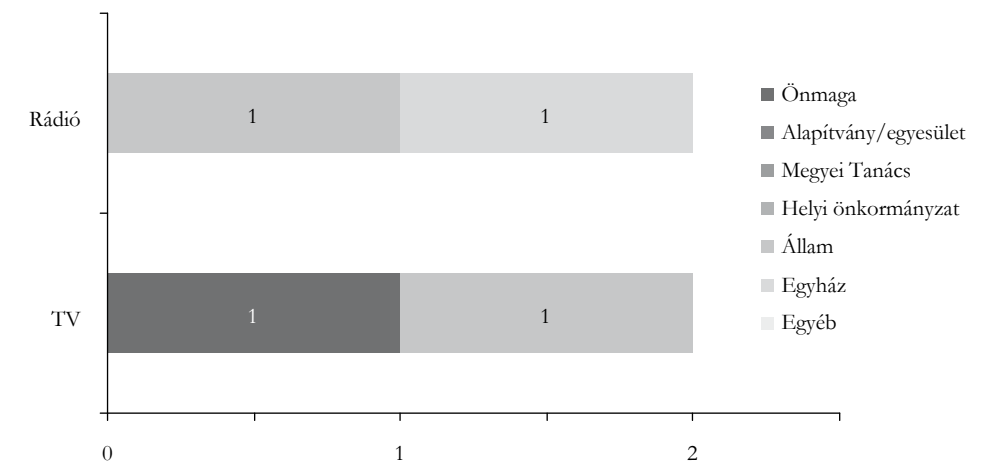
50.) Milyen formában működik az intézmény? Elektronikus média

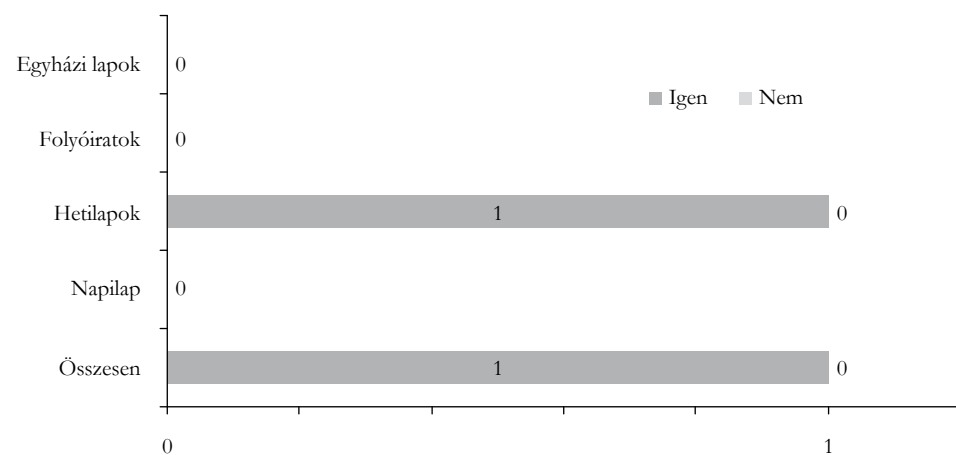
51.) Jogi értelemben ki a működtetője a lapnak. Írott sajtó

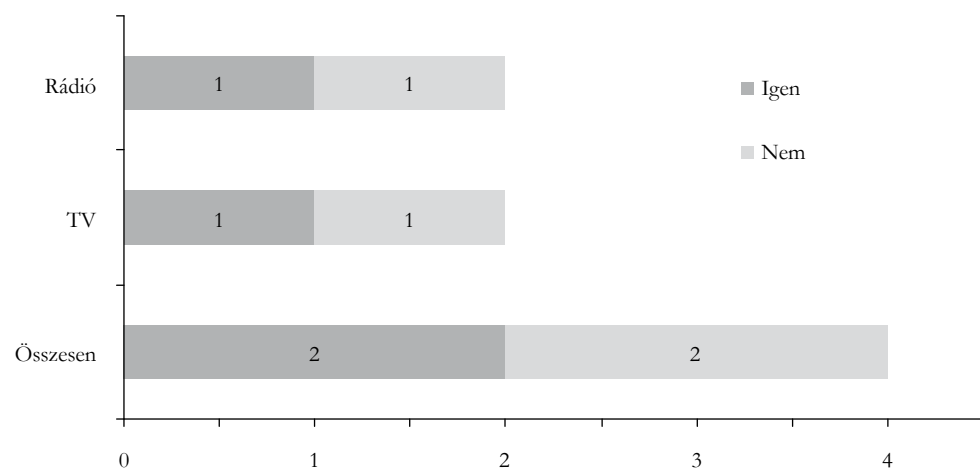
52.) Jogi értelemben ki a működtetője a műsorszolgáltatónak? Elektronikus média

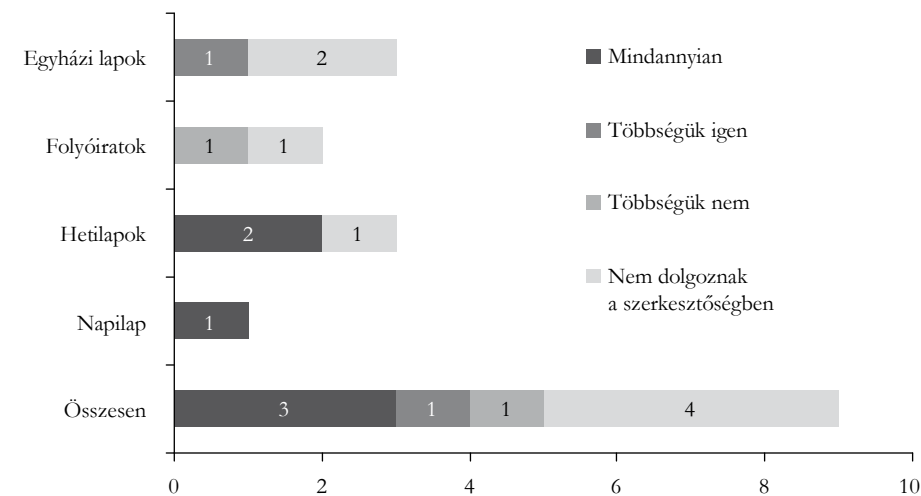
53.) Amennyiben magáncéggként működik a lap, létezik-e a működését támogató alapítvány?
Írott sajtó

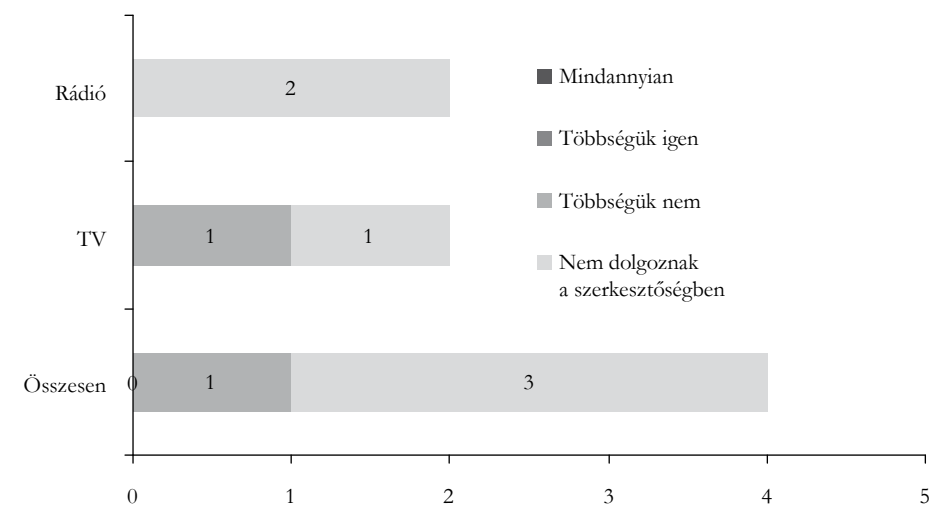
54.) Amennyiben magáncéggként működik a műsorszolgáltató, létezik-e a működését támogató alapítvány? Elektronikus média

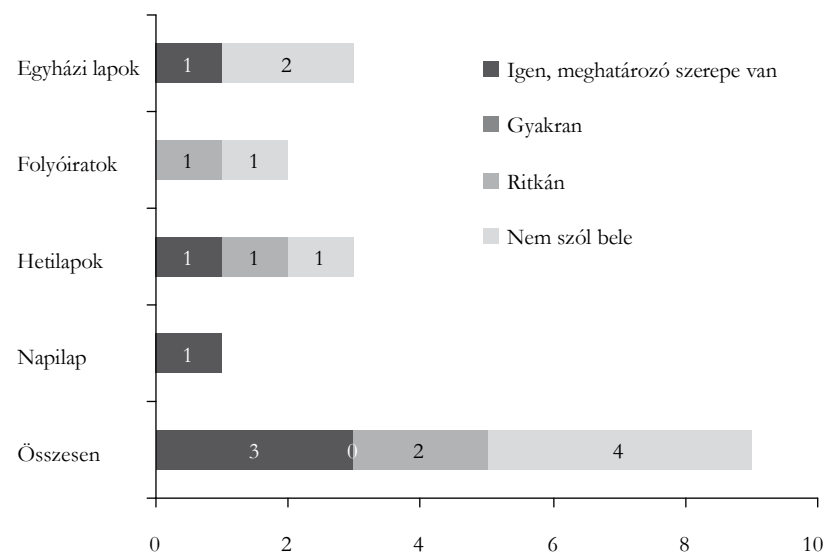
55.) A tulajdonosi testület (kuratórium) tagjai a szerkesztőségben dolgoznak-e? Írott sajtó

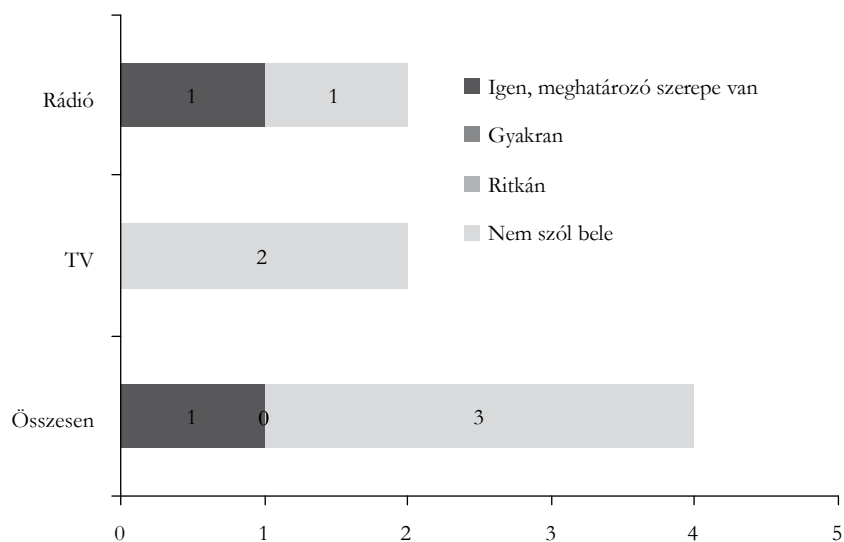
56.) A tulajdonosi testület (kuratórium) tagjai a szerkesztőségben dolgoznak-e? Elektronikus média

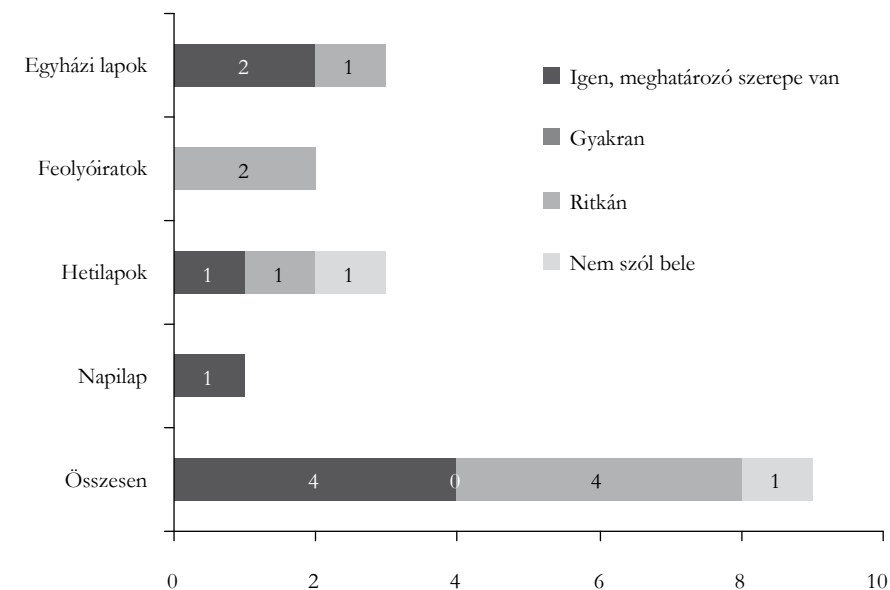
57.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a szerkesztőség személyi összetételébe? Írott sajtó

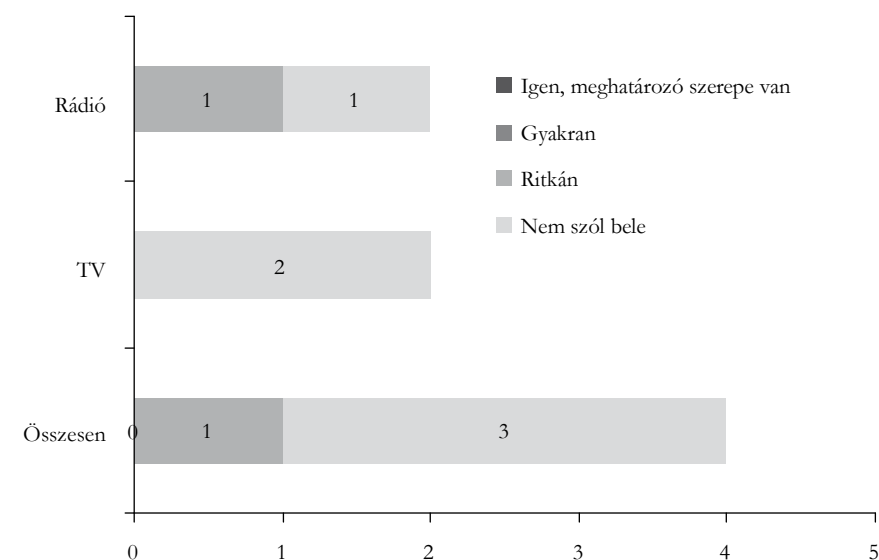
58.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a szerkesztőség személyi összetételébe? Elektronikus média

59.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a lap tartalmi kérdéseibe? Írott sajtó

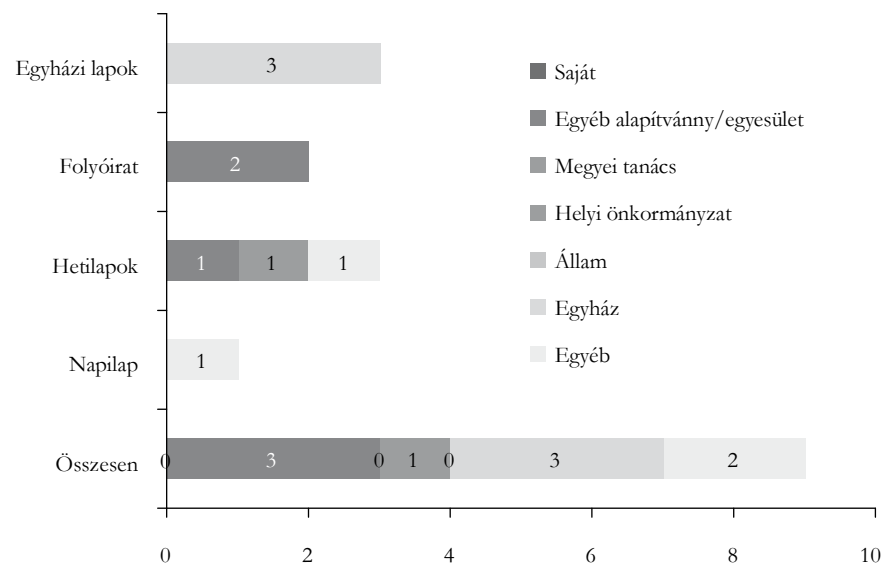

60.) A tulajdonosi testület (kuratórium) beleszól-e a műsorszolgáltató tartalmi kérdéseibe? Elektronikus média

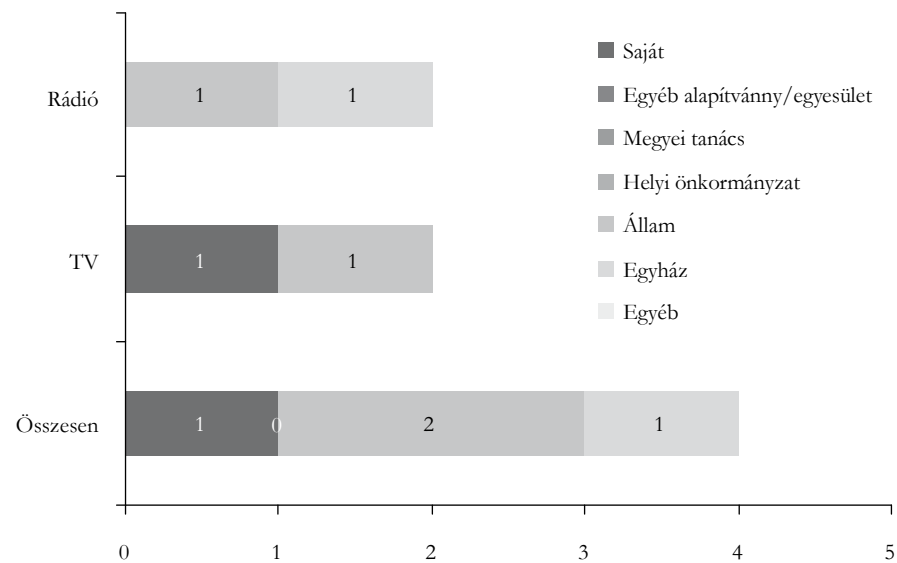

Székház, ingatlan

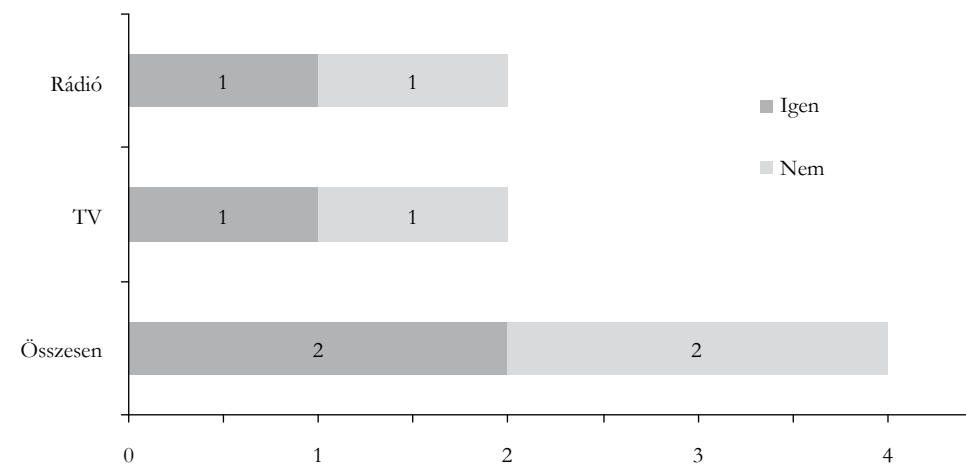
61.) Kié az ingatlan, amiben a szerkesztőség működik? Írott sajtó

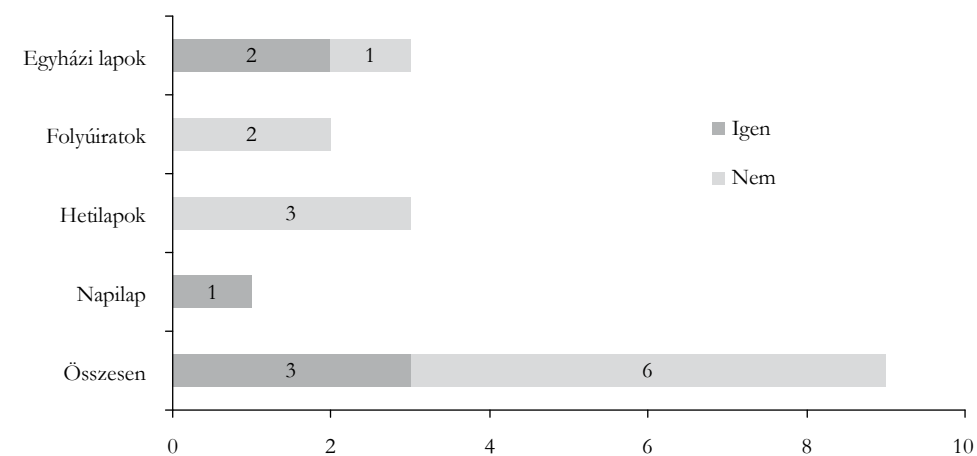
62.) Kié az ingatlan, amiben a szerkesztőség működik? Elektronikus média

63.) Szándékukban áll-e székházat változtatni? Elektronikus média

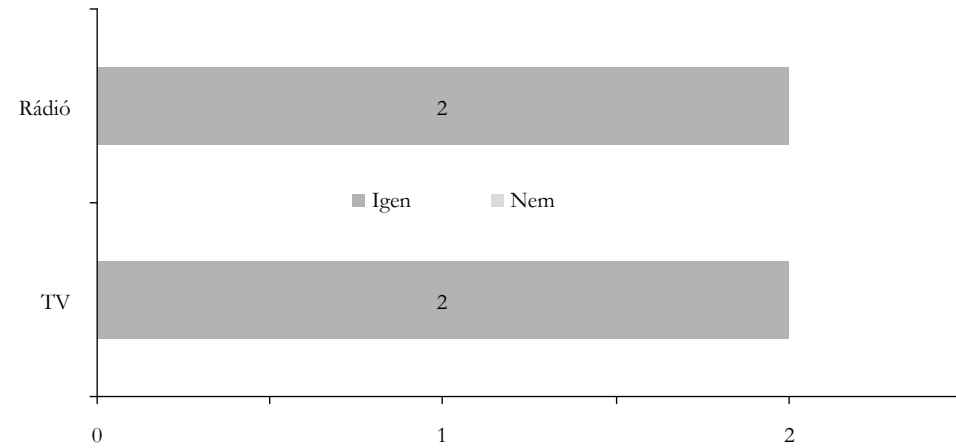

64.) Szándékukban áll-e székházat változtatni? Írott sajtó

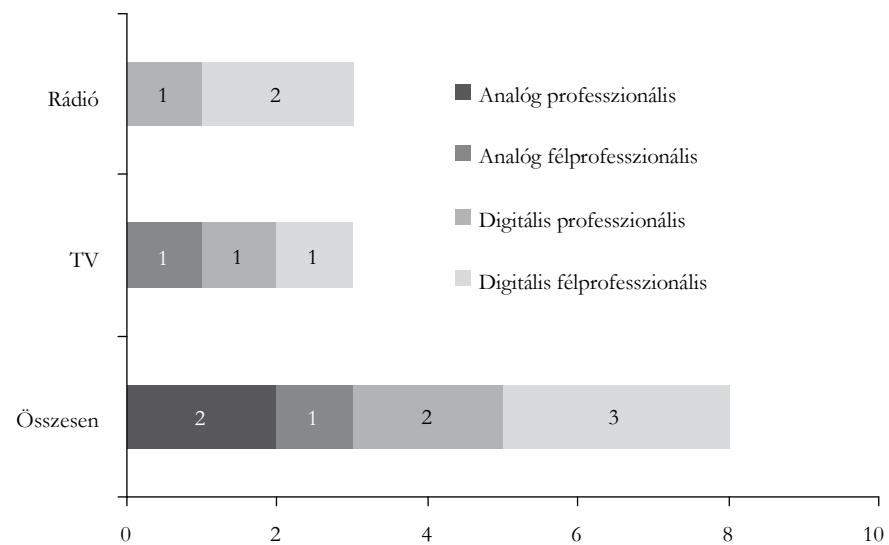

Technikai felszerelés elektronikus média esetében

65.) Rendelkeznek-e saját stúdióval? Televíziók, rádiók

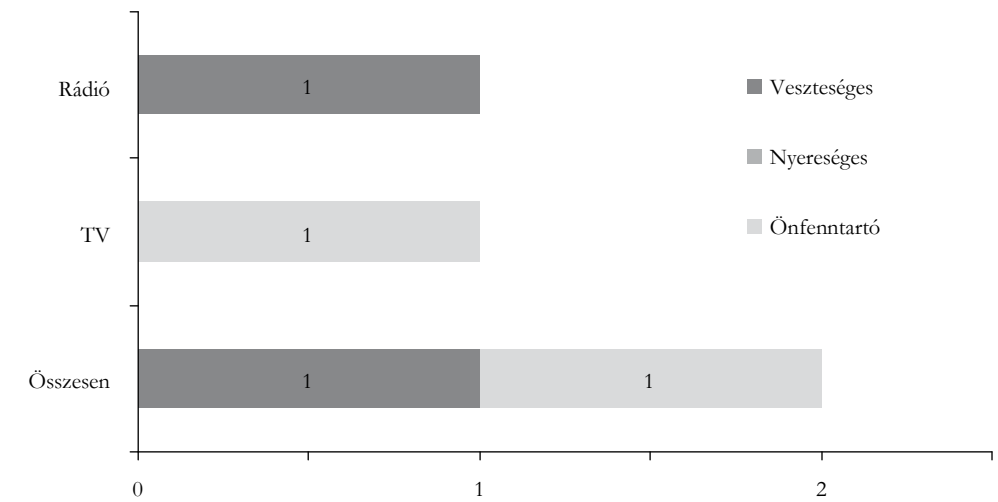

66.) Milyen típusú technikával rendelkeznek? Elektronikus média

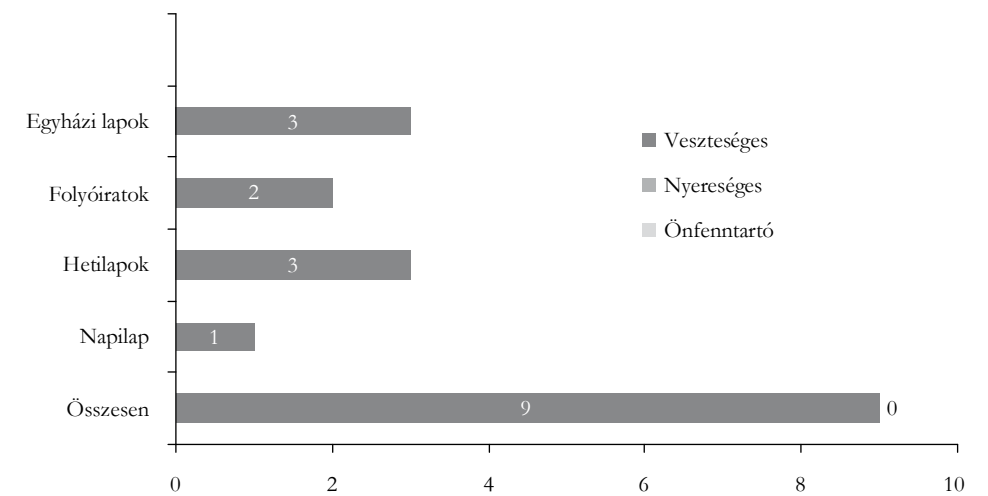

Költségvetés

67.) A műsorszolgáltató üzleti szempontból veszteséges, vagy nyereséges? Elektronikus média

68.) A műsorszolgáltató üzleti szempontból veszteséges, vagy nyereséges? Írott sajtó

Fizetések

69.) Mekkora egy szerkesztő átlagos fizetése? Elektronikus média

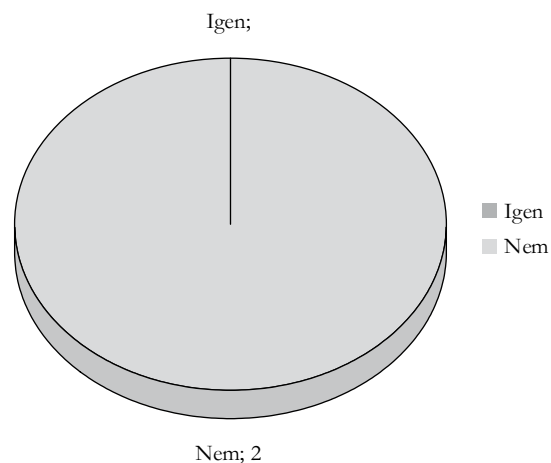
500 hrvnya alatt	
500–1000	
1000–1500	2
1500–2000	2
2000 felett	
NV	

70.) Mekkora egy szerkesztő átlagos fizetése? Írott sajtó

500 hrvnya alatt	2
500–1000	2
1000–1500	3
1500–2000	1
2000 felett	
NV	

Digitális átállás (televíziók)

71.) Hogyan látják, meg tudnak majd felelni a 2012-re tervezett EU-s szabványok szerinti digitális átállásnak?

72.) Önök a digitális átállás költségeit milyen forrásból kívánják megteremteni? Televíziók

Pályázatok

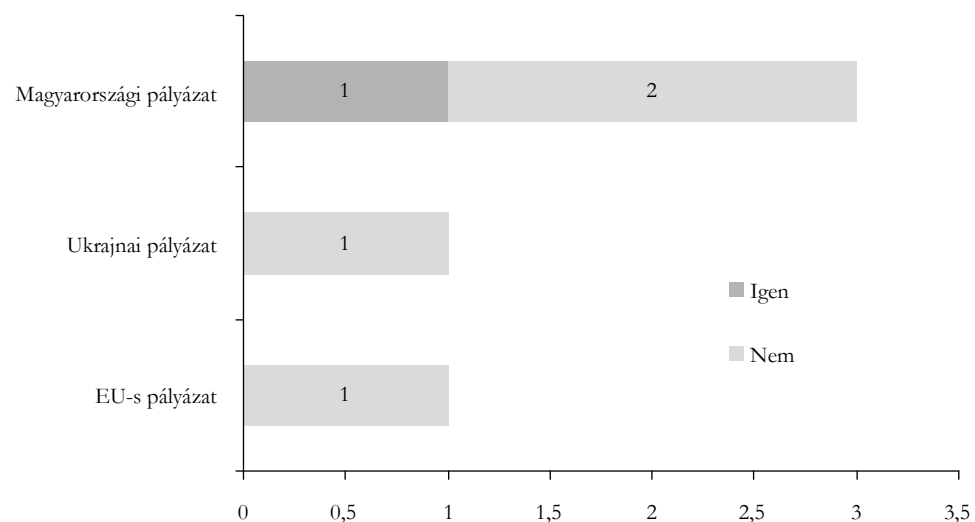
73.) Az elmúlt 3 költségvetési évben hány pályázaton vettek részt? Ebből hány pályázat volt sikeres? Elektronikus média

	Televíziók		Rádiók	
	Benyújtott	Sikeres	Benyújtott	Sikeres
Ukrajnai pályázatokra	0	0	0	0
Magyarországi pályázatokra	6	4	4	4
EU-s pályázatokra	1	0	0	0
Egyéb	0	0	0	0

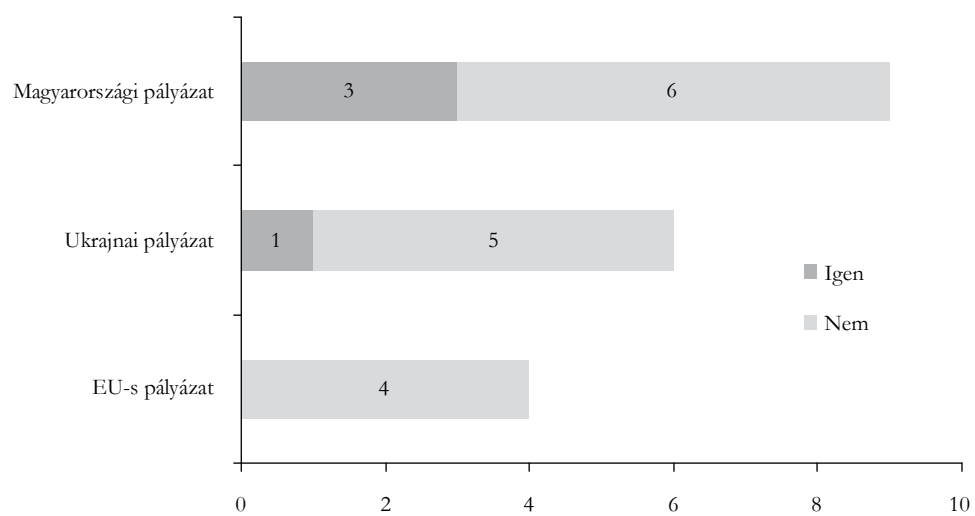
74.) Az elmúlt 3 költségvetési évben hány pályázaton vettek részt? Ebből hány pályázat volt sikeres? Írott sajtó

	Írott sajtó	
	Benyújtott	Sikeres
Ukrajnai pályázatokra	3	1
Magyarországi pályázatokra	41	33
EU-s pályázatokra	1	0
Egyéb	0	0

75.) A következő pályázati típusok összeállításához igénybe vették-e külső személy (cég) segítségét? Pályázó szervezetek, elektronikus média

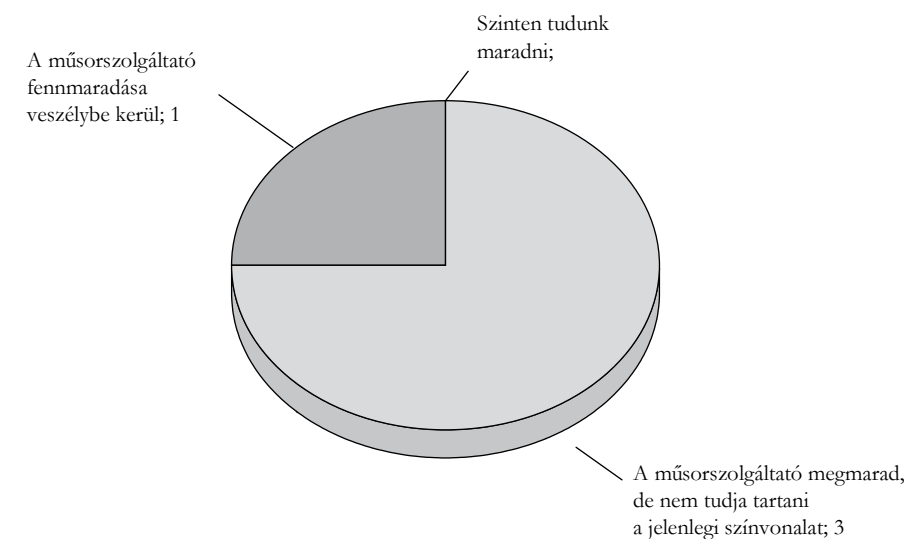

76.) A következő pályázati típusok összeállításához igénybe vették-e külső személy (cég) segítségét? Pályázó szervezetek, írott sajtó

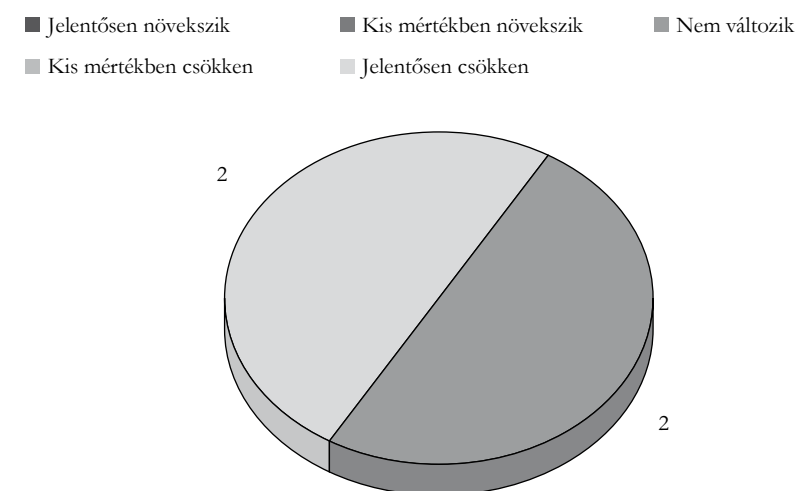

Kilátások

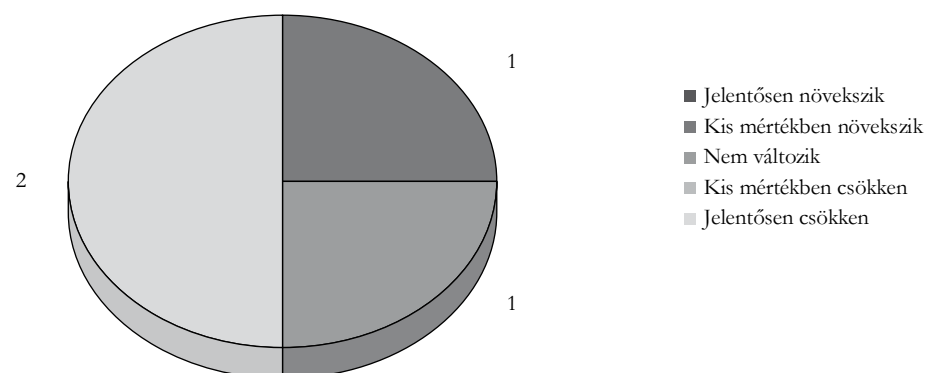
77.) A jelenlegi pénzügyi helyzetükben mely kijelentés igaz a műsorszolgáltatóra nézve? Elektronikus média

78.) A jelenlegi pénzügyi helyzetükben mely kijelentés igaz a műsorszolgáltatóra nézve? Írott sajtó

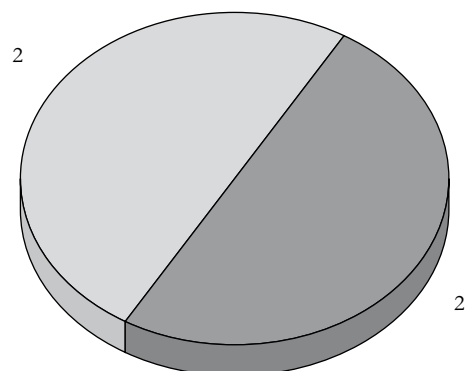

79.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Saját bevételek. Elektronikus média

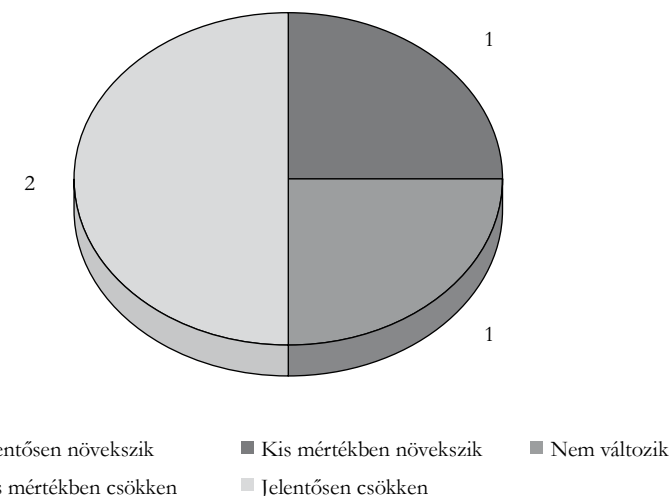

80.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Tulajdonos/működtető támogatása. Elektronikus média

■ Jelentősen növekszik ■ Kis mértékben növekszik ■ Nem változik
 ■ Kis mértékben csökken ■ Jelentősen csökken

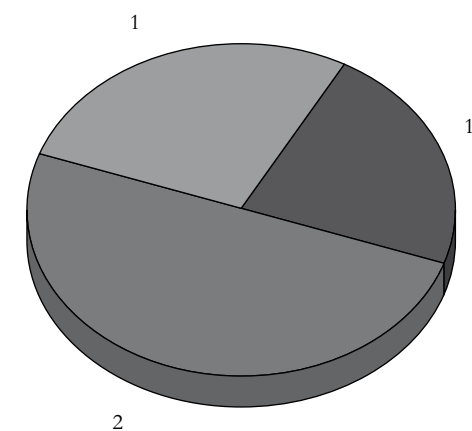

81.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Ukrajnai állami támogatás. Elektronikus média

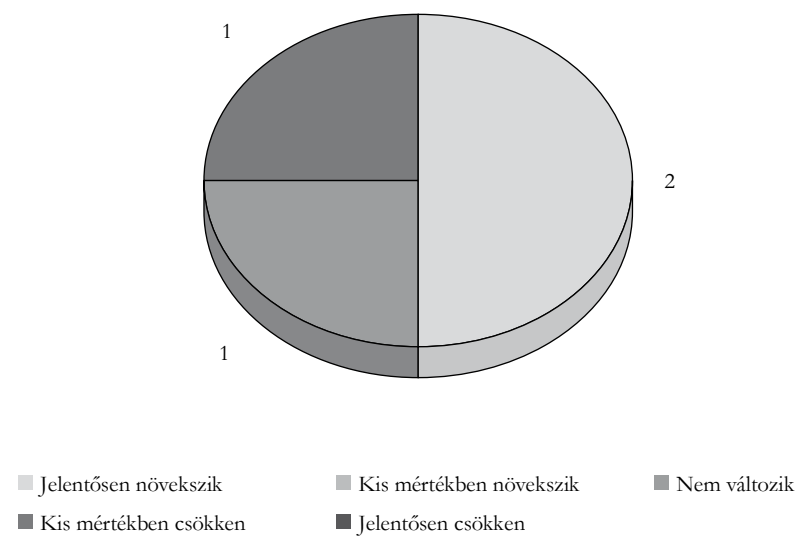

82.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Magyarországi támogatások. Elektronikus média

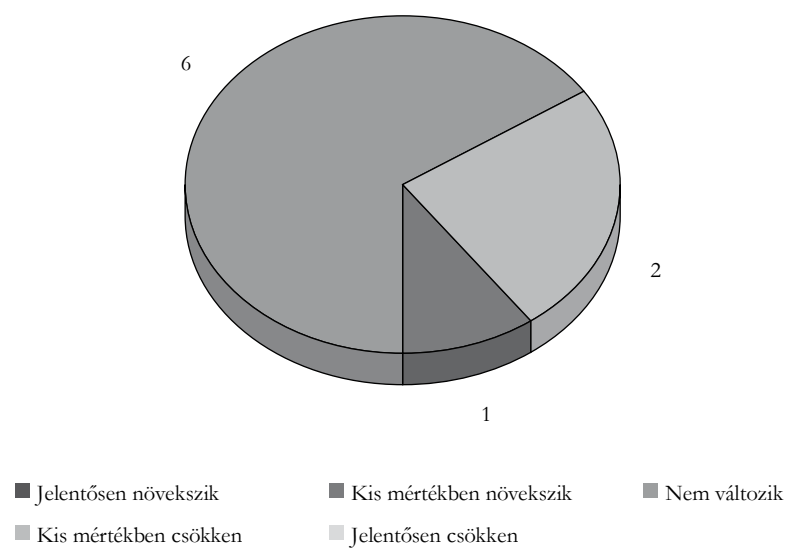
■ Jelentősen növekszik ■ Kis mértékben növekszik ■ Nem változik
 ■ Kis mértékben csökken ■ Jelentősen csökken

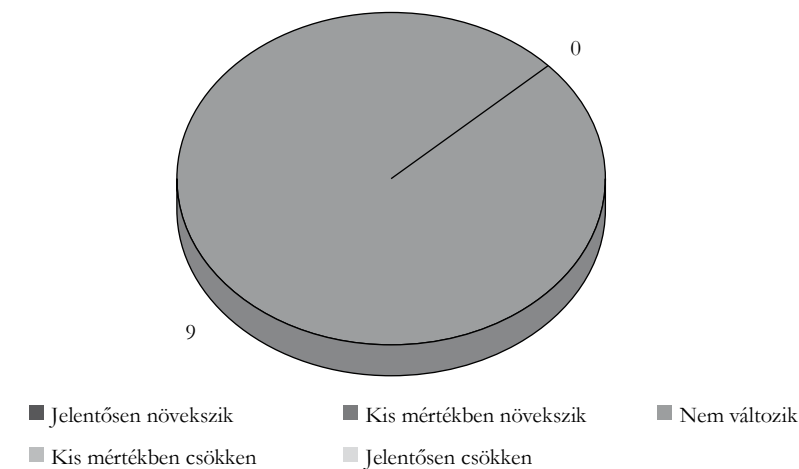
83.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Uniós forrásokból elnyert támogatások. Elektronikus média

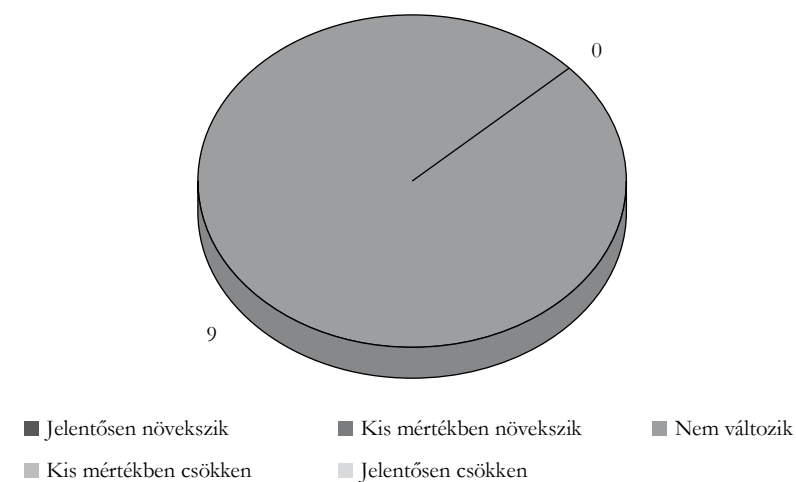
84.) Saját bevételek. Írott sajtó

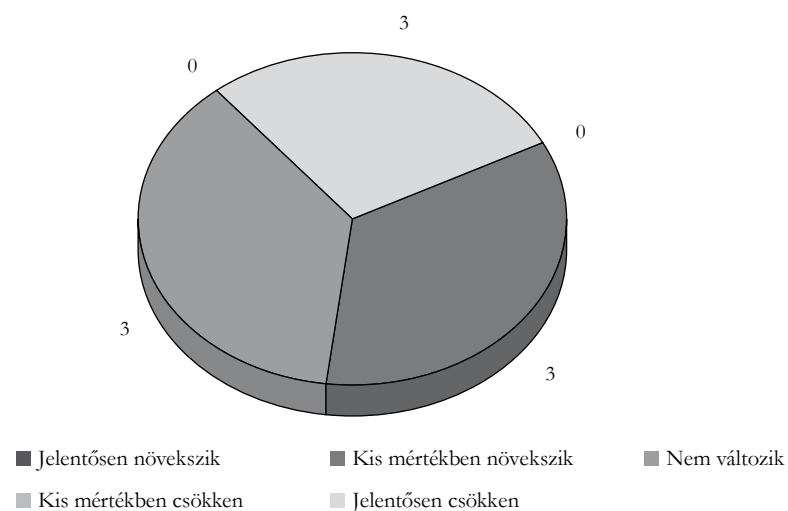
85.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Tulajdonos/működtető támogatása. Írott sajtó

86.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Ukrajnai állami támogatás. Írott sajtó

87.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Magyarországi támogatások. Írott sajtó

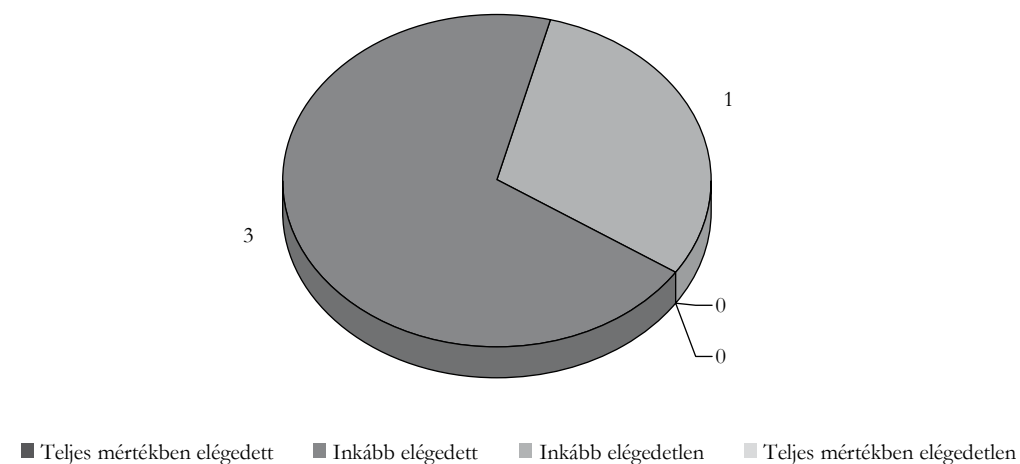

88.) Hogyan látja a következő bevételi források alakulását az elkövetkező években? Uniós forrásokból elnyert támogatások. Írott sajtó

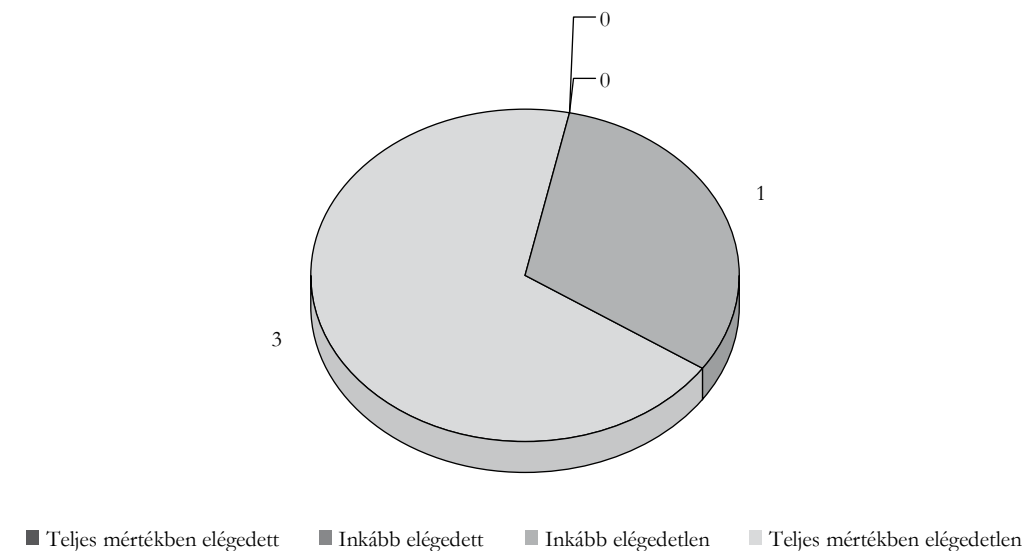

Magyarországi és ukrajnai finanszírozással való elégedettség

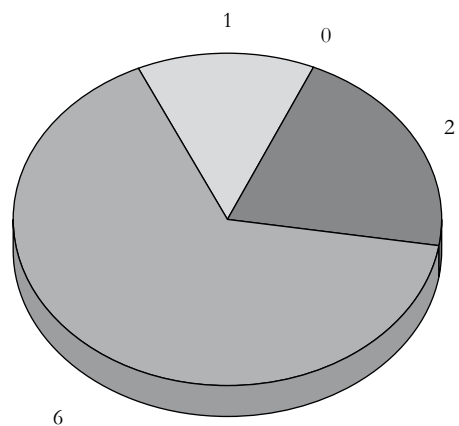
89.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek a magyarországi finanszírozással? Elektronikus média

90.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek az ukrajnai finanszírozással? Elektronikus média

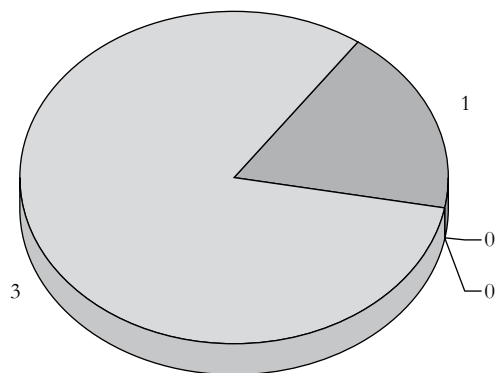

91.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek a magyarországi finanszírozással?
Írott sajtó

■ Teljes mértékben elégedett ■ Inkább elégedett ■ Inkább elégedetlen ■ Teljes mértékben elégedetlen

92.) Önök összességében milyen mértékben elégedettek az ukrajnai finanszírozással? Írott sajtó

■ Teljes mértékben elégedett ■ Inkább elégedett ■ Inkább elégedetlen ■ Teljes mértékben elégedetlen

Médiatudományi Intézet, Budapest
A kiadásért felel Dr. Nyakas Levente
Szerkesztő: Apró István
Tördelő: Mátai és Végh Kreatív Műhely
Nyomdai kivitelezés: Crew Kft.
Megjelent 8,5 (B/5) ív terjedelemben, 200 példányban.
Médiatudományi Könyvtár: ISSN 2063-5222
Médiatudományi Könyvtár 1.: ISSN 2063-5230